

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

FREUD

KİLİT FİKİRLER

Freud'un özel hayatı ve kişiliği (sayfa 10) Histeri ve Hipnoz (sayfa 22) Freud'un bilinçdışı hakkındaki ilk düşünceleri (sayfa 32) Cinsel fikirlerin bastırılması (sayfa 40)

kendini analiz 48) Rüyaların 70) Ünlü süreç m e l e r i Şakalar ve (sayfa 87) k a r m a ş a s ı



F r e u d ' u n etmesi (sayfa kökeni (sayfa Freudyen dil (sayfa 81) bilinçdışı O e d i p u s (sayfa 119)

Yas ve melankoli (sayfa 144) Freud'un bazı vakaları (sayfa 169) Psikanaliz hareket içindeki anlaşmazlıklar (sayfa 175) Günümüzde psikanaliz (sayfa 184)



**GERÇEK VAKA
ÖRNEKLERİYLE**



FREUD

KİLİT FİKİRLER

Freud'un özel hayatı ve kişiliği (sayfa 10) Histeri ve Hipnoz (sayfa 22) Freud'un bilinçdışı hakkındaki ilk düşünceleri (sayfa 32) Cinsel fikirlerin bastırılması (sayfa 40)

kendini analiz (sayfa 48) Rüyaların (sayfa 70) Ünlü sürçmeleri Şakalar ve (sayfa 87) karmaşası



Freud'un etmesi (sayfa kökeni (sayfa Freudyen dil (sayfa 81) bilinçdışı Oedipus (sayfa 119)

Yas ve melankoli (sayfa 144) Freud'un bazı vakaları (sayfa 169) Psikanaliz hareket içindeki anlaşmazlıklar (sayfa 175) Günümüzde psikanaliz (sayfa 184)

3.
Baskı

**GERÇEK VAKA
ÖRNEKLERİYLE**



İçindekiler

<i>Yazarla tanışalım</i>	<i>viii</i>
<i>Sadece bir dakikanız mı var?</i>	<i>x</i>
<i>Sadece beş dakikanız mı var?</i>	<i>xii</i>
<i>Sadece on dakikanız mı var?</i>	<i>xvi</i>
<i>Giriş</i>	<i>xxii</i>
1 Freud'un hayatı ve kariyeri	1
Freud'un hayatının ilk yılları	1
Viyana ve Freud'un içinde yaşadığı toplum	4
Freud'un kariyerinin ana hatları	6
Freud'un özel hayatı ve kişiliği	10
2 Freud'un ilk çalışmaları	19
Freud'un tıp eğitimi	19
Bilimsel araştırma	21
Histeri ve hipnoz	22
On dokuzuncu yüzyılda bilim ve ahlak	27
Freud'un bilinçdışı hakkındaki ilk düşünceleri	32
3 Psikanalizin esasları	39
Kritik on yıl	39
Cinsel düşüncelerin bastırılması	40
Baştan çıkarma kuramı	41
Baskı tekniği	43
Serbest çağrışım tekniği	45
Aktarım	46

Freud'un öz-analizi	48
Dora analizi	51
4 Rüyaların yorumlanması	55
Rüyalar psikanalizde neden önemlidir?	55
Arzu giderilmesi olarak rüyalar	57
Rüya mekanizmaları	61
Rüya yorumu yöntemleri	60
Freudyan semboller	68
Rüyaların kökeni	70
5 Bilinçdışı araştırma	73
Zihnin bölümleri	73
Bilinçdışı kuramı	75
Haz ilkesi ve gerçeklik ilkesi	78
Parapraksis, ünlü Freudyan dil sürçmeleri	81
Şakalar ve bilinçdışı	87
6 Cinsel kuramlar	91
Freud mevcut düşünceye saldırır	91
Cinsel sapmalar	94
Çocuksu cinsellik	100
Ergenlik çağı mücadeleleri	103
7 Çocukluğa geri dönmek	109
Psikoseksüel gelişim	109
Çocukluk amnezisi	111
Oral dönem	114
Anal dönem	115
Fallik dönem	117
Oedipus karmaşası	119
Gizil dönem	122
Genital dönem	123

8 Yetişkin kimliği arayışı	127
Freud'un yeni zihin modeli	127
İd	129
Ego	130
Süperego	132
Kaygı	134
Savunma mekanizmaları	135
Narsisizm	143
Yas ve melankoli	144
İçgüdüler	145
Eros ve Thanatos	146
Karakter	147
 9 Freud ve toplum	 151
Uygarlaşma	151
Din	153
Savaş üzerine düşünceler	159
Sanat ve edebiyat	161
 10 Psikanaliz	 167
Psikanaliz süreci	167
Freud'un bazı vakaları	169
Psikanaliz hareketinin erken dönemleri	173
Psikanalitik hareketi içindeki anlaşmazlıklar	175
Freud'un bazı ünlü takipçileri	179
Günümüzde psikanaliz	184
 <i>Kavram Dizini</i>	 191
<i>Bir Adım Daha</i>	197
<i>Ziyaret edilecek yerler</i>	199
<i>Freud'un önemli çalışmalarının bir listesi</i>	202

Yazarla tanışalım

Freud – Kilit Fikirler kitabına hoş geldiniz!

Hem Freud hem de (en sonunda Freud'dan uzaklaşan) takipçisi Jung'la ilk kez henüz bir öğrenciyken ilgilenmeye başladım. Aslında beni onların çalışmasına çeken şey, rüya ve bilinçdışına duydukları ortak ilgiydi ve lisans düzeyinde psikoloji okuma kararı almamı sağlayan da buydu. Ne var ki Birmingham Üniversitesi'ndeki eğitimim bilimsel yönteme ve davranış psikolojisine sıkı sıkıya bağlıydı ve bu yüzden Freud ile Jung'un çalışmalarının pek çok derste değerli kabul edilmemesi beni hayal kırıklığına uğrattı. Üniversiteden sonra birkaç yıl öğretmenlik yaptım. Bu iş, yazarlığımın altyapısını sağladı çünkü fikirleri, çoğu insanın kolaylıkla kavrayabileceği şekilde anlatmayı öğrenmek zorunda kaldım. Rüyalara duyduğum eski ilgi bu aşamada bir parça kayboldu, fakat çocuklarımın geceleri yaptıkları seyahatleri dinlemekle her zaman ilgilendim.

Üç çocuğumu büyütürken kariyerime önemli bir ara verdim; kendi iç dünyama dönüp rüyalarımı bir günceye kaydetmeye başlamam da bu dönemde oldu. Çocuklarımın düşlerinden ve bireysel ruhlarının (psişe) aşama aşama kendini göstermesinden büyüleniyordum. O zamanlar çok farkında olmasam da bu büyük bir şeyin başlangıcıydı. Nihayet eski ilgi alanlarıma yeniden yöneldim ve başka birçok şeye ek olarak kişisel gelişim imkânı sunan tamamlayıcı bir terapi uygulaması başlattım. Bunun için kullandığım yaklaşımlardan biri rüya çalışmasıydı ve 1998'de ilk kitabım *Rüyalarla Çalışmak*'ı yazmaya başladım. Bu kitap Ruth Berry adı altında How to Books tarafından basıldı. İki yıl sonra 2000'de Hodder iki kitabımı daha bastı: *Freud: Yeni Başlayanın*

Kılavuzu ile Jung: Yeni Başlayanın Kılavuzu. Bu kitapları *Teach Yourself Freud*, *Teach Yourself Jung* kitaplarının ilk baskıları takip ederken yeniden evlenmiştim ve Ruth Snowden olarak yazıyordum.

Şimdi tam zamanlı bir yazar olarak çalışıyorum. Ruhsal konular ve psikoloji, özellikle doğal dünya, insan kültürü ve ruhu arasındaki etkileşimler ana ilgi alanlarımı oluşturuyor. Freud ve Jung da benzer şeylerden derinden etkilenmiş, çalışmalarında antik tarihten, efsanelerden, rüyalardan, fizik ötesi olanlardan, eşzamanlılıklardan ve dünya dinlerinden söz etmişlerdir. Yetişkinler için yazmanın yanı sıra şiir ve çocuk hikâyeleri de yazıyorum ve efsanelerden ilham alıyorum.

Şimdilerde, yaşadığı dönemden yüz yıl sonra, kimileri Freud'un bazı modası geçmiş fikirlerine dudak büküyor. Ancak bunu son derece adaletsiz buluyorum. Freud'un kendi döneminin büyük düşünürlerinden biri olduğu ve onun çığır açan çalışmasının kendimize ve başkalarıyla ilişkilerimize bakışımızı tümüyle değiştirdiği gerçeği bu kadar kolay göz ardı edilmemeli.

Ruth Snowden, 2010

Sadece bir dakikanız mı var?

- Viyana’da yaşayan bir doktor olan Freud, **psikanaliz** adını verdiği yeni bir psikoloji sistemi kurmasıyla tanındı.
- Freud nevrotik hastalarını tedavi etmek için **hipnozu** kullanmaya başlayıp, nevrotik semptomlara bastırılmış cinsel deneyimlerin yol açtığına karar verdi.
- Bu bastırılmış anıları, **rüya analizi** ve **serbest çağrışım** adını verdiği yeni tekniğini kullanarak araştırdı.
- Rüyalar psikanalizde merkezi öneme sahiptir. Freud, büyük oranda çocukluk deneyimlerine dönerek, rüyaları gizlenmiş **arzu giderilmesi** olarak değerlendirdi.
- Araştırmalarının çoğunda rüyaların yanı sıra parapraksis (Freudyen sürçmeler) ve şakalara bakarak **bilinçdışı** zihinle ilgilendi.
- Freud **cinsel içgüdünün** çok karmaşık ve doğuştan itibaren var olduğunu iddia etti. Cinsel gelişim herhangi bir aşamada takılıp kalabilmekteydi.
- Çocuklarda **cinsel gelişimin** aşamaları hakkındaki kuramları, toplumsal ve psikolojik gelişimde önemli rol oynadı.

- Zihnin üç farklı seviyesi olduğu Freud tarafından ortaya kondu: **id**, **ego** ve **süperego**. Bunlar genelde birbirleriyle çatışmaktaydı.
- Freud **uygarlığın**, boyun eğmek zorunda kalan bireyde çatışma yarattığını söyleyerek, din ve sanatı gerçek dünyadan kaçışın araçları olarak değerlendirdi.
- Freud birçok kişiye ilham verdi. Tüm polemiklere rağmen **psikanaliz hareketi** uluslararası çapta ses getirdi.

Sadece beş dakikanız mı var?

1 Freud'un hayatı ve kariyeri

Sigmund Freud (1856-1939) **psikanaliz** adı verilen yeni bir psikoloji sistemi ortaya koydu. Çalışması büyük oranda bilinçdışı zihinle ilgiliydi ve bugün kullanılan çeşitli terapilerin temelini oluşturdu. Psikanaliz bilinçdışı, kişilik gelişimi, ilişkiler ve topluma dair kuramlar da sunar.

2 Freud'un erken dönem çalışmaları

Freud'un öncü çalışması, bastırılmış travmatik anıları serbest bırakarak nevrotik semptomların giderilmesine yardımcı oldu. Buna katartik yöntem deniyordu. Zihnin bir parçası engellenmiş duyguları açığa çıkarmak isterken diğer parçası buna direniyor ve Freud'un ifadesiyle çatışma meydana geliyordu. Bu çatışma direnç adı verilen bir sürece yol açıyordu. Freud'un bu düşünceleri, bilinçdışıyla ilgili keşiflerinin başlangıcını oluşturdu.

3 Psikanalizin esasları

Freud, nevrozun kilit noktasının çocukluktaki bir cinsel baştan çıkarma anısı olduğunu iddia etti. Hasta kontrole sahip olmadığı için mevcut tedavi yöntemlerinin faydasız olduğunu söyledi. Yeni yöntemi olan **serbest çağrışım tekniğini** kullanarak insanları akıllarına gelen her düşünceyi dile getirmeye cesaretlendirdi. Ayrıca bilinçdışına ulaşmak için **rüya analizine** de yöneldi.

4 Rüyaların yorumu

Freud rüyaların önemini vurguladı çünkü rüyalar, bilinçli zihin kontrolü elden bıraktığında, yani uyku sırasında görülüyordu. Rüyaların tümünü **arzu giderilmesi** olarak gördü ve rüyadaki sembollerin genelde çocukluktaki bir cinsel meseleyi gizlediğini ve bunların bilince girmesini engellediğini söyledi. O halde rüyalarda sembolleştirilen gizli arzuları araştırmak, nevrozları çözmeye yardımcı olabilirdi.

5 Bilinçdışını araştırmak

Rüyaları, şakaları ve **parapraksisleri** (Freudyen sürçmeler) inceleyerek bilinçdışını araştıran Freud, bilincin üç hali olduğuna karar verdi:

- **Bilinçli zihin** düşünce ve eylemlerinin farkındadır.
- **Bilinçdışı** bastırılmıştır. Buradaki enfomasyona kolaylıkla erişilemez.
- **Önbilinç** enfomasyonun depolandığı fakat kolaylıkla geri çağrılabilceğı yerdir.

6 Cinsellikle ilgili kuramları

Freud, **cinsel sapma** olarak adlandırdığı davranışları inceledi ve birkaç sonuç çıkardı:

- Cinsel içgüdü, çeşitli zihinsel dirençlere karşı mücadele etmek zorundadır.
- İnsanların o zamana dek düşündüğünden çok daha karmaşık süreçler söz konusudur.
- Nevrotiklerin cinselliğı genellikle bir çocukluk döneminde takılı kalmış veya o döneme geri dönmüştür.





Freud'un **çocuk cinselliği** incelemesi, cinsel dürtülerin doğumdan itibaren var olduğunu söylüyor ve böylece cinselliğin ergenliğe kadar söz konusu olmayacağını iddia eden eski görüşe meydan okuyordu.

7 Çocukluğa geri dönmek

Freud, bir çocuğun biyolojik olarak belirlenen ve her biri cinsel hazzın farklı bir kaynağıyla ilgili olan dönemlerin içinden ilerleyişinin, karakter gelişimiyle ilintili olduğunu söyledi.

- **Oral dönem** annenin memesine odaklanır.
- **Anal dönem** anüs ve dışkılamaya odaklanır.
- **Fallik dönem** üreme organlarına odaklanır.
- **Oedipus karmaşası**, bir çocuğun karşıt cinsiyetteki ebeveynine âşık olmasıdır.
- **Gizil dönem**, cinsel dürtü ergenliğe kadar uyku halindedir.
- **Pregenital (cinsel organ öncesi) dönem**, cinsel dürtü en sonunda karşı cinsten bir yetişkine yönelmeye odaklanır.

8 Yetişkin kimliği arayışı

Freud, üç ana bölümden oluşan, yeni ve dinamik bir zihin modeli öne sürdü: **id**, **ego** ve **süperego**. Bunlar arasındaki çatışmalar **kayı** ve stresle sonuçlanır. **Bilinçdışı savunma mekanizmaları** da, egoyu bu fazla kaygıdan korumak için ortaya çıkar. Örneğin, yasak dürtülerin veya kusurların başka bir insana yansıtılmasıyla kendini gösteren **yansıtma**, tam da bu türden bir savunma mekanizmasıdır.

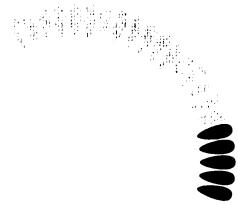
9 Freud ve toplum

Freud, **uygarlığın** türlerin hayatta kalması için gerekli olduğunu, fakat boyun eğme baskısının bireyin mutlu olmasını güçleştirdiğini söyledi. Derin içgüdülerden oluşan insan doğası, **savaş** gibi kötülüklerin kökünü kazımaya elverişli değildi. Freud, tüm **sanat**

dallarının libidoyla ilgili dürtülerin yüceltilmesiyle oluştuğunu; dini öğretilerin ise uygarlaşmanın gerilimiyle başa çıkılabilmesi için yaratıldığını savundu.

10 Psikanaliz

Freud, 1902’de Viyana Üniversitesi’ne profesör olarak atandı. Yoğun bir muhalefetle karşı karşıya kalmasına rağmen kendisini destekleyen küçük bir grup, yavaş yavaş **Viyana Psikanalitik Topluluğu** haline geldi. 1909’da ilk kez *Uluslararası Psikanaliz Dergisi* basıldı. Ertesi yıl **Uluslararası Psikanalitik Birliği** kuruldu. Psikanalitik hareket içindeki tartışmalara rağmen birçok saygın düşünür Freud’dan ilham almış ve onun fikirlerini daha da geliştirmiştir.





Sadece on dakikanız mı var?

1 Freud'un hayatı ve kariyeri

Sigmund Freud (1856-1939) hayatının büyük kısmında Viyana'da yaşayıp çalışmış Avusturyalı bir doktordur. Ağırlıklı olarak **bilinçdışı** zihnin işleyişiyle ilgilenmiştir. Kendinden önceki psikologlar genelde davranışları sadece tarif edip gözlemliyorken, Freud, bunları açıklamak için daha derinlere inmek istedi. Pek çok dürtüye sahip olduğumuzu ve bunların çoğunun da cinsel dürtüler olduğunu söyledi. Freud **psikanaliz** adını verdiği ve bugün kullanılan çeşitli terapilerin halen temeli olan yeni bir psikoloji sistemi ortaya koymasıyla tanındı.

Psikanalizin üç temel yönü vardır. İlk olarak, zihinsel ve sinirsel rahatsızlıkları tedavi etmeyi hedefleyen bir **terapi** türüdür. İkinci olarak, insan kişiliğinin nasıl geliştiğini ve işlediğini açıklamaya çalışır. Son olarak insanlar arasındaki etkileşim ve toplum içindeki birey hakkında kuramlar sunar.

2 Freud'un erken dönem çalışmaları

Freud tıbbi araştırmalar yaparken **histeri** ve **hipnoza** ilgi duymaya başladı. Serbest hekimlik yaptığı dönemde, nevrotik hastalar için başlıca iki tedavi yöntemi söz konusuydu: elektroterapi ve hipnoz. Freud elektroterapinin faydasız olduğunu söyledi; işe yarıyormuş gibi **görünmesinin** tek sebebi telkin gücüydü. Diğer bir deyişle zihinsel süreçlerin fiziksel işlevleri etkileyebileceğini söylüyordu. Bu, çok yeni bir fikirdi ve Freud genel düşüncenin aksini işaret etmekten çekinmiyordu. Bastırılmış travmatik anıları serbest bırakarak nevrotik semptomların iyileştirilmesine yardımcı olan öncü **katartik yöntemi** başarıyla sürdürdü.

Freud, çatışmanın çoğu kez zihnin iki bölümü arasında ortaya çıktığını ileri sürdü. Bir bölüm engellenmiş duyguları serbest bırakmak isterken diğer bölüm buna direniyordu. Bu düşünceleri, Freud'un bilinçdışıyla ilgili aşamalı keşifler yapmasını sağladı.

3 Psikanalizin esasları

İlk başta Freud, nevrotik semptomlara her zaman travmatik olayların yol açtığını düşünüyordu, fakat kısa süre sonra bu semptomlara **bastırılmış cinsel dürtülerin** yol açabileceğine karar verdi. Mevcut otoriter yöntemleri eleştirdi ve hastanın bir kanepede rahatlatılıp aklına gelen her düşüncüyü seslendirmeye cesaretlendirildiği **serbest çağrışım tekniğini** geliştirdi.

1886'da Freud bir depresyon geçirdi ve kendisini kapsamlı bir analizden geçirdi. Bilinçdışına erişimin bir aracı olarak **rüya analiziyle** ilgilenmeye başladı. 1896'da "psikanaliz" terimini türetti. Psikanalizde kaydedilen ilk vakalardan biri, 1905'te bilimsel bir yayında basılan **Dora** analizidir.

4 Rüyaların yorumu

Rüya analizi ve serbest çağrışım, psikanalizde iki temel sağaltıcı yöntem haline geldi. Freud'un rüyaların merkezi önemini vurgulamasının birçok gerekçesi vardı:

- Rüyalar, uyku esnasında kontrolü elden bırakan bilinçli zihnin kalkanlarının inmesi sonucunda görülüyordu.
- Mevcut yöntemler fazlasıyla otoriterdi.
- Rüyadaki semboller genellikle çocuklukla ilgili cinsel meseleleri gizliyordu.

Freud rüyaların tümünü **arzu giderilmesi** olarak gördü. Rüyada sembolleştirilen gizli arzu tespit edilerek nevroz çözülmeye başlanabilirdi.





Freud her rüyanın bir **açık** bir de **gizli** içeriği olduğunu söyledi. Analiz edilen bir rüyada, gizli bir arzunun giderildiği görülebilirdi. Arzunun biçim **değiştirerek** rüyada ifade edilmesini sağlayan **sembolleştirme** gibi **çeşitli** mekanizmalar işbaşındaydı.

5 Bilinçdışını araştırmak

Freud bilinçdışının işleyişini **rüyaları**, **şakaları** ve parapraksisleri (Freudyen sürçmeler) inceleyerek araştırdı. Bilinçliliğin üç hali olduğunu iddia etti:

- **Bilinç**, zihnin düşüncelerinin ve eylemlerinin farkında olan bölümüdür. Burası, bilinçli düşünme sürecinin tümünün gerçekleştiği yerdir.
- **Bilinçdışı**, zihnin bastırılmış bölümüdür. Buradaki enformasyon kolayca ortaya çıkarılamaz.
- **Önbilinç** enformasyonun depolanıp ihtiyaç duyulduğunda kolayca geri çağırılabilceği yerdir.

Freud, normal insan davranışlarını iki karşıt sürecin kontrol ettiğini ileri sürdü. **Haz ilkesi**, insanları arzularının derhal tatmin edilmesine doğru itiyordu. **Gerçeklik ilkesi** ise gündelik hayatı sürdürmek için tatmin duygusunu ertelememize imkân veriyordu. Freud **libido** sözcüğünü, pek çok davranışın itici gücü olduğunu iddia ettiği cinsel dürtüyü tarif etmek için kullanmıştır.

6 Cinsel kuramları

Cinsellik ve **cinsel gelişime** dair kuramlar psikanalizin hâkim konusudur. Freud, libidonun hangi yollarla engellendiği veya yeniden yönlendirildiğini araştırdı. Nevrozlara cinsel sorunların sebep olduğu yönündeki kuramını desteklemek için “cinsellik” denilen kavramın kapsamını genişletti.

Freud **cinsel sapma** olarak gördüğü şeyleri inceledi ve birkaç sonuç çıkardı:

- Cinsel içgüdü, çok sayıda zihinsel dirence karşı mücadele etmek zorundadır.
- Bu, insanların zannettiğinden çok daha karmaşıktır.
- Nevrotiklerin cinselliği genellikle bir çocukluk döneminde kalmış veya bu döneme geri dönmüştür.

Freud'un dönemindeki yaygın görüşe göre cinsellik ergenliğe kadar kendini göstermezdi. Freud cinsel dürtülerin doğumdan itibaren var olduğunu söyleyerek bu görüşe meydan okudu. Çocukluk ve ergenlik, hayatın sonraki dönemlerinde sorunlara ve cinsel sapsmalara yol açabilecek cinsel tuzaklarla doluydu.

7 Çocukluğa geri dönmek

Freud karakter gelişiminin, bir çocuğun biyolojik olarak belirlenen ve her biri cinsel hazzın farklı bir kaynağıyla ilgili dönemleri atlatmasına bağlı olduğunu söyledi.

- **Oral dönem** (doğumdan bir yaşına kadar). Cinsel haz, annenin memesini emerek elde edilir.
- **Anal dönem** (bir yaşından üç yaşına kadar). Cinsel hazzın anüs ve dışkılamaya odaklandığı “tuvalet eğitimi” aşaması.
- **Fallik dönem** (üç yaşından beş yaşına kadar). Üreme organları cinsel hazzın odak noktası haline gelir ve çocuk mastürbasyon yapmaya başlar.
- **Oedipus karmaşası (Ödipal karmaşa)** (dört yaşından beş yaşına kadar). Cinsel odak, karşıt cinsiyetteki ebeveyne kayar.
- **Gizil dönem.** Ödipal karmaşa bastırılır ve cinsel dürtü ergenliğe kadar uyku haline geçer.
- **Pregenital dönem.** Ödipal karmaşa sonunda çözülür ve cinsel dürtü karşı cinsten bir yetişkinliğe odaklanır.





8 Yetişkin kimliği arayışı

Freud'un ortaya koyduğu yeni zihin modeli üç ana bölümden oluşur: **id**, **ego** ve **süperego**. Bunlar zihnin fiziksel bölümleri değildir, fakat düşünme biçimimizin farklı yönlerini temsil eder. Bunlar arasındaki çatışmalar **kaygı** ve stresle sonuçlanır. Kaygı, bir şeylerin yanlış gittiğini gösteren bir alarm sesi gibidir ve en yaygın sebebi cinsel hayal kırıklığıdır. Gelişim aşamalarının her birine kaygının belli bir kaynağı eklenir. Bilinçdışı **savunma mekanizmaları**, egoyu bu fazla kaygıdan korumak için ortaya çıkar. Bunlar makul ölçüde olduğu sürece sağlıklıdır. Freud **içgüdülerin** de davranışı farklı yönlerden etkilediğini söylemiştir: **Ego içgüdülerini** korumacıdır ve bireyin ihtiyaçlarıyla ilgilidir; **cinsel içgüdüler** türün devamlılığını sağlar.

9 Freud ve toplum

Freud, **uygarlığın** türlerin hayatta kalması ve huzuru için gerekli olduğunu, fakat kurallara uymak adına içgüdülerin bastırılmasını şart koştuğundan dolayı bireyi büyük fedakârlıklara sürüklediğini söyler. O halde bir toplum içinde yaşamak çok güçtür ve insanların mutlu olması zordur.

Freud, insan doğasının derin içgüdülerden oluştuğunu ve bu yüzden kötülüklerin hiçbir zaman tam olarak ortadan kalkamayacağını söyleyerek **savaşla** ilgili hayal kırıklığını da ifade etmiştir.

Sanatçıyı oyun oynamakta olan bir çocuğa benzeterek tüm sanatların libidinal dürtülerin yüceltilmesinin sonucu olduğunu savunmuştur. Bunun yanı sıra dini öğretilerin bilimsel olmadığını, sadece insanoğlunun uygarlaşmanın gerilimiyle baş etmesi için yaratıldığını savunmuştur.

10 Psikanaliz

Freud, 1902'de Viyana Üniversitesi'ne profesör olarak atandı. Akademisyenler onun tartışmalı fikirlerine karşıtlık ve şüpheyile yaklaşmayı sürdürse de, az sayıda takipçisi yavaş yavaş **Viyana Psikanalitik Topluluğu**'nu oluşturdu. 1909'da Freud artık uluslararası çapta tanınıyordu ve ders vermek üzere Amerika'ya gitti. Aynı yıl ilk **Uluslararası Psikanaliz Dergisi** basıldı ve ertesi yıl **Uluslararası Psikanalitik Birliği** kuruldu.

Freud'un esas olarak cinselliğe yaptığı vurgu nedeniyle psikanaliz hareketi içinde tartışma ve anlaşmazlık eksik olmadı. Buna rağmen birçok saygın düşünür Freud'dan esinlenmiş ve onun fikirlerinden yola çıkmıştır. Kökleri psikanalize dayanan yöntemleri bugün birçok terapist tarafından kullanılmaktadır. Freud aynı zamanda üretken bir yazardı ve kolay okunur bir üslupla yazıyordu. Aktardığı özgün vakalar, yazdıklarını daha da çekici kılar.



Giriş

Sigmund Freud hayatının büyük kısmını Viyana’da geçirmiş bir doktordur. 1856-1939 yılları arasında yaşamış ve “psikanaliz” adını verdiği yeni bir psikoloji sistemi kurmasıyla tanınmıştır.

Psikoloji zihin ve davranışların bilimsel olarak incelenmesidir. **Psikiyatri** zihinsel hastalıkların incelenmesi ve tedavi edilmesidir. **Psikanaliz** ise aslen Freud tarafından geliştirilen bir psikoloji sistemi ve zihinsel bozuklukların tedavi edilme yöntemidir. Bu sözcüklerin üçü de nefes, can veya ruh anlamına gelen Yunanca **psişe** kelimesinden gelir.

Freud’dan önce psikologlar genellikle davranışı sadece tarif edip gözlemlemekle yetinmişlerdi. Freud ise daha derinlere inerek son derece etkileyici çalışmalara imza attı. Psikanaliz adını verdiği insan davranışını anlamaya yönelik yeni sistemini yaratırken, var olan fikirleri kendi çalışmalarının bulgularıyla birleştirdi. Psikanalitik kuramlarını, zihinsel bozuklukları tedavi etmekle ilgili kendi tıbbi çalışmalarında da uyguladı. Freud’un yöntemleri ruhsal hastalıkların tedavisinde her zaman başarılı olmadı ve geçen süre içinde kuramlarının çoğunun yanlış olduğu kanıtlandı, ama gene de psikanaliz hayatta kalıp gelişti ve bugün hâlâ nevrozlar ile psikozların tedavisinde başvurulan çeşitli terapilerin temelini oluşturuyor.

Nevrozlar ile psikozların arasındaki farklardan biri şiddetleridir. **Nevroz** küçük bir sinirsel veya zihinsel bozukluktur. **Psikoz** ise daha ciddidir ve zihinsel olarak da sakat bırakma potansiyeli vardır.

“Psikanaliz” sözcüğü, Freud’un nevroz ve diğer zihinsel bozukluklar için zamanla geliştirdiği psikolojik kuramın tümünü ifade eder. Üç ana konusu vardır:

- *Zihinsel ve nevrotik bozuklukları tedavi etmeyi amaçlayan bir terapi türüdür ve çoğumuz için en tanıdık olan özelliği budur. Bu terapi, davranışların ardında dürtü ve güdülerin yattığı fikrini vurgulayan bir sistem olan dinamik psikolojiye dayanır. Psikanalitik terapi, bilinçdışını ve bilinçdışının bilinçle etkileşim yolları hakkındaki kuramları temel alır. Bu yöntem aslen, hastaya bir sözcüğün verilip bu sözcüğün aklına getirdiği her şeyi analiste anlatmasının istendiği serbest çağrışım sürecine dayanır. Bu, hastanın, bilinçli zihinden bilinçdışına itilen bastırılmış deneyimleri geri çağırmasına yardımcı olur ve böylece nevrozu çalışmaya başlar. (Serbest çağrışım hakkında daha fazla bilgi için 3. Bölüme bakabilirsiniz.)*
- *İnsan kişiliğinin nasıl geliştiğini ve bunun nasıl çalıştığını açıklamaya çalışır.*
- *Bireylerin kişisel ilişkilerinde ve toplumda nasıl işlev gördüğü hakkında kuramlar sunar. Bu kuramlar, sanat, din ve mizah anlayışı gibi farklı farklı alanlara değinerek, insan davranışını geniş bir yelpazede açıklamaya çalışır.*

Psikodinamik olarak da bilinen dinamik psikoloji, ruhun çeşitli bölümlerinin zihinsel, duygusal veya güdüleyici kuvvetlerle (özellikle de bilinçdışı seviyesinde) nasıl ilişkilendiğini inceler.

Freud'un çalışması büyük oranda bilinçdışıyla ve bilinçdışının nevrotik semptomlarla nasıl ilişkilendiğiyle ilgilidir. Bu düşünceye göre bilinçdışı; anılar, rüyalar, bastırılmış duygular, arzular ve aynı zamanda biyolojik dürtü ve içgüdüler gibi normal yaşantımızda doğrudan farkında olmadığımız her şeyi içerir. Freud bilinçdışının davranış ve güdülenmelerimizin birçoğunun kaynağı olduğu fikrindedir. Ne var ki bilinçdışı zihinsel süreçler fikrini o icat etmemiştir. Roma dönemi kadar eskilere giden tarihlerde yazar Juvenal (MS 60-130) "tanrılar 'kendini tanı' der" diye yazmıştır ve bu da söz konusu düşüncenin o zaman bile yeni olmadığını göstermektedir. (Bu deyiş Yunanistan'daki ünlü Delfi Tapınağı'nda yazılıdır.) Fakat Freud bu düşüncüyü klinik pratiğine uygulayan ve bunun hakkında kuramlar formüle eden ilk kişiydi, çünkü geçmişin

fikirlerini bir araya getirebildiği bir zaman ve yerde yaşadı. Pek çok açıdan zamanının ilerisindeydi; onun bilinçdışının gizemli dünyasına duyduğu tutkuyu bugünlerde pek çok insan paylaşıyor ve ben de hem terapist hem de yazar olarak çalışmalarımda bundan uzak kalamadım.

Bilinçli zihin, zihnin eylemleri ile duygularının farkında olan bölümüdür. Bilinçdışı, zihnin ve kişiliğin farkında olunmayan yönlerini kapsar. Elbette bunlar beynin fiziksel bölümleri değildir: nasıl düşündüğümüzü anlamamıza yardımcı olan, kullanışlı soyut kavramlardır.

Bugün bilinçdışı motiflerin davranışlarımızı etkilediği genel kabul görmektedir ve hepimiz sorunlarımızın çoğunlukla çocukluk travmalarından veya gömülmüş duygulardan kaynaklandığı fikrine aşinayız. Ancak tüm bunlar Freud'dan önce farklıydı. Freud'un hastalarından biri olan ve vaka olarak bu kitabın ilerleyen bölümlerinde incelenecek Kurt Adam, ciddi bir nevroz yaşıyordu ve Freud'la tanışmadan önce acılar içinde olduğunu söylüyordu. Bir yandan sıradan insanlar onun kendi duygusal durumuna yoğunlaşıp gülünç bir şekilde aşırı tepki verdiğini düşünüyor, diğer yandan birbiri ardına ziyaret ettiği doktorlar onun duygusal durumunu önemsemeyerek bunun sadece beyindeki fiziksel bir anormalliğin önemsiz bir yan ürünü olduğunu söylüyordu. Freud'la tanışıp onun insan ruhu ile bilinçdışının varlığına dair yeni fikirlerini duymak Kurt Adam için bir aydınlanmaydı. En önemlisi de, basitçe “hasta” olarak damgalanmamış, bir insan olduğu doğrulanmıştı. Freud “sağlıklı” olmak ile “hasta” olmak arasında açık bir ayrım olmadığını görüyor ve hastalarını iyileşmek için mücadele veren akıllı insanlar olarak değerlendiriyordu. Freud'un çalışmalarının en ilginç—ve en fazla vurguladığı—yönlerinden biri rüyaların bize bilinçdışından nasıl mesajlar verdiğine dair incelemesidir. Aslında bu da yeni bir düşünce değildi. Yazının icadından bu yana insanlar rüyalarını kaydedip verilen mesajları ciddiye almışlardır. Ne var ki Freud hem kendi hem de hastalarının rüyalarıyla sistematik bir biçimde çalıştı ve rüyalar ile

bilinçdışı düşlemler arasındaki dilin esaslarını yavaş yavaş ortaya koydu. Freud bastırılmış duyguların genelde rüya esnasında kılık değiştirerek yüzeye çıktığı ve anımsanan rüyaların bu gömülmüş duyguları gün yüzüne çıkarmaya yardımcı olabileceği düşüncesinin altını çizdi. Bugün rüyalar, birçok farklı psikoterapi türünde yaygın bir şekilde kullanılıyor. Çocukluğumdan beri ben de bu konuya derin bir ilgi duydum ve yıllarca bir rüya güncesi tuttum. Kendi rüyalarım her zaman canlı, renkli ve bereketli olmuştur, oysa terapist olarak çalışırken herkesin böyle zengin bir rüya hayatı olmadığını keşfettiğimde şaşırıyıştım.

Freud kendi kuramlarını, bilimin fiziki gerçekliğimizin atom ve elektronlar gibi daha küçük parçacıklardan oluştuğunu keşfettiği dönemde geliştirdi. Bilimsel düşünce oldukça indirgemeci bir bakış açısı takınma eğilimindeydi; neyden yapıldığını ve nasıl çalıştığını bulmak için her şey mümkün olan en küçük parçalara ayrılıyordu. Benzer şekilde Freud da, psikanalizin bilimsel bir bakış açısı olduğunu iddia ederek “değişmez gerçekler”e ulaşmaya çalışmıştır. Gerçekten de düşüncelerinin çoğunun bilimsel olarak sınanması imkânsızdır; kuramları orta sınıf hastalarından oluşan çok küçük bir örnekleme dayanarak biçimlenmiştir ve bugünün bilimsel tetkiklerinin karşısına çıkamaz.

Ne var ki psikanaliz kısa sürede oldukça fazla takipçi edindi. İncelemelerinin katı “bilimsel” vurgusu, “gerçekçi” olarak görülme isteyenleri çekiyordu. Her büyük liderde olduğu gibi, Freud’un sarsılmaz özgüveni ona bir otorite havası veriyordu. Çok geçmeden, kendisine bağlı olanları yüksek bir konuma oturturken meydan okuyanlara küçümsemeler yağdıran psikanalitik hareket büyüdü. Doğrusu istenirse bugüne dek Freud birçok eleştiri okuna maruz kalmış ve fikirlerine duyulan ilgi dönem dönem yükselip alçalmıştır. Ancak hiç şüphe yok ki Freud, insan davranışına dair bakışı kökten değiştirmiştir ve etkisi öylesine önemlidir ki, bugün psikoterapinin yüzlerce farklı biçimi vardır.

Freud’un bilinçdışı çalışması, insanların kendilerine daha dürüst gözlerle bakıp yüzeyin altında gerçekte neyin olup bittiğine

kafa yormasını sağlamıştır. İnsanlara bolca zaman tanımanın ve dile getirdikleri sorunlara gerçekten kulak vermenin, onların kendilerini anlamasına yardımcı olabileceği fikrini ilk seslendiren Freud'dur. Freud, günümüzde herkese tanınmış gelen bu anlayışın babasıdır. Her ne kadar psikanalizin, psikolojik terapinin daha sonra geliştirilen yöntemlerinden daha etkili (veya etkisiz) olduğu kanıtlanmasa da, birçok durumda kişiye faydasız veya zararlı düşünce ve davranışlardan bir dereceye kadar uzaklaşma imkânı vermiştir. Elbette yüz yılı aşkın bir süre içinde Freud'un kimi düşüncelerinde yanlışlığı kanıtlanmışsa da, söyledikleri modern düşünce üzerinde büyük etki bırakmıştır ve fikirlerinin çoğu gündelik hayatta yer edinmiştir. Sözelimi "Freudyen sürçme" veya "anal tutucu kişi" derken ne kastettiğimizi herkes bilir.

Freud davranışlarımızın pek çok içsel güdüleyicisi olduğunu ve bunların da genellikle cinsel olduğunu söyledi. Aslına bakılırsa, Viktorya çağının cinselliğe karşı bağnaz tutumunun tarihe karışmasına yardımcı olan başlıca düşünürlerden biriydi. Cinselliğin, nevrozun oluşumunda bir rol oynadığına dair kuramları büyük kargaşa yarattı, çünkü basitçe cinsellik alenen tartışılmaya uygun bir konu değildi. Freud'a burun kıvrıranlar, onun aklımızdaki yegâne şeyin cinsellik olduğunu iddia ettiğini düşünür. Oysa Freud her şeyin cinsellikle bağlantılı olmayabileceğinin pekâlâ farkındaydı. Aksi halde nevrozikler cinsel duyguları bastırmak için mücadele etmek zorunda olmazlardı. Freud, davranışımızı belirleyen iktidar veya saldırganlık gibi diğer güdüleyiciler hakkında da aşama aşama yeni kuramlar geliştirdi.

O, insanların cinsellik hakkındaki yerleşik inançlara yakından bakmasını sağlamakla kalmamış, çocukların duygusal ihtiyaçlarının daha fazla farkına varılmasını sağlamıştır. Freud'un döneminde çocuklar "görülür fakat duyulmazdı" ve çoğunlukla duygusal anlamda ihmal edilirdi. Freud nevrozik hastalarla çalışmaları sonucunda, nevrozun genelde çocuklukta yaşanan travmatik deneyimlerle ortaya çıktığını anladı. Artık bu gerçek bizim için son derece açıktır, çünkü bugün çocuklar kendi ihtiyaçları ve duyguları

olan varlıklar olarak görülür. İşte Freud, bu düşünce ekolünün en büyük öncüsüdür.

Freud'un kuramları özümseyip fikirleri gündelik hayatta yer bulmaya başladıkça bazı olumsuz etkilerin de kendini göstermesi uzun sürmedi, çünkü gizlenmiş duygular fikri sevilmişti. Sözgelimi fedakâr birinin gizli gizli kendini cezalandırmaktan hoşlandığı düşünülebiliyor, dini nedenlerle evlenmeme cinsellik korkusunu veya hatta bir tür ciddi sapıklığı saklama olarak yorumlanabiliyordu.

Freud'un enerjik ve sorgulayıcı bir aklı vardı; becerikli bir doktor ve bilim insanıydı; aynı zamanda üretken bir yazardı ve fikirlerini kelimelere dökmede çok iyiydi. Tüm bunlar geniş kitlelerce takip edilmesi ve çalışmalarının uzak erimli olması anlamına geldi. Kuramları çok sayıda çekişme ve tartışmayı beraberinde getirdi. Bugün onun fikirlerini küçümseyen insanlar genelde bunları yaşadığı tarihsel dönemin bağlamından çıkarma hatasına düşerler. Oysa Freud'un son derece yetenekli ve özgün bir düşünür olduğunu, sayesinde bugün pek çok yeni psikoloji ve psikoterapi akımını filizlendirdiğini kavramak önemlidir. İşte bu kitap da, Freud'un hayatına kısa bir bakış atmanın yanı sıra özgün fikirlerinden bazılarını basit bir giriş sunmayı amaçlıyor.

- Sigmund Freud (1856-1939) hayatının büyük kısmını Viyana'da geçirmiş bir doktordu.
- Freud'dan önce psikologlar davranışı genelde sadece tarif edip gözlemlediler. Freud daha derine inmek, bunu analiz edip açıklamak istedi.
- Freud psikanaliz adı verilen yeni bir psikoloji sistemi kurdu.
- Psikanaliz, bugün hâlâ psikolojik sorunların tedavisinde kullanılan çeşitli terapilerin temelidir.
- Psikanaliz, insan kişiliği ve bunun nasıl geliştiği hakkında da kuramlar sunar.
- Ayrıca insan ilişkilerini ve toplumun işleyişini inceler.
- Freud, bilinçdışı zihin ve bunun davranışlarımızı etkileme yolları hakkında fikirler formüle eden ilk düşünürlerdendir.
- Freud'un devrimci fikirleri büyük tartışmalar başlatmıştır.
- Freud'un cinsellik, rüyalar, çocukların duygusal ihtiyaçları ve davranışlarımızın ardındaki gizli motifler gibi çeşitli konular hakkındaki düşünceleri, bugünkü düşünme biçimimizi tümüyle değiştirmiştir.

Freud'un hayatı ve kariyeri

Bu bölümde şunları öğreneceksiniz:

- *Freud'un özel hayatı ve karakteri*
- *Kariyeriyle ilgili kilit olgular*
- *On dokuzuncu yüzyılın sonlarında Viyana'da yaşamın arka planı.*

Freud'un hayatının ilk yılları

Sigismund Schlomo Freud 6 Mayıs 1856'da doğdu ve genç bir adam olduğunda ismini Sigmund Freud olarak sadeleştirdi. O dönemler Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun bir parçası olan Moravia Freiberg'de doğmuştu. Bu kasaba bugünkü Çek Cumhuriyeti'nde Pribor olarak geçer. 1860'ta babasının mali sıkıntılar yaşamasiyla aile, Freud'un hayatının büyük kısmını geçireceği Avusturya Viyana'ya taşındı. Freud doğduğunda cenin zariyla kaplıydı. Bu alışılmadık durum bir şans belirtisi olarak görüldüğü için annesi bunu gelecekteki şöhretin bir işareti olarak düşündü.

Sigmund doğduğunda babası Jakob Freud 40 yaşındaydı ve önceki evliliğinden Emmanuel ve Philip adında iki çocuğu daha vardı. Jakob, Freud'un annesi Amalie'den 20 yaş büyüktü. Emmanuel bile Amalie'den büyüktü ve Sigmund doğduğunda Emmanuel'in iki çocuğu vardı. Bu yüzden oyun arkadaşı olan yeğeninden bir yaş küçük olan Sigmund, amca olarak doğdu.

Kişisel önceliklerinizi belirleyin

Freud Amalie'nin sekiz çocuğunun ilkiydi ve onun hiç değişmeyen gözdesi, "altın Sigi"siydi. Sonraları Freud bu ilginin ona bir yenilmezlik hissi ve büyük bir başarı arzusu verdiğini söylemiş, başarısının bir kısmını da Yahudi olmasına bağlamıştır. Yahudi olmalarına rağmen dini gerekleri yerine getirmeyen Freud'un ailesi için Yahudilik zordu, çünkü insanların çoğunun Katolik olduğu o dönemin Viyana'sında antisemitizm çok yaygındı. Genç Sigi'nin iki çocukluk kahramanı, resmi kilisenin keskin bir karşıtı olan Oliver Cromwell ve Romalılara karşı zafer kazanan Kartacalı lider Hannibal'di. Sonraları üniversitede antisemitizmle karşı karşıya kalması, onu bağımsız bir düşünür olarak kendini kanıtlamak için daha da kıskırtmış gibi görünmektedir. Her ne kadar Musevilik dinini hiçbir zaman takip etmese ve kendisine "Tanrısız Yahudu" dese de Freud kültürel mirasıyla her zaman gurur duydu ve birçok Yahudi arkadaşı oldu.

Genç Sigi okulda hevesli bir öğrenciydi ve ailesi ondan çok ümitliydi. Yunanca, Latince, Almanca, İbranice, Fransızca ve İngilizce biliyor, sekiz yaşındayken Shakespeare okuyordu. Bunlar yetmezmiş gibi İspanyolca ve İtalyancanın temel kurallarını kendi kendine öğrendi! Ortaokula bir yıl erken başladı. Buradaki eğitimi, ilerideki düşüncelerini büyük ölçüde etkileyen klasik edebiyat ve felsefe ağırlıklıydı. Batı Avrupa'nın en büyük iki edebiyat simasına hayrandı: yazar ve filozof Goethe ile şair ve oyun yazarı Shakespeare.

Genel bakış

Felsefe, bilginin ve varlığın temelini oluşturan doğayı ve hakikati araştırır. Akla yatkın birçok tezin ışığında eleştirel ve sistematik bir yaklaşım sunar. Freud daima böylesi bir düşünce sistematigine bağlı kalmaya çalışmıştır.

Elbette Sigi çoğu kez sınıf birincisi oluyordu. Altı yıl boyunca birinciliği kaptırmaması sınıf arkadaşlarının canını epey sıkmış

olmalı! Başarılı olmak için ailesi ve öğretmenleri tarafından teşvik edildiği belliydi. Ailesinin hayatı onun etrafında dönüyordu. Kardeşlerinin tümü bir odayı paylaşmak zorundayken onun bu kalabalık evde kendine ait bir odası vardı. Akşam yemeklerini bile diğerlerinden ayrı yiyordu. Kız kardeşi Anna'nın çaldığı piyano, çalışmalarını aksatınca anne ve babası bu enstrümanı evden göndermişti.

Baba Jakob Freud yün tüccarıydı, fakat durumları mali açıdan parlak sayılmazdı. Üç kez evlenip pek çok çocuğa sahip oldu ve bu yüzden ilerleyen zamanlarda Sigmund'u parasal anlamda desteklemedi.

Freud'un aile geçmişi ve psikolojik mayası önemlidir, çünkü bunlar daha sonraki düşüncesini etkilemiş ve çocukluk dönemi hakkındaki kuramlarından bazılarına önyak olmuştur.



Sığı'nın kalabalık evde kendine ait bir odası vardı.

Viyana ve Freud'un içinde yaşadığı toplum

Freud'un Viyana'yla bir sevgi-nefret ilişkisi vardı. Büyük olasılıkla bunun nedeni bu kentin her tür yeni fikri beslemesi, fakat aynı zamanda da bu fikirleri pek çok yolla tasvip etmemesiydi. Freud Viyanalılara karşı genelde eleştirel olsa da burayı terk etmeyi düşünmedi. Viyana toplumunun birçok yönü Freud'u etkilemesi açısından önemlidir:

- *Oldukça burjuva bir toplumdur—orta sınıf, tutumları açısından materyalist ve tutucu.*

Genel bakış

Burjuva sözcüğü genelde, çıkarıcı, materyalist, sığ ve hayal gücü kıt, komünist olmayan kapitalist düşüncüyü ifade etmek için aşığılama amaçlı kullanılır.

- *Ekonomik bir gerileme sürecindeydi. Bu beraberinde, işsizliği, yoksulluğu ve aşırı kalabalıklaşmayı getiriyordu.*
- *İnsanların cinsellik konusundaki tutumları son derece bağnazcaydı ve bu, “kibar bir şekilde yetiştirilmiş” kızların cinselliğın neler içerdığını en sonunda öğrendiklerinde dehşete düşmeleri anlamına geliyordu. Aynı zamanda azımsanmayacak bir ahlaki çöküş de yaşanıyor ve fuhuş oldukça yaygındı. Freud'u bilinçdışının önemini göz önünde bulundurmaya yönlendiren de bu tür bir çifte standart olabilir.*
- *Erkekler kadınlardan üstün görülüyordu. Freud, kendi kendine yaptığı analizde, bu tutumda yanlış bir şeyler olduğunu fark etmiş gibi görünmüyordu. (Bu da psikanalizin tam doğru olmayan bir bilim olabileceğini gösterir!)*
- *Egemen kültür güçlü bir şekilde Yahudi aleyhtarıydı. Bu, genç Freud'un kariyerinde ilerleme mücadelesini güçleştirdi.*
- *İlk dönem feminist fikirler ve (Marksizmin bir biçimi olan) sosyal demokrasi gibi sosyal reforma yönelik yeni düşünceler filizleniyordu.*

- *Bilimsel görüşler değişiyor; politika, felsefe, toplumsal yapı ve bilim sanata etki ediyordu.*

Genel olarak değerlendirildiğinde on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru Viyana, toplumsal değişimin ve yeni fikirlerin boy gösterdiği, oldukça ilham verici bir yerdi. Doğu ve Batı'nın kesişme noktasında olmasından dolayı da kozmopolit bir yerdi. Vatandaşları arasında Almanlar, Yahudiler, Polonyalılar, Macarlar, İtalyanlar ve Çekler bulunuyor, bölgesel ağızlar dahil olmak üzere bir düzine farklı dil yaygın şekilde konuşuluyordu. 1806'ya dek Viyana, Kutsal Roma İmparatorluğu'nun başkentiydi ve bu tarihten 1918'e kadar da Habsburg hanedanının oturduğu yer oldu.

Viyanalılar sosyal faaliyetleri seviyor, sık sık gösterişli balolar, şehri çevreleyen tepelerdeki korulara piknikler ve çeşitli sosyal toplantılar düzenliyorlardı. Kraliyet ailesi ve seçkinler altın yaldızlı at arabalarıyla dolaşıyordu; Halk Parkı'nda müzik grupları sahne alıyor, 1873'te eklenen dev bir dönmedolabın bulunduğu Prater parkında büyük bir panayır kuruluyordu. İnsanlar sosyalleşmek, müzik, edebiyat ve tiyatro üzerine konuşmak için şehrin kalabalık kafelerinde buluşuyordu. Mahler ve Bruckner gibi büyük isimler, Mozart ve Beethoven gibi Viyana'da çalışmış müzisyenlerin geleneğine ekleniyordu. Sanat geliyor ve şehir zarif porselenlerin, süslemelerin ve mimarinin merkezi oluyordu.

Mükemmel bir eğitim alan Freud, bu entelektüel ve kozmopolit çevrenin de katkısıyla Avrupa çapındaki her fikirden ve tıbbi bilgiden yararlandı. Muhtemelen Viyana Avrupa'daki en iyi doktorlara ve hastanelere sahipti ve o zamanlar şöyle bir deyiş vardı: "Hasta olacaksan Viyana'da ol." Elbette bu, tıbbi kariyerine henüz başlamakta olan genç bir adam için oldukça cesaret verici bir çevreydi.

Freud'un kariyerinin ana hatları

Freud başlangıçta hukuk alanına yöneldi, fakat 1873'te Viyana Üniversitesi'ne girdiğinde tıba dümen kıırarak nöroloji ve histoloji alanlarında uzmanlaştı.

.....

Genel bakış

Nöroloji (veya daha doğrusu nöropatoloji) sözcüğü sinir sistemindeki bozukluklarla ilgilenen tıbbi bir disiplini ifade eder. Histoloji, bitkilerin ve hayvanların hücreleri ile dokularının mikroskopik anatomisini inceler.

.....

Freud nihayet 1881 yılında tıp doktoru olarak mezun oldu. Gönlü araştırma alanında kalmaktan yanaydı, fakat artan mali baskılar ve artık evlenip ailesini geçindirmek istemesi, doktorluk yapmasını zorunlu kılıyordu. Sonraki üç yılını Viyana Devlet Hastanesi'nde tıbbi pratiğe hazırlanmak üzere deneyim kazanarak geçirdi.

Freud 1885-86 yıllarında birkaç ayını, ünlü bir nörolog olan Charcot'la birlikte çalışarak Paris'te geçirdi. Charcot, çeşitli semptomlarla kendini belli eden bir sinir sistemi bozukluğu olan histeri vakalarına çare bulmak için hipnoz denemeleri yapıyordu. Bu deneyim Freud'u, tıpkı bedensel hastalıklar gibi zihnin de fiziksel semptomlar yaratabileceği fikrine yönlendirdiği için çok önemlidir. Freud bu kuramı bir arkadaşı ve meslektaşı olan Josef Breuer'in yardımıyla geliştirmeye başladı.

.....

Genel bakış

Hipnoz, uykuya veya derin rahatlamaya benzeyen, fakat hastanın terapistle halen cevap verebildiği ve telkinlere açık olduğu bir durumdur.

Modern ortak söylemde histeri, kontrol edilemeyen korku veya duygusal aşırılık durumunu tarif eder. Freud'un

zamanındaysa, psikosomatik semptomlara sebep olan güçlü duyguların bedenin belli bir bölümünü etkilediği bir tıbbi durumu ifade ediyor, bundan sadece kadınların etkilendiği sanılıyordu. Bugün histeri sözcüğü modern psikiyatride genelde kullanılmaz.

.....

1886'da Freud Viyana'da özel tıbbi uygulamalara girişti ve histerikler üzerine kendi çalışmasına başladı. Bu çalışma ilerledikçe giderek psikanalizi oluşturacak fikirler geliştirdi. 1891'de Bergasse 19 numarada bulunan bir daireye taşındı. Bu daire 80 yıl sonra Viyana Freud Müzesi'ne dönüştürülmüştür.

Freud, kariyerinin başlangıcından itibaren tıbbi kurumların birçok üyesinin şiddetli muhalefetiyle karşılaştı, çünkü fikirleri alışılmadık ve statükoyu altüst ediyordu. Bu muhalefetten yılmayan Freud **nöropatolojiye** duyduğu ilgisini sürdürdü ve 1891'de ilk kitabı olan *Afazi Üzerine* yayınlandı. **Afazi**, hastanın sözcükleri ne tanıyabildiği ne de telaffuz edebildiği nörolojik bir bozukluktur.

Genel bakış

Afaziye genelde beynin dille ilgili kısımlarında oluşan hasar sebep olur.

.....

Bu kitap Freud'un hayatı boyunca kaleme aldığı pek çok eserin ilkiydi. Paris'te Charcot ile çalışırken kafasında şekillenmeye başlayan, psikolojik çalkantıların pek çok akıl hastalığı vakasında rol oynadığı düşüncesi, kısa zamanda netlik kazandı. Bu fikir hayatı boyunca süren çalışmasının temeli olacak ve çağdaşlarından onu ayıran ana yollardan biri haline gelecekti.

Genel bakış

Fiziksel bir hastalık, belli beden yapıları veya işlevleriyle ilgilidir. Günümüzde, akıl ve bedenin etkileşiminden kaynaklandığı düşünülen psikosomatik hastalıklar fikrine aşinayız. Oysa bu fikir Freud'un zamanında oldukça yeniydi.

Bir başka kitabı olan *Histeri Üzerine Çalışmalar* Josef Breuer'le ortaklaşa yazılmış ve 1895'te basılmıştır. Aynı yıl Freud, ilk kez kendi rüyalarından birini analiz edip bunun hakkında yazmıştır; bu rüyası sonradan "Irma'nın Enjeksiyonu Rüyası" olarak tanınmıştır.

Başlangıçta çalışmaları *nevrozun* sebepleri ile tedavisini gözden geçirmeye yoğunlaşmıştı. Fakat zamanla kuramlarını genişletti ve insan *ruhunun* nasıl geliştiğiyle ilgilenmeye başladı. 1895'ten 1900'e kadar geçen sonraki beş yıl boyunca psikanalitik kuramın ve uygulamanın temeli olan fikirlerin birçoğunu geliştirdi. 1896 yılında "psikanaliz" sözcüğünü türetti.

1897'de, Freud tam 41 yaşındayken babası öldü. Bu olayın ardından bugünlerde orta yaş krizi olarak görülebilecek psikolojik bir karmaşa dönemine girdi. Fakat depresyona ve uyuşukluğa teslim olmak yerine kendi psikanalizini yapmak üzere işe koyuldu. Bu uğraşı, kendi rüya ve düşlemlerini (fantezilerini) inceleyen birçok iç gözlemi içeriyordu ve en önemli çalışması olarak görülen *Düşlerin Yorumu* kitabını yazmasını sağladı. 1899'da basılan bu kitabın tarihi, yeni yüzyıla denk düşmesi ve kitaba daha modern bir hava vermesi için 1900 olarak gösterilmiştir.

Freud'un bir sonraki yıl olan 1901'de yaptığı ilk hasta analizi, Dora adında genç bir kıza aittir. Bu yıl aynı zamanda bir sonraki kitabı olan *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*'nin de basıldığı yıldır. İlk zamanlarda fikirleri ciddi bir düşmanlıkla karşılaşsa da 1902'de Viyana Üniversitesi'ne profesör olarak atandı ve her hafta kendi evinde toplanan Çarşamba Topluluğu adında bir psikoloji topluluğu kurdu. Bu topluluk giderek büyüdü ve 1906'da hayranlar

grubuna Otto Rank, Carl Jung, Eugen Bleuler, William Stekel ve Alfred Adler gibi oldukça ünlü isimler de dahil oldu. İlerleyen yıllarda grup daha da büyüyüp Viyana Psikanaliz Derneği haline geldi ve 1908'de psikanalitik hareket başlamış oldu.

Aynı yıl beş ülkeden gelen yaklaşık 40 temsilcinin katıldığı ilk Freudyen Psikoloji Kongresi de Salzburg'da gerçekleşti. Sonraki yıl olan 1909'da ABD'de bulunan Massachusetts Worcester'daki Clark Üniversitesi'nde ders vermek üzere davet alan Freud'un şöhreti Atlantik'i aştı. O yıldan itibaren psikanaliz hareketi dünya çapında tanındı ve aynı yıl içinde Uluslararası Psikanaliz Birliği kuruldu. Tanınmış bir süreli yayın olan *Uluslararası Psikanaliz Dergisi* de daha sonra 1920'de kuruldu.

Freud üretken bir yazardı ve uzun hayatı boyunca sürekli yeni fikirler üretip eski kuramlarını gözden geçirerek yazmayı hep sürdürdü. Çalışmaları oldukça rahat okunuyordu ve fikirlerini açık bir şekilde ifade edebiliyordu. Derlenmiş çalışmalarının ilk ciltleri 1925'te yayınlandı ve nihayet 24 cilde kadar çıktı. Ancak kuramlarının çoğu şu iki kitapta açıklanmıştır: *Psikanalize Giriş Dersleri* ve *Psikanalize Yeni Giriş Dersleri*. Bunlardan ilki Freud'un kuramlarının ve Birinci Dünya Savaşı döneminde psikanalizin konumunun bir gözden geçirilmesidir. Freud'un 1916 ve 1917'de verdiği bir dizi derse dayanır. Daha sonra bu derslerdeki fikirlere bazı eklemeler yapmış ve bazı düzeltmeler getirmiş, hayatının sonuna yaklaştığı bir zamanda, 1932'de ikinci kitabı basılmıştır. Sonraki dersler serisi, daha çok bu ilk seriye eklemelerden ibarettir.

Freud 1930'da Goethe Edebiyat Ödülü'yle onurlandırıldı ve 1935'te İngiliz Kraliyet Tıp Derneği'nin Onur Üyelğine layık görüldü. Freud'un çalışması dört ana aşamaya ayrılır:

- 1886-1896
Nevrozun sebepleri ve tedavisi üzerine araştırmalar, nevrotik hastalarla birlikte çalışma. Freud ilk başta hipnoz kullanmaya yoğunlaştı, ama daha sonra giderek psikanaliz haline gelecek serbest çağrışım yöntemine dayanan başka terapi biçimleri

geliştirdi. Bu dönemde ilk kitaplarını yayınladı: Afazi Üzerine ve Histeri Üzerine Çalışmalar.

- 1897-1900

Freud, genelde tek başına çalıştı ve kendisini birçok kez analiz edip nevrozun cinsel kökenine dair fikirler geliştirdi. Bu, psikanalizle ilgili çoğu düşüncesinin şekillendiği dönemdir. Bu dönemin sonunda iki önemli kitabını yazdı: Rüyaların Yorumlanması ve Günlük Yaşamın Psikopatolojisi.

- 1900-1914

Freud nevrozun kökenleri hakkında yeni kuramlar formüle etmeye başladı ve bu da doğumdan sonra ruhun nasıl geliştiğine dair bütünlüklü bir düşünce sistemini beraberinde getirdi. Bu aşamada geliştirdiği psikolojiye genellikle id psikolojisi denir. Id, zihnin en eski parçasıdır ve tüm diğer psikolojik yapılar ondan gelişir. Id bilinçdışıdır ve kalıtsal, içgüdüsel uyarımları kapsar. Freud hayatının bu döneminde çok sayıda önemli kitap yazmıştır: Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme; Şakalar ve Bilinçdışıyla İlişkileri; Totem ve Tabu.

- 1914 sonrası

Cinsel dürtülerin yanı sıra saldırganlığın da davranışlarda önemli bir unsur olabileceğini göstermesi açısından Birinci Dünya Savaşı Freud'un insan davranışına yeni açılardan bakmasını sağladı. Kişilik ve insanların birbirleriyle ilişki kurma biçimleri hakkında kuramlar geliştirmeye başladı. Bu, ego psikolojisi olarak adlandırıldı. Ego, ruhun (psişenin) dış gerçekliğe tepki gösteren ve kişinin "kendisi" olarak gördüğü kısımdır. Freud hayatının bu döneminde birçok kitap daha yazdı. (Tam liste için kitabın sonundaki Bir Adım Ötesi bölümüne bakınız.)

Freud'un özel hayatı ve kişiliği

AİLESİ

Freud 1886'da nişanlısı Martha Bernays ile nihayet evlendi. Ertesi yıl ilk çocukları Mathilde doğdu. Sonrasında beş çocukları daha oldu: Jean-Martin (1889), Oliver (1891), Ernst (1892), Sophie

(1893) ve en sonunda da kendisi de bir psikanalist olan Anna (1895). Aile genellikle mali sıkıntılarla boğuştu ve Freud 1918'de Avusturya devlet tahvillerine bağladığı büyük miktarda bir parayı kaybetti. Eşi Martha kendisini tümüyle Sigmund'un mutluluğuna ve sağlığına adanmıştı ve 53 yıllık evlilikleri boyunca aralarında tek bir öfkeli sözün geçmediğini söylerdi. Görüldüğü kadarıyla, muhtemelen daha fazla çocuk yapma korkusuyla (doğum kontrolü henüz güvenilir değildi) çift, cinsel hayatlarını epey erken bir dönemde bitirmiştir. Freud'un ev hayatı huzurlu ve uyumluydu ve aile reisliği tartışılmazdı. Şüphesiz bu durum ona huzur içinde çalışacağı dengeli ve güvenli bir temel sunuyordu.

FREUD'UN KARAKTERİ

Akademik çevrelerde Freud dik kafalı ve alışılmamış biri olarak görülür. Bu sebeple çalışmalarının çoğu tıpkı çocukluğunda olduğu gibi “muhteşem yalnızlık” dediği bir ortamda gerçekleşmiştir. Dikkat çeken bir zekâyâ sahip olduğu belliydi, fakat kendi itirafına göre daha çok nevrotik, obsesif bir kişiliğe sahipti ve çalışmadan geçen bir hayatı hayal bile edemiyordu. Aralıksız olarak yazdı ve yazılarının çoğunu tatil günlerinde ve hatta hastalarını görmekle geçen yoğun günlerin sonunda kaleme aldı.

Freud'un obsesif kişiliği, her şeyi titizlikle ve kesinlikle yapmak zorunda olması ve kontrolü elinde tutması anlamına geliyordu. Bu, meslek hayatının dışında da kendisini gösteriyordu. Belli sayılarla ilgili batıl inançları vardı. Sözelimi otel odası numarası gibi garip şeylerle ilgili bir dizi tesadüf yüzünden 61 veya 62 yaşında öleceğine düpedüz ikna olmuştu. Bu tür bir düşünme, Freud gibi hayret verici ölçüde üretime takıntılı olan, özdenetimi yüksek kişilik tipinin olumsuz yönüdür. Aşırı durumlarda bu, kişinin sonu gelmeyen kompulsif (zorlantılı) alışkanlıklarla hareket ettiği ve normal bir şekilde işlev göremez hale geldiği obsesif nevroz olarak bilinen hastalığa yol açabilir.

Freud büyük bir antika koleksiyoncusuydu ve bu merakı da antik döneme duyduğu ilgiden kaynaklanıyordu. Günümüzde Freud Müzesi'nin bir parçası haline gelen Londra, Hampstead'deki

Çalışma mekânında sergilenen çok sayıda antik heykelcik ve sanat eseri biriktirdi. Sanatsal değerlerinden çok, geçmişle bağlantı hissi ve onları toplamanın hazzıyla ilgilenen Freud, alışma mekânını bunlarla tıka basa doldurmuştu.

Freud'un kompulsif tarafı, neredeyse hayatı boyunca çok sigara içmesinde ve 1923'te kendisine ağız kanseri teşhisi konuğunda ve tütünün ona hiç iyi gelmediğini fark ettiğinde bile sigarayı bırakmayı nerdeyse imkânsız bulmasında da kendini gösterir. 1930'da bir kalp krizi geçirene kadar sigarayı bırakamamıştır.

ARKADAşLIKLARI

Her ne kadar Freud çatışmaya yatkın biri de olsa, hayli kuvvetli arkadaşlıklar kurdu. Bu yoğunluk, arkadaşlarıyla kurduğu ilişkilerin ayırt edici özelliğiydi. Birine büyük bir hayranlıkla yaklaşır ve onun manevi desteğine değer verirdi, fakat rekabetçi duygular yavaş yavaş içeri szldke ilişki zarar görmeye başlardı.

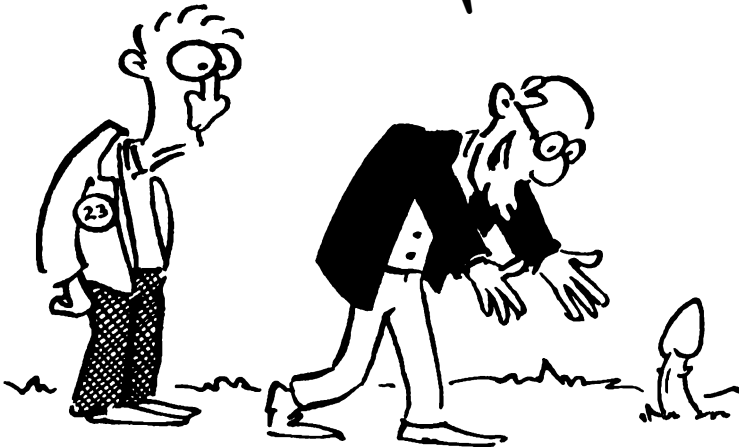
Viyana'da oldukça saygı duyulan ve başarılı bir hekim olan Josef Breuer'le ilişkisinde de bu yaşandı. Breuer Freud'a dostça davranmış ve ona borç bile vermişti. Dostlukları o kadar ilerlemişti ki, Freud ilk çocuğuna Breuer'in karısının ismi olan Mathilde'yi koydu. İlişkileri, Breuer'in Freud'un her şeyin altında yatan cinsel dürtüler konusundaki ısrarını kabul etmemesi üzerine bozuldu. Ortak eserleri *Histeri zerine çalışmalar* 1893'te basıldığında arkadaşlıkları neredeyse bitmişti. Yıllar sonra arkadaşının ölümünün ardından Freud, aralarında anlaşmazlığa rağmen, Breuer'in kendisini büyük bir ilgiyle takip etmeyi sürdürdüğünü öğrenmiş ve bundan çok etkilenmiştir.

Freud'un kimi arkadaşlarının Freud'unkinden bile tuhaf bulunan kuramları vardı. Breuer, Freud'a Berlinli bir burun-boğaz hekimi olan Wilhelm Fliess ile 1887'deki bir tıp konferansı için Viyana'ya geldiğinde tanışmasını tavsiye etti. Fliess ile Freud arasında zamanla güçlü bir bağ oluştu. Fliess 23 ve 28 sayılarını saplantı haline getirmişti ve bu sayılara dair "yaşamsal periyodiklik" adını verdiği kendi bilimsel kuramını geliştirmişti. Bütün yaşamsal

süreçlerin kadınlar için 28, erkekler için de 23 günlük döngüler içinde yürüdüğünü, bir hastalıktan kurtulmanın ne kadar zaman alacağını, hatta kişinin yaklaşık ölüm tarihi gibi her türlü öngörünün bundan yola çıkılarak yapılabileceğini iddia ediyordu.

Günümüzde bunun görüldüğü kadar çılgın bir fikir olmadığını biliyoruz. Bu, biyoritim fikrinin habercisiydi. Fliess'in kimi fikirleri çok daha çılgıncaydı. Örneğin burnun önemli bir cinsel organ olduğunu ve çeşitli cinsel rahatsızlıkları yansıttığını düşünüyordu. Freud ile Fliess kendine özgü bir arkadaşlık yürütüyor ve pek çok fikir alışverişinde bulunuyordu. Kaçınılmaz olarak aralarının açıldığı 1900-1901'e kadar Fliess Freud'un bir eleştirmeni ve danışmanı gibi davranmıştır. Fliess, Freud'a psikanaliz ışığında şakalar ile yaygın düşlemleri araştırması fikrini ilk öneren kişiydi. 1938'de Marie Bonaparte'ın bir araya topladığı Freud'un Fliess'a mektupları, psikanalitik düşünce kuramının gelişimine ışık tutar. Ne yazık ki Fliess'in yanıtları ya kaybolmuş ya da Freud tarafından yok edilmiştir.

**ŞUNA BAK!
ŞEYTAN
YUMURTASI!**



Fliess burnun önemli bir cinsel organ olduğunu düşünüyordu.

İNANÇLARI VE DİĞER İLGİ ALANLARI

İlk zamanlarda Freud, Yahudi mistisizminin batını bir dalı olan Kabala'yla amatörce ilgilenmiş olabilir. B'nai B'rith (Ahit'in Çocukları) adlı bir topluluğun üyesiydi ve her hafta, bazı insanların Kabala öğretisiyle ilişkili olduğunu düşündüğü karmaşık ve sevilen bir kâğıt oyunu olan taroc oynamaktan zevk alıyordu. Taroc destesi çeşitli boyutlarda olabilir ve sembolik düşüncelerle bezeli 22 koz kâğıdı tarottan gelmektedir. Bu kâğıtların üzerindeki sembolizm de Freud'u bilinçdışı hakkındaki ilk düşüncelerine sevk etmiş olabilir: Rüya yorumları hakkındaki ilk görüşlerini dile getirmesi bu zamanlara denk gelir. Bu bilgi büyük oranda gizli tutulmuştu, nedeni muhtemelen artan acımasız Yahudi karşıtlığıyla birlikte bunun Freud'un yaşadığı toplumda onaylanmayacak olmasıdır. Daha sonraları Freud "Okült (gizli)" adını verdiği şey yüzünden toplum tarafından kınanmıştır (*bak.* 10. Bölüm).

Freud çalışmasına biraz ara verdiğinde ailesiyle birlikte uzun yürüyüşlere çıkmaktan ve mantar aramaktan hoşlanırdı. İnsanlar genelde onu katı bir aile reisi zannetse de, çocukları, işini bırakıp onları dışarı çıkaran babalarıyla ilgili pek çok mutlu anı sahibidir. Freud hiçbir zaman çok fazla kıyafet almazdı: Aslına bakılırsa sadece üç takım elbisesi, üç takım iç çamaşırı ve üç çift ayakkabısı olduğu belirtilir. Fakat cimri biri değildi ve hayatının ilerleyen dönemlerinde çeşitli arkadaşlarına, hastalarına ve öğrencilerine mali destek verdi. Edebiyattan hoşlanırdı, ancak pek çok Viyanalının aksine opera hariç müziğe özel bir merakı yoktu.

Kanser teşhisinin konulmasının ardından Freud birçok acı verici tedaviye ve cerrahi operasyona katlandı. Buna rağmen kanser teşhisinin ardından geçen 16 yıl boyunca yazmayı sürdürdü. Bunlar çoğunlukla felsefi ve kültürel yayınlardı. Otobiyografisi kişisel ve özel aile hayatı hakkında çok az ayrıntı ortaya serer. Birçok mektubu ve kişisel belgeyi önce 1885'te sonra da 1907'de olmak üzere bilerek yok etmiştir. Her ne kadar hayatını insan zihninin derinliklerine inmeye adanmış da, kendi meselelerini özel tutma konusunda hassas olduğu çok bellidir. Bu, belli miktarda

bir güvensizliği yansıtır olabilir: psikanaliz hareketinin başından itibaren kendi temel ilkelerine katılmayan insanlara anlayış göstermediği ya da psikanalizi terk edenleri ihanetle suçladığı bilinen bir gerçektir.

Tüm bunlar Freud'u soğuk ve erişilmez bir figür gibi gösterebilir, fakat aslında gerçek bundan çok uzaktır. Freud'a dair ilginç bir anekdot Kurt Adam tarafından birinci ağızdan aktarılmıştır. Kurt Adam Freud'un görünüşünü "güvenimi hemen kazanacak gibiydi" diye tarif eder. Freud orta boylu ve yapılıydı, düzgün giyinirdi, uzun bir yüzü ve derli toplu bir sakalı vardı. Siyah ve zeki gözleri Kurt Adam'a keskin bir şekilde, fakat onda en ufak bir rahatsızlık uyandırmadan dikkatle bakıyordu. Kendinden emin ve ağırbaşlı gözüküyordu. Kurt Adam, büyük bir şahsiyetle karşı karşıya olduğu hissine kapılmıştı.

Kurt Adam, Freud'un muayenehanesinin hiç de bir klinik gibi olmadığını söyleyerek devam eder. Aslına bakılırsa bir doktorun ofisinden çok bir arkeoloğun çalışma alanına benzediği gözüne çarpmıştır. Etraf büyüleyici heykelticiklerle doludur ve duvarlara antik tarihten sahneleri betimleyen taş levhalar asılıdır. Freud ona, en derin ve en değerli hazineye ulaşana kadar hastanın ruhunun katmanlarını ardı ardına açığa çıkarması gerektiğinden dolayı psikanalist çalışmanın arkeolojiye benzediğini söyler.

Saksı bitkileri, sıcak perdeler ve halılar, bu mekâna ev havası katmıştır ve pencereler küçük bir avluya açılır. Kurt Adam orada her zaman kutsal bir huzur ve sessizlik hissi duymuştur. Ona göre bu yer koşturmanın ve modern hayatın telaşından uzakta bir sığınaktır. Kısa bir süreliğine gündelik dertlerden kaçılacak bir yer.

Kısacası Freud mahremiyetine son derece önem veren biriydi, ama kesinlikle erişilemez değildi. Kendisini uzak tutmak için geçerli nedenleri vardı. Profesyonel şöhretini ve ailesini koruması gerekiyordu.

1938’de Almanlar Avusturya’yı işgal etti ve Viyana, Yahudiler için oldukça tehlikeli bir yer haline geldi. Soykırım dehşetinden ailesiyle birlikte İngiltere’ye kaçarak kurtulan Freud, 23 Eylül 1939’da Londra’da öldü. Sigmund Freud, ressam Lucian Freud ile komedyen ve yazar Clement Freud’un büyükbabası ve gazeteci Emma Freud ile moda tasarımcısı Bela Freud’un büyük-büyük babasıdır.

BUNLARI UNUTMAYIN

- Freud psikanaliz adını verdiği yeni bir psikoloji sistemini kurdu.
- Yaşamının büyük kısmını Viyana’da geçirdi.
- Evli ve altı çocuk sahibiydi.
- Paris’te çalışırken hipnozla ilgilenmeye başladı.
- Freud’un çalışması büyük oranda bilinçdışına odaklandı.
- Davranışlarımız için pek çok içsel nedene sahip olduğumuzu ve bunların çoğunun da cinsel olduğunu söyledi.
- Freud’un çalışması dört ana aşamaya bölünür:
- Nevrozun sebepleri ve tedavisi üzerine çalışmalar.
- Nevrozun cinsel kökenlerine dair fikirler geliştirme.
- Doğumdan sonra ruhun nasıl geliştiğine dair fikirler —genellikle id psikolojisi denir.
- Kişiliğin tamamı ve insanların birbiriyle nasıl ilişkilendiğine dair kuramlar. Bu, ego psikolojisi olarak bilinir.

Freud'un ilk çalışmaları

Bu bölümde şunları öğreneceksiniz:

- *Freud'un tıp eğitimi ve ilk dönem bilimsel araştırmaları*
- *On dokuzuncu yüzyılın bilimsel ve ahlaki düşüncesi*
- *Freud'un bilinçdışı hakkındaki ilk fikirleri.*

Freud'un tıp eğitimi

Freud 1873'te tıp okumak üzere Viyana Üniversitesi'ne girdi. Eğitiminin henüz başlangıcında zoolojik araştırmalar ilgisini çekmeye başladı. 1876'dan 1882'ye kadar zamanın en saygın bilim adamlarından Ernst Wilhelm von Brücke'nin rehberliğinde Psikoloji Enstitüsü'nde araştırmalar yürüttü. Freud, oldukça zeki bir adam olan Brücke'ye büyük hayranlık duyuyordu. Onu tanıştığı en büyük otorite olarak tarif etmiş ve onun düşünüş biçiminden son derece etkilenmişti. Brücke, öğrencilerinden yüksek standartlar (titiz gözlem ve kayıt) bekliyordu ve birçok öğrencisi bu yüzden ona saygıyla karışık bir korku besliyordu. Freud ona bir çeşit baba figürü gibi baktı ve mümkün olduğunca ona benzemeye çalıştı.

Brücke, tüm biyolojik süreçlerin fizik ve kimya üzerinden açıklanabileceğini savunan mekanik yaklaşımın savunucusuydu. Bu yaklaşım o dönemde yaygın kabul gören bir görüş değildi, çünkü bilimdeki **dirimsel** düşünmeyi göz ardı ediyordu.

Genel bakış

Mekanik görüş kişiyi, yaşam süreçleri ve davranışları fiziksel ve kimyasal nedenlerle belirlenen bir makine gibi görür. Dirimselcilik ise yaşam süreçlerinin tek başına fizik ve kimya kurallarıyla açıklanamayacağını söyleyen karşıt bakış açısidir. Büyük oranda dini dogmalardan etkilenen bu görüş, biyolojik süreçlerde maddi olmayan kuvvetlerin de işbaşında olduğunu varsayar.

Freud Brücke'nin öğretisini takip ederek bütün biyolojik süreçlerin katı bir sebep-sonuç ilişkisini izlediğine ikna oldu ve dirimsel fikirleri reddetti. Mekanist—**determinist**—bakış açısı, zihnin işleyişinin bile katı fizik yasalarıyla açıklanabileceğini varsayar.

Genel bakış

Determinizm popüler bir felsefi bakış açısidir. İnsan zihninin içinde olup bitenler dahil olmak üzere, her şeye önceki bir veya bir dizi olayın sebep olduğunu ileri sürer.

Klinik eğitimi esnasında Freud, nöroloji ihtisasında öğretmenlerinden biri olan Theodor Meynert'ten etkilendi. Freud özel olarak nöropatolojiyle (sinir sistemindeki hastalıkların araştırılması) ilgileniyordu. Tıp eğitimini 1881'e kadar bitirmedi, yani bu ders normalden üç yıl daha fazla zamanını aldı. Bunun sebebi araştırmayı gerçekten çok sevmesi ve ilgisinin bir doktor olmaktan çok, bu yöne kaymasıydı. Bilimsel yöntem sistematik gözlem, ölçüm ve deney gerektiriyordu. Bu tür bir yaklaşım, Freud'un diğer uzmanlığı olan hücre ve doku çalışmasına yönelik histoloji için de önemliydi. Histoloji, Freud'un düzenli ve metodik düşünme tutumuyla örtüşen, mikroskopa yapılan özenli ve titiz çalışmalar gerektiriyordu.

Bilimsel araştırma

Araştırma çalışması esnasında Freud'a bir ödev verildi. O zamanlar hakkında pek bir şey bilinmeyen yılan balıklarının cinsel organlarını inceleyecekti. Bunun yanı sıra bufa balıklarının sinir sistemini de araştırdı ve ilk makalesini bu konu üzerine yayınladı. 1887 ve 1897 arasında yirmi civarında nöroloji makalesi yazdı.

Mekanik bilimsel görüş insan aklı ile hayvan aklının (mesela kurbağanın) sadece karmaşıklık açısından farklılaştığı konusunda ısrarcıydı. Düşünmek bile yalnızca karmaşık nörolojik süreçlerin bir sonucuydu. Freud hayatı boyunca bu determinist bakış açısına sadık kaldı. Bütün psikolojik fenomenlerin, hayallerin ve duyguların bile aynı sebep-sonuç ilkesini sıkı sıkıya takip ettiğine inandı.

Freud, depresyon nöbetleri ve düşük enerji sorununa yardımcı olduğunu keşfettiğinde kendine enjekte ederek bir süre kokainin etkilerini araştırdı. Uyuşturucu o zamanlar yasak değildi çünkü zararlı etkileri henüz keşfedilmemişti. Aslına bakılırsa zaman zaman antidepresan olarak reçeteye bile yazılıyordu. Freud şöhret ve servet yolunun taşlarını döşemesini umarak kokainin anestetik olarak kullanımına dair araştırmalara yöneldi. Hatta diğer araştırmacılar kokainin kimi durumlardaki faydasını kanıtladığında, 1884'te pazarı muazzam ölçüde genişledi. Kokain 1885'te başarılı bir göz ameliyatı geçirmesi için Freud'un babası üzerinde kullanıldı. Freud "onu güçlendirmesi" için nişanlısı Martha'ya bile bir miktar göndermişti. Ne var ki insanlar kısa zamanda bu uyuşturucuya bağımlı hale geldiler ve kokainin yan etkileri ortaya çıktı. Bunun üzerine Freud bilimsel araştırma yaparken çok dikkatli olunması gerektiğini fark etti ve bu uyuşturucuyu zaman zaman kullanmayı sürdürse de, hiçbir zaman bir bağımlıya dönüşmedi.

Freud tıbbi araştırmalar alanında kalmaktan hoşnut olabilirdi, ancak bu durumda evlenip karısını ve ailesini geçindirmeye yetecek parası olmayacağını fark etti. Tıbbi uygulamalar alanına

girmesi gerektiğine karar verip sonraki üç yılını Viyana Devlet Hastanesi'nde tıbbi uygulama deneyimleri kazanarak geçirdi. 1885'te Viyana Üniversitesi'ne nöropatoloji dalında öğretim görevlisi olarak atandı. Aynı yıl *Bilimsel Psikoloji İçin Taslak* adlı bir makale yazdı. Bu makale nöroloji bilimi ile halen büyük oranda felsefi düşünceden etkilenen yeni gelişmekteki psikoloji bilimi arasında hayatı boyunca sürecek bir köprü kurma arayışına çoktan girmeye başladığını gösterir.

Histeri ve hipnoz

1885'te Freud Paris'te saygın nörolog Jean-Martin Charcot'nun yönetiminde çalışmak üzere burs kazandı. 1885-86'da Freud'un onunla birlikte çalışarak geçirdiği kısa birkaç ayın, düşünme biçimi üzerinde derin bir etkisi olacaktı. "Nevrozun Napolyon'u" olarak bilinen Charcot, dönemin en ünlü simalarındandı. Sık sık dünyanın dört bir yanındaki zengin ve aristokrat hastaları tedavi etmesi isteniyordu. Müthiş bir karizması vardı ve Freud da onun büyüüne kapılmıştı. Gözündeki yeri öylesine büyüktü ki ilk oğluna onun adını verdi. Charcot, felç vakalarını araştırıyor, bu hastaların belli uzuvlarının işlevini yitirmesine yol açan şeyin sinir sistemindeki bir rahatsızlıktan mı, yoksa histeriden mi (yani köken olarak nevrotiklik) kaynaklandığını keşfetmeye çalışıyordu. İki tür felci birbirinden ayırt edecek bir teşhis tekniği geliştirmeyi umuyordu.

Doktorların histeriyi araştırmaya değer bulmasının çeşitli nedenleri vardı:

- *Belirtiler çok çeşitlidir. Bunlar arasında hafıza kaybı, halüsinasyon, konuşma yitimi, uyurgezerlik, felç, epilepsi, bayılma, duyu kaybı veya vücudun çeşitli bölümlerinde uyuşmalar ve hatta yatakta sırtüstü yatarken vücudu kaskatı köprü şeklinde tutma gibi tuhaf belirtiler bulunur. Bu semptomlar önceden kestirilemez. Bazen belirgin hiçbir neden yokken tamamen yok olur, ancak daha sonra tüm şiddetiyle yeniden belirirler.*

- *Sadece kadınların histeriye tutulduğu düşünülüyordu. Aslına bakılırsa histeri kelimesi “rahim” anlamına gelen Yunanca hystera kelimesinden türemiştir. Charcot buna karşı çıkıyor ve erkeklerin de histeriye tutulabileceğini söylüyordu.*
- *Histeri doktorların aklını karıştırıyordu, çünkü sinir sisteminin anatomisiyle uyum gösteremeyebiliyordu. Sözelimi bir kol omuza kadar felç olabiliyor, ama sinirler aslında orada bitmiyordu.*

Histeriye neyin sebep olduğunu kimse bilmiyordu ve hiçbir tedavisi yoktu. Çoğu kez numara yapmakla suçlanan hastaların akıbetleri de pek parlak olmuyor, sık sık akıl hastanelerine kapatılıyorlardı. Charcot, hipnoz altındayken semptomların bazen doktorun telkinleriyle yok olduğunu, fakat hasta trans halinden çıktığında çoğunlukla bunların yeniden belirdiğini keşfetmişti.

Bu, Cahrcot’nun, hastanın kendi fikirlerinin de felç alanını etkileyebileceğini anlamasını sağladı. Bir kişideki felçli bölgenin kimi zaman cetvelle çizilmiş gibi belli bir yeri etkilediğini, çünkü bu kişinin, uzvun bu noktada başladığını ya da bittiğini *düşündüğünü*, oysa bu çizgilerin sinir sisteminin gerçek fizyolojisine uygun düşmediğini fark etti. Charcot kısa zamanda bu tür felçlerin iyileştirilebileceğini, hatta hipnoz sonrası telkinlerle bir felç hali yaratılabileceğini keşfetti. Sözelimi hipnoz altındaki birine uyandığında kolunun felç olacağını telkin edebiliyordu.

Hipnoz sonrası telkinler alan insanlar, gerçekten histeriye uğrayan insanlardan ayırt edilemiyordu. Her ne kadar hipnoz altındayken kendilerine yapılan telkinleri anımsayamasalar da benzer acı, hafıza kaybı, sallanma, titreme veya felç semptomlarını gösteriyorlardı. Charcot bu konuda deneyler yaptı ve şaşkın izleyicilerin önünde büyüleyici gösteriler düzenledi. Freud, bu gizemi çözdüğü takdirde başarısız kokain araştırmasının kendisine sağlayamadığı ün ve parayı kazanacağını umarak bütün fikri bir aşama ileri taşıdı.

Bu, girmek için riskli bir alandı, çünkü o zamanlar hipnoz genelde saf izleyicileri soymak için kullanılan bir panayır uğraşıydı. Ne var

ki Freud azimli biriydi ve Charcot'nun hiç aklına gelmeyen sorular sormaya başladı.

Freud, her şeye taze bir ışıkla bakarak terapötik (tedaviye ait) alanda çok önemli hale gelecek iki yeni fikir geliştirdi:

- *Histerinin anlaşılması için hastanın sadece nörolojisine değil, psikolojisine de bakılması gerekir.*
- *Histerik semptomları üreten bilinçdışı zihinsel süreçler aslında her insanın zihninde, tamamıyla farkında olunmayan seviyelerde yer alır. Bu süreçler insanların davranışlarını etkileyebilir. Freud, her ne kadar hastanın davranışları hipnozla etkilenebilse de, hastaların oturum esnasında neler olduğunu genellikle anımsamadığını fark etti. Bu, Freud'un psikanalizi geliştirmesinin başlangıcı oldu.*

Freud'un yeni fikirleri bugün bize pek sarsıcı gelmeyebilir, fakat o zamanlar zihinsel hastalıklara dair çok az şey biliniyordu. Geçmişte histerikler işkence görüyor, kilit altında tutuluyor, hatta alışılmadık ve bazen de ürkütücü davranışları iblislerle ilişkilendirildiği için cadı diye yakılıyorlardı. Charcot bile hipnoza yatkın kimselerin ve histeriklerin beyinlerindeki genetik zayıflıkların ceremesini çektiğini düşünüyordu. Ona göre histerinin sebebi tamamen fiziksel olmalıydı, zira kendisi katı bir mekanistti. Ayrıca sadece histeriklerin hipnotize edilebileceğini düşünüyordu. Freud ise pek aynı fikirde değildi ve hipnozun terapi olarak kullanılıp kullanılamayacağını düşünmeye başladı.

Freud 1886'da nöropatolog olarak serbest hekimliğe başladı. İlk hastası Bayan Emmy von N., yüzündeki ve boynundaki zorlantılı hareketlerden şikâyet ediyor, bağırarak ve tuhaf sesler çıkarmak için kontrol edilemez itkileri olduğundan söz ediyordu. Bugün biz tüm bunları Tourette sendromunun (nörolojik temeli olan bir hastalık) klasik semptomları olarak teşhis edebiliriz.

O dönemler “nevrotik” hastalar üzerinde başlıca iki tedavi yöntemi kullanılıyordu: elektroterapi ve hipnoz.

ELEKTROTERAPİ

Bu yöntem, deri ve kasların lokal olarak elektriksel uyarılmasından oluşuyordu. Freud bu yöntemi faydasız buluyor, işe yarar gibi *görünmesinin* tek sebebinin telkin gücü olduğunu söylüyordu. Diğer bir deyişle bir kez daha zihinsel süreçlerin fiziksel semptomlara yol açabileceğini belirtiyordu.

HİPNOZ

Yeni araştırmalar, hipnozun “normal” insanlar üzerinde de işleyebileceğini ileri sürmeye başlıyordu. Hipnoza elverişli olmak artık beyin hasarının veya genetik zayıflığın bir işareti olarak düşünülmüyordu. Hipnoz, nevrotik sorunları olan hastalar için Freud’un yöneldiği ilk tedavi yöntemi idi.

Freud 1880’de Psikoloji Enstitüsü’nde Breuer’le tanıştı ve o esnada kendi araştırmasını yürüten Breuer’le yakın arkadaş oldular. Breuer hem tavsiyeleriyle hem de mali açıdan Freud’a yardımcı oldu ve bazı hastalarını ona yönlendirdi. Tıp mesleğinde hipnoz fikrini küçümseyen diğer insanların aksine Breuer histerik hastalarına yardımcı olmak için bir süredir hipnozu kullanıyordu. En sonunda hem Freud hem de Breuer esas olarak histerik hastalarla çalışmaya başladı. Fikir alışverişinde bulunan iki arkadaş nihayet bulgularının bazılarını birlikte yayınlamaya karar verdiler. Ana yazarı Breuer olan ortak çalışmaları, *Histeri Üzerine Çalışmalar* ismiyle basıldı.

Bu kitap fiziksel olayların yanı sıra psikolojik olayların da histeriye nasıl sebep olabildiğini açıklar. Sebep psikolojik olduğunda hasta, istese dahi bunu hatırlayamaz. Freud travmatik ya da korkutucu anıların **bilinçli zihinden** uzaklaştırılmasının bir tür çatışmaya yol açtığını fark etmişti: Bu çatışma, zihnin hoş olmayan bir duyguyu ifade etmek isteyen bölümü ile bu düşünceyi bir yere kapatmak isteyen bölümü arasında yaşanıyordu.

Freud bu uzaklaştırma sürecinin aktif bir mekanizması olduğunu da iddia ediyordu. Buna **bastırma** adını verdi ve bunu hem

kompulsif hem de tümüyle bilinçdışı olarak gördü. Bilinçdışını koruyan, bastırılmış fikirlerin açığa çıkmasını engelleyen sürece de **direnç** adını koydu.

Genel bakış

Hoş olmayan veya istenmeyen duyguları ve deneyimleri bilinçdışına uzaklaştırma süreci olan **bastırma** ile daha sonrasında onların açığa çıkmasını engelleyen bilinçdışı süreç olan **direnç** arasındaki farkı yakalamak önemlidir.

Freud bastırılmış duyguların, zehirli özünü boşaltamayan ve bu yüzden nevrotik semptomlara yol açan zihinsel bir çıban gibi olduğunu ileri sürdü. Histeri vakasında bu semptomlar gözle görülür hale geliyor ve hastanın travmasını sembolik fiziksel biçimlerde ifade ediyordu; dolayısıyla buna **konversiyon** (dönüştürme) histerisi dendi.

Genel bakış

Freud, bastırmanın sembolik olarak, fiziksel bir biçimde nasıl ifade edilebileceğine örnek olan bir vakayı aktarmıştır. Bir erkek çocuğun eli, annesinin isteği üzerine babasını suçlayan bir boşanma belgesini imzalarken kilitlenmiştir.

1886'da Freud, Viyana Hekimler Topluluğu'na erkek histerisi üzerine bir ders verdi. Zaten Charcot'nun fikirlerine ilgi gösterdiği için küçümsenen Freud'un bu yeni hamlesi (erkeklerin de histeriye kapılabileceği fikri) yeni bir düşmanlık dalgasıyla karşılandı. Erkeklerdeki bazı histeri vakalarını tarif etme cüretini gösterdiğinde büyük bir öfke patlamasıyla karşılaştı. Büyük cerrahlardan biri, histeri kelimesi uterusu gönderme yaptığı için bir erkeğin histerik olmasının bariz şekilde imkânsız olduğuna dikkat çekti. İlginç şekilde Freud'un yeni fikirlerinin böylesine akıldışı ve taşkın yollarla inkâr edilmesi, bastırmanın varlığını net bir şekilde



Erkekler de histeriye kapılabilir!

gösteriyordu: Freud'un fikirleri rahatsız ediciydi, o halde hem fikirlerin hem de sahibinin uzaklaştırılması gerekiyordu!

Freud fikirlerinin her zaman alışılmadık olacağını ve bu tür tepkilere alışması gerektiğini fark etmeye başlıyordu. Elbette bu son olmayacaktı. Eğer bulgularını yayınlamak istiyorsa düşmanca yaklaşımlara göğüs germesi gerektiğini günden güne kabul etti.

On dokuzuncu yüzyılda bilim ve ahlak

Freud'un birçok fikrinin gülünç ve saplantılı olduğu önyargısından kaçınmak için, çalışmalarını içinde yaşadığı zaman bağlamında anlamaya çalışmak önemlidir.

- *Bilimdeki mekanik görüş, kişinin aklının ve fikirlerinin davranışlarını nasıl etkileyebileceğini göz önünde bulundurmaya zorlaştırıyordu.*

- *Bilim insanları ile dini düşünürler arasında, büyük oranda Charles Darwin'in çalışmasıyla başlayan büyük tartışmalar sürüyordu.*
- *İnsanların cinselliğe karşı takındığı bağnaz tutum, cinsel herhangi bir şeyi bilimsel bir şekilde incelemeyi veya tartışmayı zorlaştırıyordu.*
- *Sistem ataerkildi ve erkekler daha doğuştan kadınlardan üstün olduklarını düşünüyordu.*

MEKANİK GÖRÜŞ

Freud'un dönemindeki bilimsel düşünüş, bilgiyi doğrudan gözlemlenebilir şeylerle sınırlayan bir yaklaşım olan **pozitivizmin** ilkelerini takip ediyordu. Bu düşünce biçimi, o zamanlar oldukça popüler olan mekanik ve determinist yaklaşımlarla da (deneyimleyebildiğiniz ve gözlemleyebildiğiniz olguları tarif edersiniz, geriye kalan hiçbir şey bilimsel değildir) omuz omuza ilerler. Pozitivistler olgular hakkında genel bilimsel yasalar oluşturmaya çalışırlar. Bu yaklaşım doğa bilimlerinde başlayıp felsefeye yayılmıştır.

Genel bakış

Pozitivizm bilgiyi gerçek anlamda deneyimlenen duygularla sınırlayan bir felsefedir. Kuramları katı bilimsel araştırmalarla doğrulamaya girişir.

Freud, pozitivizmi aklın çalışma biçimine uyarlamaya çalıştı. Bu iş biraz karmaşıktır, çünkü düşünceler, duygular, düşlemler ve ruh halleri somut olmaktan çok doğaları gereği soyuttur. Demek oluyor ki katı maddelerde değil, sadece düşüncede var olurlar ve dolayısıyla gözlemlenmeleri güçtür. Psikologların çoğu pozitivistti, fakat insanlar aklın işleyişiyle ve burada ne tür aksaklıkların olabileceğiyle ilgilenmeye başladıkça psikiyatri de geliyordu. Bu hastalıkları geleneksel tıp ve mekanik düşünceyle açıklamak zordu. İnsanlar, psikiyatrik sorunların köklerinin travmatik deneyimlerde

yatabileceğini ve her zaman sadece fiziksel bir aksaklığın işareti olmadığını anlamaya başlıyorlardı. Bu durum bugün bizim işin tartışılmazdır, fakat Freud'un döneminde yepyeni bir şeydi.

Freud'un pozitivist tutumda ısrar etmesinin muhtemelen iki ana nedeni vardı. İlk olarak bir bilim adamı olarak eğitim almıştı ve üniversitede hayran olduğu hocaların düşünceleriyle ilişkisini koparmıyordu. İkinci olarak, bu durum onu koruyordu, çünkü ona akademik bir saygınlık kazandırıyor. Fikirlerinin birçoğu o kadar alışılmadık ki çalışmasını sürdürebilmek için böyle bir güvenilirliğe ihtiyacı vardı. İlginç bir şekilde, yeni fikirlerine vermek için seçtiği isim—psikanaliz—çalışmasının bilimsel ve titiz olarak görülmesini istediğini gösterir.

CHARLES DARWIN

Charles Darwin, 1831 ile 1836 arasında dünya seyahati yapan HMS *Beagle* adında bir geminin resmi doğa bilimcisiydi. Bu seyahat esnasında, yeni bir devrimci biyoloji kuramı olan Evrim Teorisi'nin formüleştirilmesini sağlayan birçok bilimsel veri topladı. Bu teori, 1859'da *Türlerin Kökeni* çalışması yayınlandığında büyük bir kargaşaya sebep oldu. Darwin'in evrim teorisi şunları söylüyordu:

- *Bugün gördüğümüz hayvanlarla bitkilerin hepsi özgün, basit bir yaşam formundan türemiştir.*
- *Bu süreç "doğal seleksiyona" dayanır. Başarılı türler hayatta kalma ve dolayısıyla genleri devam ettirme eğilimi gösterir.*
- *Genlerdeki rastlantısal değişiklikler aşama aşama yeni türlerin evrimleşmesine yol açar ve başarısız olan değişikliklerin nesli tükenir.*

Darwin'in fikirleri sarsıcıydı, çünkü Tanrı'nın bütün türleri en baştan itibaren tam gelişmiş bir biçimde yarattığını söyleyen geleneksel dini hikâyelere doğrudan meydan okuyordu. Kutsal kitaplara göre insanoğlu doğal düzende ayrıcalıklı bir konumdaydı. O bütün hayvanlardan farklıydı, çünkü Tanrı ona ölümsüz bir

ruh vermişti. Darwin'in teorileri insanoğlunun Tanrı tarafından özel olarak yaratılmadığını ileri sürüyordu. İnsanoğlu, doğal bir yasayı takip edip uzun, yavaş bir sürecin sonucunda evrim geçirmişti. İnsanlar diğer hayvanlardan sadece yapısal karmaşıklık derecesi açısından farklıydı. Buna ek olarak insanoğlu, kusursuz bir ilahi tasarımın bitmiş bir ürünü değildi—evrimi sürebilirdi. Bu, insanoğlunun bilimsel incelemeye elverişli bir nesne olduğu ve karmaşık davranış yelpazesinin bilimsel ilkeleri takip ettiği anlamına geliyordu. Birçok kişi Darwin'in teorisine sert bir şekilde karşı çıktı, çünkü dini inançlara ters düşüyordu. Bazıları da bu fikirleri, insanoğlu ve insan toplulukları hakkındaki kendi fikirlerini desteklemek üzere kullandı. Darwin gibi Freud da geleneksel düşünceye meydan okudu ve büyük muhalefetle karşılaştı.

HELMHOLTZ

Biyolojinin yanı sıra fizik alanında da büyük ilerlemeler yaşanıyordu. On dokuzuncu yüzyılın önemli gelişmelerinden biri de Helmholtz tarafından ortaya atılan enerjinin korunumu ilkesinin formülleştirilmesidir. Bu ilke her fiziksel sistemdeki toplam enerjinin her zaman sabit olduğunu belirtir. Madde değişebilir ama hiçbir zaman yok edilemez, bu yüzden enerji bir yerden gittiğinde, her zaman başka bir yerde yeniden belirir. Helmholtz ilkesi, termodinamik ve elektromanyetizm gibi, dünyayı değiştirmeye başlayan fiziğin çeşitli dallarına uygulandı. Biyoloji de bu yeni fikri güverteye almakta hızlı davrandı ve 1874'te Brücke, insanoğlu dahil olmak üzere tüm canlı organizmaların yaşamsal enerji sistemleri olduğunu ve enerji korunumu ilkesinin burada da geçerli olduğunu yazdı. Freud Brücke'ü çok beğendiği için bu yeni "dinamik psikolojiyi" göz önüne aldı ve insan kişiliğinin de bir enerji sistemi olduğu ve dolayısıyla "psişik enerjiye" sahip olduğumuz fikrine ulaştı. Bu fikir aslında, Freud'un psikanaliz kuramlarının ana temelidir ve ünlü doktor bu fikri, cinsel bastırma hakkındaki kuramında olduğu gibi çeşitli şekillerde uygulamıştır (*bak. 3. Bölüm*).

CİNSELLİĞE KARŞI BAĞNAZ TUTUMLAR

On dokuzuncu yüzyılın sonlarında Avrupa'nın büyük kısmında cinsellik neredeyse sözü edilemez bir şeydi ve elbette kibar çevrelerin tartışma konusu değildi. Genellikle genç kızlara hayatın gerçekleri öğretilmiyordu ve çoğu kez ilk âdetler oldukça travmatik oluyordu. O halde Freud'un birçok hastasının, özellikle de kadınların cinsel takıntıları olması hiç de sürpriz değildi.

Buna rağmen insanlar doğal olarak cinsellikle ilgileniyorlardı ve bir tür çifte standart yaşıyordu. Bu durum örneğin, cinsellikten üstü kapalı kodlarla söz eden o dönemin romanlarında görülebilir. Cinselliği sömüren ucuz gazete skandalları da rağbet görüyordu ve fuhuş gelişen bir sektördü.

ATAERKİLLİK

Acımasız on dokuzuncu yüzyıl aile reisiyle ilgili geleneksel görüntüye herkes aşınadır. Bu kişi çocukları kıyasıya dövüp kendisinden hamile kalan hizmetçileri sokağa fırlatarak ailesini katı bir biçimde yönetir. Elbette bunlar abartılı klişelerdir, fakat erkek ailenin tartışmasız patronuydu ve toplumdaki tüm önemli konumların çoğunda erkekler bulunuyordu. Freud'un da bütün hocaları ve saygı beslediği herkes erkekti. Okuduğu tarih kitaplarının ve efsanelerin tüm kahraman figürleri erkekti. Bunun aksine kadınlar, çocuk yetiştirme ve ev işleri etrafında dönen sınırlı, sıkıcı hayatlar sürüyordu. Cinsellikle ilgili güçlü tabularla birleşen bu yapı, kadınların psikolojisinin çok az anlaşıldığı anlamına geliyordu.

Freud'un fikirlerinden bazıları modern insanlara son derece cinsiyetçi görünebilir, fakat bu tutumun o dönem oldukça yaygın olduğunu unutmamak gerekir. Kaldı ki Freud'un övgüye değer şekilde kadınların yeni bir ışık altında düşünülmesi için insanları cesaretlendiren öncülerden biri olduğunu hatırlamalıyız. Kadınlar normalde zihinsel olarak erkeklerden aşağı kabul ediliyordu, oysa Freud en genç kızı Anna'yla yakın bir ilişki geliştirip onun

entelektüel gelişimini ve kişiliğindeki erkeksi özellikler olarak gördüğü şeyleri büyük ölçüde cesaretlendirdi. Elbette kızını ilginç ve akıllı bir insan olarak takdir etse de, onda hayran olduğu özelliklerin kadınsı özellikler olabileceğini kabul edecek kadar büyük bir adım atamadı.

Freud'un bilinçdışı hakkındaki ilk düşünceleri

ANNA O. VAKASI

Yakın bir şekilde birlikte çalışırlarken Breuer Freud'a ilginç bir hastasından söz etti: "Anna O." Bu, Freud'un psikanaliz fikrine gelmesini sağlayan kuramları için önemli adımlarından biri olacaktı. Anna, şaşırtıcı çeşitlilikte semptomlardan mağdur olan 21 yaşında genç bir kadındı. Sinirsel öksürüğü, konuşma sorunu, sağ kolunda ve boynunda felç vardı ve ayrıca halüsinasyonlar görüyordu. Akşam saatlerinde garip bir trans haline geçene dek halüsinasyonları yavaş yavaş kötüleşiyordu. Bu haldeyken tuhaf şeyler sayıklıyordu.

Anna yakın dönemde, babası ölene kadar gece gündüz ona bakmıştı. Görünüşe göre bu travmatik deneyim hastalığını tetiklemiş, yemek yiyemez olmuştu. Ayrıca garip düşlemleri ve ruhsal çalkantıları vardı ve birkaç kez intihara kalkışmıştı. Tüm bu tuhaf semptomlar için hiçbir fiziksel neden bulunamadı ve Breuer histeri teşhisi koydu.

Anna akşam trans haline geçtiğinde, gündüz düşlemlerini Breuer'e açıklamaya başlıyordu. Bu oturumlara "baca temizliği" veya "konuşma kürü" diyordu. Breuer, Anna trans halindeyken sarf ettiği sözleri ona tekrar ettiğinde halüsinasyonlarını kendisine anlattığını fark etti. Bu, kısa süreliğine onu biraz daha iyi yapıyordu, fakat daha sonra semptomlar tekrar ortaya çıkıyordu.

Bazen Anna belli bir semptoma ışık tutan duygusal bir olayı anımsıyordu. Sözelimi, bir süre herhangi bir şeyi içmeyi

reddettikten sonra, bir kadının, içinden bir köpeğin su içtiği bir bardaktan içtiğini gördüğünü kendiliğinden anımsadı. Bu olayı gördüğü zaman hissettiği tiksinimeyi anımsamak tekrar içmeye başlamasını sağladı. Breuer, her semptomun izi kaynağına kadar sürüldüğünde ve Anna için kaynağında yatan olayı mümkün olduğunca çok ayrıntıyla anlattığında semptomun ortadan kalktığını keşfetti. Her semptomun kaynağının unutulmuş travmatik bir olay olduğu belirginleşmeye başlıyordu. Anna travması hakkında konuşurken semptomları oldukça ağırlaşıyordu.

Breuer Anna'nın sorunları hakkında daha fazla genel bakış kazanmak için hipnoza da başvurdu. Baskılanmış travmatik anıları serbest bırakarak semptomları tedavi etme yöntemi **katartik yöntem** olarak da bilinmeye başladı ve bastırılmış duyguların serbest bırakılmasına **abreaksiyon** (boşalım) dendi. Bu sebeple hipnoz, sadece telkin aşlamak için kullanılmak yerine histerik semptomlara ışık tutup onları iyileştirmesi umut edilen geçmiş travmaları gün ışığına çıkarmak üzere kullanıldı. Freud ve Breuer bütün nevrotik semptomların bu yolla tedavi edilebileceğini en sonunda gösterebilmeyi umut ediyorlardı.

Genel bakış

Katartik yöntem, bastırılmış duyguları özgürleştirmeyi içeren bir terapi yöntemidir. Duyguların bilfiil özgürleştirilmesine abreaksiyon denir. Bu, duygusal etkilerini azaltmak için travmatik olayların bilincine varmayı ve çoğu kez rahatlamayı içerir.

Ne var ki, bir çıkmaz baş gösterdi ve en sonunda Anna, Breuer'e çok bağlandı ve ona âşık oldu. İnsanlara Breuer'in çocuğunu taşıdığını söylemeye başladı ve hayali bir gebelik geliştirdi. Bu durum, evli bir adam olan ve böyle bir skandal yüzünden kariyeri büyük zarar görecektir olan Breuer için çok tehlikeliydi. Anna'yla yaptığı terapi oturumlarına son verdi ve daha sonra Freud'un nevrozun altında yatan gizli cinsel sorunlar hakkındaki kuramlarını

kabullenmeyi reddetti. Dikkat çekici şekilde, Anna nihayet hastalığını tümüyle atlatmış olmalı, çünkü daha sonraları sosyal hizmet görevlisi ve feminist olarak tatmin edici bir hayat sürdü.

HİSTERİ ÜZERİNE ÇALIŞMALAR

1869'da Freud ve Breuer'in beraber yayınladığı *Histeri Üzerine Çalışmalar*, bazı yeni radikal düşünceler dile getiriyordu:

- *Olumsuz zihinsel süreçler bedeni doğrudan etkileyebilir ve hastalıklı bir duruma yol açabilir. Bir şekilde acı verici, korkutucu veya utanç verici herhangi bir travmatik anı bunu yapabilir.*
- *Bu olumsuz anılar bilinçdışı zihinde aktif kalır ve kişinin davranışını değiştirebilir. Anımsanmadıkça, örneğin bilinçli zihne geri getirilmedikçe onlardan kurtulamayız.*
- *Hoş olmayan anıların bilinçdışına itilmesi, bilinçdışı seviyesinde faaliyet gösteren aktif bir süreç gerektirir. Bu, Freud'un bastırma, "birinci savunma mekanizması" dediği süreçtir. Bastırma psikanalitik düşünmenin köşe taşlarından biridir.*
- *Bastırılmış duygusal enerji veya duygulanım histerik semptomlara dönüştürülür. Bunlar, asıl travma yeniden yaşanıp bütün ayrıntılarıyla üzerinden geçildiğinde abreaksiyon (dışarı vurma) ile kalıcı olarak silinebilir.*
- *Bir semptomun çoğunlukla birden fazla nedeni vardır. Bu, terapiyi daha da zor bir hale getirir.*
- *Semptomların genelde sembolik oldukları görülür, örneğin kişinin kalbi kırılırsa kalp bölgesinde bir ağrı duyar.*

Genel bakış

"Duygulanım" sözcüğü psikolojide bir duyguyu, özellikle de bir düşünceye bağlı bir duyguyu belirtmek üzere kullanılır. "Duygu bilimi" yüz ifadeleri, beden dili ve benzer duygulanım görünümelerini inceler.

İlk zamanlarda Freud bütün bastırılmış duyguların hastanın unutmak istediği travmatik olaylarla bağlantılı olduğunu düşünüyordu. Günümüzde asıl travmayı açığa çıkarma ve hastanın bu travmaya eşlik eden duyguyu ifade etmesine izin verme fikri, (diyelim ki bir kazayı takiben) “travma sonrası stres bozukluğu” yaşayan kişilerin tedavisinde halen kullanılır. Daha sonraları Freud bastırma tanımını, hastanın ifade edemediği içgüdüsel itkilerin gizlenmesini de içine alacak şekilde genişletti. Sözelimi kadın hastalarından biri odasından ayrılamıyor veya birçok kez çıış yapmadan bir ziyaretçi bile kabul edemiyordu. Freud bu davranışı, bir adamdan oldukça etkilenip yüksek derecede bir cinsel heyecan yaşadığı bir tiyatro gezintisine bağlamıştı.

Freud kısa zamanda hastalarından bazılarının bu çözülmeye karşı çok dirençli olduklarını gördü ve bu durumun altında yatan sabit bir mesele, bir cinsel saplantı olduğunu keşfetti. Aslına bakılırsa Freud’un hastalarının çoğunun orta sınıf mensubu kadınlar olduğuna ve o zamanlar kadınların cinselliğinin çok az bilindiğine bakılırsa bu hiç de şaşırtıcı değildi. Buna rağmen vakalarının hepsinin arasındaki bu bağ Freud’un tüm dirençlerin temelinde cinsel olduğuna (yasaklanmış bir cinsel isteğin bilinçdışı yadsınmasının sonucu olduğuna) karar vermesine yol açtı. Tüm histeri vakalarının altında üstü örtülü cinsel deneyimler yattığını söyleyen bir tez ileri sürdü. Bu deneyimlerin kaynağı çocukluğun ilk yıllarıydı ve psikanalizle gün ışığına çıkarılabilirdi. Freud kendi keşfinden öylesine etkilenmişti ki bunu nöropatolojinin *caput Nili*’si (Nil’in kaynağı) olarak tarif etti.

Freud birçok vakada bariz şekilde bir nevroza sebep olmuş gibi görünen travmanın, altında yatan gerçek sebep olamayacak kadar önemsiz olduğuna karar verdi. Bu vakalarda su yüzüne çıkarılmış travmanın aslında doğası gereği her zaman cinsel olan daha eski bir travmadan kaynaklandığını ileri sürdü. Aynı zamanda başka duyguların da ortaya çıkabileceğini fark etti. Sözelimi boğazdaki bir rahatsızlığa kişinin bir hakareti “yutamaması” sebep olabiliyordu. Fakat yıllar boyu vurguyu güçlü bir biçimde cinsel kurama yaptı. Muhtemelen bunun nedeni, cinsel itkilerin güçlü

duygusal tepkilere yol açmasının yanı sıra, ölçülebilir fizyolojik tepkiler uyandırmasıydı. Böylece bu durum Freud’a kuramları için “bilimsel” bir temel verdi. Kendi ifadesine göre bu temel olmadan ruhu rahat etmeyecekti.

Breuer bu büyük cinsel vurguya katılmıyordu ve nihayet yolları ayrıldı. Muhtemel neden, Anna kendisine karşı güçlü bir cinsel yönelim hissettiğinde Breuer’in fazlasıyla utanmasıydı. Freud’un “Ben hastamla rahatım!” dediği neredeyse duyuluyordu. Breuer, Freud’un fikirlerini reddetmek zorunda olduğunu hissetti ve bu yüzden Freud çalışmalarına tek başına devam etmek durumunda kaldı. Sık sık ebeveynlerin çocuklarını istismarlarını (genelde babalar ile kızları arasında) içeren bastırılmış cinsel anılarla ilgili gitgide daha fazla vaka keşfetti. En sonunda Freud bu vakaların çoğunun aslında hastanın arzu ettiği veya belki de gerçekleşmesinden korktuğu olayları temsil eden düşlemler olduğuna karar verdi. Bu tür düşlemler kişinin zihninde giderek gerçeklikten ayırt edilemez bir hal alıyordu. Terapistin duymak istediği şeylerin dile getirilmesi ihtimali de göz ardı edilmemeliydi.

Freud yavaş yavaş hipnotizmayı terk etti ve “baskı tekniği” adı verilen yeni bir teknik geliştirdi. Hasta bir kanepenin üzerinde rahatlıyor ve analist anıların anımsanacağını söyleyerek hastanın alnına bastırıyordu. Bu yöntem analisti daha otoriter bir figür yapıyordu. Freud daha sonra bu yöntemi de terk etmiştir.

BUNLARI UNUTMAYIN

Freud aslen tıp eğitimi aldı.

Charcot'la çalıştıktan sonra histeri ve hipnozla ilgilenmeye başladı.

Nöropatolog olarak 1886'da serbest hekimliğe başladı ve tedavilerinde elektroterapi ve hipnoz kullandı.

O zamanlar genel kabul gören bilimsel bakış açısı mekanik görüştü.

Freud'un birçok fikri diğer bilim adamları tarafından şüphe ve küçümsemeyle karşılanıyordu.

Freud, Josef Breuer'le çalışırken bilinçdışıyla ilgilenmeye başladı.

Kendi hastalarıyla çalışırken, bütün nevrotik semptomlara bastırılmış cinsel deneyimlerin sebep olduğu fikrini geliştirdi.

Freud'un çalışması gitgide ona, zihnin iki bölümü arasındaki çatışmanın varlığını gösterdi. Bu çatışma Freud'un direnç adını verdiği sürece yol açıyordu. Bu düşünceler Freud'u giderek bilinçdışı hakkındaki keşiflerine yaklaştırmaya başladı.

Psikanalizin esasları

Bu bölümde şunları öğreneceksiniz:

- *Freud'un yeni gelişen psikanaliz kuramlarının kilit özellikleri*
- *Psikanalitik tekniğin bazı temel unsurları*
- *Freud'un psikanalizde yaptığı ilk girişimlerin arka planı*

Kritik on yıl

Freud'un psikanaliz hakkındaki kuramları, Breuer'le çalışırken çoktan gelişmeye başlamıştı. On dokuzuncu yüzyılın ilk on yılı boyunca insan ruhunun gelişimi ve işleyişi hakkında ileride psikanaliz haline gelecek olan temel fikirlerinin çoğunu geliştirdi. Freud *Histeri Üzerine Çalışmalar*'ın ardından çok sayıda önemli çalışma ürettiği muazzam bir zihinsel faaliyet dönemine girdi. 1896'da "baştan çıkarma kuramı" adını verdiği ve nevrozların nasıl ortaya çıktıklarıyla ilgili yeni bir kuramın ana hatlarını veren çeşitli makaleler yazdı (aşağıya bakınız). Bu çalışmayı 1900'de basılan önemli kitabı *Rüyaların Yorumu* takip etti ve *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* 1905'te yayınlandı.

Psikanalizin gerçekten de ruhu incelemenin bir aracı, bir klinik yöntem ve bir gelişim kuramı olarak ortaya çıkmaya başlaması bu döneme denk gelir. Bütün bu yönler birbiriyle ilişkiliydi ve Freud'un kendi hastalarıyla yaşadığı deneyimlerden ve büyük oranda rüya analizine dayanarak kendi ruhu hakkındaki kapsamlı analizden ilham almıştı. Freud günden güne eğitimini aldığı katı

mekanik, ampirik bilimden uzaklaşıyordu ve çalışması çok daha iç gözlemsel bir bakış açısı alıyordu. Kuramsal düşüncesindeki değişikliklerin çoğu kendisini anlama yönündeki dikkate değer mücadelesini yansıtır. Ne var ki çalışmasının bilimsel temelli olduğu konusunda hep ısrar etmiş ve herhangi biri aksini iddia ettiğinde oldukça savunmacı davranmıştır. Bu dönemde Fliess'e yazdığı mektuplar özellikle ilginçtir çünkü bu mektuplar hissettiği birçok gerilimi yansıtır.

Cinsel düşüncelerin bastırılması

İlk başlarda Freud, nevrotik semptomlara daima travmatik olayların sebep olduğunu düşünüyordu. Aldığı determinist eğitiminin etkisiyle nevrozun hep fiziksel bir kökeni olduğunu kanıtlamayı umuyordu. *Bilimsel Psikoloji İçin Taslak* isimli bir erken dönem çalışmasında nevrotik semptomları mevcut anatomi ve psikolojiyle birleştirmeye bile çalıştı. Ne var ki Anna O. gibi vaka çalışmaları onu, bu semptomlara bastırılmış cinsel arzuların da sebep olabileceği yönünde önemli bir keşfe götürdüğünde, bu araştırma çizgisini terk etti. Yine de Freud, bu cinsel arzuların içgüdüsel olduğunu ve temel bir biyolojik dürtüyü temsil ettiğini söyleyerek bilimsel ilkelere sıkı sıkıya bağlı kaldı. Bu dürtü bir enerji biçimi olduğu için bastırılarak yok edilemiyor, bilinçdışında bastırılmış bir biçimde bütünüyle var olmaya devam ediyordu. Buradan bilinçli zihin üzerinde bir baskı oluşturup davranış bozukluğuna ve nevrotik düşünmeye sebebiyet verebiliyordu.

Freud insan ruhunun sürekli olarak huzurlu bir hale geçmeye çabaladığını düşünüyordu. Bu, olumlu olumsuz her güçlü duygunun ağır gelmesi ve dolayısıyla gerilimi gevşetmek için bunların bertaraf edilmesi gerektiği anlamına geliyordu. Bu fikir daha sonraları “nirvana ilkesi” olarak adlandırılmıştır. Nirvana, mumun söndürülmesi ifadesinde “söndürmek” anlamına gelen Budist bir fikirdir. Hayatın amacının bir hiçlik olması fikrine gönderme yapar: Bu boş hal içinde kişi, evrenin yaşam gücüyle veya “prana” ile bir olur. Freud tam olarak bu doğaüstü mutluluk haline

gönderme yapmıyordu—nirvana sözcüğünü basitçe hiçbir ruhsal gerilimin olmamasını ifade etmek için kullanıyordu. Olumsuz duyguların en etkili ve ağırlıklı kaynağının tatmin edici bir cinsel hayatın eksikliği olduğuna inanmaya başladı. Bu varsayıma göre nevrotik semptomları olmayan “normal” insanların, nirvana haline erişmeleri için gereken, gerilimin boşaltılmasını sağlayan iyi bir cinsel yaşamdı.

Freud artık kendinden emin bir şekilde bütün nevrotik semptomlara genelde çocukluğun ilk dönemlerinde gerçekleşen travmatik cinsel deneyimlerin sebep olduğunu iddia ediyordu. Yetişkinlikte cinsel tatmin, mutluluğun ve duygusal dengenin anahtarıydı. Bu fikir psikanaliz kuramının merkezi haline geldi ve Freud uzun süre bu fikrinde ısrar etti. İçinde yaşadığı dönemde cinselliğe karşı bağnaz bir bakışın hâkim olduğunu aklımızda tutmamız gerekir. Dahası, doğru düzgün bir doğum kontrol aracı da yoktu. Bu, aileniz tamamlandığı anda cinsellikten uzak kalmanız veya tatmini gizlice başka yerde aramanız anlamına geliyordu. Muhtemelen bu toplumsal tutum, daha fazla insanın cinsel bastırma ile bağlantılı nevrotik semptomlar göstermesine yol açmıştır. Freud’a gelen hastaların çoğu bu tür sorunlar çeken orta sınıftan kadınlardı.

Baştan çıkarma kuramı

Erken dönem vaka çalışmalarının sonucu olarak Freud, cinsel deneyimin etkisine daha fazla odaklandı. Aslına bakılırsa bütün nevrozların kilit noktasının erken çocukluk döneminde bir yetişkin tarafından baştan çıkarılmayla ilgili bastırılmış bir anı olduğunu iddia etti. Ne var ki çocuklukta cinsel istismara uğramış herkesin nevrotik semptomlar geliştirmedğini de fark etti. O zaman, bu deneyimin yalnızca bastırılması halinde nevroza yol açtığı açıklamasını getirdi.

Bu bastırılmış deneyim, ergenlikte nevroz olarak yeniden belirmek üzere bilinç dışında kuluçkaya yatıyordu. Öte yandan eğer kişi neler

olduğuna dair tam bir bilinçli farkındalığa sahipse, o zaman nevroz gelişmiyordu.

Freud bir süre sonra çeşitli nedenlerden ötürü bu kuramı terk etti. Resmin bütünü şüphe uyandırıcı bir şekilde yaygındı— hastalarından bazıları her şeyi doktorlarının kuramına uydurmak üzere icat ediyor olabilirler miydi? Aynı zamanda kardeşlerinden bazılarının da nevroitik semptomlar gösterdiğini fark etti—elbette kendi babası bir enest suçlusu olamazdı. Freud’un bu dönemler Fliess’e yazdığı mektuplar, bu meseleden ıstırap duyduğunu ve sonunda durumun muhtemelen böyle olamayacağına karar verdiğini göstermektedir. Nihayet Freud daha iyi bir fikir buldu ve hastaların ortaya attığı “anılarından” bazılarının aslında düşlemler olduğuna karar verdi. Bunlar, gizli arzuları doyurmak için ortaya çıkıyordu.

Bu, önemli bir buluştu. Freud, insan ruhunu anlama mücadelemizde düşlemlerin aslında gerçek olaylardan daha önemli olabileceğini kavramıştı. Analiz esnasında insanlar içgüdüsel arzulara dayanan düşlemlerini ortaya çıkarıyorlardı. Freud, kendi çocukluğunda annesini çıplak bir halde bir anlığına görerek cinsel arzusunun ilk kıpırtılarını hissettiğini söylüyordu. Belki de hastalarının kendisine tarif ettiği baştan çıkarma sahnelerinin bazıları aslında benzer erken dönem erotik deneyimlere dayanan fanteziler olabilir miydi? Bu yeni fikir aşama aşama Freud’u, çocuk cinselliği ve rüyaları hakkındaki kuramlarına götürdü. O zamana dek insanlar çocukların cinsel dürtülerden tümüyle yoksun olduklarını düşünüyordu. Freud bir kez daha yeni ve rahatsız edici düşüncelerle sahneye çıkıyordu.

Bu andan itibaren psikanaliz, nevroitik sorunların oluşmasına yol açan gerçek olaylara bağlı sebep-sonuç zincirini çözmeye çalışmaktan çok, bu gizli iç dünyayı araştırmakla ilgilenir oldu. Freud bu yeni fikirleri iki ana yolla, kapsamlı rüya araştırmaları ve çocukluk boyunca cinselliğin nasıl geliştiğine dair kuramlarla geliştirdi.

Genel bakış

İlerleyen zamanda Freud çoğu kez, yakın zamanlı olaylardan, geçmiş travmalardan ve bilinçdışı isteklerden etkilenen rüyaların çok fazla psikolojik belirleyicisi olduğunu söylemiştir.

Baskı tekniği

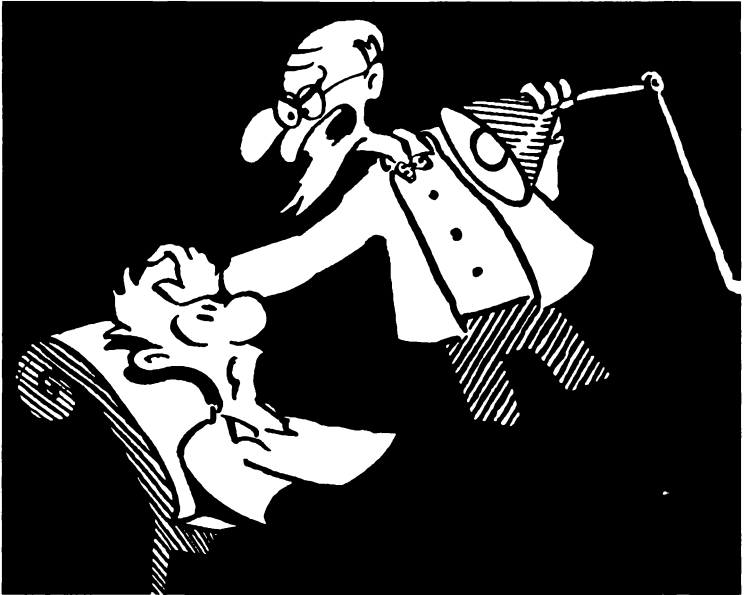
Görünüşe bakılırsa Freud, psikanaliz kuramlarını geliştirmeye gerçek anlamda başlamadan önce hipnoz yöntemini tamamen bırakmıştır. Hipnozdan ardından epey bir süre baskı tekniğini kullandı. Bir kanepede uzanan hastasının arkasına oturuyor ve hasta bir konu hakkında konuşurken bir dirençle karşı karşıya kaldığında hastanın ya alnına ya da kafasının iki kenarından birine baskı uyguluyordu. Bu baskı direncin üstesinden gelecektir, diye açıklıyordu. Freud bir süre bu yöntemle merak saldı ve her vakada direnci çözebileceğini ilan etti. Baskı tekniği ilginç bir şekilde kelime akışından çok görsel imgelere neden oluyordu ve hastalar sıklıkla tamamen unuttukları geçmiş sahneleri anımsıyordu. Bu sahnelerin anımsanmasıyla birlikte, neler yaşandığını açıklığı kavuşturan kelimeler dökülmeye başlıyordu.

Bazen bu sahneler veya hastanın ağzından dökülen tek tük kelimeler, onu ve hastasını üzerinde çalıştıkları sorun hakkında yepyeni içgörülere götürüyordu. Ancak bazen hiçbir şey olmuyordu veya ortaya atılan sahneler ile kelimeler arasında bağlantı kurulamıyordu. Genellikle Freud bundan sonra da baskı uygulayıp hastanın daha fazla imge veya kelime ortaya atmasını sağlamaya çalışıyordu. Bu teknikle insanların, birbiriyle bağlantılı ve bir mantık silsilesi oluşturan düşünce zincirleri kurarak, kendilerini rahatsız eden şeyleri bulmalarına yardım ediyordu.

Sözgelimi bir kadın hastası, kendisine hiçbir anlam ifade etmeyen tek bir kelimeyle, “hademe” sözcüğüyle geldi. Freud tekrar tekrar baskı uygulayarak hastadan “gecelik”, “kasaba” ve “tarla arabası”

kelimelerini aldı. Kelimelerin tümünü yan yana getirdiklerinde hasta, on yaşındayken yaşadığı ve on iki yaşındaki kız kardeşinin aklını yitirmesine sebep olan geceyi tümüyle anımsadı. Bir hademe tarafından bağlanmış ve bir el arabasının içinde kasabaya, bir akıl hastanesine götürülmüştü. Freud, biraz daha derine indikten sonra hastanın ve kız kardeşinin aynı yatağı paylaşmalarının yanı sıra aynı kişi tarafından cinsel istismara uğradıklarını da keşfetti.

Freud, tıpkı hipnoz gibi baskı yönteminin de çıkmazları olduğunu anlamaya başladı. Her iki durumda da analist otorite konumundaydı ve hasta kendini kontrol edemiyordu. Kısa zamanda baskı yöntemini kullanmanın, analistin sesinin hastanın düşünce akışını bölebilmesi anlamına geldiğini fark etti. Daha kötüsü, analistin, hastanın zihninde olmayabilecek fikirleri bilfiil ekme eğilimi taşıyabileceğini de anladı.



Hatırlayacaksın!

Serbest çağrışım tekniği

Bunun üzerine Freud, baskı tekniğinin değiştirilmiş bir çeşidini geliştirdi. Hasta bir kanepede rahatlayıp sonra da basitçe, sansür olmadan aklına gelen her düşünceyi seslendirmeye cesaretlendiriliyordu. Analistin rolü artık değişmişti—ideal olarak sadece hastaya rehberlik etmek için oradaydı. Pratikte, bu pasif rolde kalmak her zaman kolay değildi. Bugün psikanalizin köşe taşlarından biri olan bu yöntem **serbest çağrışım tekniği** denmektedir. Bu tekniğin ardında yatan fikir, nevrozun kilidini sadece hastanın gerçekten açabileceğidir—bu yöntem hastayı başına gelmiş şeylerin kontrolünü ele alacağı noktaya taşır. Ne var ki Freud, hasta nevrozun kök nedenine yaklaştıkça direnç geliştirme olasılığının arttığını da keşfetmişti.

Genel bakış

Serbest çağrışım tekniği analistler tarafından bugün halen kullanılmaktadır. Buradaki fikir önceden planlanmış karşılıklı bir konuşma yapmak veya belli cevapları aramak değil yapılanmamış, sezgisel bir yolla inceleme yapmaktır. Çoğu kez bu, hasta için anlamlı ve önemli olan şeyleri gün ışığına çıkarmanın yolunu açabilir.

1894'ten 1900'e kadar Freud, bugün psikanalizin merkezi olarak gördüğümüz birçok kuram geliştirdi. Nevrotik semptomların altında yattığını düşündüğü bastırma ve direnç gibi bilinçdışı mekanizmaları dikkatle inceleyip analiz etti. Freud psikanaliz kavramını 1896'da türetti. Bu dönemde geliştirdiği temel kuramları şunlarla bağlantılıdır:

- *Rüya analizi*
- *Dil sürçmeleri*
- *Çocuk cinselliği*

Aktarım

Freud, aktarım adını verdiği kavramla da ilgilenmeye başladı. Bazı zamanlar, baskı tekniğinin altında geçirdiği haftalardan sonra bile hasta halen bloke kalıyor ve analist hiçbir yere ulaşamıyor gibi görünüyordu. Freud bu durumlar için üç olasılık önerdi:

- *Gerçekten de gün ışığına çıkarılacak daha fazla hiçbir şey yoktu*
- *Hasta, ancak daha sonra kaldırılacak bir direnç geliştirmişti.*
- *Veya (bu Freud için en kötü olasılıktı) hastanın doktorla ilişkisi bir şekilde engel oluşturunuyordu. Freud bu sorunun er ya da geç bütün analizlerde baş gösterdiğine inanıyordu.*

Freud, hastanın analiste karşı geliştirdiği duygusal hisleri tarif etmek için aktarım sözcüğünü kullanmaya başladı. Bu hisler olumlu veya olumsuz duygulardan oluşabilirdi. Sözgelimi, Anna O.'nun Breuer'e âşık olması gibi hasta, terapistine gerçekten de âşık olabilirdi. Alternatif olarak hasta analiste karşı fazlasıyla saldırganlaşabilirdi. Freud bunun sebebinin hastanın, aslında duygusal anlamda önem taşıyan başka insanlara, özellikle de ebeveynlere yönelik düşünce ve tutumları analiste atfetmesi olduğuna karar verdi.

Genel bakış

Aktarım, özellikle çocukluktan beri bastırılmış duygu ve arzuların yeniden yönlendirilmesidir. Birisi size geçmişinizdeki hassas meseleleri anımsatan bir şeyler söylediği ya da yaptığı zaman verdiğiniz karmaşık duygusal tepkileri düşünün.

Freud duygusal bir engelle sebep olan üç şey olabileceğini söylüyordu:

- *Hasta doktoru tarafından ihmal edildiğini veya aşağılandığını hisseder. Pek çok vakada konuşarak bu durumun kolaylıkla üstesinden gelinebilir.*

- *Hasta, doktora fazla bağlanma veya hatta âşık olma tehlikesi altında olduğunu hissedebilir. Bununla başa çıkmak daha zordur ve yeni histerik semptomlara sebebiyet verebilir.*
- *Hastanın gün ışığına çıkardığı acı düşünceler doktorun kimliğiyle birleşir. Freud aktarımın oldukça sık gerçekleştiğini söyler. Örneğin bir hasta aniden Freud'un kendisini öpmesini istediğini söylemiştir. Freud bu isteği, yıllar önce başka bir erkekle yaşanan bastırılmış arzu olarak yorumlar. Hastanın bu yorumu reddetmesi analizin seyrini engellemiştir.*

Bu tür bir aktarımın gerçekleştiği her seferinde, söz konusu aktarımın analiz edilmesiyle sorun çözülebiliyordu. Ama bu Freud'u yeni bir soruna yönlendiriyordu, çünkü analistin bir mimiği veya fiziksel temas gibi herhangi bir şey farkında olmaksızın aktarımı pekiştirebiliyordu. Bu, en sonunda Freud'un hastalara dokunma, onları selamlama biçimi ve benzeri konularda çok dikkatli olması anlamına geldi.

Günümüzde psikanalitik tedavinin seyri esnasında aktarımın bir dereceye kadar gerçekleşmesi normal olarak kabul edilir—aslına bakılırsa hasta aşk veya düşmanlık gibi duygularını analiste yönlendirdiği için iyileşme sürecinin bir parçasıdır. Doğrusu, bu oldukça faydalı olabilir, çünkü asıl sorunu küçük çapta yeniden yaratır. Bilinçdışı duyguların artık açıkta olması ve incelenip düzgün bir şekilde ele alınabilmesi, açıkça bir avantaj yaratır.

Aktarım kavramı günümüzde hastanın analiste karşı tüm duygusal tutumunu kapsayacak şekilde genişlemiştir ve analist ile hasta arasındaki mevcut ilişkinin çok önem taşıdığı bilinmektedir. Freud'un kendisi de bunu kabul etmiş ve önceki düşüncelerinin aksine, bir hastayla ilişkinin tümüyle klinik kalmasının imkânsız olduğunu günden güne fark etmiştir. Aktarımı büyük bir dert olarak görmesine rağmen onun önemini kabul etmeye başlamış ve en sonunda terapistin de hastaya karşı duygusal tepkiler vererek bir karşı aktarımın da gerçekleştiğini fark etmiştir. Bunun sebebinin hastanın, terapistin bilinçdışı duyguları üstündeki etkisi olarak açıklamış, bu süreci fark edip onun üstesinden gelmenin önemini vurgulamıştır.

Freud'un öz-analizi

Freud'un kendine yaptığı öz-analizin psikanalizin evrimindeki önemi reddedilemez. Üstelik bu analiz *Rüyaların Yorumlanması* kitabının çekirdeğini oluşturmuştur. 1896'da Freud'un babası öldü. Sonraki üç yıl boyunca Freud, babasının ölümüyle su yüzüne çıkan çelişkili duygularla mücadele ettiği karanlık bir dönemden geçti. Daha sonra Freud bunun gibi karışık tutumları "ikirciklilik" olarak ifade etti. Bir yandan babasına karşı sevgi ve saygı duyuyor, öte yandan düşmanlık ve suçluluk hissediyordu. O zamanlar altı çocuğu olan ve annesi ile kız kardeşlerinden bazılarına bakmak zorunda olan Freud'un çok fazla sorumluluğu vardı. Babasının ölümü kendisini dünyada yapayalnız hissettirmiş olmalıydı ki, bu dönemde bir erkeğin yaşadığı travmaların üzerinde hayli durdu. Bunların hepsi Freud'un, ailenin sembolik reisi olarak erkeğin tartışmasız önemine dair inancının bir parçasıydı.

Ne var ki artık 40 yaş civarında yaygın olduğunu bildiğimiz bu karanlık döneminin olumlu yönleri de oldu, çünkü onu, bir hayli üretken olacak yoğun bir öz-analiz dönemine sürükledi. Babasına karşı uzunca zamandır bastırılmış kırgınlık ve öfke duyduğunu, bu duyguların şimdi utanç ve güçsüzlük biçiminde ortaya çıktığını fark etti. Bu keşfi, kendi bilinçdışı dünyasına çarpıcı bir ışık tutan çocukluk anılarını, rüyalarını ve dil sürçmelerini incelemesine önayak oldu.

Freud gençliğinde sık sık üvey ağabeyi Philip'i gerçek babasıymış gibi hayal ettiğini anımsadı. (Philip'in gerçekte kendi annesiyle aynı yaşlarda olduğunu hatırlayacaksınız.) Ve nihayet bu hayalin korkunç hakikatini kavradı—aslında gerçek babasını öldürme arzusu taşıyordu, çünkü babası annesinin ilgisini talep eden bir rakipti. Bu keşfi *Oedipus karmaşası* kuramının temel dayanaklarından biri oldu (*bak. 7. Bölüm*).

Genel bakış

Oedipus karmaşası çocuğun, aynı cinsten ebeveynini dışlarken karşı cinsten olan ebeveynine cinsel anlamda sahip olma arzusudur.

Freud, bilinçdışındaki çocukluk anılarının genellikle yetişkinlik dönemindeki rüyalarda su yüzüne çıktığını da fark etti. Sözgelimi, çocukken annesini bir an çıplak şekilde gördüğünde ona karşı cinsel duygular hissettiğini bir rüyasında anımsamıştı. Rüyalarda ve düşlemlerde ortaya çıkan bastırılmış çocukluk anıları da psikanaliz kuramında merkezi önem kazandı.

Freud, nevrotik hastalarına yaptığı analizlerde, rüyaların önemli bir rol oynadığını çoktan fark etmişti. İnsanları serbest çağrışım yapmaya cesaretlendirdikçe çoğu kez rüyalarından bahsediyorlardı ve bu rüyalardaki görüntüler genellikle düşünceleri tetikliyordu. Artık kendi rüyalarının kaydını tutup onları analiz etmeye başladı ve uyanikken görülen gündüz düşleri gibi bunların da bir tür arzu doyurmak anlamına geldiğini buldu. İşte bu noktada *Rüyaların Yorumlanması*'nı yazmaya karar verdi.

Freud'un tartışmasız en önemli çalışması olan bu kitap, onun birçok rüyasının analizinden oluşur. Sistemli ve herkese açık bir şekilde analiz ettiği rüyalarından ilki olduğundan dolayı psikanaliz tarihinde oldukça önemli olan ünlü "Irma'nın Enjeksiyonu" rüyası da bu kitapta yer alır. Bu rüyasında Freud ve başka doktorlar, hastalarından biri olan Irma'yı muayene etmekte ve onu rahatsız eden çeşitli semptomları tartışmaktadır. Freud'un analizine göre bu rüya, bilinçdışının söz konusu hastayı tedavi ederken hissettiği kısmi başarısızlığa dair üzüntüyü ve kabahati diğer doktorlara yüklemesi yüzünden derinlerde hissettiği suçluluk ve endişeyi ifade etmesine izin veriyordu.

Freud rüyaları üzerinde çalışırken kendisini bir hastaymış gibi görmeye çalışarak mümkün olduğunca objektif kaldı. Bu kitabında rüyaların ikili doğasından söz eder. Bunlardan ilki rüyanın

görünürdeki açık içeriği ve ikincisi de rüyanın hakiki, saklı anlamı olan gizli içeriğidir.

Kitap 1900’de basıldığında Freud kuramlarına güveniyor ve psikanalizin temellerini (hem başlıca teknikleri hem de kuramsal çerçeveyi) yerine oturtuyordu. Hastalarında, bugün halen kullanılmakta olan başlıca iki yaklaşım kullanıyordu:

- Serbest çağrışım yöntemi. *Freud hastalarını, zihinsel imgeler ve gizlenmiş anıları arasında bağlantılar kurmaya cesaretlendiriyordu. Bunlar hakkında konuşarak kişiyi bilinçdışının derinliklerine çekebileceğini gördü.*
- Rüya analizi. *Freud rüyaların, bilinçdışında yatanlara erişmenin önemli bir yolu olduğunu buldu.*

Rüyaların Yorumlanması kitabının kabul görmesi oldukça uzun zaman aldı. O zamanlar bilim insanlarının çoğu, rüyaları uyuyan zihnin önemsiz saçmalamaları olarak görüyordu. Yani Freud bir kez daha döneminin önüne geçmişti. 1900’de basılan özgün 600 kopyanın tümünün satılması sekiz yıl aldı: İlk bir buçuk yıl boyunca bilimsel dergiler bu kitabı tamamen göz ardı etti. Eleştirmenler, bu düşüncelerin “bütünüyle mistisizme” yol açabileceğini ileri sürerek fikirlerine hiç olmadığı kadar karşı çıkıyordu. Ne var ki 1910’da Freud tanınmaya başladı, kitabının yeni baskısı yapıldı ve Freud’un yaşamı boyunca bunu altı yeni baskı daha takip etti.

Rüyaların Yorumlanması Freud’un, nevrotik semptomların aslında sadece hasta insanlarda değil hepimizde olduğunu fark etmeye başladığını gösterir. Bu fikri destekleyen ikinci önemli kitap *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi* Freud’un geri çekilme döneminin sonunda, 1901’de ortaya çıktı. Bu kitap, yoğun bir şekilde öz-analiziyle uğraştığı dönemde yaptığı diğer önemli keşifleri kapsar. Bunlar arasında dil sürçmeleri ve konuşma ile yazmada görülen benzer yanlışlar bulunur. Bu andan itibaren psikopatoloji “normal” hayat denilen arenaya girdi. Freud kendi bilinçdışı ruhsal dünyasını hayatının sonuna dek analiz etmeyi sürdürdü.

Genel bakış

Psikopatoloji kelimesi ruhsal dünyada bir şeylerin yanlış gittiğini ima eder, çünkü patoloji bedensel hastalıkların incelenmesidir.

Dora analizi

Dora (gerçek adı Ida Bauer) Freud'un 1900'de hastası olan 18 yaşında bir kızdı. Bu vaka iki nedenden ötürü ilginçtir:

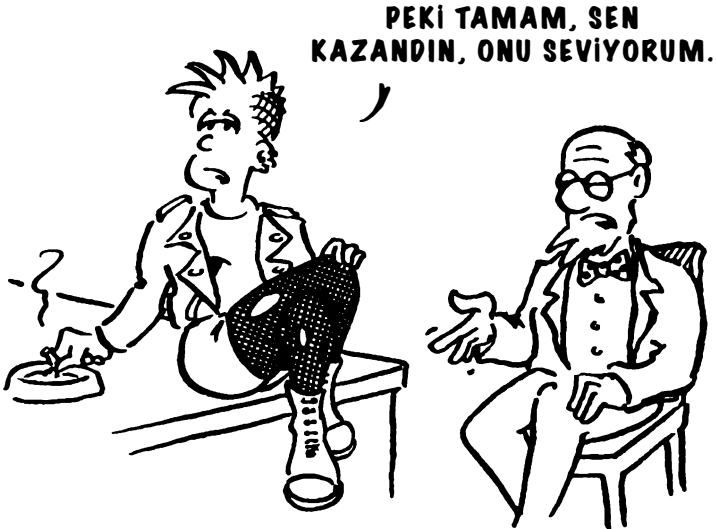
- *Psikanalizde kaydedilen ve analizin esası olarak rüyaların kullanıldığı ilk vaka öykülerinden biridir. Her ne kadar terapinin kendisi başarısız olsa da bu vaka, öğrenciler için klasik bir vaka çalışması olarak yıllardır kullanılmaktadır.*
- *Psikanalitik yöntemdeki bazı olası gizli tehlikeleri aydınlatır.*

Dora'nın babası frengi semptomları gösterdiği için önceden Freud'un hastası olmuştu ve Dora'yı da "olan biteni anlasın" diye (Dora'nın nevrozunun gerçek kaynağı hakkında ipucu verebilecek ilginç bir ifade) kendisiyle beraber Freud'a getirmişti. Dora'nın annesinin obsesif kompulsif bozukluğu vardı, sürekli olarak evi temizliyordu, buna karşılık Dora geleneksel kadın rolünü oynamayı reddediyor ve bunun yerine bol bol okuyup kendini eğitmeye çalışıyordu. Bayılma ve depresyon gibi tipik histerik semptomlar sergilemeye başlamıştı. Sonu gelmez bir öksürükten mustarıptı ve ara sıra bir süreliğine suskunlaşıyordu. Freud'u görmeye geldiğinde intihar edeceğinden de söz ediyordu.

Hikâyesi karışıkta ama ana odak noktası, Dora'nın ailesi ile K. ailesi olarak adı geçen bir başka aile arasındaki karmaşık ilişkiler ağıydı. Dora, K.'ların küçük çocuğuna bebek bakıcılığı yapıyordu ve Freud Dora'nın, babasının da metresi olan Bayan K.'ya tutulduğunu iddia ediyordu. İki kadın hiç şüphesiz birbirlerine neredeyse kız kardeş kadar yakındılar, ama gerçekten cinsel bir ilişki yaşayıp yaşamadıkları belli değildir. Bu esnada, Bayan K.'nın

kocası olan ve karısının maceraları hakkında her şeyi bilen Bay K., iddialara göre 14 yaşından beri Dora'ya cinsel tekliflerde bulunuyordu. Dora en sonunda neler olup bittiğini babasına anlatınca, babası onu her şeyi uydurmakla suçlamıştı.

Freud Dora'nın hikâyesine inanıyordu, fakat sorunun kökeninin, hararetle ve durmadan Bay K.'ya nefretini dile getiren Dora'nın gizliden gizliye Bay K.'ya duyduğu aşk olduğunu kafasına koymuştu. Hatta Bay K. sertleşmiş penisini ona değdirdiğinde neden cinsel heyecan yerine tikslenme duyduğunu anlamayı çok zor buldu. Dora nefretini ilan ettikçe Freud da bunun, gerçek duygularının bastırılmasının açık kanıtı olduğunu söylüyordu —her ne kadar bir seferinde göl kenarında yaptıkları bir yürüyüş esnasında Bay K. ona uygunsuz bir teklifte bulununca Dora ona tokat atmış olsa da. Freud, inkâr ne kadar güçlüyse bastırmanın da o kadar güçlü olduğunu iddia ediyordu.



Dora en sonunda Bay K.'ya aşık olduğu fikrini kabul eder.

En sonunda 11 haftalık terapinin ardından Dora ayrıldı. Artık lezbiyen olarak etiketlenmişti ve analiz, cinsel yönelimini değiştirmek konusunda bir şey yapmamıştı. Ne var ki Freud, Dora'nın en sonunda Bay K.'ya âşık olduğu gerçeğini kabul ettiğini düşündü. Tüm bu olup bitenler, Freud'un ne kadar inatçı ve ikna edici olabileceğini gösterir. En baştan Dora'nın ebeveynlerini terapinin başarılı olmasını beklemediği konusunda uyarılmıştı ve gerçekte de sonuç bu oldu. Bu pek de sürpriz sayılmazdı, çünkü Dora hesaba katılmamıştı: O gerçekte hasta değildi ve terapiye götürülmeyi istememişti.

Dora vakasının notları, tüm çıplaklığıyla *Bir Histeri Vakasının Analizinden Notlar* adıyla bir uzmanlık dergisinde 1905'te ortaya çıkmıştır. Her ne kadar yıllar boyu öğrenciler için olgu çalışması olarak kullanılsa da yakın zamanda insanlar Dora analizinin aslında en az genç Dora kadar Freud'un kendisinin de bir analizi olduğunu fark etmişlerdir. Dora son derece zor duygusal koşullarla mücadele eden ve kadınların davranışları ile ergenlerin ihtiyaçları konusunda sınırlı bir kavrayışı olan yetişkinlerle boğuşan azimli bir genç kadındır.

BUNLARI UNUTMAYIN

Psikanalizin gelişiminin ilk zamanlarında Freud, bütün nevrotik semptomlara cinsel deneyimlerin sebep olduğuna karar vermişti.

İlk başta, bütün nevrozların kilidinin' aslında erken çocukluk döneminde bir yetişkin tarafından baştan çıkarılmakla ilgili bastırılmış bir anı olduğunu iddia etti.

Serbest çağrışım tekniği adında yeni bir terapötik teknik geliştirdi. Terapilerinde esas olarak serbest çağrışımı ve rüya analizini kullandı.

Freud psikanaliz kavramını 1896'da türetti.

Aktarım, hasta tarafından analiste karşı geliştirilen duygusal tutumdur. Bu, çift taraflı bir süreç olabilir.

Freud'un orta yaş krizi, rüyalara özellikle odaklandığı kapsamlı bir öz- analiz yürütmesine önayak oldu.

Rüyaların Yorumlanması kitabı 1900'de basıldı.

"Dora" analizi, psikanalizde kaydedilmiş vakaların en eskilerinden biridir.

Rüyaların yorumlanması

Bu bölümde şunları öğreneceksiniz:

- *Rüyaların psikanalizde neden önemli olduğu*
- *Rüya mekanizmaları ve yorumlama yöntemleri*
- *Freud'un semboller ve rüyaların kökenleri.*

Rüyalar psikanalizde neden önemlidir?

Freud'un modern düşünceye yaptığı en büyük katkı büyük olasılıkla bilinçdışı kuramıdır. Freud'un zamanında popüler olan pozitivizm, dünyaya ve kendimize dair gerçek bilgiye ulaşabileceğimizi ve her ikisi üzerinde de akılcı bir kontrolümüz olduğunu iddia ediyordu. “Değişmez gerçekler” konusundaki ısrarıyla beraber bu tutum bilimsel düşüncede de yansıma bulmuş ve psikolojiye bile nüfuz etmişti. Freud, gerçekten düşündüğümüz şeyin her zaman farkında olmadığımız ve çoğunlukla içimizdeki bilinçdışı kuvvetler tarafından harekete geçirildiğimiz için bu tür iddiaların mükemmel birer yanılgı olduğunu anlamaya başlamıştı. Bilincin aslında katmanlar halinde var olduğunu ve yüzeyin altında, bilinçdışı dünyada hüküm süren pek çok süreç bulunduğunu ileri sürdü. Rüyalar, bu tür bir bilinçdışı düşünmenin en dolaysız ve erişilebilir örnekleriydi—sadece bilinçdışının var olduğunu kanıtlamıyor, aynı zamanda burada depolanmış enformasyona erişme araçlarını da sağlıyordu. Freud'un *Rüyaların Yorumlanması* kitabı gerçekten de, çocuklukta biçimlenmeye başlayıp hepimizin davranışlarını etkileyen dinamik bir bilinçdışının varlığını ileri

sürerek psikanaliz kurallarının esasına işaret eder. Ayrıca Freud'un her rüyanın anlamını çözmek için bilimsel bir yöntem keşfettiğine dair iddiasını da destekler niteliktedir.

İnsanlar rüyalarla her zaman ilgilenmiştir, fakat Freud'dan önce rüyaların bir şekilde rüya gören kimsenin dışından doğduğunu, genellikle tanrılardan bir mesaj içerdiğini düşünme eğilimindeydiler. Bu yüzden rüyalar genellikle gelecekte olacak şeylerin alameti veya işareti olarak görüldü. Bir başka kurama göre de rüyalar sadece hazımsızlığın yol açtığı anlamsız görüntülerdi! Freud'un zamanında rüyalarla ilgili büyük bir yazın çoktan oluşmuştu ve Freud bu çeşitli fikirlerin tümünü bir araya getirdi. Rüyalara dair ilk gerçek kuramı ortaya koydu ve bunları bilimsel çalışma için saygıdeğer bir konu haline getirdi.

Freud rüyalarla her zaman çok ilgilendi ve psikanalizde onların önemini vurguladı. Aslına bakılırsa rüyaları o kadar önemsiyordu ki, birisi kendisine nasıl psikanalist olunacağını sorduğunda ona kendi rüyalarını incelemesini tavsiye ediyordu. Rüyaların önemine dair keşfini en büyük keşfi olarak değerlendiriyordu. 1895 yazında Viyana'nın dışındaki Schloss Bellevue'de kalırken bir arzu giderilmesi rüyası olarak yorumlayabileceği ilk rüyasını gördü. Bu rüya, *Rüyaların Yorumlanması*'nda "İrma'nın Enjeksiyonu" olarak geçer. Freud rüyalarla ilgili yeni fikirlerinden o kadar heyecan duymuştu ki Fliess'e bir mektup yazmış ve bir gün Schloss Bellevue'ye bu muazzam keşfinin anısına mermer bir plaket dikileceğini belirtmişti. Schloss Bellevue yerle bir oldu, fakat Freud'un söz ettiği plaket 1977'de bir anıta yerleştirildi. **Serbest çağrışımın** yanı sıra rüya analizi de psikanalizdeki başlıca terapötik yöntemlerden biri haline geldi. Her zamanki gibi Freud, rüyaların çalışılmasıyla bilimsel bir bakış açısından ilgilendiğinin altını çiziyordu. *Rüyaların Yorumlanması*'nın önsözünde, rüya araştırmalarında nöropatolojik bilimin sınırını aştığını hissetmediğini söyleyerek bu noktaya değinmiştir. Bir kez daha, bilimsel düzenin diğer üyeleri tarafından yoluna fırlatılacak eleştirilerden önce davranıp arkasını kolluyordu.

Freud, kanepede uzanıp serbest çağrışımla konuşan hastalarının çoğu zaman kendiliğinden rüyalarını anlatmaya başladığını keşfetti. Freud'a göre bilinçdışı, kapıları uyanık bilince açık olmayan bastırılmış arzuları içeriyordu—sadece düşünerek bilinçdışında ne olduğunu bulmak imkânsızdı. Bilinçdışına dolaylı bir şekilde ulaşılmasının tek yolu rüyalardı.

Rüyalar çeşitli nedenlerden ötürü psikanalizin merkezi haline geldi:

- *Rahatlayan bilinçli zihnin tetikte olmadığı uyku esnasında oluşur. Dolayısıyla Freud rüyaları bilinçdışı zihnin işbaşında olduğunun kanıtı ve varlığının ispatı olarak gördü. Rüyalardan bilinçdışının derin kavrayışına giden “kral yolu” olarak bahsediyordu.*
- *Freud, hipnoz ve baskı tekniğinin fazlasıyla otoriter olduğunu kabul etmeye başladı. Bilinçdışında neler olup bittiğini anlamak için kimsenin zorlanamayacağını farkına vardı. Sadece rüya analizinin yeni yöntemleri ve serbest çağrışımla nevrotik semptomların içerdiği sembolizm gerçekten anlaşılabilirdi.*
- *Freud rüyalarla ilgili temel kuramları üzerinde çalışmakla meşgulken bir yandan da çocuk cinselliği hakkında fikirler geliştiriyordu. Rüyaların genellikle oldukça erken çocukluk döneminden gelen cinsel meselelerle ilgili olduğuna ikna olmuştu. Bu sorunlar sadece rüya analizi ve serbest çağrışımla çözülebilirdi.*
- *Freud rüyaları, bastırılmış arzulara dair sembolik arzu giderilmesi olarak gördü. Dolayısıyla bir kişi rüyada sembolleştirilen gizli arzuyu inceleyerek sorunu çözmeye başlayabilirdi.*

Arzu giderilmesi olarak rüyalar

İnsanlar her zaman kimi rüyalarını arzularını giderme yolu olarak görmüştür. “Rüyanda görürsün” lafı belki de bunun en net ifadesidir. Freud bu fikri biraz daha öteye taşıyıp rüyaların neredeyse her zaman bastırılmış bir arzuyu giderme ihtiyacıyla

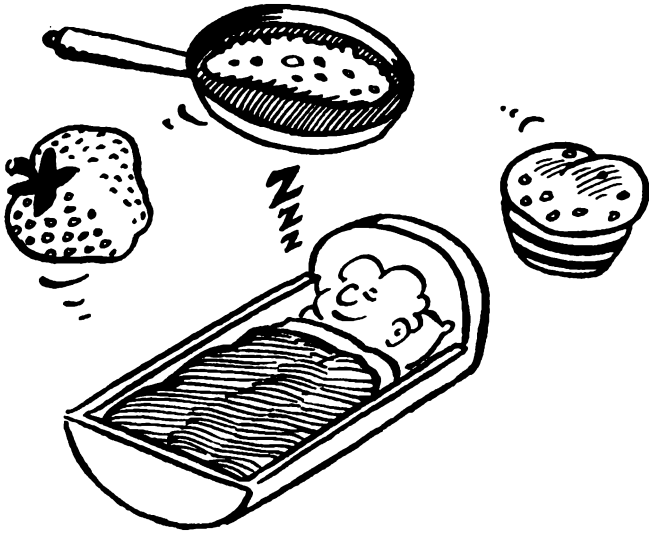
çalıştığını ilan etmişti. Bu sebeple rüyalar, sonunda kalbimizin arzusunu elde ettiğimiz gündüz düşlerine veya hikâyelere oldukça benzer.

En basit haliyle, bir rüya doğrudan bir arzuyu ifade eder. Sözelimi Freud, bulaşıcı bir hastalık esnasında bir çocukla ilgilendiği için haftalarca dış dünyadan kopan genç bir annenin rüyasını aktarır. Genç kadın rüyasında çok sayıda tanınmış yazarla tanışmış ve onlarla büyüleyici konuşmalar yapmıştır. Freud'un küçük kızı Anna da, yemek yemesine izin verilmediği bir hastalığı esnasında rüyasında çilekler, omlet ve puding görmüştü. Bu tür doğrudan arzu gideren rüyalar küçük çocuklarda oldukça yaygındır: Freud, küçük çocukların rüyalarının analizinin her zaman, rüyadan bir gün önce ortaya çıkmış ve giderilmemiş arzuların tatminiyle ilgili olduğunu kanıtladığını söylemiştir.

Freud kendisinin de bu tür rüyalar gördüğünü, örneğin sardalye veya zeytin gibi tuzlu yiyecekler yediğinde rüyasında su içtiğini kaydetmiştir. Su içtiği başka bir rüyasında, daha derin bir arzu giderilmesini ortaya çıkarmıştır. Rüyasında içtiği su, artık sahibi olmadığı ama ondan ayrıldığına pişmanlık duyduğu bir Etrüsk vazosunun içindedir.

Freud rüya görmeyi büyük oranda çocukluğa ve hayatımızın bu dönemine hâkim olan içgüdüsel kuvvet ve görüntülere geri çekilmenin bir biçimi olarak gördü. Büyüdükçe bütün arzularımızın derhal giderilemeyeceğini öğreniriz. Ebeveynler ve bakıcılar tarafından bize konulan kısıtlamaları gitgide benimseriz ve böylece yasak arzular bilinçdışı haline gelir. Freud bu sürece “sansür” adını verdi ve rüyaları, çocukluğa ait bastırılmış dürtülerin çoğunlukla gizlenen dışavurumları olarak düşündü.

Bu dürtüler kabul edilemez olduğu için bastırılıyordu ve (tıpkı nevrotik semptomlar gibi) rüya da gömülmüş olan şeyi ifade etmenin sansürlenmiş bir yoluydu. Freud'a göre bir insanın hayatındaki yakın zamanlı olaylar ve arzular, rüyalarda sadece küçük bir rol oynar—genellikle önceden bastırılmış arzulardan



Çilekler, omlet ve puding.

birini bir şekilde tetiklediklerinde ortaya çıkar. Bu açıdan Freud'un bu düşüncesi, yakın zamanlı ve güncel olayların çok önem taşıdığı rüyalarla ilgili modern kuramlardan farklılaşır. Freud, rüyalarda temsil edilen isteklerin, çocukluğa ait bir arzudan şüphelenilmediğinde bile, hemen hemen her zaman çocukluğa ait istekler olduğuna inanıyordu. Bu fikir, histerik semptomların köklerinin erken çocukluk dönemi travmalarına uzandığıyla ilgili özgün fikri destekler.

Freud'a göre rüyalar nevrotik semptomlardı. Herkesin rüya gördüğü gerçeği, psikanalizin sadece psikiyatrik hastalıklara maruz kalanlarla değil hepimizle alakalı olduğunu onun açısından netleştiriyordu.

Rüyalar, imkânsızın gerçekleşmesine izin verir ve uyanık hayatın ketlerini bir kenara kaldırır, demişti. Uyku esnasında, uyanık

saatlerde normal olarak denetim altında tutulan yasaklı istekler bilinçdışından yükselir. Bilince çıkmaya kalkıştıklarında beyindeki rüya sansürü onları denetler ve rahatsız edici bir içeriği olduğuna, dolayısıyla uyuyan kişiyi huzursuz edeceği için bastırılması gerektiğine karar verir. Sonrasında saklı isteklerin kılık değiştirmiş biçimde ifade edildiği rüyalar yaratılır, böylece kişi uyumaya devam edebilir. İşte bu sebeple Freud tarafından rüyalar, huzur içinde uyumamızı sağlayan gardiyanlar olarak görülür. Rüyalar saklı dürtülerimizi o denli açığa çıkarır ki uyanıkken aynı şekilde davranan herhangi biri deli gibi görülür, diye belirtmişti.

Saklı bir arzu giderilmesini aydınlatmanın imkânsız görüldüğü durumlarda Freud kurnazlıkla iki olası açıklamaya başvuruyordu:

- *Hasta, analiste karşı olumsuz bir aktarım hali içindedir. Analisti şaşırtmak veya kuramlarının aksini kanıtlamak için kasten ters rüyalar üretmektedir. Örneğin Freud, avukat bir arkadaşının rüyasında bütün davalarını kaybettiğini gördüğü bir vakadan alıntı yapar. Freud ve söz konusu kişi okulda rakiplermiş ve Freud onu her zaman yenermiş, bu yüzden rüyasında Freud'la kendisini özdeşleştirir ve onun kaybetmesini umut eder. Bu da rüyanın saklı bir arzusunun giderilmesini perdelediği anlamına gelir.*
- *Hasta zihinsel mazoşizm çalıştırmaktadır—rüya, kendi içinde bir arzu giderme biçimi olan mazoşist bir dürtüyü tatmin etmektedir.*

Bu iki açıklama belki de, bir kuramı kanıtlamak istediğinde Freud'un ne kadar inatçı olduğuna dair örnekler olarak görülebilir! Freud, rüyaların ağırlıklı olarak bastırılmış çocukluk istekleri hakkında olduğuna dair kuramına inatla saplanmıştı. Bu görüşü genellikle indirgemeci olmakla eleştirilir ve doğrusunu söylemek gerekirse Freud'un ele aldığı rüyaların birçoğunun yetişkin ihtiyaçları ve sorunlarıyla ilgili olduğu da açıktır. Sözelimi "İrma'nın Enjeksiyonu" rüyası bir doktor olarak kendi yeterliliği konusundaki endişesini ifade etmektedir. Fakat nihayet, kuramına uymayan çeşitli rüya türleri olduğunu itiraf etmiştir:

- Bazı rüyalar hiçbir yoruma ihtiyaç duymazlar; aç olduğumuzda rüyamızda yemek görürüz; elimiz dar olduğunda rüyamızda bir yığın para bulduğumuzu görürüz.
- Bir kaza korkusu gibi şeyleri durmaksızın yeniden yaşadığımız travmatik rüyalar vardır. Birinci Dünya Savaşı esnasında ve sonrasında Freud, rüyalarında yakın zamanda yaşanan korkunç savaş deneyimlerini sık sık yeniden yaşayan şok ve travma mağdurlarıyla deneyimler edinmiştir. Bu Freud'un, rüyaların hep bir arzuyu giderdiği ve her zaman çocukluktan bahsettiği konusundaki ilk ısrarlarını sorgulamasına yol açmıştır.
- Bazı rüyalar kâbus şeklindedir veya endişe duygularını yükseltir. Bunların arzuların giderilmesiyle her zaman nasıl maskelendiğini görmek zordur.

Rüya mekanizmaları

Bazı basit rüyaların arzu giderme düşlemleri olarak görülebileceği açıktır, fakat aynı şey kâbuslar veya endişe yüklü rüyalar için nasıl söylenebilir? Freud bazı kâbusların veya endişe rüyalarının, yasak itkilerle bağlantılı kimi endişelerin belirmesine izin veren rüya sansürü mekanizmalarının başarısızlığı sonucunda ortaya çıktığını açıkladı. Uyuyan kişi bu noktada genellikle uyanacaktı, çünkü sansür artık huzurlu bir uykunun sürmesini sağlayamıyordu.

AÇIK VE GİZLİ ANLAMLAR

Freud daha da ilerleyip her rüyanın hem “açık” hem de “gizli” bir içeriği olduğunu açıkladı. Rüyanın açık içeriği bilinçli olarak hatırlanan kısımdır; gizli kısmı da analizden önce hatırlanmayan kılık değiştirmiş kısımdır.

Genel bakış

Freud'un burada çok da bilimsel olmadığını fark etmiş olabilirsiniz. Rüyanın açık kısmını bilinçli olarak hatırlanan kısmı olarak tarif eder. Gizli kısım ise analizden önce bilinçli

olarak *hatırlanmaz*. Dolayısıyla burada analistin yönlendirici girdiler yapması riski yok mudur? (10. Bölümdeki Kurt Adam vakasına bakınız.)

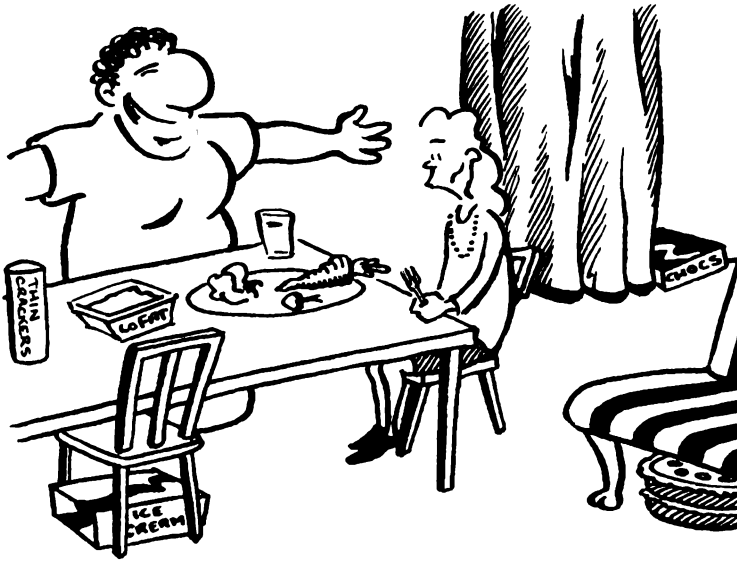
.....

Freud, rüyanın gizli kısmını açığa çıkarmak için kullanılan tekniğin serbest çağrışımında kullanılan yöntemle bire bir aynı olduğunu açıkladı. Basitçe, rüyanın bütün unsurları arasındaki belirgin bağlantıları bir kenara konur ve her bir unsur ayrı ayrı ele alınır. Sonra serbest çağrışım tekniğiyle rüyanın her bir unsuruyla ilişkili olarak ortaya çıkan bütün fikirler bir araya getirilir. Ardından bu malzemeden rüyanın gizli anlamına ulaşılır. Gizli içeriğin analizi rüyanın izinin çocukluğa kadar sürülebileceğini her zaman gösterecektir. Rüyanın gizli içeriği hakiki anlamıdır ve tıpkı bir gün önceki istekleri tatmin edilmeyen küçük çocukların rüyalarında olduğu gibi, her zaman tatmin edilmemiş isteklerin giderilmesini temsil eder. Rüyanın açık anlamı (örneğin sabahleyin uyandığınızda hatırladığınız kısmı) sadece, bastırılmış isteklerin maskelenmiş şekilde giderilmesidir.

Bu yüzden örneğin endişe, rüyanın yalnızca açık yönünde ortaya çıkabilir, fakat eğer rüya düzgün bir şekilde yorumlanırsa rüyanın görünen yüzünün ötesinde saklanan gizli bir arzu giderilmesi yine de bulunacaktır. Rüyanın gizli anlamı aslında rüyanın sebebidir. Freud burada iki mekanizmanın işbaşında olduğunu öngörüyordu:

- *Uyuyan zihin arzu giderilmesine dayanarak bir rüya yaratmaya başlar*
- *Zihin bu arzudan dolayı şoka uğrayıp arzunun rüyada belirmesine izin verecek şekilde bir çarpıtmaya sebep olarak ona sansür uygular.*

Freud bu süreçle dair bir örnek verir. Hastalarından biri, arzu giderilmesinin tam tersi bir rüya gördüğünü söyleyerek ona meydan okumuştur. Hasta rüyasında bir yemek daveti vermek istediğini fakat bir sürü şeyin sürekli yanlış gittiğini görmüştü. Yeterince



Kocası tombul bir kadını tercih ediyordu.

yemek yoktu. Günlerden pazar olduğu için daha fazla malzeme sipariş edemiyordu. Telefon bozuktu... vb. Freud bu rüyanın bir arzu giderilmesini ifade ettiğini nasıl söyleyebilirdi?

Freud gözü açık biriydi. Rüyanın analizi, kadının akşam yemeğine davet edeceği bir arkadaşına karşı hissettiği gizli bir kıskançlığı açığa çıkardı. Kocasının bu arkadaşını beğenmesinden korkuyordu, fakat neyse ki bu arkadaş da çok zayıftı ve kocası da tombul kadınları tercih ettiği için kendini bir miktar güvende hissediyordu. Ne var ki özel bir akşam yemeği davetiyle onu şişmanlatacağı! Yani aslına bakılırsa rüya bastırılmış bir isteğin çarpıtılmış bir şekilde giderilmesi idi.

Diğer mekanizmalar

Freud rüyanın gizli içeriğinin sadece rüya analizi ve serbest çağrışımla su yüzüne çıkarılabileceğini söyledi. Sansürlenmiş gerçek

anlamı içerdği için rüyanın gizli yönü çok önemlidir. Bilinçdışı beynin düşünme süreçleri irrasyonel ve tamamlanmamıştır.

Amaç, basitçe sansürden kurtulup fikirlerin bir şekilde ifade edilmesi için rüyaya izin vermektir. Freud rüya arzusunun çarpıtılmış bir biçimde ifade edilmesine izin veren çeşitli mekanizmaların işlediğini ileri sürdü:

- **Yer değiştirme** – *bir durumla ilgili potansiyel olarak rahatsız edici duygular doğrudan ifade edilmez; bunun yerine rüyada farklı ama bir şekilde bağlantılı bir şeyle ilişkilendirilir. Rüyanın açık içeriği gizli içeriğinden çok farklıdır, fakat ilişkili fikirler hemen hemen aynı kalır. Bu, rüyanın açık anlamının son derece sıradan olaylarla ilgili olabileceği, ama açıkça görülmesi uygun olmayan güçlü duygularla ilişkili olduğu anlamına gelir. Diğer taraftan, eşlik eden hiçbir duygu akışı olmaksızın, açık rüyada korkunç şeyler görülebilir.*

Genel bakış

Yer değiştirme, bir düşünceyle bağlantılı duyguları başka bir düşünceye geçirmektir. Freud her zaman çalışmasının bilimsel görünmesi için çalışıyordu. Dolayısıyla bu fikri, yer değiştirmenin bir nesnenin ilk konumu ile son konumu arasındaki fark anlamına geldiği Newtoncu mekanikten almış olabilir.

- **Yoğunlaşma** – *burada iki veya daha fazla fikir ya da görüntü bir rüyada birbirleriyle kaynaşır. Böylelikle bir rüya görüntüsünün birden fazla kök sebebi olabilir ve söz konusu rüyanın ardında çok daha derin gerçek anlamlar yatabilir. Dolayısıyla açık rüyadaki bir görüntünün incelenmesi gizli rüyada üst üste binen bir sürü durumun varlığına işaret edebilir.*

Genel bakış

Yoğunlaşma iki veya daha fazla fikrin (bir rüyada veya bir şaka yaparken örneğin) kaynaşmasıdır. Yine bu fikir de kuramları için bilimsel bir zemin oluşturmak isteyen Freud tarafından bilimden alınmış olabilir. (Sözgelimi yerbiliminde su buharı su damlacıkları oluşturmak için soğuk bir yüzey üzerinde yoğunlaşır.)

- **Sembolleştirme** – rüya görüntüleri veya fikirleri çoğu kez semboliktir ve bu yüzden de gizlice başka şeyleri temsil eder. Freud'a göre rüya sembolizmlerinin çoğu doğası gereği cinseldir.

Genel bakış

Freud'a göre sembolleştirme, bir nesne veya fikri farklı bir nesne veya fikirle temsil etmektir. Bu, güvenli bir kılıf sunar: Sözgelimi rüyadaki bir mağara rahmin sembolü olabilir. Sonraları Jung, Freud'un bir sembolün neyi işaret ettiği hakkındaki görüşünün fazlasıyla basit olduğunu ve rüya sembollerinin genellikle çok daha zengin, çok daha karmaşık anlamları olabildiğini iddia etmiştir.

- **Direnme** – *Freud, rüya fikirlerinin bilinçli düşünceye girmesini engellemeye çalışmayı sürdüren rüya sansürü yüzünden rüyaları unutma eğilimi taşıdığımızı söylemiştir.*
- **Temsil** – *düşüncelerin görsel imgelere dönüştürüldüğü süreç.*
- **Dramatize etme** – *Freud, rüyaların ağırlıklı olarak canlı görsel imgelerin akışından meydana geldiğini gözlemlemiştir. Bu gizemli ve görünürde bağlantısız imgeler genellikle herhangi bir mantıksal yapıdan yoksun hareket ederler; aralarındaki bağlantı yalnızca sonradan yapılan analizlerle açığa çıkarılabilir. Bu dramatik görsel diziliş ve altında yatan anlam, Freud'un "dramatize etme" dediği şeydir.*
- **İkincil düzeltme** – *burada rüya gören, uyandıktan sonra rüyayı anlatırken ona bir anlam kazandırmaya çalışır. Rüya çok*

daha uyumlu bir “hikâye” haline dönüştürülünce gizli içerik genellikle daha fazla gizlenmeye devam eder.

O halde açıktır ki rüya gören kişi rüyasını hatırlayıp onu terapistle ilişkilendirdiğinde, olası bir sürü mekanizma asıl gerçek anlamı gizlemek üzere birbirleriyle karışarak harekete geçer. Aslına bakılırsa bunların birçoğu, rüyaların çocukluğa ait cinsel hayallerin giderilmesi şeklindeki kendi kuramını kanıtlamak üzere yine Freud tarafından ustalıkla yerleştirilmiş mekanizmalardır! Freud, eğer kendi rüyalarımızı analiz edersek erken çocukluğumuza ait deneyim ve izlenimlerin hayatımızda oynadığı devasa rolden şaşkına döneceğimizi söylemiştir. Rüya hayatında çocuksu istekler ve dürtüler bizi yönetmeyi sürdürür—yetişkin hayatımızda hiç mi hiç işimize yaramayanlar bile. Bu, bir dereceye kadar doğrudur ve bazen de, ilkel arzuları su yüzüne çıkarıp onlara yetişkin mantığının ışında bakmak açısından faydalı olabilir.

Bugün Freud’un rüyalar hakkında güncelliğini koruyan başka fikirleri de vardır. Örneğin bilinçdışının bizimle genelde sembollerle konuştuğu su götürmez şekilde doğrudur, fakat görünüşe göre bu, gizli arzuların sinsice sansürlenmesinden çok bilinçdışı beynin çalışma şekliyle ilgilidir. Rüyaların (saklı korku ve arzularımızın maskesini düşürerek) gerçek benliğimizi ortaya çıkarabildiği ve kendimizi daha iyi anlama çabasında değeri ölçülemez kaynaklar olduğu da doğrudur.

Rüya yorumu yöntemleri

Freud her rüyanın bir anlamı olduğunu ve rüyanın bu anlamının rüyanın sebebi olduğunu iddia etmişti. Bunun yeni bir fikir olmadığını da fark etti. Aristoteles bile rüyaları, tanrılardan gönderilen mesajlar olarak değil uyuyan kişinin zihinsel etkinliği olarak görmüştü. Mekanik görüş, insanları rüyaların uyuyan bedenin fiziksel süreçlerinin anlamsız sonuçları olduğuna inandırma eğilimindeydi. Freud bu görüşe katılmıyor, bilim insanı olmayanların dahi rüyaların her zaman saklı anlamlarla dolu olduğunu sezdiklerine işaret ediyordu.

Freud rüyaların genel olarak yorumlandığı iki yöntemi tarif etti:

- Sembolik yöntem: *Sözgelimi, İncil’de geçen ve yedi zayıf ineğin yedi semiz ineği yediği Yusuf’un rüyası. Bu rüya, yedi yıllık bolluğu takip eden yedi yıllık kıtlığın sembolü olarak yorumlanmıştı. Bu yöntem, karmaşık ve anlaşılmaz rüyalarda işe yaramayabilir.*
- Kodlama yöntemi: *Burada, rüya yorumu kitaplarındaki türden sabit bir yorum kullanılır. Freud bu yöntemin bilimsel olmadığını söyledi.*

Freud, rahatlayıp serbest çağrışım ile konuşmaya başlayan hastalarının rüyalarından söz ettiklerine şahit oluyordu. Bu rüyalara birer semptom olarak yaklaştı ve bunları çözmek için diğer sorunlarda başvurduğu serbest çağrışım yöntemine başvurdu. Serbest çağrışım ve rüya analizi süreci esnasında hastanın rahatlaması ve kendini güvende hissetmesi gerekiyordu. Bu, iki şeyin gerçekleşebileceği anlamına geliyordu:

- *Hasta da analist de hastanın düşünme süreçlerinde neyin olup bittiğine çok daha büyük bir dikkat gösterebilirdi.*
- *Normalde düşünme süreçlerini ortaya çıkarttıklarında elekten geçiren kritik sansürü ortadan kaldırabilirdi.*

Doğrusu, Freud’un yeni yöntemi o zamanlar Viyana’da hüküm süren eleştirel ve baskıcı geleneği tersine çeviriyordu. İnsanları kendilerine eleştirel olmayan bir yolla bakmaya teşvik ediyordu. Freud insanların bir rüyanın her bölümünü ayrı ayrı analiz etmelerine yardımcı oluyordu; bu, çoğu kez özen isteyen bir süreçti. *Rüyaların Yorumlanması*’nda kendi rüyalarının birçoğunu analiz eder çünkü “nevropat” olan hastalarının “normu” temsil etmeyen rüyalar görebileceğini hissediyordu. Ayrıca, hastalarının rüyalarını analiz etmek genellikle, pek çok gizli vaka tarihini ortaya dökmek anlamına geliyordu.

Freud, rüya yorumlaması hakkında bugün halen faydalı olan tavsiyeler verdi:

- *Rüya yorumlamak zor bir şeydir ve kişinin azimle bu göreve devam etmesi gerekir.*
- *Bir rüya üzerine çalışıldıktan sonra o rüya kendi haline bırakılmalıdır—taze içgörüler daha sonra gelebilir.*
- *Genellikle rüyalar, altta yatan ortak bir tema grubunun ürünüdür. Bir rüyayla ilgili genel bakış, bir dizi rüyanın tümünü çözebilir.*
- *Bir rüyada sıradan veya yüzeysel görünen bir şey aslında derin bir içgörüyü maskeliyor olabilir.*
- *Benzer şekilde analistin, yüzeyde ne kadar korkunç görünürse görünsün hastanın tüm görüşlerine dikkat göstermesi önemlidir.*

Ne var ki Freud, rüya yorumunun her zaman kolay olmadığını altını çizer. Bir rüyanın unsurları çeşitli yollarla yorumlanabilir ve verilen bir unsurun şifresini çözerken hangi yöntemin kullanılacağı genellikle şüphelidir:

- *Bazı unsurlar olumlu veya olumsuz anlamda alınabilir —Freud’un bunla kastettiği şey, bir rüya görüntüsünün aslında tam tersinin göstergesi olabileceğidir, örneğin sıcak/soğuk, ateş/su ve benzeri.*
- *Bir unsur tarihsel olarak yorumlanabilir—rüya gören kişinin başına gerçekte gelmiş olan bir şeyin anısıdır.*
- *Yorumlama bazen üslupla ilgilidir—diğer bir deyişle, söz konusu unsur bir cinas veya sözcük oyunu içerebilir; örneğin pek hoşlanmadığımız bir tanıdığımızı “dolandırıcı” markası taşıyan bir güneş gözlüğü takarken görebilirsiniz.*
- *Bazı unsurlar sembolik olarak yorumlanabilir.*

Freudyen semboller

Freud, bir rüyanın içeriğinin çoğu kısmının semboller aracılığıyla kılık değiştirdiğine inanıyordu. Rüyalardaki Freudyen semboller psikanaliz düşüncesinin en bilinen yönlerinden biri haline gelmiştir. Freud, sembollerin bütün insanlar için ortak sabit anlamları olduğuna ve dolayısıyla belli koşullar altında rüya gören kişiyi

bizzat sorgulamadan, kişinin kendi kişiliği, hayat koşulları ve rüyanın görülmesinden önceki izlenimler hakkında az bir şey bilmesi kaydıyla rüyanın yorumlanmasının mümkün olduğuna inanıyordu. Ne var ki semboller genellikle birden fazla anlama sahiptir, bu yüzden doğru yoruma yalnızca rüyayı analiz ederek ulaşılabilir. Freud, bir rüyadaki sembollerini anlamak için iki yöntemin bir bileşimini kullandı:

- *Rüya gören kişinin kendi ilişkilerinin incelenmesi*
- *Boşlukları doldurmak için analistin ortak rüya sembolleri hakkındaki bilgisini kullanma.*

Freud'un rüya sembollerinin ne anlama geldiği hakkındaki fikirleri herkesin bildiği gibi cinseldir. Dolayısıyla örneğin:

- *Baston, bıçak, şemsiye, ağaç ve diğer sivri uçlu ya da delici nesneler penisi temsil eder. Aynı şekilde musluk, bahçe süzgeci ve fiske gibi su akıtan nesneler de. Ereksiyon sıcak hava balonu ve zeplinler gibi havaya yükselen herhangi bir şeyle sembolleştirilirken bir bütün olarak erkek cinsel organı için 3 rakamı sembolik öneme sahiptir. Durum gitgide daha garipleşir—sadece yılanlar değil aynı zamanda belli sürüngen ve balıklar ve onlar gibi şapka, palto ve pelerinler de görünürde penisi temsil eder. Freud bile son üç örneğin anlaşılmasının zor olduğunu itiraf eder, fakat sembolik bağlantının tartışılmaz olduğunu söyler.*
- *Kutu, sandık ve diğer muhafaza kapları kadın cinsel organını temsil eder. Görünürde kapı, geçit ve gemiler aynı şeyi temsil ederken dolap, soba ve özellikle de odalar dölyatağıyla daha bağlantılıdır. Bundan kaçamazsınız—ahşap ve kâğıda benzeyen malzemeler mesela masa, kitap gibi, kadın sembolleridir... Freud'un bütün rüyaların cinsel olduğunu düşünmesi boşuna değil! Yine de salyangoz ve midyeler kadın cinsel organını sembolize etmek konusunda biraz daha akla uygundur.*
- *Cinsel ilişki merdiven tırmanmak veya hatta üst kata çıkmak veya bir evin içine girmenin yanı sıra dans etmek ve ata binmek gibi ritmik faaliyetlerle sembolize edilir.*

- *Küçük bir çocukla oyun oynamak mastürbasyonu temsil eder. Aynı şekilde kaymak, düşmek veya bir ağacın dallarını çekmenin yanı sıra rüyada oynanan her tür oyun da.*

Bu yolla, rüya gören zihin cinsel düşünceleri gizleyip sansürden geçirmek için sembolleri kullanır. Kuşkusuz Freud sembollerin esas olarak gizleme amaçlarıyla kullanıldığını düşündü; buna rağmen bir rüya sembolünün yorumunu bulmanın her zaman kolay veya açık olmadığı konusunda da uyarıda bulundu. Freud'un rüya sembollerinin hepsi cinsel değildir. Suyu düşmek veya suyun içinden çıkmak doğumu sembolize eder; kraliçe ve krallar ebeveynleri temsil eder vb. Freud, ortak sembollerin anlamlarını mitler ve peri masalları, şakalar, folklor, gelenek, deyiş ve şarkılar gibi çeşitli kaynaklardan öğrenebileceğimizi söyledi. Fakat cinsel kuramına katı bir biçimde bağlı kaldı. Sanat ve din gibi diğer alanlardaki sembolleştirme her zaman cinsel olmasa da rüyalardaki sembollerin neredeyse sadece cinsel nesne ve ilişkilerin ifade edilmesi için kullanıldığını belirtti.

Rüyaların kökeni

Freud rüya içeriğinin epey bir bölümünün yakın zamanlı olaylardan veya duygusal tepkilerden geldiğini fark etti. Aslında genellikle bunların, yakın zamanlı olaylara uzun çağrışım silsileleriyle bağlanan daha derin duygusal meseleleri maskeleyen çarpıtmalar olduğunu açıkladı. Aynı yolla, çocukluk anılarının da çağrışımlarla yakın zamanlı olaylara bağlandığını belirtti. O halde rüyanın gizli içeriği çoğu kez güncel ilişkilerle gerçekten hiç ilgili değildir. Buna rağmen rüyanın bazı bölümleri hep yakın zamanlı bir olaya bağlanır—genelde rüya görülmeden önceki 24 saat içinde. Bazen bu bağlantılar sadece uzun serbest çağrışım süreçleriyle çözülür.

Rüyalar sık sık sıradan şeylerle ilgili olarak ortaya çıkar: Rüya gören kişinin hayatındaki yakın zamanlı bir olay rüyada doğrudan temsil edilir. Bu tür rüyalar çoğunlukla arzu-giderilen rüyalar, tıpkı Freud'un küçük kızının çileklerle ilgili rüyası gibi. Böylesi

rüyalar açık şekilde doğrudandır ve çok az analiz gerektirir fakat Freud bütün rüyaların gizli içeriklerinden ötürü önemli olduğunu belirtti. O halde her ne kadar bazı rüyaların önemi bu yolla doğrudan doğruya açık olsa da diğer rüyaların gerçek önemine değer biçilmeden önce daha fazla analizle aydınlatılması gerekir.

Bazen birkaç yakın zamanlı olay, Freud'un yoğunlaşma dediği şekilde rüyada harmanlanır. Bu tür rüyalar analiz edildiklerinde genellikle altta yatan daha derin meseleleri su yüzüne çıkarır. Yer değiştirme gerçekleştiğinde bir veya daha fazla yakın zamanlı olay rüyada temsil edilir ama bu sefer daha nötr bir yakın zamanlı olayın çarpıtılmasının altında. Bu tür rüyalar, gizli anlamı açığa çıkarmak için daha titiz analize ihtiyaç duyar. Bazen derinlere gömülmüş bir meselenin rüyada çok daha nötr bir yakın zamanlı olayın görüntüsüyle çarpıtıldığı çok daha ayrıntılı bir yer değiştirme bile gerçekleşir.

Yakın zamana kadar modern psikologlar rüyaları salt bir enformasyon işleme türü (belki uyanırken gerçekleşen şeylerle ilgili fikirleri sindirip sonra da bu enformasyonu hafıza bankalarının bünyesine katma) olarak görme eğilimi taşıyorlardı. Fakat rüyalar süregiden sorunları çözmek konusunda bize kesinlikle yardımcı olabilirler, dolayısıyla Freud'un fikirlerinde doğruluk payı da çok fazladır. Yakın zamanlı araştırmalar beyin duyu ve motivasyonu kontrol eden alanlarının REM uykusu (hızlı göz hareketi uykunun en fazla rüya görülen aşaması) sık sık canlandığını ortaya koydu. Bu yüzden belki de Freud gerçeğin çok uzağında değildi. Pek çok yazarın da katılacağı gibi rüyalar yaratıcı süreçleri de serbest bırakır – yani bilinçdışı, Freud'un ısrar etme eğilimi taşıdığı gibi sadece bastırılmış ve olumsuz dürtülerle ilgili değildir. Ne var ki buradaki en önemli şey, rüya gören zihinle ilgili modern kuramların evrimine yol açan süreci başlatmada en büyük rolü Freud'un oynadığını kabul etmektir. Ona göre rüya hayati öneme sahiptir, “ruhumuzun gerçekten derin ve biçimlendirici deneyimlerinden biridir” ve bu yüzden de psikanaliz sürecinin köşe taşlarından birini oluşturur.

BUNLARI UNUTMAYIN

- *Rüyalar psikanalizde merkezi bir öneme sahiptir.*
- *Freud rüyaları arzuların giderilmesi olarak gördü.*
- *Her rüyanın hem açık hem de gizli bir içeriği olduğunu söyledi.*
- *Gizli içeriğin bilinçli hale gelmesini engelleyen özel mekanizmaları tespit etti.*
- *Freud, bir rüyanın içeriğinin büyük kısmının semboller aracılığıyla kılık değiştirdiğine inanıyordu.*
- *Freud rüyaları başlıca iki yolla yorumladı: sembolik anlamı araştıran sembolik yöntem ve geleneksel yorumlamaları kullanan kodlama yöntemi.*
- *Rüyaların çoğunun çocukluk deneyimlerinden, özellikle cinsel olanlardan söz ettiğini belirtti.*

Bilinçdışını araştırmak

Bu bölümde şunları öğreneceksiniz:

- *Freud'un zihnin yapısı ve işleyişi hakkındaki kuramları*
- *"parapraksis" – ünlü Freudyen dil sürçmesi*
- *Freud'un şakalar ve bilinçdışı hakkındaki fikirleri*

Zihnin bölümleri

Freud, giderek "normal" insan zihninin nasıl işlediğini keşfetmek için psikanalitik araştırmasını genişletmekle ilgilenmeye başladı. Bu adım önemliydi, çünkü psikanalizin artık "anormal"ın psikolojisiyle sınırlanmadığı anlamına geliyordu. Freud "normal" insanların davranışlarını belirlemede bilinçdışının büyük rolüne yaptığı vurgu sayesinde, psikiyatrist ve analistlerin yanı sıra sıradan insanlar için de önemli biri haline geldi ve yaygın şekilde tanındı.

Psikanaliz bastırılmış fikirleri bilince çıkarmakla ilgilidir ve Freud kendi fikirlerine yapılan saldırıların tam da bunun kolektif bir yansıması olduğunu, çünkü insanların mevcut düşünme biçimini tehdit eden fikirleri bastırmaya çalıştıklarını öne sürdü. İnsan ırkının öz benliğine üç büyük darbenin vurulduğunu söyledi: İlki yerkürenin güneşin etrafında döndüğünün anlaşılması; ikincisi Darwin'in evrim teorisi ve üçüncüsü de duygusal hayatımızı, sonuç olarak her şeyle ilişkimizi yönetenin bilinç değil bilinçdışı olduğunun keşfiydi. Freud'un, fikirlerinin insanlık için muazzam öneme sahip olduğuna inancı tamdı. Aslına bakılırsa, doğduğu

andan itibaren annesinin hep söylediği ve gençken hayalini kurduğu gibi bir kahramanın hayatını yaşıyordu.

Bilimsel düşünme konusundaki ısrarına uygun bir şekilde Freud, zihnin yapısıyla ilgili bir kuram formüle etmekle uğraştı. Bunu başarmanın zor olduğu çıktı (hiç kimse zihne mikroskoptan bakamaz veya onu laboratuvarında ölçemez) Freud da hayatı boyunca çeşitli noktalarda fikirlerini gözden geçirip düzeltti. Başlıca zorluklardan biri, bilinci kontrol eden organın beyin olduğunu bilse de, tarif ettiği zihin bölümlerinin bu organın fiziksel bölümleriyle açıklanamayacağıydı. Freud, psişede neler olup bittiğine dair daha derin bir kavrayış sunacak betimleyici bir model sunmuştu.

Başlangıç olarak bilincin iki hali olduğuna karar verdi:

- *Bilinçli zihin, zihnin kendi düşüncelerinin ve eylemlerinin farkında olan kısmıdır. Burası bütün bilinçli düşünme sürecinin gerçekleştiği yerdir. Bilinçli düşüncenin, fikirlerin ve kavrayışın kaynağıdır. Mantıksal düşünme, gerçeklik ve uygar davranışlarla ilgilidir.*
- *Bilinçdışı, zihnin bastırılmış olan kısmı, koşullanmamızın göz atmamıza izin vermediği her şeyi kapattığımız yer olarak görülür. Bilinçdışındaki bilgiler kolaylıkla kazılıp çıkarılamaz. Bazıları yalnızca hipnoz altında anımsanabilen geçmiş tarihimizin çoğu burada yatar.*

Bir süre sonra Freud bu basit ayrımın pek doğru olmadığına karar verdi. Bunun üzerine üçüncü bir seviyenin varlığını önerdi:

- *Önbilinç, zihnin bilinç ile bilinçdışı arasındaki, şimdilik bilinçli olmayan fakat ihtiyaç olduğunda kolayca anımsanabilen bilginin depolandığı bölgesidir.*

Genel bakış

Bilinçli zihin, zihnin kendi düşüncelerinin ve eylemlerinin farkında olan kısmıdır. Bilinçdışı ise bastırılmış olan kısmıdır. (Bazen “bilinçdışı” yerine bilinçaltı kelimesi kullanılır fakat bu bilincin “altında” ve dolayısıyla aşağısında bir şeyi ima eder.) Önbilinç bilginin depolandığı ve ihtiyaç duyulduğunda kolaylıkla anımsandığı yerdir. Bunların hiçbiri beynin fiziksel bölümleri değildir—sadece zihnin nasıl çalıştığıyla ilgili düşünceleri ifade eder.

Eğer ruhu bir ev gibi düşünürseniz bilinçli zihin yaşam alanları ve **önbilinç** de enformasyonun çağırılmaya hazır şekilde depolandığı bir dosya dolabı gibidir. Bilinçdışı ise eşyaların saklandığı ve loş merdivenlerle ulaşılan bir mahzen veya tavanarasıdır.

İlerleyen zamanlarda Freud, zihnin üç bölümden meydana geldiği savından hareketle çok daha karmaşık bir model ortaya koydu: **id**, **ego** ve **süperego**. Kitabın ilerleyen bölümlerinde bunu ayrıntılarıyla ele alacağız.

Bilinçdışı kuramı

Freud bilinçdışını, zihnin bilinç sınırları dışındaki bölümü olarak gördü. Bilinçli zihinde kalmasına izin verilmeyecek kadar acı verici veya tehlikeli fikirlerin bastırılmasıyla ve aynı zamanda **yüceltmeyle** (kabul edilebilir bir çıkış noktasının bulunamadığı itkilerin yeniden yönlendirilmesiyle) yapılanıyordu. Bu iki süreç dönüşüm yasalarıyla yönetiliyordu. Freud bilinçdışının birincil içeriğinin doğası gereği cinsellik olduğunu, bastırılmış cinsel arzularla şekillendiğini düşünüyordu.

Genel bakış

Yüceltme, Freud’un büyük oranda libidoyla (cinsel dürtü) ilgili bulduğu ve cinsel olmayan, toplumsal açıdan kabul

edilebilen veya güvenli bir faaliyete dönüştürüldüğü bilinçdışı bir süreçtir. Bu da, bilimden alınan bir başka kavramdır. Bir elementin veya bileşiğin süblimleşmesi (sublimation-yüceltme) ara sıvı aşama olmadan katıdan gaz haline geçmesidir. Günümüzde bu kavram psikolojide duyguların dönüşümünü ifade etmek için kullanılmaktadır.

İlkel birincil içgüdülerin, insan toplumunun işleyebilmesi için bastırılıp bilinçdışına itilmesi gerekiyordu, aksi takdirde herkes aklına estiği gibi davranır, hiçbir kural ya da yapıdan söz edilemezdi. Her çocuğun, içgüdülerini bastıracağı bir dizi gelişim aşamasından geçmesi; sözelimi tuvalet eğitimi alması, diğer çocuklara vurmamayı öğrenmesi vb. gerekiyordu. Freud özellikle cinsel dürtünün, yüzeye çıkmak için sürekli tehdit oluşturup kontrolü ele alacak kadar güçlü olduğuna inansa da, bunun davranışı yöneten tek güdüleyici olduğunu düşünmüyordu. Son yazılarında psişenin, hepsi de iki ana kategori içinde gruplanabilecek çok sayıda güdüleyicisi olduğunu ileri sürdü: Eros (yaşam içgüdü) ve Tanatos (ölüm içgüdü). Tanatosa bağlantılı olan güdüler yıkıcıydı ve doğası gereği yaratıcı olan cinsellik güdüsünün aksine çalışıyordu.

Genel bakış

Tanatos: Aslında Freud ölüm dürtüsü anlamına gelen “Todestrieb” sözcüğünü kullandı. *Haz İlkesinin Ötesinde* kitabında bu kavramı “şeyleri ilk hallerine kavuşturmak için organik yaşam formlarının tümünde doğuştan var olan içgüdü” olarak tarif eder. Öte yandan Eros kendini koruma ve hazla ilgili içgüdüdür ve bu yüzden sevgi ve yaratıcılığı teşvik eder.

Freud, bir çocuğun gelişim sürecinin tüm insanlık tarihini yansıttığını söylüyor ve bununla antik tarihe ilgisini bir kez daha ortaya koyuyordu. Her bireyin, rüya çalışması ve analizi esnasında ortaya çıkan kişisel bir öyküsü olsa da, hepimiz için ortak olan,

öğrenme yoluyla edinmediğimiz, yerleşik sembolik bağlantılarla su üzerine çıkan daha büyük bir resim de söz konusuydu. Psikolog C.G. Jung’a daha sonra ilham veren ve “Kolektif Bilinçdışı” kuramını geliştirmesine önayak olan da bu düşüncedir.

1915’te Freud, davranışları gerçekten yöneten şeyin ne olduğunu anlamanın en iyi yolunun kendi bilinçdışı kuramı olduğunu anlatan “Bilinçdışı” adında bir makale yazdı. Bilinçdışının varlığı, “hiçbir yerden kaynaklanmayan” düşünceler, açıklanamaz tuhaf istekler ve rüyalar gibi zihinsel dünyamızın karmaşık taraflarına ışık tutar.

Bilinçdışı da tıpkı bilinç gibidir. İnançlar, duygular, arzular ve düşünceler barındırabilir. Freud’un da kısa zamanda keşfettiği gibi bilinçdışındaki her şey bastırılmış malzemelerden oluşmayabilir: bazıları sadece o an için bilinçte değildir. Üzerine düşünmediğimiz fakat ihtiyaç duyduğumuzda kolaylıkla erişebildiğimiz enformasyonun bulunduğu üçüncü bir alanın (önbilinç) olması gerektiğine karar vermesinin sebebi budur. Okulda öğrendiğimiz, ancak o zamandan beri hiç kullanmadığımız bir yabancı dil, bu kavramı açıklayacak iyi bir örnektir.

Öte yandan bilinçdışındaki bastırılmış malzemeler engellenmiştir ve dolayısıyla onlara doğrudan erişilemez. Onlara erişmenin yolu rüyaların ve parapraksislerin (dil sürçmelerinin) incelenmesinden geçer. Freud bu düşünceleri *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi* kitabında tartışır. Bilinçdışına erişmenin bir başka yolu ise, Freud’un her zaman bastırılmış isteklerin bir ifadesi olduğuna inandığı şakalardır. Bu fikri *Şakalar ve Bilinçdışıyla İlişkileri*’nde tartışır.

Bunların bir kısmı modern düşünceye aykırı gibi gelebilir, fakat bilinçdışı kavramının (ve rüyaların incelenmesinin) modern psikanalitik kuram için can alıcı olduğunu hatırlamamız önemlidir.

Sözgelimi, rüyalarımızın anlamlı olduğunu ve kısmen bilinçli zihnimiz tarafından çözümlenemeyen sorunlarla başa çıkmamıza yardımcı olmak için görüldüğünü kavramamız Freud sayesinde oldu. Bilinçdışı fikri artık kültürel belleğimize o kadar yerleşmiştir

ki bu yeni düşüncenin o zamanki toplumda yarattığı etkiyi hayal etmek bizim için çok zordur.

Haz ilkesi ve gerçeklik ilkesi

Freud normal insan davranışını kontrol eden iki karşıt süreç öne sürdü.

- *Haz ilkesi insanları, arzularının derhal tatmin edilmesine doğru iter. Bu, tüm doğal itkilerin ve temel ihtiyaçların ardındaki eğilimdir. Bilinçdışıyla bağlantılıdır ve itkisel, ilkel ve düzensizdir. Freud'a göre insanları doğdukları andan itibaren yönetir ve aslen cinsel arzuların tatminiyle ilgilidir. Başlangıçta Freud haz ilkesinden bahsederken diğer dürtüleri (örneğin açlık) göz önünde bulundurmuyordu. Sonraları "cinsellik" kavramını bedensel işlevlerle ilgili her tür hazı kapsayacak şekilde etkin olarak yeniden tanımladı. Freud'a göre haz ilkesi her zaman bilinçdışını harekete geçiren ana kuvvettir.*
- *Bir kişi olgunlaşıp toplumsal bir çevrede var olmak zorunda kalınca karşıt kuvvet olan gerçeklik ilkesi ortaya girer. Bu ilke bilinçli, mantıklı düşünceyi içerir ve günlük hayatı sürdürmek için tatmini ertelememizi sağlar. Sözelimi, cinsel arzuların inkâr edilemez gücüne rağmen, insanlar büyüdükçe bunun her zaman kabul edilebilir ve yerine getirilebilir bir şey olmadığını öğrenirler.*

Freud zihnin iki ana işleyişi olduğunu söyledi: Arzuların doyurulması ve haz ilkesiyle yönetilen "birincil süreç" ile bilinçli düşünce ve gerçeklik ilkesiyle yönetilen "ikincil süreç". Nevrotik insanlar gerçekliği dayanılmaz bulurlar ve bu yüzden çocuk oyunlarından gelişen düşlemler ve gündüz düşleri aracılığıyla bundan kaçarlar. Yetişkin hayatında bunlar ayrı ve gerçeklik testinden muaf tutulur, bu sebeple sadece haz ilkesi tarafından yönetilir.

Freud, davranışların çoğunun itici gücü olduğunu iddia ettiği cinsel dürtüyü tarif etmek için libido sözcüğünü kullanır. Gerçeklik ilkesi libidinal (cinsel) enerjinin daha güvenli veya toplumsal olarak daha

kabul edilebilir davranışlara yeniden yönlendirilmesini sağlar. Bu bilinçdışı yeniden yönlendirmeye yüceltme denir.

Genel bakış

Libido, Freud'un düşüncesine göre ve günümüzdeki yaygın kullanımıyla, esas olarak cinsel bir dürtüdür. Diğerleri, özellikle de Carl Jung bunu daha genel, yaratıcı bir ruhsal enerji olarak görmüştür.

Freud, ilk başlarda psikolojik sorunların kaynağının (haz ilkesi tarafından yönetilen) cinsel arzu ile (gerçeklik ilkesi tarafından yönetilen) varlığını sürdürme arasındaki çatışma olduğunu düşünüyordu. Fakat bir süre sonra iki kuvvetin birbirine ters yönde çalıştığı konusundaki fikrini değiştirdi. Bunların aslında birlikte çalıştıklarına, çünkü her ikisinin de uzun vadede beraberinde gerilimde bir azalmayı getirdiğine karar verdi. Tüm davranışlar, ruhsal gerilimdeki bu azalmayı hedefliyordu.

Freud düşüncelerindeki değişimlerden ötürü sıklıkla eleştirildi. Bu eleştirileri haksız buluyor, fikir değiştiren kişilerin genelde kararsız ve güvenilmez görüldüklerinden, değiştirmeyenlerinse aksi ve dik kafalı bulunduklarından yakınıp, uzun süre öncesine ait düşüncelerini değiştirmesinden ötürü eleştirilmekten yorgun düştüğünü söylüyordu.

Freud'un haz ilkesini aşk, keyif, eğlence ve arkadaşlık gibi hazzardan ziyade gerçekten tümüyle acıdan kaçınmakla ilgili görmesi onun hayata yönelik ciddi bakışının tipik bir örneği gibidir! Freud her türlü güçlü duyguyu olumsuz (kişinin rahat hissetmesi için def edilmesi gereken bir şey) olarak görme eğilimi taşıdı. Freud'a göre karakter libidonun daha kabul edilebilir bir kanala yönlendirilmesiyle belirleniyordu. Eğer libido bir çıkış bulmaksızın engellenirse nevroz veya başka psikolojik sorunlar gelişmekteydi. Psikanaliz tümüyle, hangi arzuların neden engellendiğini bulmakla ilgilidir.

HAZ İLKESİNİN ÖTESİNDE

Genelde Freud, yaşayan organizmaların daima bir istikrar ve denge elde etmeye yöneldiği yaklaşımını savunan biyoloji biliminin bakış açısına bağlı kalmaya çalıştı. Fakat hastalarıyla yaptığı klinik çalışmaları esnasında, hazzın her zaman bir gerilimin giderilmesi sonucu olmadığını gördü.

Aslında haz ilkesi fikrinde çeşitli aksaklıklar vardı. İlk olarak, Freud normal cinsel davranışta genellikle son orgazmı mümkün olduğunca geciktirme eğilimi gözlemledi. Benzer bir davranışın dışkısını tutan küçük çocuklarda da olduğunu, çünkü bu davranışın onlara açıkça bir tür tatmin verdiğini gözlemledi. Eğer gerilimin boşaltılması tek hedefse o halde insanlar neden bu hedefi geciktiriyorlardı? Freud bu davranışın doruk noktasına giden yolda yaşanan hazzı uzattığı sonucuna vardı. Bu, ön sevişme dediği şeydi.

Açıklaması daha zor olan gerçek, Freud'un, travmadan kaynaklanan nevroz hastalarının travma sahnesini kafalarında sürekli canlandırdıklarını bulmasıydı. Tıpkı küçük çocukların bir yaramazlığı tekrar tekrar yapmaları gibi... Muhtemelen bu nevrotiklere asıl olay üzerinde bir tür kontrol hissi veriyordu. Freud, deneyimledikleri korkunç sahneler yüzünden travmaya uğramış yetişkinlerin, sonu gelmez rüyalarla bu olayı herhangi bir çarpıtma veya bozulma olmaksızın gördüklerini fark etti. Bu rüyalar bazen o kadar kötü oluyordu ki hastalar uyumaktan tümüyle korkuyorlardı; bu durum rüyanın açıkça ana işlevinde (koruyucu uyku) başarısız olduğu anlamına geliyordu.

Freud bu sorunla başa çıkmak için saldırganlık gibi diğer içgüdüsel dürtüleri de ele alan yeni kuramlar geliştirmeye başladı. Bu düşüncelerini tartıştığı *Haz İlkesinin Ötesinde* adlı makalesini yayınlaması, 1920 yılında oldu. İnsanların bazen aynı sahneyi durmaksızın tekrarladığı bir tekrarlama zorlantısı geliştirebileceğini ileri sürdü. Hastalarından bazıları hiçbir ilerleme kat etmeden bazı çocukluk sahnelerini saplantı derecesinde tekrar tekrar yeniden yaşıyordu. Bazen bu tür tekrarlayan davranışlar haz ilkesine

uygundur—küçük çocuklarla ilgilenen ve aynı masalı tekrar tekrar okumak zorunda kalan herkes bunu bilir! Fakat bazen tekrarlama bariz şekilde acı verici olur. Sonuç olarak bu durum Freud'un ölüm içgüdüğü olan Tanatos fikrini geliştirmesine yol açtı (*bak. 8. Bölüm*).

Parapraksis, ünlü Freudyen dil sürçmeleri

Parapraksis şimdilerde ünlü olan Freudyen sürçmeyi ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Çoğulu parapraksislerdir ve bu kelime “normal pratiklerin yanında” anlamına gelen Yunanca sözcükten türemiştir. Freud bu kelimeyi aslında hiç kullanmamış—bir şey söylemeye veya yapmaya niyetlenirken başka bir şeyi söylediğimiz veya yaptığımızda gerçekleşen sürçme anlamında *Fehlleistung* veya “kusurlu başarı” sözcüğünü kullanmıştır. Dil sürçmeleri, isimleri unutma, okuma yazmada hatalar ve benzerleri gibi bu tür yanlışların çeşitli kategorilerini listeledi. Parapraksis artık tüm bunları kapsayıcı bir terim olarak kullanılır ve psikanalizde bu tür sürçmelerin bilinçdışı arzuların ifadesi olduğu kabul edilir.

Freud parapraksisle ilgilenmeye başladı çünkü sık sık kusursuz derecede “normal” insanlarda görülüyor ve ona, bilinçdışının çalışmakta olduğunu gösteriyordu. Popüler kitabı *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi* tümüyle parapraksislerle ilgilidir. Bu kitabın başlığı da ilginçtir, çünkü psikopatoloji (anormal zihinsel işleyişin araştırılması) sözcüğünü tercih etmesi Freud'un, çok yaygın olmasına rağmen parapraksislerin anormallik veya hastalığın semptomları olduğuna inandığını gösterir.

Freud parapraksislerin farklı biçimlerinin genel bir listesini çıkardı:

- *İnsanların isimlerini unutmak*
- *Yapmaya niyetlenilen şeyi unutmak*
- *Dil veya yazı sürçmeleri*
- *Yanlış okumak veya yanlış duymak*
- *Eşyaları kaybetmek veya nereye koyduğunu unutmak*
- *Acemi hareketler veya kazalar*
- *Her şeyi yanlış hatırlamak*

Freud bunların aslında hiçbirinin masum hatalar olmadığını söyledi. Freud'a göre tüm zihinsel fenomenler gibi bunların da açıkça tanımlanabilen sebepleri vardı. Tıpkı rüya görme sürecindeki gibi, yine bir gizli görev içindeki bilinçdışını açığa vuruyorlardı. Acı verici veya toplumsal açıdan kabul edilemez olduğu için bastırılan düşünceler, bir sürçmeyle çarpıtılıyordu. Sürçme, saçma bir hatanın ürünü değil, bilinçdışı bir zihinsel eylemdi. Dil sürçmelerine genelde konuşulmayan bir dizi düşünceye ilişkin bir şey sebep oluyordu. Kişinin tabu sözcüğün gelmek üzere olduğunu sezmesi veya belki de konuşmanın kendi gerçek duygularını açığa çıkarmaya rahatsız edici derecede yaklaştığını hissetmesiyle gerçekleşiyordu.

Aslına bakılırsa her tür sürçme, kişinin zihninde birbirine ters şekilde hareket eden iki farklı niyetin sonucunda ortaya çıkar ve analiz edildiğinde kişinin *gerçekte* neyi düşündüğünü açığa çıkarır. Her ne kadar bu kuramının doğruluğunu *kanıtlamak* mümkün olmasa da Freud'a göre tüm sürçmeler bunu işaret etmektedir. Diğer psikologlar sürçmelere yorgunluk, heyecan veya dikkat dağınıklığı gibi unsurların yol açtığını iddia ederken, Freud bunun doğruluğunu kabul etmiş fakat asıl noktanın atlandığı konusunda ısrarcı olmuştur—bu tür koşullar sürçmelerin gerçekleşmesini kolaylaştırıyordu.

Freud bir noktayı tartışırken son derece akıllı ve ikna ediciydi, ama bazen bunu fazla ileri götürebiliyordu: *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*'nde verdiği bazı örnekler fazla zorlama ve sunidir. Bazı vakalarda dil sürçmesinin gerçekleştiği o kısacık sürede bilinçdışının böylesi uzun bir süreçten nasıl geçtiğini kavramak çok zordur.

Yine de kitapta verdiği diğer örnekler özlü ve eğlencelidir, üstelik hepimiz kendimizi bunlarla bağdaştırabiliriz. Kısacası, Freud'un bu kuramında isabetli bazı yönler olduğu açıktır. Sözgelimi, Avrupa'da yaşayan ve karısına *Lusitania* ile yapacağı bir gemi yolculuğuyla kendisini ziyarete gelmesini istediği bir mektup yazan Amerikalı bir adamın vakası ilginçtir. *Lusitania* gemisi Birinci Dünya Savaşı esnasında bir Alman denizaltısı tarafından çoktan batırılmıştır.

Adam da aslında *Mauretania* adında bir gemiyi kastetmektedir. Sürçmelerle ilgili başka birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

ÖZEL İSİMLERİ UNUTMAK

Freud, tüm çabasına rağmen ismini hatırlayamadığı bir yeri örnek verir. En sonunda yakınındaki kadınlardan yardım istemek durumunda kalır. Kadınlar böyle bir yer adını elbette unutacağını söyleyerek gülerler: yerin adı Nervi'dir. Freud'un gündelik çalışması içinde sinirlerle (nerves) çok uğraştığı için bu ismi zihninden kovmuş olması fikrine gülerler. Çoğu kez yanlış bir özel isim konuşmada doğru olanın yerine izinsiz bir şekilde girer. Bu gerçekleştiğinde, iki isim genellikle bir dizi çağrışımla birbirlerine bağlanır. Bilinçdışı doğru ismi unutmak ister çünkü acı veya utanç verici çağrışımlar söz konusudur veya sadece artık usandığı bir konuyla bağlantılıdır—tıpkı Freud'un kendinden verdiği örnekte olduğu gibi.

ALO, EDITÖRLE Mİ GÖRÜŞÜYORUM?

KORKARIM KİMİN HAKKINDA YAZACAĞIMI FROYTTUM!



Parapraksis iş başında.

İlginç şekilde Freud isimleri unutmanın bulaşıcı olduğuna işaret eder; eğer kişi bir ismi anımsamakta zorlanırsa bir arkadaşının da bununla boğuşması yaygın görülür.

ÇOCUKLUK ANILARINI UNUTMAK

Pek çok çocukluk anısı yetişkinler tarafından bilinçli bir şekilde anımsanmaz. Freud çocukların önemli olanlar yerine sık sık sıradan olayları hatırladığını gözlemledi. Çocukların kendilerince önemli saydıkları için önemsiz şeyleri hatırlamaları olasılığını dikkate almıyordu. Bunun yerine bir yer değiştirme sürecinin gerçekleştiğini söylüyordu: Çocuk, acı verici bir anıyı gizlemek için onun yerine sıradan bir anı koyar. Freud bu tür hafızaya, örtücü bellek adını verir ve bunun, toplam anı bankamızın büyük bölümünü meydana getirdiğini söyler. Bazı insanlar altı aylıkken yaşanan bazı olayları hatırlayabilir, fakat bazıları da sekiz yaşından önceki hiçbir şeyi hatırlayamaz. Freud bunu özellikle ilginç bulur, çünkü dört yaşındaki çocukların karmaşık düşünce ve duygu kapasiteleri gayet gelişkindir. Demek ki bazı engelleme mekanizmaları işbaşındadır; bu da nevrozun kökeninin erken çocuklukta yattığı kuramını destekler. Freud, psikanaliz esnasında alenen ortaya çıksa da bu tür örtücü bellek örnekleri vermenin çok zor olduğunu söyler. Bunun ana sebebi, örtücü belleği çözmek için tüm bir hayat hikâyesinin bilinmesi gerekliliğidir. Gerçekten de bununla ilgili, beş yaşındayken yaşadığı bir sahneyi anımsayan bir erkekten örnek vermiştir. Söz konusu kişi çocukken n harfini m harfinden ayırt etmekte sıkıntı yaşıyor ve iki harf arasındaki farkı açıklaması için halasına yalvarıyormuş. Halası m'nin “tam bir porsiyon fazla” olduğunu açıklamış. Görünen o ki bu anı, söz konusu çocuğun erkekler ile kızlar arasındaki farkı keşfettiğini ve özellikle halasının bir erkeğin de “kızlardan bir porsiyon fazla” olduğunu açıklamasından içten içe hoşlandığını gizliyordu.

KAZALAR

Takılıp düşme gibi kazalar da parapraksislerdir. Freud bunların, bilinçdışı duyguların fiziksel bir yolla ifade edildiğini gösterdiğini

söyler. Hepimiz, dikkat çekebilmek için neredeyse bile bile kendisini yaralayanlarla ilgili örnekler biliriz. Bunun aksine bazen de düşmanlık beslediğimiz bir kişiye “kazara” zarar veririz veya çirkin bir vazoyu bilinçdışımızda yatan ondan kurtulma arzusu yüzünden kırabiliriz.

Freud bu tür beceriksizliklere çeşitli örnekler verir. Sözelimi Freud, bir kıza deliler gibi âşık olan bir hastasının, söz konusu kıyla iletişim kurmasını yasaklar. Hasta, Freud’la iletişim kurmaya çalışırken kazara kızın telefon numarasını santralden talep eder. Bu, beceriksizce yapılan davranışların çoğu kez kişinin bilinciyle yadsımaya çalıştığı arzuların tatminine iyi bir örnektir.

DİL SÜRÇMELERİ

Oldukça yaygındır ve herhangi bir gündelik konuşmada komik örneklerine rastlanabilir. Freud, bu konuda pek çok örnek verir. Para yerine kara demek, sulamak yerine uyumak demek vs. Dil sürçmesi, kişinin gerçekte söylemek istediği şeyin üzerini net bir şekilde örtebilir.

YABANCI SÖZCÜKLERİ UNUTMAK

Freud kendi dilimizdeki bir sözcüğü tamamen unutmamızın yabancı dildeki bir sözcüğü unutmamızdan daha az olası olduğunu söyledi—bunun yerine bir dil sürçmesinin yaşanması daha olasıydı. Signorelli adında bir sanatçının ismini hatırlamaya çalıştığı bir olayı uzun uzadıya anlatır. Bu isim yerine aklında sürekli Boticelli veya Boltraffio gelmektedir. *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*’nde bu konu hakkındaki açıklaması altı sayfa sürer ve “ölüm ile cinsellik” ve “bastırılmış düşünceler” gibi sınıflandırmalarla birlikte karmaşık bir diyagram içerir. Bu diyagram tümüyle çok ilgi çekici ve ustalıklıdır fakat gerçekleşmesi pek mümkün görünmez. Bilinçdışı gerçekten de büsbütün sıradan düşünceleri gizlemekte çaresiz mi? Ve böylesi karmaşık bir dizi bağlantıyı bu kadar hızlı şekilde nasıl sonuçlandırıyor? Bu tür analizdeki sorun, esas olarak serbest çağrışım tekniğine dayanmasıdır. Masum, nötr bir sözcükle

başlasanız bile bu yöntem çoğunlukla oldukça hızlı bir şekilde önemli, duygusal anlamda yüklü olduğu varsayılan bir malzemenin açığa çıkarılmasına yol açıyor: fakat bu, ortaya çıkan şeyin parapraksisin asıl sebebi olduğunu gerçekten kanıtlamaz.

YAZIM HATALARI

Dil sürçmeleri gibi yazım hataları da yaygındır ve kayıtlara kolayca geçer. Freud, eylülde tatilden dönüp işe başlama tarihine 20 Ekim yazmasına dair bir anısını anlatır. Buna yaptığı açıklama, tatil döneminden sonra işinde bir hareketsizlik yaşaması ve kendisini görecektir bir hastanın ekime randevu almasıdır. Dolayısıyla bu hata, zamanın hızla ilerleyip istediği güne gelmesini arzulayan bir tür arzu-tatmini süreciydi.

Çoğu kez yazım hataları yazdığımız kişiye karşı gizli niyetlerimizi gösterir. Freud bu konuda, yeni evini tebrik etmek için kız kardeşine bir mektup yazan fakat zarfa kardeşinin eski adresini (kardeşinin uzun zaman önce yaşadığı küçük bir dairenin adresini) yazan bir kadını örnek vermiştir. Bir arkadaşı kadına bu “hatasını” gösterdiğinde kadın, kız kardeşinin iyi talihini kıskandığını ve ona imrendiğini üzüntü içinde kabul etmiştir.

HATALI EYLEMLER

Freud, dil sürçmeleri motor eylemler olduğu için diğer eylemlerde de benzer kusurların beklenebileceğini söylerken buna kendinden bir örnek de verir: Freud, hastalarının evlerini ziyarete gittiğinde kimi zaman kapıyı çalmak yerine cebinden kendi anahtarlarını kullanmaya kalkar. Üzerine düşününce bunun sadece kendisini “evinde gibi” hissettiği yerlerde gerçekleştiğini keşfeder. Freud ofislerini evlerinin anahtarlarıyla açmaya çalışan başka kişilerden de örnekler verir. Anahtar kaybetmek veya yanlış anahtarı kullanmak genellikle orada olmak yerine nerede olmayı tercih ettiğimizi gösteren bir semboldür.

Hatalı eylemler bazen yararlı olabilir. Freud, bir zamanlar sahip olduğu gümüş tokmaklı bir bastonla ilgili bir örnekle bu durumu

da açıklar: Kendisinin hiçbir hatası olmamasına rağmen ince gümüş tabaka zarar görmüştür ve bastonu tamir ettirmiştir, ama sonuçtan memnun kalmaz. Daha sonra çocuklarıyla oynadığı bir esnada bastonu bacaklarına çelme takmak için kullanır ve baston kırılır. Bu da suçluluk duygusundan kurtulmasını sağlar.

Şakalar ve bilinçdışı

Freud, şakaların bilinçdışının işleyişini gösterme yoluyla da ilgileniyordu. 1905'te çıkan *Şakalar ve Bilinçdışıyla İlişkileri* kitabı esasen Yahudi şakalarından oluşan büyük bir koleksiyondur. Ne yazık ki kültürel farklılıklar ve dil sorunları nedeniyle İngilizceye ve diğer dillere çevrilen birçok şaka gereken etkiyi yaratmaz. Yine de değindiği temel nokta şakaların da bilinçdışı malzemelerin bastırılmasının ve yüceltilmesinin bir başka belirtisi olduğudur. Bu, ya içsel bir sansür mekanizmasından ya da rahatsız olabilecek birinin varlığından ötürüdür. Yani, şok edici bir düşünce, kılık değiştirerek sunulur. O halde şaka aslında toplum tarafından normalde yasaklanan bir şeyi ifade etmenin bir yoludur. Şaka yapmanın verdiği haz üzerinden, bastırılmış enerjinin ani boşalımı sağlanır.

Şakalarda kullanılan bazı mekanizmalar rüyalarda kullanılanlarla aynıdır, sözgelimi bir sözcüğün yerine başka bir sözcük konulur veya yoğunlaştırma kullanılır. Freud şakalarda kullanılan çeşitli mekanizmalar tespit etmiştir:

- Yoğunlaştırma – *bileşik bir kelime oluşturulur veya bir kelimede değişiklik yapılır.*
- Tekrarlama – *şaka esnasında aynı malzeme çeşitli farklı yollarla kullanılır.*
- Çift anlam – *sözcüklerle oynanır ve bir söz başka bir şeyi temsil etmesi için kullanılır.*

Freud iki şaka kategorisi tespit etmiştir:

- **Kasıtlı şakalar** – *düşmanlığın veya cinsel arzuların dolaylı bir ifadesidir. Bu kategori klasik kaynana şakaları ile bel altı şakaları içerir.*

- **Masum şakalar** – *bunlar söz becerilerine dayanır. Kelimelerin elastikiyetiyle oynamak ve bilmeceler gibi konuşmak bu kategoriye girer.*

Bunlardan ilki Freud'un en çok ilgilendiği kategoridir. Bunlar ergenlik gerilimini rahatlatmak için yapılan kaba şakalarda olduğu gibi, cinsel veya saldırgan bir arzuyu dolaylı olarak ifade edip şaka yapan kişinin içsel ketlenmeyi atlatmasına imkân verir. En sonunda Freud *bütün* şakaların, (bir tür zihinsel ön sevişme gibi gördüğü, sözcüklerle oynanarak yapılan masum şakaların bile) aslında kasıtlı olanlara zemin hazırladığını ileri sürdü. Bu oldukça döngüsel bir düşünceydi: Gerçek hazzı yalnızca cinsel gerilimin boşalmasıyla ulaşılabileceği için, zeki söz oyunlarından edinilen her haz, bu tür bir hazzın küçük bir biçimiydi.

Kişinin saldırganlığı ifade etmesine imkân veren şakalar bile bu kurala uyuyordu çünkü Freud hâlâ saldırganlığı cinsel içgüdünün sadist yönü olarak görüyordu. Freud'un her şeyi libidinal gerilimi rahatlatma ihtiyacına indirgeme eğilimi iç karartıcıdır. Arkadaşlar arasında gülmek için yapılan eğlencenin, zeki söz oyunlarının basitçe rahatlatıcı etkisi niçin göz ardı edilsindi ki?

Freud'un bu bölümde okuduğumuz çalışmalarının çoğu (rüyalar, haz ve gerçeklik ilkeleri, parapraksisler ve şakalar) aslında egonun kendisini savunma yollarını inceler. Eğer ego bir fikri çok acı verici, utandırıcı veya toplumsal olarak kabul edilemez bulursa fikir bastırılır. Daha sonra bilinçdışı, fikirlerin tekrar dışarı sızmasını sağlayan sonu gelmeyen küçük yollar bulur.

BUNLARI UNUTMAYIN

- *Freud zihni aslen üç parçaya ayırdı: bilinç, önbilinç ve bilinçdışı.*
- *Freud bilinçli zihinde tutmanın acı vereceği düşüncelerin bastırılmasıyla bilinçdışının şekillendiğini söyledi.*
- *Yüceltme, kabul edilemez içgüdüsel dürtülerin yeni bir kanala yönlendirilmesi sürecidir.*
- *Freud insan davranışlarını denetleyen iki karşıt süreç öne sürdü. Bunlar haz ilkesi ve gerçeklik ilkesiydi.*
- *Ruhsal çatışmalar bu iki süreç arasındaki çatışmanın sonucu olarak ortaya çıkıyordu.*
- *Freud parapraksislerle (Freudyen sürçme) ve şakalarla ilgilendi çünkü “normal” kişilerin bilinçdışı zihnini çalışırken gösteriyordu.*

Cinsel kuramlar

Bu bölümde şunları öğreneceksiniz:

- *Freud'un cinsellikle ilgili yeni kuramlarının bilimsel topluluk içinde yarattığı kargaşa*
- *Freud'un cinsel sapmalarla ilgili kuramları*
- *veya çocuksu cinsellik ve bunun nasıl geliştiğiyle ilgili kuramlar*

Freud mevcut düşünceye saldırır

Cinsellik ve cinsel gelişimle ilgili kuramlar psikanalizin ilk aşamasından itibaren önemliydi. Freud 1905'te *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* kitabını yayınladı. Daha önceki kaleme aldığı *Rüyaların Yorumlanması* kitabı gibi, bu da en önemli çalışmalarından biriydi çünkü insanların neden bir şeyleri bastırma ihtiyacı duyduğunu, bilinçdışının ne olduğunu, içgüdülerin davranışları nasıl etkilediğini açıklayarak nevroz kuramını ana hatlarıyla ortaya koyuyordu. Kitaptaki üç deneme cinselliğin üç temel alanına eğilmekteydi: cinsel sapma veya sapkınlıklar, çocuk cinselliği ve ergenlikte oluşan gelişmeler.

Bunlar, bir kitabın konusu olmak için tuhaf görünebilir, fakat Freud da daha çok yetişkinlerle uğraştığına göre, düşünme sürecinin bir başlangıç noktası olsa gerekti. Nevrotik yetişkinlerle çalışmasının sonucunda Freud kendine cinsel sapkınlıkların kalıtsal yatkınlıktan mı yoksa hayat deneyimlerinden mi kaynaklandığını

sormaya başladı. Ardından çocuksu cinselliği tartışarak cinsellik konusunu okuyucularına sunmaya karar verdi.

Tipik bir şekilde Freud fikirlerini sürekli olarak geliştirdi ve düzeltti, dolayısıyla *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*, basılmasının ardından geçen 20 yıl boyunca birçok defa gözden geçirilip düzeltildi. “Cinsel” kelimesiyle neyin kastedildiğini tam olarak tanımlamanın çok zor olduğunu ve çoğu kişinin bu kelimenin anlamına dair oldukça kısıtlı bir anlayışının olduğunu açıkladı. Bu kelimenin iki cinsiyet arasındaki farklarla ilgili her şey anlamına geldiğini söylemek çok belirsizdi. Öte yandan bunun sadece farklı cinsiyetteki iki insan arasındaki fiziksel ilişkiyi işaret ettiği yönündeki görüş de çok kısıtlayıcıydı. Bu görüş cinselliğin sadece Freud’un “yakışksız” olarak gördüğü şeyle bağlantılı olduğu anlamına geliyordu. Bunun sadece yeniden üremeye ilgili her şeyi kastettiğini söylemek, öpüşme ve mastürbasyon gibi cinsel olduğu su götürmez şeyleri dışarıda bırakıyordu.

Freud cinsel kelimesinin tüm bunlar ve daha fazlasıyla ilgili olduğu sonucuna vardı. Daha sonra hayatı boyunca, çocuk cinselliğiyle ilgili kuramlar, bekâret tabusu, fetişizm ve kadın cinselliği gibi konuları içeren geniş bir yelpazeyi kapsayan çok sayıda mektup ve makale yazmaya devam etti.

Freud cinsellikle ilgili yeni kitabında sunduğu fikirlerin müthiş bir dirençle karşılaşacağını biliyordu. O zamanlar kabul edilen görüşe göre cinsellik sadece üreme organlarını karşı cinsten birisiyle temasa geçirme çabasıyla ilgiliydi.

Doğal olarak bu öpüşmeyi, bakışmayı ve dokunmayı içeriyordu, fakat hepsi sadece yeniden üremeye ilgiliydi. Çocuk cinselliğinin tamamen uyku halinde olduğu ve cinsel davranışların beden cinsel olarak olgunlaştığı ergenlikten önce belirmediği düşünülüyordu. Ergenlik öncesi cinsellik, yalnızca çocuk, bir yetişkin tarafından cinsel istismara uğrarsa kazara açığa çıkıyordu; bu tür deneyimler kişinin hayatının ilerleyen dönemlerinde nevrotik sıkıntılara yol açıyordu. Başlarda Freud da böyle düşünüyordu,

fakat 1897’de bu “baştan çıkarma” kuramını terk edip çocukların da en baştan itibaren cinsel dürtüleri olduğuna ve bunları tetiklemek için herhangi bir dış etkiye gerek olmadığına karar verdi.

Freud tam da beklediği gibi, cinselliği bilimsel olarak araştırmak için insanların daha geniş bir bakış açısını benimsemeleri gerektiğini öne sürdüğünde büyük bir kargaşaya sebep oldu. Şunlara işaret etmişti:

- *Homoseksüeller cinsel anlamda çoğu kez kendi cinslerinin üyelerine ilgi duyarlar. Karşı cinsi tiksindirici bile bulabilirler. Freud bu gruba girenlere “eşcinsel” dedi. Onlara göre cinselliğin üreme süreciyle bağlantısı hiç yoktur.*
- *Bazı kişilerde cinsel dürtü üreme organlarına veya onların normal kullanımına yönelmez. Uygun olmayan vücut parçalarından, cansız nesnelerden ve benzerlerinden heyecanlanabilirler. Freud, o halde “cinsel” ve “genital” sözcüklerinin çok farklı anlamları olduğunu söyledi. Freud bu gruba girenlere “sapkınlar” dedi.*
- *Psikanalitik araştırma, nevrotik sorunlara ve sapkınlıklara genellikle erken çocukluğa ait cinsel deneyimlerin sebep olduğunu gösterdi. Çocukların cinsel bir hayatlarının olmadığı varsayıldığı için özellikle bu düşünce tepkilere neden oldu.*

Freud’un cinsellik ile ilgili kuramları o kadar yeni ve meydan okuyucuydu ki *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* kitabının dördüncü baskısına yazdığı önsözde bile halen duruşunu savunuyordu. O zamana kadar insanlar onun başka birçok fikrini kabul etmişti, fakat cinsel kuramlarıyla hâlâ alay ediliyordu ve bazıları, psikanaliz kuramının her şeyin cinsellik ile açıklanabileceği iddiasında olduğunu söyleyerek bu kurama tümüyle karşı çıkıyordu.

Freud, her ikisi de ünlü bir filozof olan Schopenhauer ve Platon’un çalışmalarında paralellikler olduğunu ileri sürerek fikirlerine akademik bir destek vermeye çalıştı. İnsanların korktukları için

cinsel kuramları çoğu kez reddettiklerini ve bu yüzden onları durdurmak istediklerini söyledi—dolayısıyla bir kez daha ustalıklı kendi fikirlerinin geçerliliğini “kanıtlıyordu.” Erken çocukluk dönemi cinselliğinin sadece, sürece adayabileceği zamanı bol olan psikanalist gibi bir kişi tarafından araştırılabileceğine de işaret etti. Birçok vakada bunu yapmak için yeterince zaman veya para yoktu ve bu yüzden erken çocukluk deneyimleri hiçbir zaman gün yüzüne çıkmıyordu.

Freud aslında, cinselliğin sadece türlerin üremesinde değil aynı zamanda her tür insani başarıda önemli olduğunu vurgulayarak “cinsel olan şey” kavramını genişletmeye çalışıyordu. Nevrozlara cinsel sorunların yol açtığı ve dolayısıyla nevrotik semptomların cinsel anlamları olduğu yönündeki kuramını desteklemek amacındaydı. Nevrotiklerin cinselliğe dair herhangi bir söze genellikle büyük bir direnç gösterdiklerini ve onların cinsel arzularının çoğu zaman oldukça güçlü bir biçimde bastırıldığını buldu. Öte yandan “normal” insanlar olağan cinsel etkinliklerde ve rüyalarda cinsel arzularını tatmin ediyorlardı.

Cinsel sapmalar

Freud, nevrotik hastalarla çalışmalarından, her tür cinsel sapmaya karşı eğilimin birçok insanda bilinç dışında var olduğu ve nevrotik semptomların biçimlenmesine yol açtığı sonucuna vardı. Aslında, çocukların cinsel dürtülerinin belli bir nesneyi hedeflememesi bakımından ilk “sapkınlık” eğilimlerinin evrensel olduğunu iddia edecek kadar ileri gitti. “Normal” cinsel davranış, yani özel olarak karşı cinsin yetişkin bir üyesini hedefleyen davranış, olgunlaşma esnasında gerçekleşen ket vurmaların sonucu olarak aşama aşama gelişir.

Büyümekte olan çocuğu “normal” cinsel davranış doğrultusunda aşama aşama yönlendiren ket vurmalar, çocuk kabul edilemez cinsel davranış sergilediğinde diğer insanların (tikinti ve ayıplama gibi) tepkileri sonucunda doğar. Bir bütün olarak

toplum tarafından dayatılan ahlaki yapı da çok önemlidir. Bu süreç bir şekilde yanlış gider veya çıkmaza girerse cinsel sapmalar belirginleşir. Freud, iki gruba böldüğü çeşitli cinsel sapma türleri tarif eder:

- **Cinsel nesneye ilişkin sapmalar** – cinsel nesne, cinsel olarak etkilenilen kişi veya şeydir.
- **Cinsel hedefe ilişkin sapmalar** – cinsel hedef, cinsel nesneye yönelme sebebi, yani cinsel eylemdir.

Ayrım oldukça eğreti durur ve görünüşe göre Freud'un bile ara sıra bu konuda kafası karışmıştır. Sözelimi fetişizmin iki kategoriye de girebileceğini söyler.

Genel bakış

Freud'un cinsel nesne ile cinsel hedef arasında yaptığı ayrım, insan ruhunu analiz etmenin her zaman çok da kolay olmadığı durumlarda belki de kusursuz ve bilimsel olmaya çalışmasının bir başka örneğidir.

EŞCİNSELLİK

Bu, Freud'un homoseksüellik için kullandığı kelimedir: Bu kelime, libidonun kendisi gibi bir nesneye yönelmesini kasteder. Diğer bir deyişle cinsel nesne hiçbir zaman kendilikten tümüyle ayrı değildir. Bu düşünme yolu kısmen, çocuğun cinsel farklılıkları fark etmediği ve cinsiyeti ne olursa olsun bütün ihtiyacını karşılayan anneye çok yakın olduğu erken çocukluk dönemine uzanır. Freud bütün cinsel sapmaları cinsel nesne veya hedefin tamamlanmamış olgunlaşmasının örnekleri olarak gördü.

Freud farklı davranış türlerini bu kategori içinde düşündü:

- *Bazı insanlar yalnızca kendi cinsiyetlerine yönelir*
- *Bazıları iki cinsiyetten de memnundur*

- *Bazıları da ihtiyaç ortaya çıktığında, örneğin hapisanede kendi cinsiyetlerine döner.*

Freud, bazı eşcinseller kendi cinselliklerini ilişkilerin doğal bir hali gibi kabul ederken diğerlerinin bundan korkup bunu patolojik bir zorunluluk olarak gördüklerini söyleyerek devam eder. Çok aşırı vakalarda kişi çok küçük yaştan itibaren eşcinseldir ve bunu olağan kabul etme olasılığı daha yüksektir.

Freud, ne eşcinseller arasında tek bir cinsel hedef tespit edebildi ne de eşcinselliğin kökeniyle ilgili tatmin edici bir açıklama bulabildi. Fakat bunun bize önemli bir olguyu gösterdiğine işaret etti: Cinsel arzunun her zaman herkesi aynı nesneye çekmediğini. Aslına bakılırsa bu durumun sapmalarda yaygın şekilde gerçekleşmesi de şaşırtıcıdır.

ORAL VE ANAL SEKS

Oral ve anal seks Freud tarafından kesinlikle sapkınlık olarak değerlendirilmiştir. Tikslenme duygusunun birçok insanı her iki şeyi yapmaktan da keyif almasını önlediğini söylemiştir. Bu tikslenme hissi, insanların normal cinsellik doğrultusunda gelişmelerini sağlayan doğal bastırma mekanizmalarından biridir. Ne var ki bu duygu çok daha ileri gidebilir ve böylelikle karşı cinsin üreme organı tümüyle tiksindirici görünebilir. Freud bunun histerikler arasındaki yaygın bir tepki olduğunu bulmuştur.

Freud, erken çocuklukta cinsel uyarılmanın bedende gerçekleşen normal süreçlerin bir tür yan ürünü gibi ortaya çıktığını söyler. Bunlar vücuttaki çeşitli erotojenik bölgelerdir: belli uyarıların, özellikle ovalamanın haz duygusu ürettiği bölgeler.

Genel bakış

Erojenik bölge, erojen bölge veya erotojenik bölge aynı şeydir. İnsanlar, özellikle bir parça tabu sayılan konularda gösterişli, kulağa bilimsel gelen kelimeler icat etmeye bayılır.

Örnekler arasında, bir dizi olgunlaştırıcı değişimin içinden geçerken, her biri çocuk üzerinde kendine özgü bir etki uygulayan ağız, anüs ve cinsel organ bulunur. Bu erken dönemde cinsel içgüdü belli bir dış nesneye odaklanmamıştır, fakat otoerotiktir (yani kendine yöneliktir). Sözelimi çocuk kendi bedeninin parçalarıyla heyecanlanır. Küçük çocukların doyum aldıkları ilk şeylerden biri emme olduğu için oral seksin çok erken bir evreyle ilişkili olduğu açıktır. Benzer şekilde anal seks de çocuğun bağırsaklarını boşaltmaktan edindiği hazzı ilk kez fark etmesine bağlıdır.

FETİŞİZM

Fetişizm, normal cinsel nesnenin yerine onunla ilişkili başka bir nesnenin geçmesiyle gerçekleşir. Fetiş nesnesi genelde, normalde cinsel olmadığı düşünülen, sözelimi saç veya ayaklar gibi bedenin farklı bir parçasıdır. Bazı vakalarda giyim eşyası gibi cansız bir nesne de olabilmektedir. Freud, fetişizmin genelde erken çocukluktaki cinsel deneyimin sonucunda gerçekleştiğini söylemiştir. Sonrasında sembolik bir düşünce zinciri, fetiş cinsel arzuya bağlar.

Bazen bu düşünce zincirinin izini sürmek oldukça kolaydır. Örneğin kürk, cinsel organ çevresindeki tüylerle ilgili olabilir vb. Ne var ki, bu zincir her zaman dolambaçsız değildir. Freud bilhassa fetişizmle ilgilendi, çünkü tuhaf bir davranış yelpazesi üretiyordu. Aynı zamanda bir dereceye kadar bunun hepimizde, özellikle normal cinsel hedef erişilemez olduğunda gözlenebileceğini söyledi. Freud, sevilen kişiye yakın olmuş bir mendili ya da jartiyeri arzulayan birisiyle ilgili daha masum örnekler verse de, aşırı durumlarda fetişin gücü öyle büyük olabilir ki, her tür insan ilişkisinin yerini tamamen alır. Bu durum, hem cinsel nesne hem de cinsel hedef gelişiminin tamamlanmaması olarak yorumlanabilir.

ÇOCUKLARLA VEYA HAYVANLARLA SEKS

Freud, homoseksüellerin “diğer açılardan gayet sağlıklı” olabileceğini söyleyerek onlara oldukça anlayışlı yaklaşıyordu.

Bugün bu bakış bize küstah görünebilir, fakat homoseksüelliğin toplum tarafından bastırıldığı o dönemin bakış açısını düşünürsek bu liberal bir duruştur. Ne var ki çocuklarla cinsel ilişki kuran insanların daha uygun bir hedefe yönelemeyecek kadar korkak veya aciz olduklarını söyleyerek bu tür kişileri asla onaylamamıştır. Hayvanlarla kurulan cinsel ilişkiye (uygun bir cinsel hedefin yokluğunda, tür engelini ezilip geçilebildiği kırsal bölgelerde yaygındı) karşı tutumu da benzerdi. Freud, bu tür davranışın cinsel nesne seçimindeki devasa çeşitliliğe ve fark gözetmemeye izin veren cinsel içgüdüye ışık tuttuğunu söyler: Gerçekte tür engelini aşılmasına her şey yol açabilir. Oysa çok aşırı koşullar haricinde bu durum örneğin, bir başka biyolojik dürtü olan açlıkta gerçekleşmez.

DOKUNMA VE BAKMA

Cinsel partnerler arasındaki görsel ve tensel uyarılma Freud’a göre sadece şu durumlarda sapkınlık olarak yorumlanabilir:

- eğer sadece üreme organlarıyla sınırlıysa
- eğer tiksinti duygusunu yenmekle ilgiliyse, sözelimi röntgencilikte veya boşaltım işlevlerini izlemekten hoşlanan insanlarda
- eğer sadece normal cinsel hedefe ulaşma yolu olmak yerine, tümüyle cinselliğin yerine geçerse.

Röntgencililiğin tersi, cinsel organları sergileme ve bir başkasınınkini de görmeyi umma arzusu olan teşhirciliktir—“seninkini gösterirsen ben de benimkini gösteririm.” Her iki durum da genelde aynı kişide ortaya çıkar. Bilindiği gibi küçük çocuklar ortalıkta çıplak bir şekilde dolanıp vücutlarını sergilemekten utanmazlar (bu kesinlikle normaldir) fakat çocuk büyüdükçe utanma duygusu ortaya çıkar ve bu da yetişkin hayatında röntgencilığe ve teşhirciliğe normal olarak karşı gelen kuvvettir.

SADİZM VE MAZOŞİZM

Birbirini tamamlayan bu çifti Freud en yaygın ve önemli sapkınlıklar olarak görür. Sadizm cinsel nesneye acı veya utanç verme arzusuyken mazoşizm bunun tersidir—cinsel nesnenin, kendisine acı veya utanç vermesi arzusu. Freud bu iki sapkınlığın köklerini ortaya çıkarmanın kolay olduğunu düşünüyordu. Normal bir erkekte cinsellik güçlü bir saldırganlık unsuru barındırır. Bunun kaynağı, cinsel partnerinin direncinin üstesinden gelme ve ona hâkim olma arzusudur. Sadizmde bu arzu denetimden çıkar. (Bu davranışın kadınlardaki sadist davranışı nasıl açıkladığı merak konusudur.) Freud mazoşizmi normal cinsel hedefin çok uzağında görüyordu. Olasılıkla buna öncelikle suçluluk ve korkunun yol açtığını söyledi ve sadizmin kendiliğe yönelen bir tür uzantısı olarak değerlendirdi.

Freud uygarlık tarihinde acımasızlık ile cinsel içgüdü arasında kesinlikle bir bağ olduğunu ekledi, fakat bunun sebebini açıklayamadı—tek başına bu sonucu üreten çok sayıda etmenin varlığından söz etti. Özellikle, sadizm ve mazoşizmin aynı kişide bulunduğu, ama bu iki yönden birinin ağır bastığı görüşündeydi. Bu karşıtlığı, aktiflik-pasiflik (etkin-edilgen) yani erkeklik-kadınlık arasındaki karşıtlık gibi gördü ve cinsel yaşamın evrensel özelliklerinden biri olarak kabul etti.

Freud, cinsel sapmalar çalışmasından birkaç sonuç çıkardı:

- *Cinsel içgüdü çeşitli zihinsel dirençlere karşı mücadele etmek zorundadır. Muhtemelen bu, cinsel içgüdüğü “normal” olarak düşünülen şey içinde tutma mekanizmasıdır.*
- *Kimi sapkınlıklar kökenleri gereği karmaşıktır. Bu, cinsel içgüdüünün, iddia edilenden çok daha karmaşık olduğunu gösterir.*
- *Nevrotiklerin cinselliği genellikle çocukluğun bir evresinde kalmış veya oraya geri dönmüştür. Bu keşif Freud’u çocuk cinselliğini çalışmaya götürmüştür.*

Çocuk cinselliği

Freud'un zamanındaki yaygın görüşe göre cinsellik ergenliğe kadar uyku halindeydi. Çocuk gelişimi üzerine yazan psikologlar genel olarak cinselliğe hiçbir gönderme yapmıyordu. Muhtemelen bu esasında, herhangi bir şekilde cinsellikten bahsetmenin "hoş olmamasıydı", dolayısıyla çocukların da bunun hakkında düşündüğünü ima etmek dehşete yol açabilirdi. Bir kez daha Freud kendini ateşe atıp çocuk cinselliği hakkındaki sessizliğin iki temel nedeni olduğunu ileri sürdü:

- *tabu olan yönü*
- *birçok insanın altı veya sekiz yaşından önce olanları unutmaya eğilimi.*

Freud bu ikinci nedenin tuhaf olduğunu düşünüyordu çünkü küçük çocuklar hayatlarında olup bitene dair farkındalık ve içgörülerine dair pek çok kanıt sunuyordu. Ne var ki erken dönem hatıraları hipnoz altında gün yüzüne çıkarılabiliyordu. Bu yüzden Freud, cinsel deneyimlerle ilgili düşünceleri bastırmak için harekete geçen özel bir çocuk amnezisi (bütünüyle veya kısmen unutmaya süreci) süreci bulunduğunu iddia etti.

Dolayısıyla Freud'a göre cinsel itkiler doğumdan itibaren mevcuttu, fakat kısa zamanda aşamalı bir bastırma süreciyle bunların üstesinden geliniyordu. Bu süreç, çocuğun topluma uyum sağlamak için çeşitli kurallara boyun eğmesi gerektiğinde başlıyordu. Tiksinti ve utanç duyguları yükseliyor, bunlar cinsel arzuyu bastırıyordu. Çocuk amnezisi süreci, yetişkin hayatındaki histerik amnezi sürecinin habercisi ve temelidir.

Freud'a göre çocuk cinselliği sadece genital bölgeyi değil, gelişim aşamalarına bağlı olarak oral bölge, anal bölge ve son olarak da genital bölge olmak üzere vücudun çeşitli bölümlerini kapsar. Çocukların tüm cinsel etkinliklerinin amacı, erojenik bir bölgeyi uyatarak doyum elde etmektir, fakat altı veya sekiz yaş civarında bu erken dönem cinsel etkinliği, ergenliğe kadar uyku haline geçer. Bu, **gizil dönem** olarak bilinir.

Genel bakış

Gizil dönem hakkında daha fazla şey için 7. Bölüme bakınız.

ÇOCUKLARIN CİNSELLİĞİ ARAŞTIRMASI

Çocuklar doğaları gereği cinselliği merak eder. Freud, çocukların cinselliği çeşitli yollarla keşfettiğini söyler. Tehdit edici küçük bir kardeş dünyaya geldiğinde, büyük çocuğun ilk öğrenmeyi istediği şey, bebeğin nereden geldiğidir ve birçoğu, onları leyleklerin getirdiği şeklindeki anaokulu açıklamalarından tatmin olmaz. Yanlış anlamalar da yaygındır. Sözelimi çocuklar bebeğin anüsten doğduğunu düşünebilirler, çünkü dışkılarının oradan çıkması fikrine alışkındırlar.

Küçük çocuklar karşı cinsi keşfetmek konusunda da meraklıdır. Ama Freud'un yaşadığı dönemde böyle bir fırsat söz konusu olamazdı, çünkü çocuklar “terbiyeli” yetiştirilirdi. Eninde sonunda gerçeklerin öğrenilmesi, Freud’a göre çoğu kez travmatik oluyor, erkekler için bu durum “iğdiş edilme karmaşasına” yol açıyordu.

Genel bakış

Hepimizin bilinçdışında tuhaf bir karmaşa gizlidir. Bunlar, özgün hayat deneyimlerimizin sonucunda gelişir ve belli bir nesne veya konuyla ilgilidir. Tutumlarımız ve davranışlarımız bu kişisel karmaşalardan etkilenir, fakat bilinçdışı olduklarından dolayı bunlara tek tek ışık tutulması güçtür. Kişiyi son derece sinirlendiren şeyler genellikle gizli bir karmaşanın güçlü işaretleridir.

Küçük kızların penisinin olmadığını gözlemleyen oğlan çocuğu bir şekilde kendisinininkini de yitireceğinden korkar. Bu, bir kadınla girilen cinsel ilişki esnasında penisin zarar göreceği gibi düşüncelere—ve dolayısıyla, penisi koparmayı bekleyen yırtıcı

ve “dişli” bir vajina fikrine yol açabilir. Bu tür korkular, bazı erkeklerin kendi cinsleriyle cinsel ilişkiye saplanıp kalmayı tercih etmesinin nedenlerinden biri olabilir.

Genel bakış

Freud’un da çocukken iğdiş edilme karmaşasına girdiği ve dolayısıyla bu kuramı, bütün küçük oğlanlara uygulanabilecek şekilde geliştirdiği yönünde spekülasyonlar yapılmıştır.

Kızlar da iğdiş edilme karmaşası yaşar, çünkü erkeklerin penisi olduğunu keşfettiklerinde kendilerinininkini bir şekilde kaybettiklerini düşünürler. Bu, küçük kızın olağanüstü erkeklik organına duyduğu kıskançlığın üstesinden gelip derhal bir erkek olmayı istemeye başladığı “penis kıskançlığına” yol açar. Bazen bu arzunun yerine, sonrasında bir bebek sahibi olma arzusu geçer ki bu, olmayan penisin yerini bir şekilde doldurur.

Freud, eğer bir çocuk yetişkinlerin cinsel ilişkilerine şahit olursa, istisnasız onların kavga ettiklerini düşünür, der. Çarşaf veya iç çamaşırlarında bir an için gözüne takılan menstrüel kan da sadece bu korku verici şüpheyi doğrulamaya yarar. Çocukların hiçbir cinsel duyguları olmadığı varsayıldığı için, insanlar çoğunlukla cinsellikle ilgili her bilgiyi, eğer şanslılarsa olsa olsa temel bir açıklama aldıkları ergenlikten önce, onlardan saklıyordu. Freud itibarı pahasına bu gizliliğe tümüyle karşı çıktı. Çocukların cinsel meseleler hakkında, her konuda olduğu gibi doğaları gereği meraklı olduklarını iddia etti. Bu yüzden evde cinsellik hakkında sorulan soruların başlangıçtan itibaren doğru bir şekilde yanıtlanmasını ve on yaşından evvel çocukların okulda cinsellikle ilgili uygun bir şekilde eğitilmesi gerektiğini ileri sürdü.

Ergenlik çağı mücadeleleri

Freud'un *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* kitabının üçüncüsünde açıklanan ergenlikte neler olduğuyla ilgili düşünceleri o zamanlar, çocuk cinselliği ve cinsel sapma hakkındaki düşüncelerinden daha fazla kabul gördü. Fiziksel bedendeki cinsel değişimlerin ergenlikte ortaya çıktığını ve çocuk cinselliğinin tüm düzenini değiştirdiğini söyledi. Gizil dönemi sona eriyor ve hormonal değişiklikler, çocuklukta mevcut olan güçlü cinsel dürtülerin muazzam şekilde canlanmasına yol açıyordu:

- *Çocuğun ilk cinsel duyguları annesinin memesini emerken ortaya çıkar. Bu erken aşamada cinsel nesne annedir.*
- *Sonraki basamak, çocuğun kendi bedenindeki duyumlardan heyecanlandığı çocuksu cinsellik aşamasıdır. Bu aşama otoerotiktir: Çocuk kendi bedeninden haz alır, dolayısıyla cinsel nesne çocuğun kendi bedenidir. Bu aşamadaki cinsel etkinlik yemek yemek veya bağırsakları boşaltmak gibi birbirinden ayrı içgüdüsel arzulardan türer.*
- *Ergenlikte çocuk karşı cinsin üyelerine çekim duymaya başlar. Kendi dışında yeni bir cinsel nesne keşfedilecektir ve şimdi cinsel dürtünün içgüdüsel bileşenleri yeni cinsel hedefe ulaşmak için harekete geçecektir.*

Freud, normal bir cinsel hayatın sadece ergenlikte cinsel nesne ve cinsel hedefe yönlendirilmiş iki enerji akımının bir araya gelmesiyle elde edileceğini ileri sürer. Ergenlikte iki cinsiyet büyük oranda ayrılır, çünkü cinsel hedefleri için farklı işlevler ortaya çıkar. Freud'a göre cinsel ketlenmeler küçük kızlarda daha erken belirir ve daha az dirençle karşılaşır. Daha da tuhaf bir şekilde, çocukların erken dönem otoerotik ve mastürbasyon etkinliklerinin iki cinsiyette de "tümüyle erkeksi" olduğunu düşünür. Aslına bakılırsa ister erkekte ister kadında ortaya çıksın libido, doğası gereği istisnasız erkeksidir. Küçük kızlarda erojenik bölge penisle türdeş (yapısı temel olarak benzer) olan klitoristir.

Ergenlikte cinsel organlar büyür ve üreme açısından işlevsel hale gelir. Freud, cinsel aygıtı yönelik uyarıların dış dünya, bedeninin organik yapısı ve zihinsel etkinlik olmak üzere üç yönden geldiğini söyler. Üç tür uyarının hepsi de iki tür cinsel heyecan üretir: zihinsel ve fiziksel. Zihinsel heyecan gerilim duygusunu yükseltirken, fiziksel heyecan cinsel etkinliğe hazırlık için üreme organlarında değişim yaratır. Freud, cinsel uyarılma inkâr edilemez şekilde haz verici olsa da, ona eşlik eden cinsel gerilimin ister istemez “hoşnutsuzluk” içerdiği konusunda ısrarcıdır. Bu, bedeninin sürekli olarak bir denge hali aradığı düşüncesine de uyur.

Ergenlikte cinsel organların gelişimi yeni cinsel gerilimlere sebep olur. Freud, erkeklerin libidosunda büyük bir patlama yaşandığını, çünkü yeni cinsel hedefin, “cinsel ürünlerin boşaltılması” olduğunu söyledi. Öte yandan talihsiz kızların da yeni bir baskı dalgasının hücumuna uğradığını, çünkü eski “erkeksi” cinselliklerinin üstesinden gelip erojenik bölgeyi klitoristen vajinaya geçirmeleri gerektiğini ileri sürdü. Bu süreç çok zordur ve Freud’un genç kadında anestezi dönemi olarak yeterince açık olmayan bir şekilde belirttiği dönemde yer aldığı açıktır. Bu sürecin uygun bir şekilde tamamlanamaması ve klitorisin cinsel heyecanın ana odak noktası olarak kalması, nevrozların, özellikle de histerinin sık sık rastlanan sebebidir.

Freud’un kadın cinselliği ve gelişimi üzerine kuramları bugün belirsiz ve karışık görünür. Ne var ki Freud’un bu kuramları yaklaşık yüz yıl önce, kadın cinselliğinin çok az anlaşıldığı bir dönemde geliştirdiğini unutmamak gerekir. Şaşırtıcı şekilde, klitorisin gerçek yapısı ve işlevi ancak çok yakın bir zaman önce anlaşılmıştır. Bu anlayış eksikliği Freud’un cinsiyetçi olmasından değil, dönemin kendisinden kaynaklanmaktadır. 15 Ekim 1897’de Wilhelm Fliess’e yazdığı mektuplardan birinde, aslında hem erkeklerin hem de kadınların psikolojisiyle ve bunların nasıl kesiştiğini araştırmakla ilgilendiğini söylediği son derece ilginç bir paragraf vardır. Bu mektupta kendi öz analizinden bahsedip çalışmalarını üç gün boyunca engelleyen bir deneyimden söz eder. Bu üç gün boyunca “içinin düğümlendiği” hissine kapılmıştır.

Bu duygu, hastalarının da sürekli şikâyet ettiği bir duygudur. Sonrasında, dördüncü gün her şey eskisi gibi akmaya başlar. Benzer bir sıkıntının 28 gün önce de ortaya çıktığını fark ederek irkilir. Bundan, “kadın dönemi” olarak bahsettiği şeyin analitik çalışmaya olanak vermediği sonucuna ulaşır. Bu ifadesi bize, Freud’un erkek ruhunun içinde önemli kadınsı yönler olduğu fikrini incelediğini gösterir—zamanının çok ötesinde olduğu tartışılmaz bir düşünce.

Freud’a göre çocukluk ve ergenlik cinsel tehlikelerle doludur ve bu yolda atılan tek bir yanlış adım, aşağıda belirtileceği üzere sonraki hayatta çok sayıda soruna yol açabilir.

ENSEST

Nesne tercihi çocuğun ebeveyn ve bakıcılarıyla kurduğu erken dönem ilişkileriyle başlar. Ensest tabusuyla birlikte daha sonradan başka insanlara yönelir. Freud, bazen ebeveynin bir çocuğa karşı doğal yakınlığının cinsel ilgileri çok kısa zamanda uyandırabileceğini söyler. Öte yandan eğer bundan kaçınılabir ebeveynin duygusal desteği, olgunluğa eriştiğinde çocuğun uygun bir cinsel nesneye yönelmesine yardımcı olacaktır. Belki çocuk için cinsel nesne olarak ebeveynlerden birini tercih etmek en kolaydır —ne de olsa erken çocuklukta ebeveynler bir tür körelmiş libidoyla ilişkilendirilir.

Ne var ki gerçeklikte bu iyi bir tercih değildir, çünkü toplumun kültürel talepleri ensesti engeller. Gizil dönem çocuğun bu kuralları öğrenmesini sağlar ve ardından da ergenlikte, çocuğun ebeveyniyle bağlantısını gevşettiği gençlik isyanı dönemini gelir. Bazı vakalarda bu süreç yanlış gider, çocuk ebeveyn otoritesinin üstesinden gelemeyen ve ergenlikten uzun zaman sonra bile çocuksu yakınlıkta ısrar edebilir. Freud bunun kızlar arasında bilhassa yaygın olduğunu hatta cesaretlendirildiğini söyler. Bir kişi ensest bir ilişkiden kaçınmayı başarsa bile yine de ilk seferinde kendisinden çok daha yaşlı bir insana âşık olabilir. Bu, anne veya babayla daha önceki ilişkinin yansımasıdır.

SAPLANMA

Çocuk, cinsel gelişim sürecinin herhangi bir aşamasına takılıp kalabilir. Buna **saplanma** denir. Freud bazı vakalarda bir karakter özelliği ile belli erojenik bileşenler arasında bir bağlantının izini sürmenin mümkün olduğunu söyler. Sözelimi inatçılık, tutumluluk ve düzenlilik anal erotizme bağlanırken hırs, güçlü üretral erotizmle belirlenir. Freud klinik çalışmalarında karşılaştığı cinsel sapmaların çoğunu çocukluktaki erken izlenimlere bağlar.

Genel bakış

Saplanma sözcüğü bugün biraz daha farklı bir biçimde kullanılır. Günümüzde “saplantılı” birinden söz ettiğimizde bir nesne veya kişiye takıntılı olma durumundan bahsederiz.

BASTIRMA

Cinsel arzuların bastırılması, önceki sayfalarda söz ettiğimiz sapkınlıklar gibi psikonevrotik hastalıklara yol açabilir. Freud bir arzuyu bastırmanın onu ortadan kaldırmakla aynı şey olmadığını vurguladı. Bastırmayla, bir arzunun hedefine ulaşması fiziksel engellerle önlenmektedir. Bu daha sonra çok sayıda başka kanala yönlendirilebilir ve nevrotik semptomlar olarak kendine yüzeye çıkan bir yol bulur. Etkilenmiş kişi daha sonra görece normal, çoğu kez bir şekilde kısıtlanmış cinsel bir hayata yönlenebilse de psikonevrotik hastalıklar geçirme eğilimi taşır.

YÜCELTME

Libido bir başkasında, cinsel olmayan bir alanda çıkış noktası bulabilir. Buna yüceltme denir (*bak. 5. Bölüm*). Freud’a göre yüceltme, sanatsal yeteneğin kökenlerinden biridir. Analizlerde, yaratıcılık anlamında doğuştan yetenekli kişilerin genelde çeşitli cinsel sapmalar ve nevrotik semptomlar sergilediği görülmüştür. Aslında Freud kişinin tüm karakterinin, sapkın dürtüleri denetim

altında tutan yüceltme ve diğer yapılar üzerine inşa edildiğini düşünür.

Freud nevrotik kişilerin erken dönem cinsel deneyimlerden etkilenme ve saplanmış hale gelme eğilimlerinin daha fazla olduğunu ileri sürer. Saplanmanın temel sebeplerinden birinin çocuğun, başka bir çocuk veya bir yetişkin tarafından erken dönemde baştan çıkarılması olduğunu düşünüyordu. Cinsel sapmaların birkaç sebebin birleşmesi yoluyla ortaya çıkabileceğini iddia etti.

- *Uygun bir bünye ve/veya erken olgunlaşma*
- *Erken dönem cinsel deneyimlere karşı artan duyarlılık*
- *Dış etkiler ile cinsel içgüdünün tesadüfen uyarılması*
(Örneğin kadife terliklerle erken yaşta tanışılmasıyla oluşan ayak fetişi gibi)

Ancak cinsel sapmalardan hangi bünyesel veya dış etmenlerin ne dereceye kadar sorumlu olduğunu çözmek kolay değildir. Freud, cinsellik kuramını incelerken insanların her zaman bünyesel olanı abarttığını, oysa klinik pratikte dış etkenlere daha fazla vurgu yapıldığını söylemiştir.

Her ne kadar Freud hayatı boyunca cinsel bozuklukları incelemeye devam etse de, cinsel davranışın altını çizen biyolojik süreçlerle ilgili bilgi eksikliğinden dolayı hayal kırıklığına uğramıştır. Bu bilgi eksikliğinin, normal cinselliğin nasıl geliştiği ve patolojik koşulların nasıl ortaya çıktığı hakkında gerçekten yeterli bir kuram formüle edebilmesini engellediğini iddia etmiştir. Fakat psikanalitik araştırmasının en önemli sonuçlarından birinin nevrotik kaygının kabul edilemez libidinal arzuların dönüşümüyle ortaya çıktığı keşfi olduğunu belirtmiştir.

BUNLARI UNUTMAYIN

Freud'un özellikle çocuklarıinki olmak üzere cinsellikle ilgili görüşleri çağdaşları arasında büyük bir kargaşaya yol açtı.

Cinsel içgüdü, düşünüldüğünden çok daha karmaşıktır.

Cinsel itkiler doğumdan itibaren vardır fakat ilerleyen bir bastırma süreciyle kısa sürede alt edilir.

Nevrotiklerin ve sapkınların cinselliği genellikle bir çocukluk gelişim aşamasında kalmış veya oraya geri dönmüştür.

Çocukluk ve ergenlik cinsel tuzaklarla doludur; gelişim herhangi bir dönemde yanlış gidebilir veya takılıp kalabilir. Buna saplanma denir.

Saplanmanın ana sebeplerinden biri başka bir çocuk veya bir yetişkin tarafından erken bir dönemde baştan çıkarılmadır.

Çocukluğa geri dönmek

Bu bölümde şunları öğreneceksiniz:

- *Freud'un çocukluk amneziğine dair görüşleri*
- *psikoseksüel gelişim hakkındaki kuramlarının derinlikleri*
- *Oedipus karmaşasının ardındaki kuram*

Psikoseksüel gelişim

Genel bakış

Psikoseksüel: cinsel düşlemler gibi cinselliğin zihinsel yönleriyle ilgili olan.

Freud'un yaşadığı dönemin egemen görüşüne göre, çocuklar ergenliğe dek hiçbir cinsel içgüdüye sahip olamazdı. Literatürde, çocuklardaki cinsel etkinliklerle ilgili (örneğin mastürbasyon) mevcut nadir referanslar, bunlardan istisnai ve korkunç tuhaflıklar olarak bahsediyordu. Freud, çocukların aoseksüel olduğu inancına karşı koyup bunun büyük bir yanılgı olduğunda ısrar etti. Çünkü bu, insanların cinselliği gereğince kavramasını engelliyordu. Çocukluk cinselliğiyle ilgili yetkin bir çalışmanın sadece cinsel içgüdünün temel özelliklerini değil, aynı zamanda bunun hangi yollarla gelişip nelerden etkilendiğini de gözler önüne sereceğini ileri sürdü.

Freud, insanların toplumsal varlıklara nasıl dönüştüklerini açıklamak için çocuk cinselliği hakkındaki düşüncelerini aşama aşama geliştirdi. Dolayısıyla aslında insan kişiliğiyle ilgili daha geniş bir yapbozun parçalarını yerine oturttu. Sonuç olarak psikanalitik düşünce psikoseksüel gelişimi bellibaşlı birkaç aşamaya böldü. Her aşama biyolojik olarak belirlenmiş bir şekilde birbirini takip ediyor ve kişinin her aşamayla başa çıkma yolu yetişkin kişiliğini etkiliyordu. Freud bu aşamaların hepsini tek seferde düzenli ve mantıklı bir sırayla açıklamadı, tam tersine yıllar boyu kuramlarına eklemeler yaptı. Dolayısıyla bu düşünceler yazılarının farklı bölümlerine dağılmıştır fakat yine de pek çoğu, ilk kez 1905'te basılan *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*'nin ikincisinde açıklanmıştır.

Doğumdan itibaren içgüdüler veya dürtüler bebeği bedensel/ cinsel haz aramaya zorlar. Kişilik gelişimi, kişiye özgü yollardan tamamlanan psikoseksüel büyümenin çeşitli aşamalarındaki ilerlemeye bağlıdır. Her aşama çocuğun, gelişimin o belli safhasındaki cinsel hazzı deneyimleme yoluyla bağlantılı olarak değerlendirilir. Cinsellik, Freud'un çalışmasında hâkim bir konudur ve Freud, libidonun engellenme veya yeniden yönleneceği durumuyla çok ilgilenmiştir. Her ne kadar kısa sürede tüm yetişkin nevrozlarına baştan çıkarma kuramının sebep olduğu fikrinden uzaklaşsa da, nevrozun cinsel gelişim ve işleyişteki sorunlarla ilgili olduğuna inanmayı sürdürmüştür.

Freud çocuksu cinselliğin iki ana özelliği olduğunu ortaya attı:

- *Çocuk nesnesini kendi bedeninde bulduğundan dolayı aslen otoerotiktir.*
- *Haz arayışı her biri kendi yolunu takip eden farklı içgüdü bileşenlerinden oluşur.*

Eğer her şey yolunda giderse, çocuğun cinsel gelişimi beraberinde normal bir yetişkinin cinsel hayatını getirir. Yetişkinlikte cinsel haz arayışı, üreme sistemi tarafından kontrol edilir. Üreme sistemi ise cinsel hedefini bir dış cinsel nesneye yönelten ve çeşitli içgüdü bileşenlerinden oluşan cinsel dürtülerle donatılmıştır.

Çocuğun, haz dürtüsünü doyurma girişimleri çoğu kez ayıplama ve cezalandırmayla karşılandığından, gelişim süreci çocuğu bir dizi çatışmaya yönlendirir. Normalde yetişkinliğe sorunsuz bir şekilde ulaşılır; ancak işler yanlış gidebilir ve kişi cinsel gelişimin belli bir aşamasına takılı kalabilir. Freud'un saplanma derken bahsettiği şey budur. Gelişim aşamalarının herhangi birinde ortaya çıkabilir ve ilerleyen yıllarda, nevrotik semptom ve davranışları beraberinde getiren patolojik sorunlara yol açar. Bazı insanlarda saplanma görelî olarak kalıcıdır, bu yüzden gerekli psikoseksüel gelişimi imkânsızlaştırır. Bazı vakalarda genellikle bir tür stres sonucunda insanlar, erken bir gelişim aşamasında yaptıkları gibi davranmaya başlarlar. Buna “gerileme” denir ve saplanmanın sonucunda ortaya çıkar.

Çocukluk amnezisi

Freud insanların, çocuklarda hiçbir cinsel duygunun olmadığına inanmalarının asıl sebebinin kendi çocukluklarındaki olayları unutmaları olduğunu ileri sürdü. Erken dönem hatıralarımızı unutmamızla ilgili tuhaf fenomeni tarif etmek için 1916 yılında “çocukluk amnezisi” ifadesini türetti.

Bu fenomenin kavranmasının çok önemli olduğuna inanıyor, eğer kilitlerini açabilirsek erken dönem anıların istisnasız tüm yetişkin davranışlarını anlamamızın anahtarı olduğunu düşünüyordu. Freud, birçoğumuzun yaşadığı çocukluk amnezisinin, altı veya sekiz yaşa kadarki en erken dönem hatıraları sakladığını söyledi. Yakın tarihli çalışmalar, her ne kadar kızlar erkeklerden daha eskileri hatırlamaya yatkın olsalar da birçok insanın yaklaşık üç buçuk yaşından önceki hiçbir şeyi hatırlayamadığını göstermiştir. Sekiz yaşına kadar pek çok insan, yine hayatlarının sonraki dönemleriyle ilgili anımsayabildiklerinden çok daha az anı anımsarlar.

Peki, hafıza niçin ruhun gelişmesine katkıda bulunan diğer işlevlerden belirgin şekilde geri kalmalıdır? Üstelik küçük çocukların kusursuz derecede iyi görüp duyabildikleri ve uyarıcılara tepki verebildikleri açıktır.

Genel bakış

Çocukluk amnezi: Geçmiş araştırmalar, çoğu kez erken çocukluklarıyla ilgili çok fazla şey hatırlayamayan yetişkinlere odaklandığı için pek çok şey açıklığa kavuşamamıştır. Aslına bakılırsa yakın zamanlı araştırmalar çok küçük çocukların olayları *hatırladıklarını* fakat bu hatıraların her zaman yetişkinliğe dek saklanamadığını göstermiştir.

Freud, aslında erken hatıraların izlerinin gerçekten silinmediğini bunların bilinçten kasten *alınkonulduğunu* ve bu sürecin *bastırma* olduğunu söyler. Benzer bir bastırma sürecine, nevrotik hastaların sonraki hayatlarıyla bağlantılı olarak da rastlanır. Fakat hangi kuvvetler bu bastırmaya yol açar? Freud, eğer bu bilmeceyi çözebilirsek muhtemelen histerik amneziyi de açıklayabileceğimizi söyler. Cinsel bastırmaya histerik semptomların temel sebebi olarak büyük bir vurgu yaptığından dolayı, çocukluk amneziğine de cinsel itkilerin bastırılmasının sebep olduğunu ileri sürmek mantıklıdır. Freud, erken dönem cinsel arzuların tabu ve korkutucu olduğunu, çünkü bunların ebeveyne yöneldiğini, dolayısıyla ruhsal dünyada serbest olarak tutulamayacağını ve bastırılmaları gerektiğini iddia eder.

Freud erken dönem cinsel arzuların genellikle nötr ve zararsız “perde anılar” tarafından gizlendiğini söyler ve sıkça hatırladığı bir çocukluk anısından örnek verir. Üvey erkek kardeşinin çocuklarından ikisiyle, John ve Pauline’le birlikte bir çiçek tarlasında oynamaktadır. Freud bu masum hatıranın erkek bir oyun arkadaşına karşı hissettiği nevrotik ihtiyacı ve ayrıca bu isteği tesis edilirse ortaya çıkacağını bildiği kabul edilemez rekabetçi ve saldırgan dürtüleri gizlediğini söyler.

Kendi öz küçük erkek kardeşinin doğuşunu zıt istekler ve derin bir kıskançlıkla karşıladığını anımsar. Bu kardeşi sonradan öldüğünde Freud büyük bir suçluluk duygusuyla kalakalmıştır.

Freud'un perde anılarla ilgili kuramı iki nedenden dolayı çökme eğilimi taşır:

- *Aslında erken çocukluk dönemiyle ilgili travmatik veya rahatsız edici hatıralar, en az hayatın ilerleyen dönemlerindeki kadar yaygındır.*
- *Bu, çocukluk amnezisinin nedenini açıklamaz—günlük olaylarla ilgili tüm o nötr veya keyifli hatıralara ne olur?*

Freud çocukluk amnezisinin sağlıklı ruhsal gelişim için yaşamsal olduğunu, çünkü ebeveyne yöneltilen cinsel ve saldırgan doğanın önüne geçtiğini düşünüyordu. Kişinin normal bir yetişkin cinselliğine erişmesi ancak buna bağlıydı. Freud'un babasına karşı beslediği ölüm arzusu dikkate alındığında bu düşüncenin kendi yetersiz verilerini genelleştirme eğiliminin bir göstergesi olarak görülebilir.

Freud cinsel dürtünün açık bir şekilde ifade edilmesine izin verilirse, her tür vahşi düşlemin ve çocukça tutkunun birden ortaya çıkacağını, kişinin cinsel ve saldırgan arzularına göre dışa vurulacağını savunuyordu. Nevrotik semptomlar, bastırma süreci başarısız olduğunda ve saklı dürtüler bilince sızmaya başladığında ortaya çıkıyordu. Psikoterapinin hedefi, yetişkin, mantıklı bir düşünmenin ışığında bastırılmış hatıraları incelemek için kişiyi çocukluğuna geri götürmek, böylece bunların ruhtaki etkisini gevşetmekti.

Freud'un çocukluk amnezisiyle ilgili fikirleri genel olarak anlaşılabilir ve belirsizdir. Perde anıların yanı sıra seçici bir yeniden yapılanma sürecinden de söz etmiştir. Bu düşünceye göre enformasyonun beyinde işleme yöntemi değiştiği için çocukluktan pek fazla şey hatırlayamayız. Bu, deneye dayalı modern psikolojide doğrulanmış bir tez olsa da, zihinsel işlemede böylesi bir değişime neyin yol açıyor olabileceği konusunda halen bir anlaşmazlık yaşanmaktadır.

Daha modern araştırmalar çocukluk amnezisini incelemekte ve birçok psikolog bunun aslında var olmadığı sonucuna

ulaşmaktadır. Bazı kişiler hayatlarının oldukça erken dönemlerindeki olayları hatırlayabilir ve bu hatıraların birçoğu küçük çocukların belirgin duyguları olduğunu, değerlendirme yapabildiklerini gösterir. Bütün hatıraların halen bir yerlerde durduğunu savunan görüşler de vardır; sorun sadece onları gün ışığına çıkaracak bir tetikleyici bulmaktır. Elbette bu durum, byleli hatıraların gerçek olup olmadığı gibi bir başka ikileme yol açsa da, hipnoz altında erken çocukluk dönemlerine dair olaylar anımsayabilirler. Ne var ki bir yaşına kadar lan bebekler kusursuz kısa ve uzun vadeli hafıza sergiler, saklı nesneleri vs. bulabilirler. Bu aşamada yapamadıkları şey hatıralarını sözlü bir şekilde tarif etmektir ve amneziye dair birtakım açıklamaların bir kısmı da bununla ilgili olabilir.

Oral dönem

Freud cinsel gelişimin iki “pregenital” (cinsel organlar öncesi) döneminin tespit eder. Bunlar, hayvansal yaşamın ilk biçimlerine dek izlenebilen oral ve anal dönemlerdir. Oral dönem psikoseksüel gelişimin ilk dönemi ve doğumdan bir yaşına dek sürer. Freud buna alternatif bir isim de verir: yamyamlık dönemi. Bu dönemde bebeğin tüm libidinal arzusu dudaklara ve ağza yönelmiştir. Hedef sütü, yiyeceği ve ele gelen neredeyse her şeyi mideye almaktır —bebekler her zaman her şeyi ağızlarına sokarlar. Cinsel faaliyet henüz yiyeceği mideye almaktan ayrılmadığı için cinsel hedef nesnenin *ie alınması ve bir olmaktır*. Bebek, bedeninin çeşitli bölümlerini, özellikle de başparmağı emerek oto-erotik uyarılardan keyif alır. Bu etkinlik belirgin şekilde annenin memesini emmekten gelişir. Emme ritmiktir ve çoğu kez ovalama hareketleri de içerir. Freud daha sonra bunun mastrbasyona yönlendirdiğini söyler. Bu geveştici ve rahatlatıcı olup, genelde bebeği uykuya gönderir.

Emme bebeğin hayatının bu döneminin kuşkusuz en önemli faaliyetidir ve dolayısıyla annenin memesi ilk aşk/cinsellik nesnesi haline gelir. Bebek, memenin kendisine sunulması veya kendisinden alınmasına uygun olarak annesine karşı aşk veya nefret duyar. Aşk

nesnesinin bu ikili yönü—hem haz hem de acı—cinsel gelişimin sonraki dönemlerinde de yaygındır. Oral dönemde aşkın kaynağı aynı zamanda yiyecek kaynağıdır ve gitgide cinsel hazzın da bir kaynağı haline gelir. Freud, cinsel haz kavramını, şimdi genelde duysal haz denen şeyi kapsayacak şekilde genişletmiştir.

Memenin geri alınması, aşkın geri alınması gibi görülür. Freud’un “oral saplanma” dediği durum, yeterli meme emilmeyen bir bebeklik dönemine işaret edebilir. Bu, yetişkinlerde türlü şekillerde görülür:

- *Daha büyük çocuklarda başparmağını emme*
- *Sakız, kalem çiğneme, tırnak yeme vs.*
- *Sigara içme, aşırı yeme veya aşırı içme*
- *Sürekli olarak sevilme ihtiyacı hissetme*
- *Pasiflik ve aşırı bağımlılık*

Bu, yetişkin nüfusun büyük çoğunluğunu kapsıyor gibi görüldüğüne göre, bu ilk dönemi geçme konusunda iyi iş çıkardığımız söylenemez.

Anal dönem

Bu, ikinci aşamadır ve Freud buna alternatif olarak “sadist-anal” evre adını verir. Yaklaşık bir yaşından üç yaşına dek sürer ve çocuğun mesanesi ile bağırsaklarını kontrol etmeyi öğrendiği tuvalet eğitimi aşamasını kapsar. Çocuk kaka yaptığında kendisiyle büyük gurur duyar ve kakayı kendisinin bir parçası olarak görür. Kendi bedeninin bir ürünü olduğu için çocuk dışkıyı değerli bir hediye gibi görür, fakat şaşırtıcı şekilde ebeveyninin veya bakıcısının tepkisi hiç de beklediği şekilde olmaz! Çocuğa bakan yetişkinler, özellikle çocuk uygunsuz bir zaman ya da yerde hediyesini üretir, eline almaya ya da etrafa sürmeye çalışırsa tepki gösterirler. Dolayısıyla çocuğun, dışkı üretmenin toplumsal olarak ne zaman kabul edilebilir, ne zaman kabul edilemez olduğunu ve onların ele alınmayacak kadar “pis” olduğunu öğrenmesi gerekir.

Çocuk kısa sürede kakasını tutarak veya onu yanlış yerde çıkararak yetişkin üzerinde güç kazanabileceğini anlar. Freud’a göre kakayı tutmak da çıkarmak da oldukça haz vericidir. Tuvalet eğitimi başladığında bebek genelde kakasını tutmaya çalışır, çünkü kakasını gizlice çıkarmaktan aldığı erotik hazzın keyfini çıkarmak ister! Elbette büyük bir kaka yapmak anüsün mukusumsu zarında hoş bir uyarıma sebep olur. (Bugün daha kabul gören fikre göre bebek kabız olduğu için ve büyük bir kaka yapmak acı verdiği için kaka tutma gerçekleşir.)

Freud, anal dönemde cinsel yaşam boyunca sürecek iki akım arasındaki zıtlışmanın çoktan başladığını söyler. Bu iki karşıt enerji henüz erkeksi veya kadınsı olarak değil sadece aktif veya pasif olarak tarif edilebilir. Bunlardan ilki, anüste ki kasları kontrol etme dürtüsüyle temsil edilirken, ikincisi erojenik mukusumsu zarın uyarılmasıyla temsil edilir.

Bu ikiliğin başka bir yönü daha vardır: Çocuk ya boyun eğip kakasını doğru zaman ve yerde çıkarır ya da kakasını tutup güç kullanabilir veya onu yersiz bir anda çıkarır. Anal aşama toplumsal koşullandırmanın gerçekten de oyuna girmeye başladığı zamandır. Çocuk “temiz” olduğunda ve işleri “doğru” yaptığında övülür. Öte yandan “yanlış” yaptığında baskılayıcı suçluluk ve tikslenme duyguları ortaya çıkmaya başlar. Bu aşamada saplanma birden fazla biçim alabilir:

- Anal bırakıcılık, *kakayı olur olmadık yerde çıkarmakla başlar. Bu döneme saplanmış yetişkinler genellikle pejmürde, düzensiz ve antisosyaldir.*
- Anal tutuculuk, *kakayı tutmakla başlar. Bu döneme saplanıp kalmış yetişkinler takıntılı derecede düzenli, temiz ve uyumludur; mallarını sıkı sıkıya tutma gayretinden dolayı para ve cimrilikle de yakın bağlantı söz konusudur. Bunun nedeni, dışkının değerli bir hediye olduğuna dair erken çocukluk döneminden kalan loş hatıranın ruhta halen alıkonmasıdır. İnatçı insanlar da bu döneme takılı kalmıştır, çünkü kaka yapmanın doğru bir zaman ve yeri olduğuna dair ebeveynlerin ısrarına karşı başkaldırmaktadırlar.*



Anal saplanmayı bulaştırmak.

- *Anal dönemde ebeveyn tarafından onaylanmamak, sonrasında pislik ve temizlenmeyle ilgili nevrotik takıntılara da sebep olabilir.*

Freud'un iki pregenital cinsel aşamanın varlığıyla ilgili varsayımı nevroz analizlerine dayanır. Bu tür çalışmaların daha fazla yapılmasının normal cinsel işlevin yapısı ve gelişmesiyle ilgili daha fazla bilgi sunacağını söyler.

Fallik dönem

Bu dönem yaklaşık üç yaşından beş yaşına dek sürer ve bebekliğin üçüncü ve sonuncu erojenik bölgelerini içerir. Üreme organları (yani penis ve klitoris) artık erojenik bölge haline gelir ve mastürbasyon başlar. Başlangıçta Freud bu alandaki erken cinsel uyanmanın genellikle, bir ebeveyn, kardeş veya bakıcı gibi başka bir insanın kasti katılımıyla ilgili olduğunu düşünüyordu. Fakat sonraları hastaları tarafından dile getirilen birçok erken dönem

baştan çıkarma sahnesinin aslında, ünlü hastası Kurt Adam vakasında tarif ettiği gibi, gerçek hatırayı engellemek için sonradan uydurulan düşlemler olduğuna karar verdi (*bak.* 10. Bölüm).

Nihayet Freud, çocuğun kendi bedenini keşfe yönelik doğal bir eğilim sergilediğine karar verdi. Buna ek olarak çocuğun genital bölgesi sık sık yıkama, kurulama, işeme ve benzerleriyle de uyarılıyordu. Çocuk kısa sürede eliyle dokunarak veya bacaklarını birbirine bastırarak kendini uyarmayı öğreniyordu. Çocuk işlemekten büyülenir ve çişini hem tutmaktan hem de bırakmaktan haz alır. Freud'un bu döneme dair görüşleri kadın düşmanı bir tutumu da açığa çıkarır, çünkü bütün önem fallusa atfedilir. Aslında (anlaşılması zor bir biçimde) her iki cinsiyet için de sadece fallusun değeri olduğunu söyleyerek bunu neredeyse tek cinsel organ olarak değerlendirmiş gibidir. Bunun küçük oğlanlardaki yansımayı tarif edemediğini, çünkü kızlarda buna denk düşen bir süreci bilmediğini de itiraf eder.

Başlangıçta erkek çocuk, herkeste kendisindekinin aynısı bir genital donanım, yani penis olduğunu varsayar. Erkekler ile kadınların farklı olduğunu görse de, üreme organlarında herhangi bir farklılık olduğunu varsayması için hiçbir neden yoktur. (O zamanın kapalı toplumunu hatırlayın). Fakat fallik dönem, üreme organının bir an tesadüfen görülmesi veya başkalarının işerken izlenmesiyle cinsiyet farklılıklarının çocuklar tarafından keşfedildiği zamandır. Bu şok edici keşif erkeklerde iğdiş edilme karmaşasına ve kızlarda da penis kıskançlığına yol açar (*bak.* 6. Bölüm).

İlk başta küçük erkek, kızların penisi olmadığını keşfettiğinde yadsımaya gider. Kendi kendisine orada aslında bir penis olduğunu ve onun zamanla büyüyeceğini vs. söyler. Daha sonra yavaş yavaş, başlangıçta orada bir penis olması gerektiği ve bunun oradan alındığıyla ilgili korkunç çıkarıma (dolayısıyla iğdiş edilme karmaşasına) varır. Fakat kendisini bunun tüm kadınlar için doğru olamayacağına, sadece (kendisi gibi) kötü cinsel düşüncelere sahip olanların başına geldiğine ve dolayısıyla iğdişle cezalandırılmaları gerektiğine inanır. O halde kadın olmak illa penis sahibi

olmamakla aynı şey değildir. Bu esnada kızlar kendilerini çoktan iğdiş edilmiş gibi görürler ve penis yokluğuyla ilgili keşfin şokundan hiçbir zaman gerçekten kurtulamazlar.

Sonrasında, küçük erkek sadece kadınların çocuk doğurabildiğini fark eder ve ayrıca hiçbir kadında penis olmadığını anlar, dolayısıyla aslında penis bir şekilde bebekle değiş tokuş edilmiştir. Freud bu dönemde bütün çocukların ya annelerine bir bebek verebileceklerine ya da anal yollardan doğurup kendi kendilerine bir bebek üretebileceklerine inandığını iddia eder. Bu ilginç kuramlar belki de, normal çocuk gelişimini nevrotik yetişkinlerle yapılan çalışmalar ışığında yorumlamanın tehlikelerini göstermeye hizmet eder. Bu, aynı zamanda kötü şöhretli Oedipus karmaşasının da ortaya çıktığı aşamadır.

Fallik dönemde saplanma muhtemelen, cinselliğiyle övünen ve bunu başkaları üzerinde güç kazanmanın bir yolu olarak gören insanlarda izlenebilir. Bu tür biri aslında karşı cinsle düzgün bir ilişki kurabilecek yetiye sahip değildir.

Oedipus karmaşası

Freud'un Oedipus karmaşasıyla ilgili düşünceleri kendi öz-analizi döneminde biçimlendi. Bu dönemde (15 Ekim 1897) Fliess'e yazdığı bir mektupta küçük bir çocukken annesine âşık olduğunu ve babasını da kışkırttığını keşfettiğini açıklar. Kısa sürede bunun aslında küçük çocuklarda görülen nerdeyse evrensel bir olgu olduğuna karar verir ve bunu, erken çocukluk cinsel döneminin merkezi fenomeni olarak görür.

Çocuk için ortaya çıkan temel sorun, babasını incitme korkusundan dolayı tatmin edilemeyen annesine duyduğu gizli ve tutkulu aşktır. Bu tutku masum kalamaz, çünkü çocuk kısa sürede ebeveynin onaylamadığı, annesiyle ilgili cinsel heyecanını ve kendi kıskançlık duygusunu birbirine bağlamaya başlar. (Kızlarda neler olduğuyla ilgili daha fazla şey ilerleyen kısımlarda!)

Oedipus karmaşası, ismini antik Yunan mitolojisindeki bir karakterden almıştır. Oedipus, Thebai Kralı Laius ve Kraliçe Jocasta'nın oğludur. Oedipus'un babasını öldürüp annesiyle evleneceği kehanetinde bulunulmuştur, bu yüzden babası onu doğumundan kısa süre sonra ölmesi için bir dağa bırakır. Ne var ki bebek kurtulur ve yabancılar tarafından büyütülür.

Nihayet Oedipus Thebai'ye giden bir yolda tesadüfen babasıyla karşılaşır ve bir öfke kriziyle onu öldürür. Daha sonra Thebai'ye giderek, bilmecesini doğru bir şekilde yanıtlayamayan herkesi yiyen kötücül Sfenks'ten şehri kurtarır. Oedipus bilmecayı yanıtlayıp kral olmakla ödüllendirilir ve bilmeden, halen kraliçe olan annesi Jocasta ile evlenir. En sonunda Oedipus gerçeği öğrenir ve insanlardan ayrılıp hayatını sürgün olarak yaşamadan önce kendini kör eder.

Freud şöyle der:

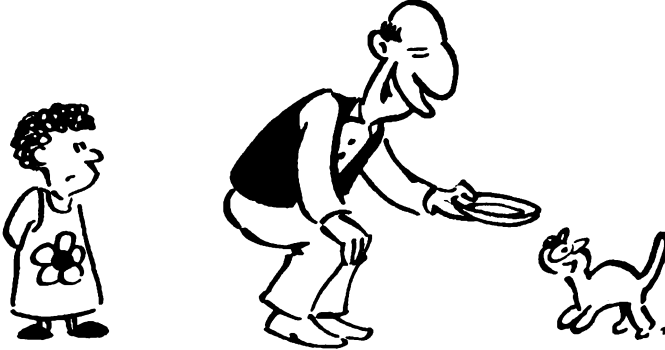
- *Fallik aşamanın zirvesinde dört veya beş yaşlarındaki bütün küçük erkekler annelerine âşık olur.*
- *Erkek çocuk arzusunu, annesiyle evleneceğini söylemek veya her zaman yatağa onunla gitmekte ısrar etmek gibi çeşitli yollarla ifade eder.*
- *Annesinin çıplak bedenini çok merak eder.*
- *Erkek çocuk annesine tamamen sahip olmak ister ve kıskandığı babasını yolundan uzaklaştırmak için öldürmek ister.*
- *Babası belirgin şekilde büyük ve güçlü olduğu için çocuk babası tarafından iğdiş edilerek cezalandırılmaktan korkar. Bu korku, çocuk mastürbasyon yaptığı için azarlanıp penisin düşeceği konusunda uyarılması ve/veya kızlarda penisin “kaybolduğu” fikriyle biçimlenen “iğdiş edilme karmaşasından” gelir.*
- *Babanın bu şekilde intikam almasından duyulan korku en sonunda çocuğu cinsellik nesnesi olarak annesini terk etmeye yönlendirir. Bunun yerine artık kendisini potansiyel olarak saldırgan babayla özdeşleştirmeye ve cinsel partner olarak annesinden başka yerlere bakmaya başlar.*

Freud'un kızlar için çizdiği tablo daha ilginçtir ve görüşleri çok belirgin değildir:

- *Küçük kız da ilk başta annesini ihtirasla arzular, fakat daha sonra erkeklerin penisinin olduğu ama kendisinin olmadığıyla ilgili büyük keşif gelir.*
- *Küçük kız kendisininkini kaybettiğine inanır ve (anlaşılması güç bir nedenden ötürü) bundan dolayı annesini suçlar.*
- *Küçük kız iğdiş edilmekten korkmaz çünkü kendisini zaten iğdiş edilmiş görür. Buna eşdeğer bir korku geliştirir: sevginin kaybedilmesi.*
- *Daha sonra, kendisini dölleyebileceğini umarak cinsel nesne olarak babaya döner. Ortaya çıkacak bebek, bir bakıma penisin kaybedilmesinin yerini tutacaktır.*
- *Dikkatini babasından kendisine bebek sağlayabilecek başka erkeklere çevirdikçe bu çatışma yavaş yavaş çözülür.*

Freud'un, bu son dönemin kadınlarda nasıl gerçekleştiğiyle ilgili düşünceleri bir parça belirsizdir ve kadınların psikolojisine yeterince eğilmediğini gösterir. Ne de olsa Oedipus karmaşası kuramına, temel olarak kendi öz-analiziyle ulaşmıştır.

OEDİPİSİ PİSİ PİSİ...



Yazarın Oedipus karmaşası, büyükanne ve büyükbabasına yaptığı bir ziyaretin ardından yeni sorunlar geliştirmiştir.

Genel bakış

Kız kardeşleri ve daha sonra da kendi kızları olmasına rağmen, Freud kız çocuklara yeterince eğilmemiştir. Ne var ki, kadın psikolojisinin, özellikle cinsellikle ilgili kısımlarının, Freud'un zamanında çok az bilindiği unutulmamalıdır.

Freud, Ödipal çatışmayı psikoseksüel gelişimin temeli olarak gördü. Bu ensestiyöz veya ensest kaynaklı çatışmayı çözmedeki başarısızlık hayatın ilerleyen dönemlerinde nevrozla sonuçlanabiliyordu. Bugün bu kuram bize son derece yapay görünebilir; bunun nedeni kısmen Freud tarafından abartılması ve Freud'un kendi çocukluk deneyimleri temelinde genelleştirmeler yapma hatasına düşmesidir. Ne var ki bu kurama bir kez daha bakarsak içinde doğru olan bazı unsurlar da görebiliriz. Örneğin:

- *Küçük oğlanlar bazen annelerine âşık olur ve sonuç olarak babalarını çok kıskanabilir.*
- *Aynı şey küçük kızlar ve babaları arasında da olabilir.*
- *Oedipus'un kör olması, karanlık iç arzuların açığa çıkmasıyla yaşanan şokun, kendinden tiksinden ve kendini cezalandırmanın sembolüdür. Birçok insan kendi doğal cinsel arzularından dolayı suçluluk duyar.*
- *Erkekler ve oğlan çocukları bazen iğdiş olmaktan veya penislerinin zarar görmesinden korkar—ne de olsa erkek üreme organı daha korunmasızdır. Eskiden küçük çocuklar, hatırı sayılır bir kaygıya yol açacak şekilde, mastürbasyon yaparlarsa penislerinin kesileceğiyle tehdit edilirdi.*
- *Freud'un zamanında kızlar ikinci sınıf olarak görülürdü ve bebek yapmak muhtemelen yapabilecekleri birkaç önemli şeyden biriydi.*

Gizil dönem

Freud'a göre Oedipal dönemden gelen duygular er geç bastırılır ve cinsel dürtüler yaklaşık beş yaşından ergenliğe kadar uyku

haline geçer. Bu ana dek, küçük oğlan annesini sadece kendine ait olarak değerlendirmiştir, fakat artık onun ilgisini babasıyla ve diğer kardeşleriyle paylaşması gerektiğini fark eder. Büyük olasılıkla kendi çocukluk deneyimlerinden dolayı Freud bir kardeşi, annesinin ilgisini isteyen bir başka varlık olarak değerlendirmiştir. Benzer şekilde bir kız çocuğu da kendisini babasının ilgisinin odağı olarak konumlandırmak ister, fakat eninde sonunda bu hayal de parçalanır.

Gizil dönemde çocuk giderek kendisini, ebeveynine duyduğu mutlak bağılıktan özgürleştirmeye başlar. Çocuk kendisini annesinden uzaklaştırıp babasıyla barışıkça ödipal karmaşa yavaş yavaş çözülür. Bu aşamada tümüyle ortadan kalkmasa da cinsel arzu ve davranışlar çok daha az görülür. Aslında sonraki araştırmalar bunun gerçek olmadığını, tam tersine hem cinsel merakın hem cinsel oyunların hem de mastürbasyonun arttığını göstermektedir. Ne var ki, çocuk Freud'un yaşadığı dönemdekine benzer bir hoşgörüsüzlük ortamında yaşıyorsa, bunlar yetişkinlerden saklanır.

Genital dönem

Gelişimin son dönemi, ergenlikle devam eden genital (cinsel organların cinsel haz kaynağı olduğu) dönemdir. Artık gizil dönemden sonra cinsel dürtü kendine yeni bir nesne bulmuştur. Eğer her şey uygun gelişirse birey artık kendisini daha az merkeze koyar ve karşı cinsin bir üyesiyle tatmin edici bir ilişki kurabilecek duruma gelir. Oedipus karmaşası artık çözülmüştür ve cinsel dürtünün doğal hedefi karşı cinsten bir yetişkinle cinsel ilişki kurmak haline gelir.

Birçoğumuzun gençliğe ve erken yetişkinliğe adım atarken içine düştüğümüz sıkıntı ve karmaşa göz önünde bulundurulursa, bu son dönemin gelişimin tamamlandığı dönem olarak belirtilmesi tuhaftır! Ne var ki Freud, en olgun ve dengeli bireyde bile cinsel gelişimin ilk dönemlerinin izlerini tespit etmenin çoğu kez mümkün

olduğuna işaret etmiştir. Nevroz vakalarında erken bastırma, kişinin cinselliğinin bir bölümünü gelişmemiş bir şekilde bırakır. Öte yandan sapkınlık vakalarında tam tersi gerçekleşir: Cinsel içgüdünün bir bölümü aşırı abartılır ve kişi bunu gerçek hayata yansıtır. Dolayısıyla bu, hem nevrotiklerin hem de sapkınların cinsel gelişimin ilk dönemlerinden birine saplandığı, fakat bu saplanmaya karşı farklı baş etme yolları geliştirdikleri anlamına gelir.

Freud psikoseksüel gelişimin tüm sosyal ve duygusal gelişimin merkezinde olduğu konusunda ısrar etti. Eğer bir yetişkinin analizi yeterince sürdürülürse, çocukluktan gelen bastırılmış cinsel sorunlar açığa çıkacak ve mevcut her travma eninde sonunda aşılabacaktır. Cinselliğe karşı kayıtsız olmayan çocuklar her zaman kendi bedenlerini araştırıyor, yetişkinlerin sevişmelerine şahit olurlarsa büyüleniyor, tahrik oluyor ve sık sık huzursuzlaşıyorlardı. Freud çocuğun cinselliğinin gelişimi hakkındaki kuramının, bütün bir kişiliğin gelişimine dair bir model sağladığına inanıyordu. Buna rağmen zihnin *tamamının sadece* cinsellikle ilgilendiğini söylemedi, çünkü öyle olsaydı çatışma olmazdı. Kuramlarına yapılan eleştirilerin birçoğu “cinsel”in tarif edilmesinden kaynaklanıyordu. Ona göre bu kavramın sadece seksten çok daha geniş bir anlamı vardı; yine de çoğu kişi onun insan doğasının cinsel yönüne aşırı vurgu yaptığını düşünür.

BUNLARI UNUTMAYIN

- *Freud'un “cinsel olan şey” tarifi oldukça geniştir.*
- *Çocukların doğumdan itibaren cinsel deneyimleri olduğunu söyledi.*
- *Freud'a göre çocukluk amnezisi ifadesi erken dönem cinsel deneyimlerini saklar.*
- *Freud'un çocukların cinsel gelişimi hakkındaki kuramları genel anlamda toplumsal ve psikolojik gelişim için bir model haline geldi.*
- *Normal cinsel gelişim, bütün çocuklarda aynı olan belli dönemlerden geçer.*
- *Her dönem farklı bir cinsel haz kaynağıyla bağlantılıdır.*
- *İnsanlar herhangi bir dönemde takılıp kalabilir. Buna saplanma denir.*
- *Davranış, gelişimin erken bir dönemini yansıtacak biçimde olabilir. Buna da gerileme denir*
- *Saplanma ve gerileme yetişkinlik hayatında nevrotik davranışlara veya sapkınlığa yol açar.*

Yetişkin kimliği arayışı

Bu bölümde şunları öğreneceksiniz:

- *Freud'un zihninin nasıl çalıştığına dair yeni modelinin ana özellikleri*
- *Zihnin kendini nasıl savunduğuna dair kuramlar*
- *Yetişkin karakterinin oluşum sürecinin derinlikleri*

Freud'un yeni zihin modeli

Bir önceki bölümde yetişkin karakterinin oluşum aşamaları ve bu süreçte nelerin ters gidebileceğine dair Freud'un düşüncelerine göz attık. Freud, bu yapılanma dönemiyle ilgili kuramlarını adım adım geliştirdi ve uzun süre nevrozların nasıl ortaya çıktığı sorusuyla uğraştı. Kabul edilemez ve ürkütücü düşüncelerin bastırıldığını veya bilinçdışına sürgün edildiğini biliyordu, ama bu bastırma nereden kaynaklanıyordu?

Zihnin bilinç ve bilinçdışı olarak ikiye ayrılması, neler olup bittiğini tam olarak açıklamıyordu, bu yüzden Freud 1923'te zihinle ilgili yeni bir **dinamik model** önerdiği *Ego ve Id* adlı kitabını yayınladı.

Genel bakış

Dinamik bir model, kuvvetleri, içgüdüleri ve dürtüleri vurgulayan basitleştirilmiş bir sistemi tarif eder. Bize işlerin nasıl yürüdüğünü gösterir.

Bu kitap, bütün zihin sistemini, onun işleyişini ve ana güdüleyicilerin yönlendiricilerinin neler olduğunu açıklama girişiminin bir ürünüydü. Zihin üç temel kısımdan oluşuyordu: id, ego ve süpereo. Aslında bunlar beyindeki fiziksel kısımlar değildi, ama düşüncenin farklı yönlerini temsil ediyor ve böylece farklı bilinç düzeyleri arasında sürüp giden açık mücadeleyi açıklamaya yardım ediyordu. Freud bu kısımları haritadaki kesin sınırlar olarak değil, tersine bir sanatçının renkleri birbirine karıştırmasıyla iç içe geçen kısımlar olarak görüyordu. Bilinç/bilinçdışı fikrinin *ikamesi değillerdi*—ilerleyen sayfalarda göreceğimiz gibi bunların hepsi birden çalışabilir.

Genel bakış

İd: ruhun, kalıtsal ve içgüdüsel arzularla ilgili bilinçdışı kısmı.
Ego: ruhun, dış gerçekliğe tepki gösteren ve kişinin “kendi” olarak düşündüğü kısmı.
Süpereo: ruhun, bize bir vicdan veren ve toplumsal kurallara yanıt veren “içsel anne-baba” gibi davranan kısımdır.

Freud, gerçekten ruha bakmanın yeni yollarını arıyor, yeni keşiflerle şaşırtmaya çalışmak yerine, ruhun nasıl düzenlendiğine dair düşündüğünü açıklıyordu. Freud’un çoğu düşüncesi gibi, bu da devam eden bir süreçti, bu yüzden doğru olduğunu düşündüğü şeyleri de sürekli yeniden gözden geçiriyor ve değiştiriyordu. Konusu gereği soyut bir olguyu inceleyen Freud’un fikirlerinin anlaşılması kimi zaman zorlaşıyordu.

Freud, zihnin yapılanma biçimini araştırırken, hastalarından elde ettiği klinik verilerle paralellikler kurdu. Yere fırlatılan bir kristalin, yapısında önceden bulunan kimi zayıf yerlerden kırılmaya yatkın olması gibi, zihinsel hastalar da aynı zayıf noktalardan hasar görüyor ve kişiliklerine dair bir şeyler söylüyorlardı. Dış gerçeklikten uzaklaşma eğilimleri, onların iç gerçekliklerine dair pek çok insaninkinden fazla şey bildikleri anlamına geliyordu ve bu kimseler bize normalde gizli kalabilecek şeyleri gösterebilirlerdi.

Genel bakış

“İd”, “ego” ve “süperego”, aslında Freud’un özgün sözcükleri değildi. Freud’un kullandığı sözcükler, belki kendilerini çok daha iyi açıklayan, “O”, “Ben” ve “Üstben” olarak çevrilebilir.

İd

Latince “o” sözcüğünden türeyen id sözcüğü, zihnin doğuştan getirdiğimiz ilkel ve bilinçdışı kısmıdır. Zihnin diğer kısımları (ego, süperego), kalıtsal olarak devralınan her şeyi kapsayan bu en eski ve ilkel kısımdan türemiştir. İd, içgüdüsel arzularla kaynaklanan, karanlık ve erişilmez bir alandır ve idin tek gerçekliği kendi bencil ihtiyaçlarıdır. Temel bir dürtünün engellenmesinden kaynaklanan gerilim veya “hoşnutsuzluktan” uzak durmayı içeren haz ilkesinin arkasında yatan itici güçtür. Küçük bebeklerde bu ilke, ihtiyaçların hemen karşılanması gerektiği anlamına gelir—bir bebekle ilgilenen herkes, onun her acıktığında, hatta en ufak bir rahatsızlıkta bile ağladığını bilir. Yani id, basit biyolojiyle ve organizmanın temel ihtiyaçlarıyla ilgilidir.

Bir çocuk, çeşitli oral, anal ve fallik aşamalardan geçtikçe, “dışarıdaki dünyanın” da gerçek olduğunu fark etmeye başlar. Bu yeni farkındalık, cinsel gelişimle yakından bağlantılıdır. Çocuk, aşama aşama her istediğine hemen sahip olamayacağını anlamaya ve toplumla uyum sağlamak için idden gelen arzularını bastırmaya başlar. Bencil ve tepkisel yetişkinler, idi bastıramayabilir veya bastırma konusunda isteksiz olabilir.

İd, doğası gereği dağınık ve mantıksızdır; içeriği ise büyük oranda olumsuz ve bencildir. Değer yargısında bulunamaz, bütünüyle ahlak dışıdır. İdin arzuları, genelde rüyalarda açığa çıkar ve onun hakkında bildiğimiz çok az bilgi, kısmen rüyaların incelenmesinden, kısmen de nevrotik semptomların araştırılmasından elde edilmiştir. İd, Freud’un birincil süreç olarak

adlandırdığı ve sembolleştirme, yoğunlaştırma ve 4. Bölümde ele aldığımız türden çeşitli mekanizmaları içeren zihinsel bir işleyiş biçimi kullanır. İd mantıklı olmadığı için, zaman ve yer gibi temel akılcı kuralları görmezden gelir ve pek çok insanın rüyalarından bildiği garip ve mantıkdışı bir düşlem dünyasının ortaya çıkmasına yol açar.

İdin zaman kavramı olmadığı için, onlarca yıl önce gerçekleşen ve sanki şimdiki zamanda yaşanıyormuşçasına kişiyi etkileyen olaylardan kaynaklanabilen dürtüleri ve izlenimleri içerir. Bunların geçmişle bağlantısı ancak analizle anlaşılabilir. Önemini kaybetmesi ve etkisinin geçmesi ancak o zaman mümkün olabilir.

Ego

Adını Latince “ben” sözcüğünden alan ego, zihnin dış gerçekliğe tepki veren ve kişinin “kendisi” olarak düşündüğü kısımdır. Egonun bütün işlevleri tamamıyla bilinçli olmasa bile, ego bilinçliliği içerir.

- *Ego bize neyin gerçek olduğunu söyler. Sentezleyicidir, düşünceleri birleştirmeye ve şeyleri anlamlandırmaya yardımcı eder.*
- *Pratik ve akılcıdır. Karar almayla ilgilidir.*
- *Kaygının kaynağı da egodur. Bu, egonun savunmalarında bir zayıflık olduğuna dair bizi uyaran mekanizma olarak görülür.*
- *Ego kendini gözlemleyebilir; aslında egonun birkaç işlevinde, ego geçici olarak bölünebilir ve ardından yeniden birleşebilir.*
- *Bütün bir bilinçdışı savunma mekanizmaları sistemi, egoyu korur. Bunlar, egoyu istenmeyen duygulardan ve duygulanımlardan korumanın istem dışı veya bilinçdışı yöntemleridir.*
- *Ego, idle karşılaştırıldığında son derece zayıf görülür, ama çok daha iyi organize olmuştur ve çok daha mantıksaldır, bu yüzden üstünlüğü elinde tutar.*

Genel bakış

Savunma mekanizmaları, egoyu istenmeyen etkilere karşı koruyan bilinçdışı yollardır. Yaşamdaki kaygıların üstesinden gelmemize ve benlik imgemizi korumamıza yardımcı olur. Elbette savunma mekanizmaları bazen abartılıdır ve sorunlara yol açabilir. Örneğin hepimiz, “aşırı savunmacı” olan ve sonunda saldırganlaşan insanlarla karşılaşmışızdır.

Freud, kafa karıştırıcı şekilde, egonun idin dışarıdaki dünyadan gelen tehlikelerle baş etmek için geliştirdiği kısmı olduğunu belirtir. Ego, Freud’un “algısal bilinç” dediği ve zihinsel aygıtın en yüzeydeki bölümü olarak gördüğü sistemle ilişkilidir. Bu, bizi dış algılardan koruyan ve aynı zamanda zihnin içi kısımlarında neler olup bittiğine dair bilgi veren bir tür koruyucu deri olarak tanımlanabilir. Bu bilgi id için önemlidir, çünkü aksi halde id dış dünyanın etkisini yok sayabilir ve sonunda körü körüne bencilce doyumun peşinden giderek bir yıkıma sürüklenebilir. Örneğin, bir otobüs tarafından ezilip ezilmeyeceğinizi kontrol etmeden karşıdaki pastaneye gitmek için yola atlamamanız gerektiğini öğrenmeniz gerekir. Diğer bir deyişle egonun ana işlevi, gerçeklik testidir: İdin ilkel haz ilkesinin yerine, amaçlara ulaşmada daha kesin ve büyük başarı vaat eden yeni bir gerçeklik ilkesi koyar.

Freud, ego ve idi binici ve atıyla karşılaştırır. At, motor enerji sağlar, ama nereye gidileceğine binici karar verir. Ego, sürekli olarak kontrollü biçimde idi tatmin edecek planlar yapmak zorundadır. Örneğin, çocuk açtır ama bir dilim kek elde edene kadar çay saatini beklemek zorunda olduğunu öğrenir. Egonun, uygun nesneler bulunur bulunmaz ide ihtiyaçlarını karşılama olanağı sağlayan problem çözme ve gerçeklik testi becerileri, Freud’un ikincil süreç olarak söz ettiği şeydir.

Süperego

Freud'un bazı hastaları, gözleniyor olma sanrısından mustarıpti. Freud onların bir anlamda haklı olduklarını, her birimizin içinde davranışımızı gözleyen bir yapı olduğunu ve bizi cezalandırmakla tehdit ettiğini (bir çeşit içsel büyüme) ileri sürdü. Sanrılı hastalarda bu yapı, egodan keskin şekilde ayrılıyor ve dış gerçeklik hakkında yanılgıya düşüyordu.

Çok küçük bir çocuk ahlaki değerlerden ve kendini engelleme duygusundan yoksundur. Onun üzerindeki her türlü kontrol, anne baba ve çocukla ilgilenenler tarafından sağlanır. Normal gelişim sürecinde, bu ilişki yavaş yavaş değişir. Ego idin mutluluğunu korumak için mücadele ederken, dış dünyada hem engeller, hem de desteklerle karşılaşır. Engellerin, desteklerin ve özellikle de ebeveyn ve diğer yetişkinlerden gelen ödül ve cezaların kaydını tutar. Bu, süperegonun nasıl geliştiğini açıklar: İçeride yavaş yavaş bir tür ebeveyn oluşmaya başlar ve çocuk suçluluk hissi geliştirerek gözlendiğini ve kontrol edildiğini düşünür. Bu süperegonun bir boyutu, vicdan dediğimiz şeydir: Bize neyin doğru neyin yanlış olduğunu söyleyen ve davranışlarımızı buna göre yargılayan yanıımızdır; ama süperego aynı zamanda yargılama sürecinin temel öncülü olan iç gözlemi gerçekleştirir.

Süperegonun işi şudur:

- *Doğruyu ve yanlışı, gururu ve suçluluğu duyumsamamızı sağlar.*
- *Genellikle bireyin değil, toplumun kabul edeceği şekilde davranmamızı sağlar. Örneğin, evlilik dışı cinsel ilişkiye giren birinin suçluluk hissetmesine yol açabilir. Süperego, ahlaki bir anlam katarak, geçmişin ve geleneğin öğretilerini birleştirir.*
- *Davranışları izler, neyin kabul edilebilir olduğuna karar verir ve bastırma araçları ile yasak alanları kontrol eder. İnsanın bu bastırmayı fark edememesi, süperegonun bölümlerinin bilinçdışı işlediğini gösterir. Aslında Freud, hem egonun hem de süperegonun büyük kısmının normalde bilinçdışı olduğunu söyler.*

- *Süperego, egonun kendini değerlendirmesine ve çok daha mükemmel olma yönünde çabalamasına olanak sağlar.*
- *Süperego son derece otoriterdir ve her zaman egonun mükemmel çalışmasını ister. Zayıf egoya karşı oldukça acımasız olabilir, onu aşağılayabilir, kötü davranabilir ve korkunç şekilde cezalandırmakla tehdit edebilir. Freud, bu tür şeyleri melankolik hastalarında gözlemlemiştir.*

Süperego, anne baba otoritesinden yola çıkarak gelişir ve giderek onun yerini alır, tıpkı ebeveynin yaptığı gibi egoyu gözler, tehdit eder, yönlendirir. Fakat ne gariptir ki, süperego burada tek yönlü bir tercih yapıyor ve davranışları destekleyici ve sevgi dolu bir şekilde düzenlemiyor gibi görünmektedir. Süperegonun, Freud'un insanın "yüksek yanı" ve mükemmellik yönünde çaba harcayan kısmı dediği her şeyle ilgili olduğu düşünüldüğünde bu tuhaftır.

Süperego, Oedipus karmaşası ortadan kalkmaya başladığında gelişir, ama Oedipus karmaşasının çözülmesi tamamlanmazsa, çocuk ebeveyniyle aşırı özdeşleşmiş olarak kalır. Normal gelişme seyrinde, Ödipal arzular bastırılmaya başlandığı için çocuk, anne babasına karşı sevgi, korku ve düşmanlık karışımı hisler besler.

Süperegonun çalışma biçimi, bir anlamda idin çalışma biçiminin karşıtıdır: İd, toplumun ne istediğini göz ardı ederek yalnızca bireysel ihtiyaçları karşılamayı ister. Tıpkı ego gibi, süperegonun büyük kısmı bilinçdışı şekillerde işler. Freud, id, ego ve süperego arasındaki ayrımları kavramanın kolay olmadığını ve bu üçünün her zaman keskin şekilde ayrıldığını kabul eder. Eğer bir yetişkin akılcı biçimde olgunlaşma gösteriyor ve sağlıklı bir kişilik geliştiriyorsa, id, ego ve süperego dengeli bir şekilde hareket edecektir.

Freud, çocuğun süperegosunun gerçekte anne babanın kendi modelleri üzerinden değil, süperego modeli üzerinden yapılandığını belirtir. Bu anlamda çocuğun süperegosuna, gelenekleri ve değer yargılarını temsil eder ve bu yüzden bizzat toplumun işleyişinin bir aynasıdır. Freud, psikolojik grubu, aynı süperegoya sahip olan,

dolayısıyla bu genel öge temelinde birbirleriyle özdeş insanlardan oluşan bir grup olarak tanımlar. İnsanoğlu hiçbir zaman tam olarak şimdiye yaşamaz, yavaş yavaş değişen ve miras alınan ideolojiler tarafından şekillendirilir. Süperegoyu tam olarak anlamak, insanoğlunun toplumsal davranışına (örneğin suçluluk) dair içgörü kazandırır. Freud, ruhun farklı kısımlarının gelişiminin her insanda apayrı olduğunu söyler. Psikanalizin amacı, aslında egonun etki alanını genişletebilecek ve idin alanlarını egemenliği altına alabilecek şekilde egoyu güçlendirmek ve onu süperegodan daha da bağımsızlaştırmaktır. Bu, büyük bir görevdir.

Kaygı

Kişiliğin farklı boyutları arasındaki çatışmalar, kaygı ve stresle sonuçlanır. Sadece ego bir uyarı gibi davranan kaygıyı yaratabilir ve hissedebilir. Kaygı, libidonun engellenmesinden ve böylece bastırmaya yol açmasından kaynaklanabilir.

Freud üç tür kaygı tanımlamıştır:

- Gerçekçi kaygı, ego tarafından algılanan dış dünyadaki gerçek olaylardan kaynaklanır. Bu kaygı, artmış duyumsal dikkat ve kas gerilmesiyle ilişkilidir. Bu, normal olarak korku diye adlandırdığımız durumdur.
- Nevrotik kaygı, idden taşan itkilerden kaynaklanır ve genelde bir odağı olmadığı gibi anlaşılmaz da bulunur. İlle de gerçek dünyadaki dış olaylarla ilgili olması gerekmez. Bu kaygı üç farklı koşulda gözlemlenebilir:
 - 1 serbest yüzen kaygı, genel endişe hali—“bir şey olabilir”
 - 2 fobi olarak adlandırılan belli düşüncelere bağlı—abartılı kaygı.
 - 3 histeri ve ağır nevrozun diğer formları.
- Moral (ahlaki) kaygı süperegodan kaynaklanır ve bize bir şeyin “uygun olmadığını” söyleyen vicdanın sesidir. Bu tür kaygı, utancı, suçluluk duygusunu ve cezalandırılma korkusunu kapsar.

Her üç kaygı türü de benzer duygular hissettirir ve aslında bir kaygı farklı nedenlerin karışımının ürünü olabilir. Kaygı, suçluluk duygularıyla yakından ilişkilidir; aynı zamanda kendini fobi ve histeri biçiminde açığa vurabilir. Histerik kaygı, dış dünyada görünür bir nedeni olmaksızın çok ciddi bir nöbet şeklinde ortaya çıkabilir.

Freud, kaygının en yaygın nedeninin cinsel engellenme olduğunu söyler. Bu, annesiz geçen bir bebeklik sonucunda veya bebek tanımadığı bir yüzle karşılaştığında başlar. (Freud'un bu aşamada bebeğin annesini bir cinsel nesne olarak gördüğünü söylediğini hatırlayın—*bak. 7. Bölüm*) Böyle durumlarda bebek, libidinal uyarılmasını kontrol edemez ve bu yüzden onu kaygıya dönüştürür. Yetişkin yaşamda kaygı, kendini histeri veya diğer nevrozlarla belli eder. Freud, çocukluktaki ve yetişkinlikteki süreçlerin benzer olduğunu söyler: Yetişkin süreçte libidonun bir kısmı, bastırılmış bir düşünceye takıldığı için kullanılmaz hale gelir.

Freud, kaygının belirmesi ve nevrotik semptom arasında son derece önemli bir ilişki gözlemiştir. Örneğin, agorafobi (açık alan korkusu) taşıyan biri, sokakta kaygı nöbeti geçirmeye başlayabilir. Sonra agorafobik semptomlar geliştirerek ve böylece ilerdeki kaygı nöbetlerinden kaçınarak, egonun işlevselliğini sınırlandırır.

Belli bir kaygı, belli bir gelişim dönemine ilişkindir. Örneğin, fallik dönemde iğdiş edile ve gizil dönemde artan bir süperego korkusu buna neden olabilir. Ego güçlendikçe ve daha net sınırları açıkça tanımlandıkça, kaygılar azalır, ama çoğunlukla izleri kalır. Nevrotikler, tehlike karşısındaki tutumları açısından çocuksu kalırlar ve sonuçta kaygı yüzünden hayli sıkıntı çekerler.

Savunma mekanizmaları

Savunma mekanizmaları, egoyu aşırı kaygıdan korumak için ortaya çıkar. Savunma mekanizmaları olmazsa, kaygı, zihin sağlığı için bir tehdit oluşturur. Bu yüzden ego, çeşitli savunma mekanizmaları sayesinde itkileri engeller veya onları daha kabul edilebilir ve

daha az tehlikeli biçimlere dönüştürür. Savunma mekanizmaları, bilinçdışı kullanılır ve uygun düzeyde kullanıldığında sağlıklıdır. Aşırı aktif olduklarında ise zararlı hale gelirler, çünkü sürdürülmeleri çok fazla zihinsel çaba gerektirir ve gerçekten çözülmesi gereken meseleleri örterler. Aslında kaygıdan kaçmak için bir yönteme dönüşürler.

“Savunma mekanizması” terimi, bastırma, unutma ve nevrotik tikler gibi kişisel hareketler dahil, analistler tarafından gözlemlenen çeşitli davranışları kapsar. Freud ve kızı Anna gibi kimi doktorlar, bazılarına şimdi bakacağımız çok farklı savunma mekanizmaları tanımlamışlardır.

BASTIRMA

En yaygın savunma mekanizmalarından biridir ve Freud’un çoğu teorisi için temel oluşturur. Bir kişi, bir durum veya bir olaya dair istenmeyen bilgi, bilinçdışında kilit altına alınır, bu yüzden bastırma gerçek bir unutma biçimidir. Bastırmanın avantajı, acı veren duygularla ve anılarla uğraşmak zorunda kalmamamızdır. İnsanlar, travmatik bir olaydan sonra bir blok halinde tüm o zamanı bu yolla yitirebilirler. Hatırlamak için harcanan bilinçli çabanın hiçbir etkisi olmaz. Bu, hem duygusal travmalarda hem de savaş gibi dış olayların neden olduğu travmalarda gerçekleşebilir. Bastırmanın olumsuz yanı, gerçekliği yadsımanızdır. Bu yadsıma, davranışsal sorunlara ve kimi semptomlara (örneğin fobiler) neden olur. Bastırma genellikle diğer savunma mekanizmalarıyla birlikte kullanılır.

YADSIMA

Yadsıma, bastırmayla yakından ilişkilidir, ama bu kez kişi bir durumun gerçekliğini kabullenmeyi reddeder. Bu, kısa dönemli bir savunma olarak kimi durumlarda kabul edilebilir, ama bunun üstesinden gereğince gelinemezse tehlikeli hale gelir; örneğin, kişi vücudunun herhangi bir yerindeki şüpheli şişkinlikleri fark edip kanser olabileceğinden korkarak, doktora gitmek yerine şişkinlik hakkındaki her şeyi unutabilir. **Yadsıma** tek başına, ya da bastırmada olduğu gibi diğer savunma mekanizmalarıyla birlikte görülebilir.

Çocuklar yadsımaya sıkça başvurur; örneğin bir çocuk ağzının etrafına çikolata bulaşmış halde odaya girebilir ve mutfak masasındaki doğum günü pastasına dokunduğunu inatla reddedebilir. Yadsımaya en yakın savunma mekanizması düşlemdir. Yine çocuklarda çok yaygındır ve istemedikleri bir gerçekliği baş edebilecekleri bir şeye dönüştürmeleriyle ortaya çıkar, örneğin saldırgan bir baba düşlemlerde sevimli bir oyuncak ayağa dönüşür.

Genel bakış

Yadsıma, herkesin bildiği bir savunma mekanizmasıdır. Örneğin, yakınıni yeni kaybeden ve durumu kabule hazır olmayan birinden “henüz gerçeğı yadsıyor” diye bahsederiz. Bu, Freud’un düşüncelerinin gündelik hayatımıza nasıl sızdığını gösteren bir örnektir.

YER DEĞİŞTİRME

Yer değıştirme, bastırmanın sonucunda ortaya çıkan bir diğeri yaygın savunma mekanizmasıdır. Kişii, öfke gibi temel bir duyguyu serbest bırakamadığı için, bu duygu büyür ve başlangıçtaki durumla hiçbir ilgisi olmayan başka bir kişiye, hayvana veya nesneye yöneltilir. Örneğin, işinde kötü bir gün geçiren adam, patronuyla yüzleşmek yerine eve gidip köpeğini tekmeler ya da karısına bağırır. Böylece, başlangıçtaki itki, bir şekilde daha güvenli olarak görülen yedek bir hedefe yönlendirilir.

Bu yer değıştirme, öfkede olabileceğı gibi sevgide de olabilir; örneğin, diğeri insanlarla normal bir ilişki kuramayan biri, bütün ilgisini hayvanlara verebilir. Belli bir kişiye duyulan cinsel arzu, bir fetişte yedek bir nesne bulabilir.

Kişinin sürekli şikâyet ettiğı ve dikkat edilmesini istediğı noktalar, yer değıştirmenin pasif olarak ortaya çıktığı zamanlardır. “Birinin bir şey yaptığına” dair gizemli ve anlaşılmaz sessizliğin iletteğı

sözsüz bir mesaj, yer değiştirmenin hoş olmayan pasif çeşitlerinden bir diğeri olabilir.

Yer değiştirmenin, “kendine döndürme” olarak adlandırılan özel bir biçimi daha vardır. Bu durumda yedek nesne, kişinin kendisidir. Ne yazık ki bu çoğunlukla düşmanlık, aşağılama, öfke ve saldırganlık gibi kabule hazır olmadığımız olumsuz duygularla oluşur. Kendine-düşmanlık, depresyona ve aşağılık hissine yol açar. Daha uç vakalarda, kendini fiziksel olarak suiistimale neden olabilir.

YANSITMA

Yansıtma, yadsıma ve yer değiştirmenin adeta birleşimidir. Yine bastırmanın bir sonucudur ve kendine karşı döndürmenin tam karşıtıdır. Bu kez kişi, kendi davranışlarının veya duygularının gerçeğliğini kabullenemez. Sonuç, yasak arzuların ve hataların bir başkasına yansıtılmasıdır. Örneğin, evin en buyurgan kişisi, bir başka aile üyesini buyurgan olmakla suçlayıp kendini gizler.

**SENİNLE İLETİşİM KURAMIYORUM
- SON DERECE SALDIRGANSIN!**



Yansıtma.

Genel bakış

Yansıtma, yasak arzuların ve hataların başkalarına atfedilmesiyle kendini gösteren, ilginç (ve rahatsız edici!) bir savunma mekanizmasıdır. Suçu sinsice bir başkasına kaydırmanın bir aracı olarak sıklıkla başvurulur.

Herhangi birinin diğer insanlarda küçümsediği bir özellikten sık sık şikâyet etmesi, o özelliğin kendi ruhunda var olmasının güçlü bir işaretidir. Yani kendi arzuları ve hataları bir başkasıyla özdeşleştirilmiştir. Buna, grup psikolojisinde rastlanabileceği gibi, bireylerde de rastlanabilir.

Kişinin, kendi ihtiyaçlarını dolaylı yollardan, diğer insanlara yönelerek karşılamaya çalışması, “fedakârca vazgeçme” tutumu, yansıtma ile yakından ilişkilidir. Kadınlarda daha yaygın olan uç vakalarda, kişi yaşamı boyunca başkalarının ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarının önüne koyar.

İÇE YANSITMA

“Özdeşleşme” olarak da adlandırılan **içe yansıtma**, bazı duygusal eksiklikleri yerine koymak için, bir başkasının kişilik özelliklerini kendi kişiliğine yedirmeyi kapsar. Bu mekanizmayla, daha önce karşılaşmıştık, çünkü aslında bu süperegonun gelişme mekanizmasıdır. Oyuncak hayvanlarının karanlıktan korkmadığını söyleyen küçük çocuklar bunun en iyi örneğidir. Ergenlik çağındakilerin beğendikleri film yıldızları veya şarkıcılarla özdeşleşmesi, bu davranışın bir diğer örneğidir.

Genel bakış

Ego sınırları zayıf veya henüz belirlenmemiş kişiler (bir başka deyişle kendilik duygusu zayıf olanlar), bir savunma mekanizması olarak içe yansıtmayı kullanmaya daha yatkındır.

İçe yansıtmanın bir diğere çeşidi olan “saldırganla özdeşleşme” mekanizması, olumsuz veya korkulan özelliklere yoğunlaşır. Örneğin, kendisine kötü davranan bir babayla büyüyen çocuk, kötü muameleyle baş edebilmek için korkusunu gizlemeye ve saldırgan davranışları taklit etmeye başlayabilir. Bunun en uç örneği Stockholm sendromudur. Bu sendrom adını, İsveç'teki bir rehine krizinden sonra almıştır ve bu rehine krizinde rehineler kendilerini esir alanlara öfkelenmek yerine sempati duymuşlardır.

DÜŞLEM

Pek çok insan, yaşamı daha çekilir hale getirmek için belli miktarda düşlemden (fanteziden) ve gündüz düşlerinden keyif alır. Bu hem normal hem de olumludur. Örneğin İspanya'daki bir tatil hayali, sizi çalışmaya motive edebilir. Düşlem ancak gerçeklikle arasındaki çizgi bulanıklaştığında zararlıdır. Bu durumda kişi, gerçek hayatı bloke eden düşlemler üzerinde çok fazla ruhsal enerji harcayabilir.

USSALLAŞTIRMA

Bu durumda kişi, kendi davranışının gerçek nedeninden çok egonun kabul edebileceği bir bahaneye yönelir. Örneğin, bir sürücü şunu söyleyebilir: “Yanlış dönüş yaptım, çünkü bütün yolu kaplayan bisikletçilerden kaçmaya çalışıyordum.” Bu, aslında öncelikle yol tabelalarına dikkat etmediği gerçeğinin üstünü örter. Bazı insanlar, kendilerini cezadan kurtaracak, sorumluluktan ve suçluluktan kaçınmalarını sağlayacak bir sürü yalan uydurabilir.

GERİLEME

Gerileme, bir başka savunma mekanizmasıdır. Burada kişi, kendini güvenli ve rahat hissettiği önceki bir davranışa veya aşamaya geri döner. Kendimizi hasta veya üzgün hissettiğimizde hepimiz bunu yapmaya eğilimliyizdir. Gerileme, belki yeni bir kardeş belki de boşanan ebeveyn yüzünden daha çok dikkate ihtiyaç duyan çocuklarda yaygındır. Yetişkinler de bir travma sonrası gerileme içine girebilir, örneğin cenin pozisyonunda kıvrılmak bunun görsel bir ifadesidir.

Genel bakış

Gerileme, kimi zaman komiktir, mesela bir sınav sonrası içindekileri olduğu gibi döküveren bir öğrenciye kulak vermek eğlenceli olabilir. Ama kişi bezdirici, çocuksu davranışa yapışıp kaldığında elbette çekilmez olabilir.

KARŞIT TEPKİ KURMA

Bazen kişi, bir itki hisseder ve tam karşıtını yaparak bu itkiyi gizler, örneğin kaba davranmak istediği birine nazik olmak gibi. **Karşıit tepki kurma**, ergenlerde oldukça sık görülen bir savunma mekanizmasıdır ve gerçekte çekici bulduğu birine düşmanca davranarak gösterilir. Kendi homoseksüel dürtülerini kabul edemeyen ve son derece homofobik bir tavır takınan biri, buna bir başka örnektir. Gizli bir arzunun, gizli ve çözülmemiş kalması soruna yol açar, çünkü büyür ve olumsuz bir güce dönüşür.

Genel bakış

Karşıit tepki oluşturmak kurnazcadır, kafa karıştırıcıdır ve tespit edilmesi zordur. Başlangıçtaki itki ortadan kalkmaz ve tam tersi biçimde davranan kişi tarafından kolayca gizlenir. Dolayısıyla bütünüyle sevgi ve ilgi dolu birinden gerçekte sadist biri çıkabilir.

YAPMA-BOZMA

Bu, hoş olmayan düşüncelerin ve olayların hemen ardından onları etkisiz kılmak için bize özel jestler ve ritüeller yaptıran son derece garip bir mekanizmadır. Örneğin Freud, hastalarından Kurt Adam'ın kullandığı bu tür bir ritüeli şöyle anlatır: Kurt Adam, dilenci, yaşlı veya sakat insanlarla her karşılaştığında, onlar gibi olmaktan korunmak için gürültülü bir şekilde nefes alırdı. "Normal" insanlarda bu tür bir yapma-bozma davranışı,

genelde daha bilinçlidir ve diyelim ki günah çıkarmak için papaza gidip bağışlanma dilenmesi gibi, özel bir gönül alma ritüeli yerine getirilir.

YALITMA

Bu bazen düşünselleştirme olarak adlandırılır. Bu mekanizmayı kullanan kişi, tehdit edici bir anıyı veya itkiyi duygusundan bütünüyle ayırarak olan bitenin herhangi bir sonucu olmadığı izlenimini verir. Bu, çoğunlukla bir kaza veya acil bir durum sırasında ortaya çıkar, ama olay durulduktan sonra kişi altüst olur. Ayrıca, yaşamın ilk yıllarında yaşanan çocuk tacizi gibi travmatik olaylardan sonra da ortaya çıkabilir. Bazen kişinin normal hayatına etkin olarak devam edebilmesi için bu mekanizma gereklidir; örneğin, doktorlar ve hemşireler her gün karşılaştıkları acil vakalarda bu mekanizmayı devreye sokmak zorundadır.

Yalıtma, savunma mekanizmaları hakkında önemli bir noktayı açığa çıkarır: Savunma mekanizmaları bilinçli olarak yapmasak bile, yine de başvurduğumuz yalanlardır. Onları çok sık kullandığımızda, artık bizi gerçeği düşlemden ayırmayacağımız noktaya götürürler. Sonunda ego, idin ve süperegounun istekleriyle artık baş edemez hale gelir. Bu uç durumlar dışında, yaşamla baş etmek için çok fazla uğraşmamız gerekeceği için, savunma mekanizmaları olmadan yaşayamayız.

YÜCELTEME

Freud, bu mekanizmanın özellikle pozitif bir savunma olarak görülmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Yüceltme; korku, saldırganlık ve cinsel arzu gibi kabul görmeyen itkilerin, toplumsal olarak kabul edilebilecek biçimlere dönüştürülmesini kapsar. Böylece, sapkın cinsel arzuları olan bir kişi, bunları bir roman yazmaya yönlendirebilir veya kendi duygusal problemleriyle uğraşan birisi bir psikoterapist olabilir!

Savunma mekanizmalarının hepsi insana yardımcıdır ve sağlıklı bireyin davranışlarında yer alır. Problem, bu mekanizmalar çok güçlü olduğunda ve kişi kendi gerçek hislerini ve düşüncelerini göremez olduğunda çıkar. Psikanalistin görevi kişiye kendi gerçekliğini bulmasında yardımcı olmaktır, ki bu süreç çok acılı olabilir, ama kişi daha esnek bir yapıya kavuşur.

Narsisizm

Freud bazı hastalarının psikanalitik tedaviye bütünüyle yanıt vermediğini anladı. Bunu açıklamak için Narsisus mitini kullandı.

Narsisus, suda gördüğü yansımasına âşık olan, eski Yunan'da yaşamış güzel bir gençti. Kendine asla bütünüyle sahip olamadığı için eriyip tükendi ve öldüğünde bir çiçeğe dönüştü. Freud bu hikâyeyi, bütünüyle bencilleşmiş ve artık dış dünyayla ilişki kuramayan bir egoyu göstermenin iyi bir yolu olarak gördü. Bu durumda olan **psikoz vakaları**, normal aktarım gerçekleştiremeyeceği için, psikanaliz tarafından tedavi edilemez.

Narsisizm, bebeksi egonun dış dünyanın tıpkı kendisi gibi olmasını beklediği dönemde, yani bebeklikte normaldir. Narsisizm normal bir yetişkin ruhunda da mevcuttur, çünkü belli düzeyde bir özsaygıya ihtiyacımız vardır. Libidomuzun bir kısmını kendiliğe (ego libido), bir kısmını diğerlerine (nesne libido) yöneltmemiz gerekir. Sağlıklı, karşılıklı olarak destekleyici ilişkilerde bile, bir miktar narsisizm her zaman bulunur. Ama bazı zihinsel hastalık vakalarında, libido tümüyle kendiliğe yönelir ve kişi dünyanın kendi etrafında döndüğünü düşünmeye başlar. Bu kişiler güçlerinin her şeye yetebileceğini düşünür veya sürekli kendi sağlıkları hakkında endişelenerek diğer insanların da duyguları olduğunu anlayamayan hastalık hastalarına dönüşebilirler. Narsisizm, küçük çocuklarda normaldir fakat yetişkinlikte ortaya çıktığında bir gerileme türü olarak görülebilir.

Yas ve melankoli

Freud 1915'te *Yas ve Melankoli* adlı kitabını yayınladı. Melankoli, bugün şiddetli depresyon dediğimiz şeydir. Genellikle bir kayıp veya ayrılık sonrasında ortaya çıkar.

- *Kişi olanlardan dolayı kendini suçlar ve kendine zarar vermeye, hatta intihara eğilim gösterir.*
- *Narsisizmde olduğu gibi, kendini dünyadan ayırır, ama bu kez kendini kötü, değersiz, kirli vb. olarak görür.*
- *Şiddetli yas, kaybedilen kişiye duyulan nefreti gizleyebilir. Kaybedilen kişi, hastanın kendi egosuyla özdeşleşir, öyle ki nefret de kendinden nefrete ve suçluluğa dönüşür. Bu, içe yansıtma olarak adlandırılır ve az önce ele aldığımız savunma mekanizmalarından biridir.*
- *Kişi, ısırma, emme ve işeme gibi davranışların hâkim olduğu bir çocukluk durumuna gerileyebilir. Kirlilikle ilgili imgelerle zihni sarılabilir.*

Tüm bu semptomlar, kişinin sevgi ve nefret karşımı duygularını doğrudan ifade etmek zorunda olmadığı anlamına gelir.

Normal bir yas durumu, sevdiğimiz birini kaybettiğimizde içine düştüğümüz ruh halidir. Melankoliye benzer, fakat daha az şiddetlidir. Yas tutarken insanların kendilerini suçlaması ve kaybettikleri kişi için yeterince çabalamadıklarını veya onlara yeterince sevgi göstermediklerini hissetmeleri çok normaldir. Yas genelde uzun sürer; Freud, bunun libidonun sevgi nesnesinden ayrılmasının güçlüğü yüzünden uzun sürdüğünü söyler ve bu durumu nevrozlu kişilerin anne babalarıyla aralarındaki Oedipal bağları koparmak için harcadıkları çabayla karşılaştırır.

Yas ve melankoli arasındaki bir diğer fark, yas tutmada kaybın tamamıyla bilinçli, ama melankolide kısmen bilinçdışı olabilmesidir. Melankoli, ayrıca büyük bir özsaygı kaybını da içerir. Freud, bunun sebebi olarak, kayba bu şekilde tepki veren kişilerin narsistik olduklarını ve kendilikleriyle özdeş bir sevgi

nesnesi seçmelerini söyler. Sevilen nesnenin kaybı tıpkı egonun bir kısmının kaybolması gibidir.

İçgüdüler

Freud'un "içgüdüler"den neyi kastettiği her zaman pek açık değildir. Aslında Freud içgüdülerin belirsiz olduklarını ve "kendi belirsizlikleri içinde muhteşem" olduklarını söyler. İnsanların, sevgi, açlık ve saldırganlık gibi davranışları açıklamak için durmadan yeni içgüdüler keşfetmesinden yakınıır. Freud, yaklaşımlarında bilimsel olabilmek için biyolojiye yönelmiştir. Zihnin işleyişiyle uğraşan biri için, dışsal ve gözlemlenebilir gerçeklikle ilgilenen bilimle paralellik kurmak çok kolay bir iş değildi.

Freud'a göre geçerli biyoloji düşüncesi, içgüdüler, davranışın içerdği amaca göre iki grup içinde sınıflandırır. Birinci gruptaki içgüdüler kendini korumayı, ikinci gruptakiler türleri korumayı amaçlar. Freud, bu düşüncüyü psikanalize taşır ve böylece içgüdülerini iki şekilde sınıflandırır:

- Ego içgüdüler, *kendiliği koruyan ve bireyin ihtiyaçlarıyla ilgili içgüdülerdir.*
- Cinsel içgüdüler, *türlerin korunması ve nesnelerle ilgili içgüdülerdir.*

Freud daha sonra, içgüdülerini ikiye ayırmanın gerekli olmadığına, ama libidonun kendine veya dış nesnelere yöneltilme derecesinin önemli olduğuna karar verdi.

Freud, içgüdüden neyi kastettiğini, içgüdüyü bir uyararla karşılaştırarak açıklamaya çalıştı. Bir uyarının, bedeninin dışında olan şeylerden kaynaklandığını söyledi. İçgüdüler ise içerden kaynaklanıyordu, öyle ki insan, bir uyarandan koşarak kaçabilecekken, bir içgüdüden koşarak uzaklaşamazdı.

Bu yüzden içgüdü şunlarla tanımlanır:

- kaynağıyla - *bedenin içinden uyarılma*
- amacıyla - *uyarılmanın giderilmesi*
- nesnesiyle - *genellikle dışsal*

Eros ve Thanatos

Freud uzun süre, hastalarının tatsız deneyimleri sürekli tekrarlama ve yeniden yaşama eğilimini çözmeye çalıştı. **Tekrarlama zorlantısı** adını verdiği bu durumun, ani ve beklenmedik bir şoktan sonra yaşandığını anlamıştı. Freud, söz konusu deneyimin tekrarının, bizi tehlikeye hazırlayan normal bir kaygıya neden olmasının bizi güçlendirebileceğine ve geçmişini anımsadığımızda geçmişle baş etmemizi sağlayabileceğine karar verdi. Ama bazen tekrarlama zorlantısı hâkimiyeti tamamen ele alabiliyordu. Bu olgu, sonunda Freud’a devreye giren bir başka içgüdü olduğunu düşündürdü: Thanatos ya da ölüm içgüdü. **Thanatos** sözcüğü, Yunanca “ölüm” anlamına gelir.

Thanatos, kişinin kendine yöneltildiğinde yıkıma, dışarıya yöneltildiğinde saldırgan davranışlara yol açar. Thanatos’un karşıtı **Eros**, yaşama içgüdüdür (Yunan aşk tanrısı Eros’tan gelir). Türlerin devamlılığıyla ilgili olan Eros, cinsel ve yeniden üreme davranışlarından sorumludur.

Freud’un Thanatos’un varlığı hakkındaki tezi aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- *Bütün davranışlar, gerilimi azaltmayı ve önceki denge durumuna ulaşmayı amaçlar.*
- *Başlangıçta hepimiz, hareketsiz bir maddeden yapıldığımız için, belki de gerçekten sürekli bu duruma geri dönmeye çalışıyoruz.*
- *Bu yüzden yaşamın amacı, içeriden veya dışarıdan sonsuz barışı bozacak hiçbir uyarının, dolayısıyla gerilimin de olmadığı bir durum olan ölümdür.*

Bu son derece olumsuz bakış, belki de kısmen Freud’un yaşamının sonraki yıllarda çok zor bir hale gelmesi ve acıyla dolu olması

yüzünden ortaya çıkmıştır. Freud Birinci Dünya Savaşı'nın dehşetini yaşadı ve 1920'de bir kızının, 1923'de bir torununun ölümünü gördü. 1923'te ağız kanserinden ilk ameliyatını geçirdi. Bu, onu dinmeyen bir acının içinde bırakan ve hayatının geri kalanını sıkıntı içinde geçirmesine neden olan 33 ameliyatın ilkiydi. Övgüye değer bir biçimde, hiç vazgeçmedi; sonuna kadar düşünmeye ve çalışmaya devam etti. Eros ve Thanatos'a dayandırdığı ikili teorisi, yani davranışlarımızı açıkça kontrol eden iki karşıt güç olduğu iddiası, modern bilimsel düşünceyi tatmin etmedi.

Karakter

Kişinin içine doğduğu aile ve büyürken yaşadığını deneyimler, karakterin oluşumuna katkı sağlar. Freud'a göre, çocuklukta travmalar özellikle güçlü bir etkiye sahiptir ve çoğu, gelişimin belli bir dönemiyle bağlantılıdır. Herhangi bir dönemde saplanma, yetişkin kişiliği üzerinde belli bir etki yapacaktır.

Oral dönemde saplanma, eğer bebek süten çok erken kesilmişse ve beslenmesi bir şekilde engellenmişse ortaya çıkabilir. Bu, "oral pasif" bir karakter gelişimine neden olabilir. Böyle biri, diğer insanlara bağımlı olma eğilimi taşıyabilir ve aşırı yemek yiyerek, içerek veya sigara kullanarak oral haz arayışına girebilir. Öte yandan "oral saldırgan" kişilikteki biri, bebeğin ısırmaya ilk başladığı dönem olan diş çıkarma döneminde saplanıp kalmıştır. Bu, daha sonra saldırgan davranışlarla ve kalem gibi nesneleri kemirme eğilimiyle kendini gösterir.

Anal dönemde saplanma, kakasını yapan çocuğun ebeveyn tarafından abartılı şekilde övülmesi sonucu oluşur ve "anal bırakıcı" veya "anal saldırgan" kişilik gelişir. Böyle bir kişi, çok dağınık ve düzensiz, ama aynı zamanda cömert olacaktır. Olumsuz yandan bakıldığında, bu kişiler saldırgan, yıkıcı veya nesneleri tahrip etmeye eğilimli olabilirler. Tersine, tuvalet eğitimi konusunda çok katı olan ve kaka yüzünden çocuğu azarlayan anne

babalar, “anal tutucu” karakterin tohumlarını atarlar. Böyle bir kişi, takıntılı derecede düzenli, buyurgan, cimri ve klasik “kontrol hastası” olma eğilimi taşır.

Fallik dönemde de saplanma ortaya çıkabilir, ama bunun yarattığı karakter türüne kimse bir ad koymamıştır. Örneğin, bazı kişiler fallik dönemde saplandıkları için, cinsel olarak özsaygı eksikliği çekerler. Annesi tarafından reddedilen ve babasından aşırı saldırgan davranışlar gören bir oğlan, ya çok çalışkan olmaya sığınarak ya da cinsel olarak gösteriş yaparak ve çok maço davranarak tepki verebilir. Benzer şekilde babası tarafından reddedilen ve çok kadınsı bir anneye rekabet etmenin tehdidini hissedenden bir kız, ya çok utangaç davranarak ya da çok kadınsı ve baştan çıkarıcı davranışlar sergileyerek tepki verebilir.

Fallik dönemde saplanmanın sonucunda ortaya çıkabilecek çeşitli fallik karakterler vardır. Asıl mesele, anne-babanın doğru dengeyi tutturmasında yatar. Engellenen ya da aşırı şımartılan çocuk ileride sorun yaşar.

BUNLARI UNUTMAYIN

- *Freud, birer yetişkine dönüşme aşamalarımız hakkında faydalı bir model kurdu.*
- *Farklı düşünme ve davranma düzeylerinin, yani id, ego ve süperegö dediğimiz katmanların bir haritasını sundu.*
- *Farklı düzeyler arasındaki çatışmaların kaygı ve stresle sonuçlandığını ortaya koydu.*
- *İçgüdüsel dürtüler, karmaşık bir savunma mekanizması sistemiyle kontrol altında tutulur. Bu savunma mekanizmaları, nevroziklerde olduğu kadar normal insanlarda da ortaya çıkar.*
- *Savunma sistemindeki sorunlar, sonunda nevroza ve hatta psikoza neden olabilir.*
- *Freud, genelde Eros ve Thanatos olarak adlandırılan iki karşıt içgüdü tanımlamıştır; yaşama içgüdü ve ölüm içgüdü.*
- *Karakter, çocuğun gelişim dönemlerinin her bir aşamasında yaşadığı deneyimlerle nitelenir.*

Freud ve toplum

Bu bölümde şunları öğreneceksiniz:

- *Freud'un uygarlaşma ve bunun birey üzerindeki etkileri hakkındaki kuramları*
- *Savaş ve din hakkındaki düşüncelerinin ana yönleri*
- *Psikanalizi sanat ve edebiyata nasıl uyguladığı*

Uygarlaşma

Freud sonunda, antropoloji, sosyoloji, sanat, edebiyat, savaş ve din gibi farklı alanlardaki kitle psikolojisi türlerini araştırmak için, psikanaliz teorisini bireysel psikolojinin ötesine taşımakla ilgilenmeye başladı. Görüşlerini dile getirmek için 1912'de uygulamalı psikanaliz dergisi *Imago*'yu yayınladı. Ayrıca bağlantılarını genişletmek ve psikanalizin çalışma alanını artırmak için Viyana Psikanaliz Derneği'ne tıp dünyasının dışından insanlar davet etmeye başladı. Başlangıçta nevroitik bozuklukları tedavi etmenin bir yöntemi olan psikanaliz, çocuk gelişimini ve psişenin yapısını oluşturmak üzere genişledi.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra travma geçirmiş askerlerle yaptığı çalışmadan edindiği deneyimlerin ışığında, toplumun işleyişini ve birey üzerindeki etkilerini araştırmaya devam etti. Yaşamının son yirmi yılı boyunca enerjisinin çoğunu, daha sosyolojik olan bu yaklaşıma adadı. Freud'un çalışmalarından özellikle dört tanesi,

uygarlık ve din hakkındaki bazı düşüncelerinin açıklanmasında önemli yer tutar:

- *1913'te yayınlanan ve tek ciltte yer alan dört makalenin derlemesinden oluşan Totem ve Tabu*
- *1927'de yayınlanan Bir Yanılsamanın Geleceği,*
- *1930'da yayınlanan Uygarlığın Huzursuzluğu*
- *Son olarak, tam da Freud'un yaşamının sonunda 1939'da, Hz. Musa ve Tektanrıcılık adıyla yayınlanan üç makale.*

Freud uygarlığın, insan yaşamının ilkel hayvani kökenleri üzerinde yükseldiğini, ama libidinal arzuların bastırılmasını şart koştuğu için insanı baskıladığını söyledi. İnsan yaşamının amacı, haz ilkesinin yönetimindeki mutluluk arayışıdır. Freud, mutluluk derken, libidinal ihtiyaçların karşılanmasını kastediyordu, ama bu ihtiyaçlar genelde lanetleniyordu. Ego, toplumun onay vereceği davranışlara yönlendirerek, yani yüceltme yaparak, libidinal arzuları kontrol etmenin yollarını bulmak zorundadır. Toplumsal yaşamın içinde kalmak için uyum sağlama zorunluluğu, bireyin büyük fedakârlıklar yapmasını gerektirir ve sonunda büyük bir mutsuzluğa ve nevrotik semptomlara neden olur.

Freud, güzelliği, düzenliliği ve temizliği, uygar yaşamın özellikleri olarak görür. Adalet, bunları devam ettirmenin ilk koşuludur—yasa kimse için çiğnenmemelidir. Toplum içinde birlikte yaşamının iki temel nedeni vardır:

- *İş yükünü paylaşmak için bir araya gelme ihtiyacı*
- *kadın-erkek, anne-çocuk gibi ilişkilerde güven sağlama*

İnsanlar bu faydaları sağlamak için, cinsel ve saldırgan arzularına hâkim olmak zorundadır, bu yüzden bir toplum içinde yaşamak ve mutlu olmak kolay iş değildir. Saldırgan arzular, suçluluk duygusuna ve cezalandırılma ihtiyacına neden olacak şekilde, kişinin kendisine yöneltilir. Anne cinselliğini elde etmeye yönelik çocuksu içgüdüsel arzusunun dışsal otoriteden duyulan korkuyla bastırılması Ödipal karmaşanın özünü oluşturur. Çocuk büyüdükçe, içsel otorite duygusu—süperego—ipleri ele alır ve

davranışları düzenler. Freud, suçluluk duygusunun, uygarlığın gelişimindeki en önemli mesele olduğunu söyler. Engellenmiş her türlü içgüdüsel arzu, suçluluk duygusunu büyütür ve insanların bir arada mutlu yaşayamama sorununu artırır.

Toplumun ihtiyaçları ile onun karşısında yer alan bireyin ihtiyaçlarının çatışması, ego ve fedakârlık arasında da sürekli bir çatışmaya neden olur. Bu çatışmanın özü “kendi ihtiyaçlarıma mı, yoksa diğerlerinin ihtiyaçlarına mı yanıt vermeliyim?” sorusudur. Freud, bu çatışmanın nevroza neden olduğunu ve tüm uygarlıkların bir tür kitlesel nevroz ve toplumsal ortak süpereo geliştirmesinin mümkün olduğunu ileri sürer. Buna açık bir örnek, destekçilerine liderlik eden bir diktatördür. Freud’un insan doğasına dair görüşü, gerçekleri gözler önüne seriyor, insanoğlunun gerçekten değerli olan şeyler konusunda sürekli yanılarak güce, statüye ve zenginliğe yöneldiğini gösteriyordu. Bu sözcüklerin, modern dünyaya dair kesinlikle kâhince bir tınısı vardır.

Ama Freud garip biçimde, birey ve toplum arasındaki çatışmadan söz ettiğinde cinsel arzusunun en önemli sürükleyici güç olduğuna dair bildik bakış açısını terk etmiş görünür. Çoğu insanın, cinsel ihtiyaçlarını toplum kurallarının sınırları içinde karşılayabileceğini söyler. Gerçekte baş edemeyecekleri şey komşularıdır, çünkü insanlar doğaları gereği diğerlerine karşı saldırgan ve kötüdür. Hristiyanlığın bu probleme çözüm olarak, “komşunu kendin gibi seveceksin” ve “düşmanını bile seveceksin” şeklindeki kesin emirlerinin, pratikte hiçbir şekilde mümkün olmadığını düşündü. Bunun yerine, Freud, her bireyin kendi bastırılmış çatışmalarının farkında olmayı denemesini ve kendi aydınlanmasına vakit ayırarak saldırgan arzularıyla baş etmesini önerdi. Freud insanların sonunda dini terk edeceğini ve aklın yeniden üstün geleceğini umuyordu.

Din

Freud ateistti ve Tanrı fikrinin, anne babasından ayrılan insanı kendi güvensizliğinden korumak için yaratılmış bir yanılsama olduğunu söyleyerek, basitçe orada bir Tanrı olduğu fikrini

tümüyle reddetti. Bütün düşüncelerini, ataerkil, tektanrıci dinler üzerinden temellendiriyor ve baba figürü olarak Tanrı fikrine özel olarak eğiliyordu. Freud, dini bir yanılsama olarak gördüğü için, ideal olarak dinin terk edilmesini öneriyordu. Yine de din kendi yasa ve düzenimizin temelini oluşturduğu ve insan ırkı henüz din olmaksızın yaşayacak gelişkinlikte olmadığı için, bunun pratikte zor olabileceğini kabul ediyordu.

Totem ve Tabu, ayrı ayrı yayınlanan dört makalenin bir araya geldiği bir derlemedir ve ilkel toplumlardaki dinsel düşünceleri mercek altına alır. Altbaşığ, *Yabanilerin ve nevrozların zihinsel yaşamları arasındaki bazı ortak noktalar*'dır ve açıklar ki Freud, ilkel insanların davranışları ile hastalarının sorunları arasındaki paralellikleri saptamaya çalışmaktadır. Freud, uygarlık henüz gelişip modern insanı cendereye sokan baskıcı güçlerini dayatmadan önce, ilkel toplumlarda işlerin nasıl yürüdüğünü araştırmaya girişti. *Totem ve Tabu*'nun yazıldığı zamanda, yazıya geçmeyen ilkel toplumlar hakkında henüz çok sınırlı bir bilgi söz konusuydu, bu yüzden Freud'un kimi düşüncelerinin sağlam bir temele oturmaması normaldir ve kaynak olarak kullandığı bilginin büyük kısmının günümüzde doğru olmadığı anlaşılmıştır. Buna göre insan neslinin devam etmesi, düzenli bir gelişme izlemiş, "yabaniler" den 20. yüzyıldaki muhteşem insanlığın zirvesine uzanan bir yolculuk yapıldığı düşünülmüştü. Bugün, ilerlemeyle ilgili bu görüş kaba ve birçok yönden yanlış görünmektedir, çünkü üzülmektedir ki çok yanlışımız var ve nasıl davranılacağı konusunda ilkel atalarımızdan öğreneceğimiz çok şey var.

Freud, ilkel insanın sembolik değer taşıyan özel **totemleri** olduğunu, bunların hayvanlar, bitkiler, taşlar veya diğer nesnelerden oluştuğunu söyledi.

Genel bakış

Totem, sembolik değer taşır, kabileyi korur ve belli toplumsal davranışların belirlenmesine yardımcı olur. Belli söylenceler, genelde totemle ilişkilidir.

İnsan grupları özel bir totemi paylaşır ve bu, onların toplumsal kurallarını tanımlar, bir totem grubundaki üyelerin cinsel ilişkiye girmeleri genellikle yasaklanmıştır. Freud, böyle pek çok totemin hayvan biçimini aldığını belirtmiş ve bu hayvanların koruyucuları temsil ettiğini varsaymıştır. Totem hayvanlarıyla ilişkili olarak birbiriyle çelişen iki alışkanlık gözlemlemiştir:

- *hayvan, kabile tanrısını temsil ettiği için avlanmamalı, öldürülmemeli ve yenmemelidir*
- *fakat hayvanın öldürüp yendiği yıllık şölenler bir tür ritüel niteliğindeydi*

Freud, öldürmeyi ve ensesti yasaklayan modern yasaların, kökenlerinin bu uygulamalara uzandığını ileri sürdü. İlkel bir kabile, cinsel yasaları ve tabuları belirleyen ve bütün gücü elinde tutan belli bir liderin olduğu ataerkil bir yapıyı oluşturuyordu. Böyle bir toplum, aileler arasındaki ilişkileri tanımlamak için katı cinsel yasalar uyguluyordu. Bu yasalar, kültürün ve iletişimin temeliydi.

Genel bakış

Tabu, belli davranışlara, sözcüklere, eylemlere, tartışma konularına vb. karşı konulmuş etkili bir toplumsal yasaktır. Bir tabuyu yıkmak, genellikle kabul edilemez bir davranıştır. Diğer yandan bu, eğlenceli ve özgürleştirici olabilir!

Freud, totemin kabilenin babasını temsil ettiğini varsayar. Bu aile reisi, bütün genç erkekleri uzaklaştırır ve bütün kadınları kendisi için ayırır. Kovulmuş gençler sonunda bir araya toplanarak ve iktidarı ele geçirmek için aile reisini öldürmek üzere geri dönerek isyan ederler. Sonuçta duydukları utanç, totemin öldürüldüğü ve yenildiği sembolik yıllık festivalde ifade edilir ve silinir. Freud, burada Oedipus kompleksiyle paralellikler bulur ve erkeklerin annelerini arzulamalarının ve babalarını öldürmek istemelerinin açıkça evrensel olduğunu söyler. Freud'un düşüncesi, onun

zamanında geçerli olan bakış açısını, yani ilkel insanların, davranışları bakımından gelişmemiş olduğu fikrini yansıtır.

Freud, karşıt duygular taşıyan bu dinsel pratiklerin, takıntılı arzu ve düşüncelerle belirlenen zihinsel bir bozukluk olan takıntı nevrozuna (obsesif kompulsif bozukluk) benzediğini ileri sürer. Her iki durumda da, enste karşı bir kural çiğnendiği için suçluluğun yoğun olduğunu belirtir. Takıntılı nevroz, çocukluktaki enst arzulara karşı bir savunmayken, totemik kutlama, aynı türden bir savunmanın daha büyük ölçekte olanını ifade eder. Freud burada yine genelleştirmeye gider: Oysa pek çok takıntılı nevroz vakasının altında yatan neden, erken çocukluk döneminde yaşananlar değil, yaşamın sonraki dönemlerinde gerçekleşen olaylardır. Örneğin, edebiyatta çok iyi bilinen bir vaka olan Lady Macbeth, öldürülen kurbanın kanını temizlemenin sembolik bir yolu olarak sürekli ellerini yıkar.

Freud ayrıca, düşüncenin her şeye kadir olduğu fikrini de araştırır—bu, bir şeyi düşünürseniz olması daha mümkün hale gelir fikridir. Freud, takıntılı hastalarında ve çocukluk düşlemlerinde bu tür bir anlayışı gözledi. İlkel insanların bu fikirle bir sorunu yoktu, çünkü onlara göre içsel ve dışsal gerçeklik arasında keskin bir ayırım yoktu. Ama daha sonra her şeye kadir olma gücünü tanrılarına aktardılar ve sonunda bilimsel akılcılığın ışığında bu fikir tümünden terk edildi. Bu yüzden Freud, dinin sadece, kabile nevrozunun en son uzantısı olduğunu söyledi.

Totem ve Tabu'da yer alan Freud'un düşüncelerinin çoğu, Darwin'in *İnsanın Türeyişi* kitabında yer alan ve bugün artık geçersizliği anlaşılan teorilere dayanır. Örneğin, tanımladığı totemik kutlama, totem sahibi kabilelerde aslında çok nadirdir ve insanların, diğer bazı memelilerin yaptığı gibi tek bir erkek tarafından yönetilen kabilelerde yaşadıklarına dair hiçbir kanıt yoktur. Ayrıca Freud, bazı ilkel toplulukların aslında anaerik yapıda olduğunu görmezden gelmiştir.

Freud'a göre, Musa hikâyesi, enst tabusunun kırılması hakkındaki aynı temel temayı taşır. *H. Musa ve Tektanrıcılık*

kitabında Freud, Musa'nın aslında köken olarak Yahudi değil, Mısırlı olduğunu iddia eder. Firavun Akhenaten'in devrimci öğretisini izleyen Musa, bütün tanrıların tanrısı fikrini reddeder ve kendi kabilesindekilere, sadece bir üstün baba tanrı olduğu öğretisini yaymaya başlar. Nihayet Musa, Mısır'dan çıkarılan insanlara Vaat Edilmiş Toprakları bulmaları için liderlik eder, ama Freud'a göre Musa kendi kabilesinden birileri tarafından öldürülür ve bu kişiler Tanrı'nın gazabına uğrar. Freud, bu kişilerin ancak Tanrı'ya bütünüyle boyun eğme sözü vererek bu sıkıntılı durumdan kurtulduklarını söyler. Bütünüyle talihsiz olan bu son, Yahudilerde bitmeyen bir suçluluk duygusuna ve bir Mesih'in gelip her şeyi çözüme kavuşturması arzusuna neden olmuştur. *Hz. Musa ve Tektanrıçılık* kitabının, Freud'un en az popüler olan kitaplarından biri olması şaşırtıcı değildir.

Freud'a göre, uygarlaşmanın temel görevleri şunlardır:

- *kıtlık, tufan ve hastalık gibi doğanın tehlikeleri karşısında insanları savunmak*
- *ensest, yamyamlık ve öldürme arzusu gibi içgüdüleri kontrol etmek ve düzenlemek*
- *harcanan çabaya değer görülen başarıları sergilemek*

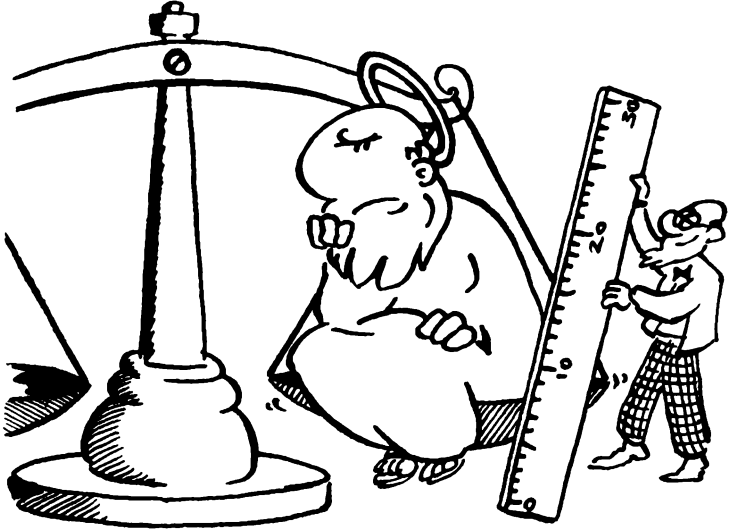
"Tanrılar"ın, insanları koruyup gözeten anne-baba rolü oynamaları için ortaya çıkarıldığını iddia eder. Tanrıların görevleri şunlardı:

- *insanları doğanın tehlikelerinden korumak*
- *insanları kaderin acımasızlığıyla ve özellikle ölümle uzlaştırmak*
- *uygarlığın dayattığı acıyı telafi etmek*

Freud en çok, dinin psikolojik işleviyle ilgilendi. Dinsel ritüeller, içten gelen taşkın libidinal arzulardan kişisel olarak korunmayı ve kişinin grup içinde var olmasını sağlar. Dinin başka bir avantajı daha vardır: Ölümden sonra bir yaşam vaat eder ve bu, sadece ölüm korkusunu azaltmakla kalmaz, aynı zamanda bazı içgüdüsel arzularını baskıladığı için kişinin sonunda ödüllendirileceğini söyler.

Freud, pek çok insanın dinle ilişkili esrik ve mistik ruh hallerini anlamamış ve hiç düşünmemiş gibidir. Bu tür ruh hallerini, âşık olmayla karşılaştırarak reddetmiştir. Her iki ruh halinin de, bireyin, kendisini annesinden veya dış dünyadan ayırmayı öğrenmediği çok erken bir döneme gerilemenin örneği olduğunu söyler.

Çok az veriye dayanarak genelleme yapma eğilimine rağmen Freud, din hakkındaki bütün bu fikirleri için bilimsel açıklamalar sunma hedefindedir; aynı zamanda bilimsel olmadıkları için dinsel öğretileri hiç önemsemez. Benzer şekilde, sadece sözcüklerle oynamaktan ibaret gördüğü felsefeyle de pek ilgilenmez. İnsanların her zaman gerçekçi olmak için uğraşmaları ve dünyayı nesnel olarak görmeleri gerektiğini iddia eder. Fakat bu düşüncesiyle bilinçdışının insan düşüncesinin üzerindeki rolünü görmezden gelir.



Freud her zaman bilimsel bir düşünür olduğunu iddia etti..

Freud'un din eleştirisinin merkezini, dini öğretilerin doğrulanmaya elverişli olmayan yapısı oluşturur. Freud'a göre, dinsel düşünceler en

eski ve ilkel ihtiyaçları karşılamaya yönelik bir yanılısamadır. Din, insanların i gözlem yapmalarına ve bilimsellikten uzaklaşmalarına neden olur, bu da kendini aldatmaya yol açabilir. Freud, son derece gönülsüzce de olsa, dinsel öğretilerin, uygarlığın kurulmasında ve korunmasındaki rolünü kabul eder, ama aynı zamanda dinsel öğretilerin zgr düşünmeyi engellediğini söyler. Freud ayrıca, bilimin kendisi bir yanılısama olmamasına rağmen, bilimin öğretilerini fazla önemsiyor olabileceğİ sonucuna vararak, kendisinin de bir yanılısamanın peşine takılmış olabileceğini kabul eder.

Savaş zerine düşünceler

Birinci Dünya Savaşı sırasında Freud, kendi ailesinden savaşanlar olduğu için Avusturya-Almanya ittifakını başlangıçta destekledi. Ama esasen barış yanılısıydı ve savaş yüzünden büyük hayal kırıklığı yaşadı.

1915’te, savaş hakkındaki düşüncelerini ifade eden iki kısa eser yazdı. Uygar dünyanın uluslarının birbirlerini katledebilecek olmalarını ve böylece ulaşmak için çok çaba harcanmış olan bilimi, teknolojiyi ve sanatı yerle bir edebileceklerini hayretle ifade etti. Freud, devlet açısından kabul edilebilir davranışlar ile bireyden beklenecek davranışlar arasındaki uçurumu fark etmişti. Ayrıca, devletin yurttaşlardan tam bir itaat istediğini ve kendi gerçek sansrn uygulayarak onlara hâlâ birer ocuk gibi muamele ettiğini de görüyordu. Buna dair net bir bakış açısı geliştirmesini sağlayan aşağıdaki gözlemleri yaptı:

- *devletlerin davranışlarında sergilenen düşük ahlak*
- *içlerindeki saldırganlığı salıvermek için savaşı kullanan bireylerin davranışlarında ortaya çıkan gaddarlık.*

Freud, bu iki gözlemin insan doğasının aslında iğdsel itkilerden ibaret olduğunu ve dolayısıyla kötülüğü hiçbir zaman yok edemeyeceğimizi kanıtladığınİ söyledi. Kişi, bazı koşullarda “iyi”, bazı koşullarda ise “kötü” olabilir. İnsanlar, hem sevilme ihtiyaı

hem de cezalandırılma korkusu yüzünden uyum gösterirler ve boyun eğler.

Freud, aslında insanların uygar davranmalarının mümkün olmadığını söylemeye çalışmaz. Gerçekte insanların kendi yeteneklerini abarttıklarını, düşündüğümüz kadar yüksek düzeyde evrim geçirmediğimizi söyler. Daha az iddialı olsaydık, daha az hayal kırıklığına uğrayabilir ve daha açık ve dürüst olma becerisi sergileyebilirdik

Savaş, Freud'u, insanların ölüme yönelik tutumları hakkında düşündürmüştü. Savaştan önce ölüm yokmuş gibi davranan insanlar, savaşla birlikte ölümlle tanışmış, bunun gündelik yaşamın bir parçası olduğunu kabule zorlanmış ve ölüm hakkında hiçbir kaygının taşınmadığı ilkel bir anlayışa gerilemişlerdi. Freud'un, savaş travması yaşayan kurbanlarla (acı çeken kişi tuhaf hareketleri sık sık tekrarlıyordu) yaptığı çalışmalar, tekrarlama zorlantısı ve ölüm içgüdüğü Thanatos üzerine düşüncelerini geliştirmesine önayak oldu (*bak. 8. Bölüm*).

Freud İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcını görece kadar yaşadı. Hitler 1933'te Almanya'da iktidara geldi ve Freud'un kitapları Berlin'de halkın gözü önünde yakıldı. Freud ortaçağ şartlarında olsaydı kendisinin yakılabileceğini, dolayısıyla bunun bir iyileşme ve ilerleme göstergesi olduğunu söyledi. Sonrasında yaşanacak vahşeti tahmin edememişti. Aile üyelerinden birkaçı Nazi soykırımı kurbanı olmasına rağmen, Freud soykırımdan şans eseri canını kurtardı. Yahudiliği benimsemese bile, sosyal çevresi ve diğer Yahudiler onun için önemliydi ve Viyana'da bir Yahudi grubuna bağlıydı.

Nazizm'den kaçan bir diğer Yahudi de Albert Einstein'dı ve 1932 tarihli bir mektubunda Freud'u savaş hakkında yeniden yazmaya ikna etti. Freud, Einstein'ın mektubunu, bu savaşı daha ziyade devlet adamlarını endişelendirmesi gereken bir sorun olarak gördüğünü belirten, ama yine de bazı psikolojik sonuçlara ulaşmaya çalıştığı bir mektupla yanıtladı:

- *Çıkar çatışmaları genellikle şiddet kullanımıyla çözülür*
- *Birkaç zayıf insan, tek bir güçlü adamı yenmek için birleşebilir*
- *Bir toplum, duygusal bağlarla bir arada tutulur*
- *Baskılanmış üyeler daha fazla güç istediklerinde, toplum içinde sorunlar ortaya çıkar*
- *Sevgi ve nefret içgüdülerinin ikisi de önemlidir, bunlardan biri olmazsa diğeri de olmaz.*

Bu yüzden Freud, savaşın ancak, bütün çıkar çatışmalarını doğru biçimde çözüme kavuşturabilecek merkezi bir otorite kurulduğunda önlenileceği sonucuna vardı. Freud bunun gerçekleştirilmesi için, “bağımlı kitleleri yönlendirebilecek” açık fikirli bağımsız kişilerden oluşan seçkin bir kesimin eğitilmesi gerektiğini söyledi. Bu önerinin, Nazilerin aklındaki şeyle şaşırtıcı biçimde benzer olması ironiktir. Mektubun son paragrafında Freud, kendisinden ve dolaylı bir ifadeyle Einstein’dan barış yanlıları olarak söz eder, ama insanlığın geri kalanı barış yanlısı olmadığı sürece bunun bir anlamı olmayacağını ekler.

Sanat ve edebiyat

Freud, sanat ve edebiyat üzerine, kısmen nevrotik semptomlar, rüyalar, şakalar ve dil sürçmeleri hakkındaki teorisini doğrulamak, kısmen de psikanalitik bakış açısından yola çıkarak bir kültür teorisi yaratma çabası nedeniyle yazdı. Bütün kültürel ve ruhsal olguların altında yatan şey olan bilinçdışının işleyişine dair yazarların ve sanatçıların olağanüstü bir içgörüsü olduğunu söyledi. Homeros’un, Sophokles’in, Goethe’nin ve Shakespeare’in eserlerini, özellikle olağanüstü olarak sıraladı ve bu eserlerin kendisinin psikanalitik yorumlarıyla son derece uyumlu olduğunu söyledi. Bilinçdışını, bütün sanatın edebiyatın altında yatan şey olarak gördüğü için, bildik ruhsal mekanizmaların sanat ve edebiyatta da görüldüğünü belirtti. Örneğin, kabul edilemez arzuların bastırılması, yoğunlaştırma, yer değiştirme gibi... bütün sanat dalları ve edebiyatın temelinde libidinal arzuların yüceltilmesinin olduğuna inandı. Düşlemler ve gündüz düşleri,

gerçeklik ilkesinin sıkıcı kısıkaçlarından kaçınmanın bir yoluydu. Sanatçılar ve yazarlar, aslında gerçeklik ilkesinden kaçarak kendilerini düşlemlerine bırakıyor, sonra bu düşlemlerini yaratıcı bir şekilde kullanıyorlardı. Bu, cinsel bir sapkınlıktan veya nevroitik bir bozukluktan ustalıkla kaçınmalarını sağlıyor ve aynı zamanda bastırılmış öznel malzemeyi toplumsal olarak kabul edilebilir nesnel bir biçime dönüştürüyordu. Ortaya çıkan eser, sanatçının veya kendi duygularının kaynağından habersiz kitleler üzerinde güçlü bir etki oluşturalabiliyordu.

LEONARDO DA VINCI

Freud, 1910 tarihli *Leonardo da Vinci ve Bir Çocukluk Hatırası* adlı kısa çalışmasında, bu düşüncesini yaratıcı bir sanatçının yaşamı üzerinden örneklemeğe çalışır. Bu çalışmasında Freud, erken çocukluk döneminden itibaren Leonardo'nun duygusal yaşamını ve özellikle homoseksüellikle itham edilmesini araştırmak için psikanalizi kullanır. Leonardo'nun sanatında, bastırılmış libidinal arzuların yaratıcı bir çalışmaya yönlendirildiğini ve bunun yüceltmenin başlıca örneği olduğunu ileri sürer: görsel sanatın genelde tensel olduğu bir çağda, Leonardo'nun sanatı özellikle cinsel içerikli değildir ve bu yüzden eserlerinde açıkça bir bastırma vardır.

Freud, daha sonra Leonardo'nun kendi defterlerinin birinde yazılmış olan erken çocukluk dönemine ait ilginç bir anısını araştırarak devam eder. Büyük olasılıkla bir düşünme veya bir rüya olan bu anıda, Leonardo'nun beşiğine doğru bir akbaba uçar, kuyruğuyla onun ağzını açar, Leonardo'nun dudaklarına pek çok kez vurur. Freud bu tuhaf görüntüyü bastırılmış homoseksüelliğin ifadesi olarak yorumlar, kuşun kuyruğu penisi temsil etmektedir. Bu organı ağzına alma dürtüsü, çocuk varoluşunun en eski dönemine, anne memesiyle beslendiği oral döneme bir gerilemedir. Freud, burada, akbabaların sadece dişi olabileceğini varsayan Mısır mitolojisiyle de bir bağlantı olduğunu söyler.

Freud'un bu saptamasında birkaç eksiklik vardır. Leonardo aslında bir akbabadan değil, bir uçurtmadan söz eder, bu yüzden Mısır

mitolojisiyle kurulan zayıf bağlantı yanlıştır. Söyleyebileceğimiz kadarıyla, Leonardo'nun homoseksüel olduğunu gösteren kanıtlar vardır ve bu, o çağda homoseksüel olduğu kanıtlanırsa yakılarak öldürülebilecek biri olan Leonardo'nun gizemli doğasını bir dereceye kadar açıklayacaktır. Ama Leonardo'nun homoseksüel arzularını gerçekten bastırıp bastırmadığı çok belli değildir. Leonardo yetişkin yaşamının büyük kısmında genç, güzel erkeklerle çevrilmişti ve özel olarak da Salai adıyla çağrılan ve yıllarca ona eşlik eden çok güzel bir genç adam vardı. Bu yüzden belki Leonardo'nun homoseksüelliği eserlerinde ifade edilmiş olsa bile (figürlerinin çoğu açıkça çift cinsiyetlidir) arzularını hemen hemen hiç yüceltmemiş gibidir. Ayrıca Freud, Leonardo'nun sanatsal ve bilimsel eserleri arasında bir çatışma olduğunu da ileri sürer. Bu konuda da gerçek bir kanıt yoktur. Leonardo, hem analitik hem de yaratıcı alanlarda üretken ve özgün bir düşünürdü ve iki alan da onun dehasının kaynağıydı. Onun işini tamamlamadaki bildik yavaşlığı ve güvenilmezliği, Freud tarafından bir ket vurma semptomu olarak görüldü, ama Leonardo'nun olağanüstü eserleri düşünülduğünde, bu daha ziyade, onun bir projeden sık sık bunaldığı ve başka bir projeye geçtiği şeklinde görünmektedir.

FREUD'UN DİĞER SANATÇILARLA İLGİLİ ÇALIŞMALARI

Freud, sanatçıların ve yazarların çalışmaları üzerine çeşitli başka kitaplar ve makaleler yazdı. Bunlardan en ünlüleri, *Jensen'in Gradiva'sında Sanrılar ve Düşler*; *Michelangelo'nun Musaları*; *Dostoyevski ve Baba Katillliği*'dir. Bunların ilki Freud'un bir yazarın arkasındaki psikolojik güdüleyicileri araştırdığı bir inceleme örneğidir ve genç bir arkeoloğun Roma ve Pompei'de geçen hikâyesini anlatır. Freud'un klasik tarih ve arkeolojiye ilgisi düşünüldüğünde, kurgunun ona çekici gelmesi anlaşılır bir durumdur. Hikâyede, kahramanın bir müzede bir heykelle karşılaşması, Freud'a göre çocukluktaki bastırılmış erotik düşlemleri temsil eder. Freud, Jensen'in diğer eserlerinde de ortaya çıkan bu temanın yazarın yaşamındaki ilk enest ilişkisiye dikkat

çektığını ima eder—bastırılmış çocukluk anılarının sanatsal bir çalışmaya yöneltilmesinin bir başka örneği.

Freud, sanatçıyı veya yazarı, hayal dünyasında yaşayan ve oynayan bir çocuğa benzetir. Küçük bir bebek, Freud’un birincil süreç dediği zihinsel işleyiş türünü kullanan ve arzusun doyurulması esasına dayanan haz ilkesi tarafından yönetilir. Daha sonra (bilinçli planlama ve mantığı kullanan) ikincil süreçle gerçeklik ilkesi etkili olmaya başlar ve düşünme eyleminin bir kısmı bölünür. Bu kısım, bir düşünme dünyası haline gelir ve gerçekliği sınama yetisinden kopar. Freud, “normal” insanların er ya da geç düşünme duydukları ihtiyaçtan vazgeçmeleri gerektiğini ve mutlu insanların, doyurulmamış arzularını ifade etme ihtiyacı duymayacakları için asla düşlemleri olmayacağını ileri sürdü. İyi ki modern psikoloji, insanın yaşamında ölçülü miktarda düşlemin sağlıklı ve aslında büyük bir yaratıcılık kaynağı olabileceğini gösterdi. Özgün düşüncenin bu kaynağı, sadece sanatçılarda ve yazarlarda değil, aynı zamanda Einstein gibi bilim insanlarında da görülür.

Freud, birçok sanatçı veya yazarın nevrotik *oldukları* olgusunu görmezden gelmiş gibidir. Freud’un teorisi mantıksal sınırlara götürüldüğünde, herkesin libidosu tamamen tatmin edilirse, o zaman ortada sanat ve edebiyat diye bir şey kalmaz sonucu çıkar —iç karartıcı bir düşünce. Hem sanat hem de edebiyatla açık bir tutkuyla ilgilenen birinden çıkan tuhaf biçimde dar görüşlü bir teori gibi görünüyor.

Genel bakış

Her birimiz kendi benzersiz gerçekliğimizi kurduğumuz için, sorun bütünüyle, neyi nevrotik olarak tanımladığınıza ve bu yüzden neyi fantezi olarak tanımladığınıza bağlıdır.

Freud’un bilinçdışı ve serbest çağrışım tekniklerinin kullanılışı üzerine yaptığı çalışma, sanat ve edebiyatta olağanüstü bir etki

yarattı. Yirminci yüzyıldaki sanatçılar, rüyalardan, hayallerden ve bilinçdışından gelen çok daha fazla imgeyi deneyimlemeye başladılar. Yeni olduğu varsayılan bu düşünme biçimi, gerçeküstücülük gibi sanatsal akımları doğurdu.

Genel bakış

Gerçeküstücülük, hem sanatta hem de edebiyatta bilinçdışını ve rüya imgelerini öne çıkaran, yirminci yüzyıla özgü bir sanat akımıdır. Gerçeküstü sanat, genellikle, kişinin ancak bir rüyada görebileceği tuhaf imgeleri ve ilginç eşleştirmeleri içerir.

Aslında bu fikir yeni değildi. Daha on beşinci yüzyılda Hieronymus Bosch, resimlerinde garip ve fantastik imgeler kullanıyordu; ama ilginin hızla artmasını sağlayan şey, Freud'un düşünceleri oldu. Biyografi yazarları, yazdıkları kişinin mahrem cinsel hayatlarının ayrıntılarını ve çocukluk deneyimlerini araştırmaya başladı. Romancılar, “bilinç akışı” gibi yeni teknikler kullanmaya girişti. Örneğin Virginia Woolf (1882-1941) tarafından kullanılan bu teknik, karakterin anbean düşündüğü her şeyin ayrıntılı bir dökümü gibidir. Hiç şüphesiz bu tekniğin, serbest çağrışım tekniğiyle gözle görülür bağlantıları vardır.

BUNLARI UNUTMAYIN

- *Freud, sonuç olarak psikanalizi, bireyin yanı sıra insanoğlunun toplam kültürünü içerecek şekilde anlatmaya çalıştı.*
- *İnsan yaşamının amacını, haz ilkesi tarafından yönetilen mutluluk arayışı olarak gördü.*
- *Freud şunları söyledi:*
 - *Uygarlık, gelişimimiz ve güvenliğimiz için gerekli olmasına rağmen, boyun eğmesi için bireye yapılan baskı insanların hep birlikte mutlu yaşamasını zorlaştırır. Her bireysel ego, libidinal arzuları kontrol etmek ve onları toplumun onaylayacağı güvenli ve kabul edilebilir kanallara yönlendirmek zorundadır.*
 - *Din, insanların yaşamla ve düzenli bir toplumun üyesi olmakla baş etmelerini kolaylaştırmak için türetilmiş bir yanılsamadır.*
 - *Savaş, derinlerdeki hayvani doğamızı görmemizi sağlar ve Ölüm İçgüdüsü'nün işlediğini gösterir.*
- *Sanatçılar ve yazarlar, bilinçdışının işleyişine dair mükemmel bir öngörüye sahiptir. Ama onları, yaptıkları işle düşlemlerini sonuna kadar yaşadıkları için gerçeklerden kaçan hayalperestler olarak görür.*
- *Biraz küçümseyici olan bu son fıkre rağmen Freud'un rüyalar ve bilinçdışıyla ilgili çalışması, yirminci yüzyılda sanatçıları ve yazarları çok etkilemiştir.*

Psikanaliz

Bu bölümde şunları öğreneceksiniz:

- *Bazı temel psikanaliz teknikleri*
- *Freud'un bazı vakaları hakkındaki detaylar*
- *psikanalizin nasıl geliştiği ve pek çok modern terapi tekniğinin ortaya çıkmasını nasıl sağladığı*

Psikanaliz süreci

Modern psikanalistler, terapi seanslarının nasıl yürütüleceğine dair Freud'un öğütlerine genellikle tam olarak bağlı kalmazlar. Yine de bugün analistler ve diğer psikanalistler tarafından kullanılan temel teknikler, hâlâ Freud'unakilere benzerdir. Kitapta daha önce söz ettiğimiz gibi, Freud terapi süreci hakkında özellikle üç önemli boyutu vurgular:

- *serbest-çağrışım tekniği (bak. 3. Bölüm)*
- *aktarım ve karşı-aktarım (bak. 3. Bölüm)*
- *rüya analizi (bak. 4. Bölüm)*

Freud, hastanın psikanalize uygun olup olmadığına dair birtakım katı kurallara sahipti. Kabul ettiği kişilerin makul derecede eğitilmiş ve güvenilir olmasını şart koşuyordu. Psikoze hastaları ve çok daha ciddi zihinsel bozukluğu olan kişiler, psikanaliz için uygun değildi. Freud 50 yaş üzerindeki de, kısmen üzerinde çalışılacak malzemenin ağır hacimli olması ve tedavi süresini uzatacağı

gerekçesiyle kabul etmiyordu. Ayrıca yaşlı insanların, kendi bildikleri yoldan şaşmadıklarını, bunun da psikanalizden fayda sağlamada engel oluşturduğunu iddia ediyordu. Oysa bugün yaşlı insanlar da başarıyla tedavi ediliyor.

Freud, tedavi anlaşmasını yapmadan önce bir-iki haftalık deneme analizi süreci önerir. Bunun asıl nedeni, daha ciddi zihinsel bozuklukların hemen ortaya çıkarılamamasıdır. Analiz ilerlemeye başlar başlamaz Freud'un klasik yöntemi, hafta sonları ve tatiller hariç kişiyi her gün görmek ve çalışmaktır, çünkü Freud süreçteki kopuklukların ilerlemeye zarar verdiğini savunur. Günümüzde bu yöntem gerçekleştirilebilir bir yöntem değildir ve insanların çoğu bu tedavinin masrafını ödeyecek durumda değildir.

Freud bilimsel yaklaşımını ve bağımsızlığını mümkün olduğunca korumaya çalıştı. Çoğunlukla rahatça kanepeye uzanan hastasının arkasında otururdu, çünkü bütün gün insanlarla yüz yüze olmayı çok yıpratıcı buluyor ve hastanın analistin yüzündeki ifade değişikliklerini görmemesinin daha iyi olduğunu düşünüyordu. Freud, analistin hastasıyla ilişkisinde, tıpkı kendi duygularını bir yana bırakarak o anki ameliyatına odaklanan bir cerrah gibi olmasını önererek, hastayla fazla yakınlık kurulmaması yönünde uyarmıştır. Günümüzde pek çok analist daha rahat bir tavır sergilemekte ve hastalarla yüz yüze oturmaktadır. Yine de analistlerin çoğu, aşırı duygusallık ve hastanın karşısında kendi kişisel yaşamlarını gözler önüne serme konusunda temkinlidir, çünkü bu, analizi yolundan saptırabilir.

Genel bakış

Carl Jung, hastasıyla yüz yüze oturan ilk analistlerden biridir. Bu, hastaların onu sadece bir doktor olarak değil insan olarak görmesine yardım etmiştir.

Freud ayrıca, ilişkilerin bozulmasına neden olabileceğini söyleyerek, analisti kişisel olarak tanıyan birine analiz yapmaya kalkışmanın

iyi bir fikir olmadığı konusunda da uyarılmıştır. Fakat kızı Anna'yı analiz ederek kendisi bu kuralı çiğnemiştir. Bunun yanında, zaman zaman hastalarıyla kendi ailesi hakkında sohbet etmiştir ve aslında bildik imajının gösterdiği kadar katı ve yansız biri olmadığını göstermiştir.

Freud'un bazı vakaları

Freud'un kendi vakalarının öyküleri, çoğu çalışması gibi, ilginç bir okuma sunar ve takibi kolay bir üslupla yazılmıştır. Freud toplam 133 vakadan söz eder ve sadece 6 vakayı uzun uzun tartışır. Bunlardan biri olan Yargıç Schreber'i Freud aslında hiç görmemiştir. Bir diğer kişiyi (gerçek adı Ida Bauer olan Dora'nın analizi) 3. Bölümde zaten ele aldık. Bir diğer hastası, 18 yaşında ve tedavisi çok uzun sürmemiş olan isimsiz bir lezbiyendir. Geri kalan üç vakaya ise daha ayrıntılı bakmaya değerdir:

KÜÇÜK HANS

Küçük Hans (gerçek ismi Herbert Graf, 1903-1973), şiddetli bir at fobisi olan beş yaşında bir çocuktur. At korkusu yüzünden sokağa çıkmaktan bile korkmaktadır. Ayrıca devrileceğinden korktuğu için yük arabalarından da dehşete kapılmaktadır. Freud, çocuğu sadece bir kez muayene eder, geri kalan zamanda çocuğun babasından rüyalar, konuşmalar ve davranışlar hakkında bilgi toplar ve çeşitli yardım önerilerinde bulunur. Çocuğun babasının Freud'un bir meslektaşı olması ilginçtir. Bu, Freud'un, kimin analize kabul edilebileceği hakkındaki kendi kurallarından birini yine çiğnediği anlamına gelir.

Freud bu vakayı, bir kız kardeşin doğumu, Oedipus karmaşasının ortaya çıkması ve mastürbasyon endişesi dahil olmak üzere birkaç faktörden kaynaklanan iğdiş edilme karmaşasının incelemesi olarak görmüştür. Hans'ın davranışları analiz boyunca ilerleme göstermedi; muhtemelen babasının dikkatini fazlasıyla üzerine çekmişti. İşin aslı ne olursa olsun, Freud, Hans'la daha sonra hiçbir

sorundan veya ket vurmadan zarar görmemiş 19 yaşında güçlü bir delikanlı olarak görüştüğünü kaydetmiştir.

Genel bakış

Freud'un Küçük Hans'ın problemi hakkındaki açıklaması, onun kimi zaman kendi teorisine uydurmak için vaka üzerinde yeterince düşünmediğini gösterir. Oysa bir çocuğun atlardan korkmasının son derece basit bir açıklaması olabilir: Atlar büyüktür ve çok küçük birine tehditkâr gelebilir. Bu vaka aynı zamanda, psikanalistlerin etkinliğini değerlendirmeye yönelik bir başka soruyu gündeme getirir: Acaba Hans korkusunu her durumda zaten yenecek miydi?

FARE ADAM

Bu vaka çalışması, "Obsesif-Kompulsif bir Nevroz Vakası Üzerine Bazı Düşünceler" başlığıyla 1909'da yayınlandı. Gerçek adı Ernst Lanzer (1878-1914) olan hasta, 29 yaşında bir avukattı ve Freud'u ilk kez 1907'de görmeye geldi. Takıntılı düşünceleri ve davranışları vardı. Kendisi için değerli olan birinin, mesela babasının ya da hayranlık duyduğu kadının bedeninin fareler tarafından yenilerek cezalandırılacağından korkuyordu. İşin tuhaf yanı, birkaç yıl önce ölmüş babasının da başına bunun geleceği fikrine saplanmıştı. Fare Adam'ın bu dayanılmaz korkusu, askerdeyken anlatılan bir hikâyeden ileri geliyordu. Doğu usulü bir cezalandırmaya göre, kurbanın kaba etleri arasına bir çömlek iliştiriliyor, bunun içine kapatılan fare, tek çıkış yolu olarak kişinin anüsüne yöneliyordu.

Freud'un bu takıntıya dair yorumu, Fare Adam'ın, çocukluğundaki cinsel çatışmalardan kaynaklanan, kendisine yakın insanlara yönelik hem sevgi hem de saldırganlık içeren çatışmalı arzulara sahip olduğuydu. Takıntı, kişinin bugünkü hayatında zor kararlar almasını engellediği ve aynı zamanda gerçek çatışmalarıyla yüz yüze kaldığında ortaya çıkabilecek kaygıyı önlediği için, aslında hastaya yararlıydı.

Bu yorum Freud'un en başarılı analizlerinden biriydi ve bir yıl süren tedaviden sonra Freud, hastasının hastalık belirtilerinin iyileştiğini söyleyebilecekti. Bu hasta Birinci Dünya Savaşı'nda öldürüldüğü için, bu vakada ne yazık ki uzun süreli bir takip mümkün olmadı. Erken çocukluk döneminden kaynaklanan bu tür takıntılı düşüncelerden ve alışkanlıklardan dolayı acı çeken insanlar, özellikle sıkıntılı zamanlarda genellikle kötüleşme eğilimi taşırlar. Bir sonraki vaka özellikle ilginçtir, çünkü bu vaka sadece uzun dönemli bir takip sunmakla kalmaz, aynı zamanda hastanın kendisi tarafından sağlanan otobiyografik malzemeler de sunar.

KURT ADAM

Kurt Adam 1887-1979 yılları arasında yaşamış, asıl adı Sergius Pankejeff olan bir Rus'tu. Bu vaka hakkındaki *Kurt Adam* adlı kitap okunmaya değerdir, çünkü hastanın kendi anılarını, Freud'un analizini, daha sonra Ruth Mack Brunswick tarafından yapılan analizi ve Kurt Adam'ı kişisel olarak tanıyan Muriel Gardiner tarafından kaleme alınmış bir gözlemi içerir. Kitabı benzersiz kılan bu katkılar, bize yalnızca etkileyici bir psikoanalitik vaka tarihçesi sunmakla kalmaz, derinlikli bir insan hikâyesi ve bu hikâyeye dair ilginç bakışlar da getirir.

Kurt Adam, uzun ve şiddetli depresyon hastalığının yanı sıra özellikle sağlığına dair saplantılı düşüncelerden mustarıptı. Freud'un bu vaka hakkındaki değerlendirmesi uzun ve karmaşıktır, ama asıl olarak Kurt Adam'ın dört yaşındayken gördüğü ve şimdi yeniden hatırladığı bir rüya etrafında döner. Kurt Adam bu rüyada, yatak odasının penceresinden dışarıdaki büyük ceviz ağacının dallarında oturan altı ya da yedi beyaz kurt görmüştür. Kurtlar tarafından yenilme korkusuyla uyanır. İşte yaşadığı korkunun tohumlarını atan ve vakaya ismini veren rüya budur.

Çok karmaşık bir analiz süreci sonucunda Freud, kurt rüyasının içeriğini, Kurt Adam'ın 18 aylıkken yatağında tanık olduğu varsayımsal bir sahneye bağlar. Kurt Adam'ın gördüğü şey muhtemelen anne babasının girdikleri üç cinsel ilişki vakasıdır

ve babası annesinin arkasında durarak ilişkiye girmektedir. Kurt Adam'ın bilinçdışındaki bu sahneyi açığa çıkardığını varsayan Freud, sonrasında Kurt Adam'ın bu sahneye aslında hiçbir şekilde tanık olmadığını açıklayarak devam eder—her şey sonraki zamanların bir düşlemidir!

Annesiyle babasının seks sahnesi, Kurt Adam tarafından bilinçli olarak aslında hiçbir zaman hatırlanmadı ve gerçekte Kurt Adam yaşlandığında Freud'un çocukluktaki kurt rüyası hakkındaki yorumunu zorlama bulduğunu söyledi. Çocukluğundaki kurt korkusunun, kısmen ormanda kurtların olduğu bir yerde geçen çocukluktan, kısmen de kolay etkilenen bir yaştayken Grimm'in çocuk masallarını dinlemesinden kaynaklanması daha olası görünüyordu.

Freud'un analizinin ayakları yere çok sağlam basmaz, ama vardığı anafikir, içinde gerçeğin bir kısmını barındırır. Freud, bir kısmı kendisinden iki yaş büyük olan kız kardeşi tarafından ilk ayarılma girişimiyle bağlantılı olan bastırılmış cinsel arzuların, Kurt Adam'ın ilerideki cinsel yaşamını bütünüyle bozduğunu ve daha sonraki nevrozunun ana nedeni olduğunu iddia eder.

Yine de kitaba yapılan diğer katkılarla birlikte Kurt Adam'ın kendi hikâyesi okunduğunda, resmin aslında çok karmaşık olduğu ve başka pek çok etkenin de işin içine girdiği görülür. Kurt Adam'ın ailesinde zihinsel hastalıklar alışılmadık bir şey değildir. Babası melankoliktir ve annesinde uzun zamandan beri bedensel sağlığına ilişkin kuruntular ve diğer takıntılı davranışlarla kendini gösteren nevroz belirtileri görülmektedir. Bir amcası, yetişkin döneminde ileri düzeyde paranoya hastasıdır ve bazen bir psikiyatrik kurumda kalmaktadır. Çocukluğu boyunca Kurt Adam'ın üzerinde büyük bir etkiye sahip olan kız kardeşi, yirmi yaşına doğru kendini zehirleyerek yaşamına son vermiştir. Kurt Adam, daha sonra kız kardeşinin izinden giderek intihar eden karısı da dahil olmak üzere, yaşamı boyunca kadınlarla ilişkide zorlanmıştır.

Ailesi son derece zengin olmasına rağmen Kurt Adam para konusunda her zaman çok nevrostiktir, aşırı sahiplenicidir ve

gereksiz harcamalar yapar. Babasından kalan büyük bir mirasın sahibi olmuştur—babasının Rusya’da geniş arazileri vardı, ama Rus Devrimi ve Bolşevik rejim tüm bunlara son verir ve Kurt Adam sonunda sadece sağlığını değil, bütün servetini de kaybeder. Viyana’ya kaçmak zorunda bırakılır ve kendine bir iş bulması gerekir. Bu, gençken sahip olacağına kesin gözüyle baktığı tüm serveti ve itibarı elinden alınmış biri için çok zor bir değişimdir. İlk analizinden birkaç yıl sonra Kurt Adam, tedaviye devam etmek için Freud’a geri döner. Freud bu kez onu ücretsiz tedavi eder ve kendisine birkaç yıl maddi yardımında bulunmaya devam eder.

Kurt Adam Freud’la yaptığı seanslardan kesinlikle fayda sağladığını hissetmesine rağmen, bunun asıl nedeni Freud’u kendini emniyette hissedebileceği güvenilir bir arkadaş ve koruyucu bir baba figürü olarak görmesidir. Freud Kurt Adam’ın nevroitik belirtilerini hiçbir zaman iyileştirmemiştir ve Kurt Adam hayatının geri kalanı boyunca tedaviye önce Dr. Ruth Mack Brunswick sonra da başka analistlerle devam etmiştir. Her zaman destek ve ilgiye ihtiyaç duymuş, belki de destek almadan toplumdaki normal işlevini hiçbir zaman yerine getirememiştir.

Psikanaliz hareketinin erken dönemleri

Freud 1902 yılında nöroloji alanındaki çalışmalarından ötürü Viyana Üniversitesi’ne profesör olarak atandı. Akademik çevreler Freud’un psikanaliz hakkındaki tartışmalı düşüncelerine hâlâ düşmanlık ve kuşkuyla yaklaşıp da, meslek hayatı boyunca neredeyse tek başına yürüyen Freud’un etrafında küçük bir izleyici topluluğu oluşmaya başladı. Freud Çarşamba Psikoloji Topluluğu adında küçük bir grup kurdu. Bu grubun toplantı mekânı Freud’un muayenehanesiydi. Grupta William Stekel (yazar ve psikoterapist) ve Alfred Adler (Avusturyalı göz uzmanı ve psikiyatr) vardı. Bu yemekli ve içkili sohbetlerde yeni düşünceler konuşulup tartışılıyordu.

Grup kısa sürede ağızdan ağıza yayıldı ve 1906’da üye sayısı 17’ye ulaştı. Grup sonunda Viyana Psikanaliz Topluluğu’na dönüştü.

Otto Rank (Avusturyalı, tıp dışından bir analist, Freud'un ilk ve en değerli öğrencisi) sekreter olarak atandı ve toplantıların kayıtlarını tuttu. 1907'den sonra grup genişledi: Önce Max Eitingon adlı bir Rus, peşinden Zürih'teki Burghölzli Akıl Hastalıkları Hastanesi'nden İsviçreli birkaç kişi, Ludwig Binswanger, Carl Jung ve Karl Abraham aralarına katıldı. Freud ve Jung'un aralarında bir tür baba-oğul ilişkisi gelişmişti (Freud Jung'dan 20 yaş büyüktü). Ayrıca Jung'un Yahudi olmaması Freud'u özellikle memnun ediyordu çünkü bu, psikanaliz hareketini, tamamiyle bir Yahudi örgütü olduğu şeklindeki suçlamalardan koruyordu.

Ertesi yıl Macar doktor Sándor Ferenczi, Galli genç nörolog Ernest Jones ve Amerika'dan Abraham Brill gruba katıldı. Eitingon ve Karl Abraham, Berlin'de psikanalizi kurmaya giriştiler ve Ferenczi aynı işi Budapeşte'de yapmaya başladı. Jones ve Brill, psikanaliz düşüncesini ilk kez İngilizceye tercüme eden kişilerdi. Jones 1908'de Toronto'ya gitti ve Freud'un düşüncelerini Kanada ve ABD'de yaymaya çalıştı. 1913'te Londra Psikanaliz Topluluğu'nu kurdu ve bu topluluk yeterince genişleyince 1919'da İngiliz Psikanaliz Topluluğu olarak yeniden adlandırıldı. Bu sırada Freud, Avrupa'nın her yerinde itibar ve ün kazanıyordu. Uluslararası Freudyen Psikoloji Kongresi ilk kez 1908'de Salzburg'da gerçekleşti.

1909'da Freud uluslararası alanda artık iyice tanınmıştı. Jung ve Ferenczi ile birlikte ders vermek için Amerika'ya gitti. Aynı yıl Uluslararası Psikanaliz Dergisi ilk kez yayınlandı ve Freud Massachusetts'deki Clark Üniversitesi'nden bir fahri doktorluk unvanı aldı. Bir sonraki yıl Uluslararası Psikanaliz Derneği oluşturuldu. Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar yavaş ileren bu yaygınlaşma hareketi, 1920'de Berlin'de Psikanaliz Enstitüsü'nün açılmasıyla hız kazandı; ardından Londra, Viyana ve Budapeşte'de enstitüler kuruldu. Öğrenciler için dersler düzenlendi ve maliyetini karşılayamayacak kişiler için ücretsiz tedaviler yürütüldü. ABD'de New York (1931) ve Chicago'da (1932) enstitüler açıldı.

Psikanalitik hareketi içindeki anlaşmazlıklar

Başından itibaren, psikanalitik harekette tartışma ve fikir ayrılıkları eksik olmamıştır. İnsanlar kendi teorilerini ortaya koyma konusunda ihtiraslıydı ve bazı analistler diğerlerini kendi teorilerine uygun vakalar uydurmakla suçladı. Topluluğun örgütlenme biçimi, psikanalitik yöntemleri ve bilinçdışı gibi meseleler hakkında da tartışılıyordu. Bu yetmezmiş gibi grup, sürekli olarak, bilimsel kuruluşlardan ve basından gelen dış saldırılara maruz kaldı.

Tüm bu etmenler çeşitli kopmalara ve çalkantılara neden oldu ve Freud'un bazı destekçileri sonunda kendi okullarını kurdu. Bu sırada 1912 yılının başında Ernest Jones'un öncülüğünde Freud'u desteklemek üzere gizli bir komite toplandı. Bu sadık grup, başlangıçta Jones, Ferenczi, Rank ve Karl Abraham'dan oluşuyordu. Daha sonra 1919'da Freud'un kızı Anna ve Eitingon da gruba katıldı. Bu beyin takımının varlığına rağmen, grup kan kaybetmeye devam etti ve kuruluşundan 20 yıl sonra dağıldı.

ALFRED ADLER

Viyana'da bir Yahudi olan Adler, Çarşamba grubunun ilk üyelerinden biriydi. Nevrozun bastırılmış cinsel itkilerden kaynaklandığı fikrini kabul etmedi; ona göre bunun nedeni saldırganlıktı. Adler, kişinin biyolojik yapısının önemine inanıyordu. Eğer kişinin belli bir yetersizliği varsa, aşığılık duygusuyla baş edebilmesi güçleşiyordu.

Viyana Topluluğu'nun başında olan Adler 1911'de istifa etti. Onu 1912'de, bilinçdışının baskınlığına inanmayı reddeden Stekel takip etti. Adler, sonunda Bireysel Psikoloji Topluluğu adını alan kendi grubunu kurdu.

OTTO RANK

Rank'ı himayesi altına alan Freud, onu cesaretlendirdi ve eğitime destek oldu. Rank uzun süre Freud'a sadık kalsa da,

sonunda gruptan ayrıldı. Asıl itirazı, analiz döneminin çok uzun olmasınaydı ve bunun kısaltılması gerektiğini savunuyordu. Ayrıca, çocukluk travmalarının, özellikle Oedipus karmaşasının, Freud'un düşündüğünden çok daha az önemli olduğu fikrindeydi. Rank açısından, doğum travması asıl sorundu. Sekiz yıl Paris'te çalıştı ve sonra kariyerine devam etmek üzere 1934 yılında Amerika'ya taşındı.

CARL JUNG

Jung birkaç yıl Freud'un gözdesiydi. Freud onu oğlu gibi görüyor, yerine geçmesini istiyordu. Jung, 1910 yılında, yeni kurulan Uluslararası Psikanaliz Topluluğu'nun başkanlığına atandı. Ne var ki bu esnada Freud'la ilişkisinde birtakım problemler baş göstermişti.

Başkan olmasından bir yıl önce, Amerika yolculuğuna hazırlanırken aralarındaki gerginlik son derece yüksekti. Freud, Jung'un hastalarından biriyle yasak bir ilişkiye girdiğini öğrenmiş; bunun üzerine Jung da, ona son derece düşmanca bir tavır takınmıştı. Kuzey Almanya'da bulunan ve kömür tozundan bir bataklık çamuruyla mumyalanmış bazı adamları Freud'un "mumyalaşmış" veya antika fikirlerine benzetti. Bu Freud için sarsıcı oldu hatta bir baygınlık krizi geçirdi. Daha sonra bu olayı, Jung'un kendisinin ölmesini istemesine bağladı.

Jung'un kendi teorilerini geliştirmeye başlamasıyla işler daha da kötüye gitti. Freud'un Jung'a yönelik himayeci tutumu, Jung'u düşündürüyordu. Kendi duyguları da karmaşıktı—Freud'un karşısında bir ergen gibi hissettiğini söylüyordu. Freud, Jung'un hissettiği bu duygu yoğunluğunun bir tür ergen isyanıyla son bulduğunu da fark etmişti.

1912 yılında Jung, New York'taki Fordham Üniversitesi'nde bir dizi ders ve seminer verdi. Tam da bu aşama, Jung'un şunları söyleyerek psikanalizin temel teorilerini eleştirip Freud'dan gerçekten koptuğu aşamaydı:

- *Jung, Oedipus karmaşasının varlığını kabul etmesine ve kadınlardaki eşdeğeri olan Elektra kompleksi terimini ortaya atmasına rağmen, ödipal karmaşanın merkezi öneme sahip olmadığını belirtti.*
- *Libido, salt cinsel anlamda anlaşılmamalıdır. Jung libidoyu evrensel bir yaşam gücü olarak gördü.*
- *Freud'un çocuk cinselliği hakkındaki fikirleri yanlıştır. Jung, cinselliğin daha ileri yaşlarda geliştiğini öne sürdü.*
- *Haz, cinsel olmayan her türlü kaynaktan gelebilir. Örneğin bir bebek, beslenme ihtiyacını karşıladığı için meme emmekten haz alabilir.*
- *Yetişkin nevrozları, güncel sorunların bazen eski çatışmaları yeniden ortaya çıkarmasından kaynaklanır. Bunlar, çocukluk dönemine özgü çatışmalar olmak zorunda olmadığı gibi, her zaman cinsel çatışmalar olmak zorunda da değildirler.*

Psikanalizin temel kavramlarına yönelik bu saldırının hemen arkasından Freud Münih'deki bir konferansta Jung hakkında uzun bir konuşma yaptı ve onu tekrar yanına çekmeyi umdu. Akşam yemeğinde bir baygınlık krizi daha geçiren Freud, Jung tarafından bir başka odaya taşındı. Belli ki Freud, bu durum yüzünden çok üzgündü.

Ertesi yıl Jung Londra'da ders verdi ve psikanalizi cinselliğe yaptığı dar vurgudan kurtarmak istediğini bir kez daha söyledi. Geliştirdiği fikirlerini tanımlamak için “analitik psikoloji” terimini ortaya attı. Bundan sonra Freud ile Jung arasındaki mektuplar daha da acıtıcı hale geldi. Jung Freud'u yeni fikirlere katlanamayan denetleyici bir baba gibi davranmakla suçladı. 1913'te daha üzücü gelişmeler yaşanmasıyla arkadaşlıkları son buldu ve açıkça düşman oldular. Çok geçmeden Jung Uluslararası Psikanaliz Derneği'nin başkanlığından istifa etti.

Arkadaşlıkları bitmeden hemen Freud Jung ile konuştu ve cinsel kuramdan asla uzaklaşmaması için ısrar ederek üstü kapalı bir şekilde bunun bilinmeyene karşı bir siper olduğunu söyledi. Jung şaşırdı, çünkü Freud “bilinmeyen” sözcüğüyle, onun yöneldiği

her şeyi kastediyordu: yeni gelişen parapsikoloji bilimi de dahil olmak üzere psişe hakkında felsefe ve dinin öğrettiği her şeyi. Jung, cinsellik teorisinin kendisinin de bir “bilinmeyen” olduğunu, diğer pek çok tartışmalı kanıtlanmamış varsayımlarla tam da aynı türden olduğunu söyleyerek karşı saldırıya geçti.

Genel bakış

Jung, Freud’un psikanalizinden ayırmak için analitik psikoloji adını verdiği kendi düşünce okulunu geliştirmeye devam etti. Jung’un etkileyici düşünceleri hakkında daha fazla bilgiyi Teach Yourself Dizisinin *Jung - Kilit Fikirler* kitabında bulabilirsiniz.

WILHELM REICH

Reich, psikanalitik hareketten 1933’te ayrılan bir başka üyeydi. Bireyin toplumla etkileşime geçme yollarıyla ilgilendi ve bir insanın karakterinin bu şekilde oluştuğuna inandı. Reich’e göre cinsel devrim toplumsal devrimle bağlantılıydı. Marksist düşünceden hayli etkilenmişti ve komünist partiyle çalışıyor, böylece psikanalizi siyasetle birleştiriyordu. Devrimci düşünceleri yüzünden yükselen Nazizm’den kaçmak zorunda kaldı ve ABD’de Maine’ye yerleşti. Burada 1942’de, orgazmın gücü hakkındaki teorilerine dayanan Orgone Enstitüsü’nü kurdu.

SÁNDOR FERENCZI

Yıllar boyunca Freud’a yakın olan sadık Ferenzci bile sonunda gözden düştü. Çok zor vakaları alan son derece duyarlı bir adamdı. Rank ve diğerleriyle işbirliğine giderek psikanalizde “aktif” teknik olarak bilinen bir yöntem geliştirdi. Freud’un savunduğu mesafeli ve klinik yaklaşımın tersine, bu teknik, hasta ve analist arasındaki yakınlığın açıkça gösterilmesini içerebilir veya hasta ve analistin rolleri değiştirdikleri bir tür karşılıklı analiz türüne dönüşebilirdi.

Freud'dan ayrılan pek çok insan böyle yaptı, çünkü Freud'un cinsellik üzerinde çok fazla durduğunu düşünüyorlardı. Psikanalizin anlaşılması gücü ve insanlar sürekli olarak kendilerine ait farklı yeni yöntemler buluyordu. Freud, her zaman kontrolü elinde tutmaya çalışan ve başkalarından gelen yeni düşüncelere içeren son derece otoriter bir baba figürü gibiydi. Onu psikanalitik hareket içinde diğer hepsinin egolarını umutsuzca kontrol etmeye çalışan mücadelecisi bir süperego olarak düşünmek eğlencidir!

Freud'un bazı ünlü takipçileri

ANNA FREUD

Anna, Freud'un en küçük kızı ve son hastalığında ona bakan kişidir. Freud'un gözdesiydi ve sonunda kendi yolunda giden bir psikanalist ve Uluslararası Psikanaliz Derneği'nin önemli bir üyesi haline geldi. Asıl olarak ego ve egonun kendini savunma biçimleri üzerine yoğunlaştı, çünkü Anna daha önce id üzerine çok fazla odaklanıldığına inanıyordu. Babasının özgün düşüncelerini desteklemekle beraber, onları genişletti.

Anna, egonun uğraştığı problemlerin anlaşılmasında bize yardım ettikleri için savunma mekanizmalarına bakmanın çok önemli olduğuna inanıyordu. Ego için temel tehlikeler olduğuna karar verdiği tehlikeleri tanımlamaya çalıştı:

- *idden gelen içgüdüsel arzular*
- *süperegodan gelen kötü sesler*
- *dışsal tehlikeler*
- *egonun içinde aktiflik ve pasiflik gibi karşıt eğilimlerin neden olduğu çatışma.*

Anna savaştan önce ailesiyle birlikte Nazilerden kaçtı ve Hampstead Çocuk Terapi Kliniği'nin kurucularından oldu. Anna'nın düşünceleri önemliydi, çünkü o bu düşünceleri,

yetişkinlerle çocukları hakkında konuşarak değil, küçük çocukları doğrudan gözlemleyerek elde etmişti. Anna psikolojik sorunu olan çocuklarla çalışmada bir öncüydü.

Anna Freud'u eleştirenler onun hep babasının gölgesinde kaldığını söylerler, fakat bu gerçeği yansıtmaz. Anna sadece babası hastayken ona bakmakla ve onun işlerini çekip çevirmekle kalmamış, aynı zamanda savaştan önce aileyi Viyana dışına çıkarmak için büyük uğraş vermiştir. Kendisine ait çeşitli kitaplar yayınlamış ve Freud'un ölümünden sonra kariyerinde yükselmeye devam etmiştir. Yine de bütün hayatı boyunca babasına ve onun düşüncelerine en sadık kişi olmuştur. Gizli Komitenin bir üyesi olduğunda, güven ve dostluk nişanesi olarak kendisine bir yüzük verilmiştir. Freud öldükten sonra Anna, bu yüzüğü kendisine eşlik eden tanrıça Minerva ile bir tahtta oturan Roma tanrısı Jüpiter'i gösteren bir broşa dönüştürmüştür. Anna 1982'de ölmüş ve 40 küsur yıl oturduğu aile evi, Anna'nın arzusuna uyularak 1986'da Freud Müzesi'ne dönüştürülmüştür.

MELANIE KLEIN

Melanie Klein Viyana'da doğmuş ve Sándor Ferenczi'nin çocuk kliniğinde çalışmaya başlamadan önce onun analizinden geçmiştir. 1926'da Londra'ya taşınarak İngiliz vatandaşı olmuştur. Hasta yetişkinlerle çalışmış, ama Anna Freud gibi, psikanalize asıl katkısı çocuklarla yürüttüğü çalışmalar sonucunda yapmıştır. Melanie Klein, çocuklarda çok erken yaşlardan itibaren duygular olduğuna inanıyordu. Onların oyunlarını izliyor, hatta kendilerini sözlü olarak ifade edemedikleri dönemlerini gözlemliyordu. Bu yeni yöntem, çocukları daha önce mümkün olabileceği düşünülmeyen çok erken bir yaşta, hatta iki yaşında analiz edebilmesini sağladı.

Klein, bazıları tarafından Freud'un izleyicisi olarak görülmesine rağmen, onun düşüncesine çeşitli şekillerde karşıydı. Klein'in düşünceleri Freud'un özgün düşüncelerinden çok fazla uzaklaştığı için, sonunda İngiliz Psikoloji Topluluğu içinde Kleinciler denilen kendi analistler grubunu oluşturdu. Klein, süperegonun

habercisinin, Freud'un belirttiğinden çok daha önce, yaşamın ilk iki yılında oluşmaya başladığına inanıyordu. Klein'e göre, saldırganlık dürtüsü, cinsel dürtüden çok daha önemliydi. Klein bu tezleriyle ana akım psikanaliz içindeki Anna Freud gibi bazı isimlerle fikir ayrılığına düştü. Klein, Nesne İlişkileri Okulu'nda öncülerden biriydi. Bu düşünce okulu, Freud'un çocuk gelişimi aşamaları teorisine katılmıyor, bir çocuğun zihinsel yaşamının doğumdan itibaren, dış dünyadaki herhangi bir şeye, bir nesneye (bir kişiye veya bir şeye) yöneldiğini söylüyordu. Bu öğretiyeye göre çocuk, iç dünyasını, dış dünyadaki bu nesnelerle ilgili tasarımlarından yola çıkarak kurar ve çatışmalar, gelişen bu içselleştirme süreci yolunda bir sonuç olarak ortaya çıkar.

Melanie Klein, bugün çocuklara yardım etmek için dünya çapında kullanılan oyun terapisi tekniğini geliştirdi. Küçük çocuklarda uygulanması olanaksız olan serbest çağrışım tekniğini kullanmak yerine, oyun ve resim yoluyla duygularını ifade etmeleri için çocukları yönlendirdi. Bu yöntem sayesinde bugün analistler, sözlü olmayan davranışları gözlemleyerek bilinçdışında neler olup bittiğini kavrayabiliyorlar.

KAREN HORNEY

Karen Horney, 1920'lerde ve 1930'larda Berlin'de çalışmış bir analistti. Daha sonra New York Psikanaliz Enstitüsü'ne katıldı. Psikolojik gelişimde sosyal faktörlerle özellikle ilgilendi ve sonunda düşünceleri ana akımdan uzaklaştı. Psikanaliz hareketi içindeki pek çok insan, analist olmayanların psikanaliz teorisini asla tam olarak anlayamayacaklarını söyleyerek, son derece kapalı bir tutum takınmışlardı. Tıpkı Adler gibi Karen Horney de sıradan okur için yazmış ve yazdıkları Amerika'da çok popüler olmuştu. Hatta Horney, ilk kişisel gelişim kitaplarından birini yazdı ve insanların küçük problemleri çözmek için kendilerinin analisti olabileceklerini iddia ederek, kendi kendine analiz fikrini geliştirdi. Bu fikrin, diğer analistlerden destek görmemesi şaşırtıcı değildir, ama bugün raflarda kişisel gelişim kitaplarından oluşan çok sayıda ürün var.

Karen Horney, nevrozun gelişmesinde toplumsal etkilerin temeldeki değişmez biyolojik özelliklerden çok daha önemli olduğunu ileri sürdü. Değişmez biyolojik özelliklere vurgu yapmak son derece kısıtlayıcı ve çağdışı bir yaklaşımdı. Evrensel çocuk psikolojinde böyle bir şey olmadığını söyleyerek, Oedipus karmaşası fikrine karşı çıktı. Bir çocuğun başına gelebilecek en kötü şeyin (asıl kötülük) tam bir ilgi ve sevgi eksikliği olabileceğini iddia etti. Pek çok çocuğun, birinin sevgisini ve takdirini kazandığı sürece, ensest ve saldırganlığa rağmen yaşamını devam ettirdiğini vurguladı.

Karen Horney kadın psikolojisiyle de ilgilendi. Kadınların aşağılık duygusunun, biyolojik olarak belirlenen bir iğdiş edilme karmaşasından değil toplum baskısından kaynaklandığını söyledi. Pek az kadının penis kıskançlığı çektiğini, bunun evrensel bir anlamı olmadığını söyleyerek Freud'un penis kıskançlığı teorisini eleştirdi. Aslında, erkeklerde bir "dölyatağı kıskançlığı"nın olduğunu, çünkü kadınların çocuk doğurma yeteneklerini kısındıklarını ileri sürdü.

ERICH FROMM

Fromm, Almanya'da doğdu ve bir sosyal psikolog ve psikanalist olarak eğitim aldı. Daha sonra Karen Horney ve H.S. Sullivan ile birlikte çalıştı. Bireyin toplumla ilişkisiyle ilgilendi. Farklı kültürlerin farklı psikolojik tipler yarattığını söyledi. Antropologların çalışmaları, Fromm'un haklı olduğunu gösterdi. Oedipus karmaşası, aslında evrensel olarak ortaya çıkmıyordu: Çocukları yetiştirme âdetleri, aile yapıları, toplumsal kurallar vb. büyük fark yaratıyordu.

Fromm'un düşünceleri Freud'unkilerden iki temel açıdan ayrılır:

- *Bir kişinin ana sorunu, içgüdüsel arzuların çatışmasından değil, toplum içinde diğer insanlarla kurduğu ilişki biçiminden kaynaklanır.*
- *İnsan ile toplum arasındaki ilişki sürekli değişir. Freud bu ilişkiyi durağan bir ilişki olarak ele almıştır—insanoğlu temelde kötüdür ve toplumun işi onu ehlileştirmektir.*

Fromm, Freud'un tüm davranışları yönlendiren ihtiyaçlar olarak tanımladığı salt biyolojik ihtiyaçların ötesinde çeşitli temel insani ihtiyaçlar olduğunu öne sürdü. Bunlar karşılanmadığında aşağıda sıralanan zihinsel sağlık sorunları beliriyordu:

- *İlişki – Hepimiz hayatımızda ilişki kurmak için diğer insanlara ihtiyaç duyarız; diğer bir deyişle hepimizin sevgiye ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç karşılanmadığı takdirde, kişi sevgiyi başka şekillerde bulmayı deneyebilir, örneğin şiddete maruz kalan kadınlarda olduğu gibi, birinin zorbalığına teslim olabilir veya bütün yaşamını dine adayabilir.*
- *Yaratıcılık – Yaratma arzusu, çocuk sahibi olmak, kitap yazmak, resim yapmak ve bahçeyle uğraşmak gibi çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Bu ihtiyacı karşılanmayan kişiler yıkıcı insanlara dönüşebilirler. Kendilerine bir iktidar duygusu verebildiği için telefon kulübelerini parçalayan insanlar bu gruba girerler.*
- *Kökleşmek – Herkesin bir köke, bir yere ait olma duygusuna ihtiyacı vardır. Büyüyüp anne babamızdan uzaklaştığımızda, farklı bir aidiyet duygusuna ihtiyaç duyarız. Bu ihtiyacın olumsuz yanı, insanın kendisini sadece kendi küçük dünyasında güvende hissetmesine neden olan dinsel fanatizme veya açık alan korkusuna yol açmasıdır.*
- *Kimlik duygusu – Bir gruba ait olma ihtiyacı hissettiğimiz kadar, bireysellik duygusuna da ihtiyaç duyarız. Bazen insanlar fark edilmek için çılgınca şeyler yaparlar ya da bir gruba sıkı sıkıya bağlanabilir ve kimliklerini bağlı oldukları gruptan almaya çalışabilirler.*
- *Yönelim çerçevesi – Bu etrafımızdaki dünyayı ve bu dünyadaki yerimizi anlamakla ilgilidir. Toplum, eğitim ve toplumsal koşullamayla bunu anlamamıza yardım eder.*

HARRY STACK SULLIVAN

H.S. Sullivan kişiliğin toplumdan etkilendiğine inanıyordu. Bu, “kültürel yaklaşım” olarak adlandırıldı. Sullivan, insanların davranışları toplumsal normlarla uygunluk içinde olursa

insanların kendilerini mutlu ve “iyi” hissettiklerini söyledi. Ters durumda ise kendilerini “kötü” ve güvensiz hissediyorlardı. Bu etkileşimli bakış, zihinsel olarak hasta bir kişiyi yalıtıp toplumdan uzaklaştırarak tedavi etmeye çalışmanın iyi olmadığı anlamına geliyordu. Sullivan kişiliği, yalıtılmış, tek başına bir şey olarak değil, insanlar arasında karşılıklı bir etkileşimin ürünü olarak gördü. Bu düşüncedeki doğruluk payı kuşku götürmez, çünkü hepimiz birbirimizi farklı algılarız ve bir başkasına farklı şekillerde tepki veririz.

Sullivan, anne baba ve çocuk arasındaki ilişkinin Freud’un iddia ettiği gibi, aslında cinsellikle değil, güvenlik isteğiyle ilişkili olduğunu söyledi. Bu, şefkatten yoksun olan ve çok az oyun arkadaşına sahip bir çocuk olarak büyümüş olan Sullivan’ın kendisi için kesinlikle doğrudu—Freud’un kendi çocukluğuyla ilginç bir karşıtlık.

Genel bakış

Ünlü Fransız analist Jacques Lacan’ın (1901-1981) çalışmalarını okumaktan da hoşlanabilirsiniz.

Günümüzde psikanaliz

Modern terapilerin çoğu, köklerini psikanaliz düşüncesinden alır, ama bugün bu terapilerin sayısı o kadar fazla ve çeşitlidir ki, psikanaliz olarak adlandırılacak tek bir terapiden söz etmek gerçekten mümkün değildir. Bu zorluk nedeniyle günümüzde insanlar, sayısız diğer terapilerden ayrı olarak, psikanalizi oluşturan şeyi tanımlamaya çalışıyorlar. Psikanalizin ayırt edici bazı temel özellikleri aşağıdadır:

- *Psikanaliz, hem “normal” hem de nevrozlu insanlara uygulanan genel bir psikoloji kuramıdır.*

- *Psikanalistler, Freud'un insanların hem dış dünyadan hem de içlerindeki dünyadan gelen uyaranlara tepki veren zihinsel aygıtlara sahip olduğu düşüncesini izlerler.*
- *Psikanalistler, insanların bu çeşitli uyaranlar neticesinde geliştirdiği uyum sağlama yollarıyla ve sonuç olarak ortaya çıkan çatışmalarla ilgilenirler.*
- *Freud'un belirleyici bakış açısına göre, zihinsel olaylar neden-sonuç yasasının öznesi olarak görülür.*
- *Psikanaliz, bilinçdışının varlığını varsayar, bu yüzden zihinsel yaşamın bilince ulaşmayan bazı yanları vardır.*

Genel bakış

Günümüzde, kökleri Freud'un konuşarak tedavi yaklaşımından alan çok farklı psikoterapi biçimleri vardır. Üç temel okul şöyledir:

- *Çocukluk çağındaki duygusal meseleleri açıklamaya odaklanan ve hasta ile terapist arasındaki ilişkiyi vurgulayan psikodinamik psikoterapi.*
- *Bozuk inançların ve davranışların yerine daha işe yarar inanç ve davranışları yerleştirmeye odaklanan, daha kısa dönemli ve bir amaca yönelimli bilişsel davranışsal terapi.*
- *Belli analitik teknikler yerine, tekil kişiye ve bireylerin kişisel gelişimine odaklanan hümanist terapi.*

Psikanalizin, nevrotik bozukluklar için gerçekten etkili bir tedavi olup olmadığı sorusunu yanıtlamak kolay değildir. "Tedavi"yi oluşturan şeyin ne olduğunu söylemek zordur. Pek çok insan yıllar süren analizlerden sonra hâlâ nevrotik semptomlar ve davranışsal sorunlar sergiler, peki o zaman niye analiste gitmeye ve tedavi için para harcamaya devam etmekte? Yanıt belki de oldukça açık: Kurt Adam vakasında olduğu gibi, insanların çoğu tedavi seanslarını yararlı bulur, çünkü sonunda şaşırmadan ve yargılamadan kendi sorunlarını dinleyecek birine ulaşmışlardır.

Bu sayede, psikolojik sorunların varlığına rağmen, onlarla daha etkili biçimde baş edebildiklerini ve diğer insanlarla da çok daha iyi ilişkiler kurabildiklerini anlarlar.

Psikanalizin ilk günlerinde insanlar, kişiliğin bütününde kökten değişimler görmeyi bekletiler. Bir kişinin “bütünüyle analiz” edilip edilmediği konusunda genel bir tartışma sürüyordu. Günümüzde bunun gerçekçi olmayan bir beklenti olduğu anlaşılmıştır. Yine de, psikanaliste giden kişilerin, sessiz kalıp sorunların kendiliğinden ortadan kalkacağını uman kimselere göre, yaşadıkları zorlukları atlatmaya çok daha yatkın oldukları kesinlikle doğrudur. Psikanalizin yapabileceği şey, kendilerini kabul etmeleri ve yaşadıkları sorunlara yenilmektense onlarla baş edebilmeleri için insanlara yardımcı olmaktır. “Eğer psikanalize eleştirel gözle bakılırsa epeyce gerçekdışı olduğu görülür” şeklinde bir yorum yapan Kurt Adam, buna rağmen psikanalizin yaşamla baş etmesinde kendisine ölçülemez yardımlarda bulunduğunu söylemiş ve Freud’u bir dâhi olarak görmüştür.

Freud’un üretken yazıları ve gerçeği arayışında durmaksızın yeni düşüncelere yelken açışı, bize onun bir fikir adamı olduğunu fazlasıyla gösterir. Freud bir bütün olarak teorilerin uygulanmasıyla değil, psikanalizin altında yatan teorilerle ilgilenmiştir. Bu kitapta gördüğünüz gibi, bağımsız, analitik bir gözlemci (gerçek bir bilim adamı) olarak görülme konusunda her zaman endişeli olmuştur. Günümüzde psikoterapi, daha çok bireyin yaşamındaki ilişkilerin önemini, özellikle anneyle olan ilişkiyi vurgulayan ilk yaşları araştırmaya yönelmiştir. Freud bunu hiç yapmamıştır.

Psikanalistler, Freud gibi, iyi cinsel ilişkilerin sağlık ve mutluluk için hâlâ temel olduğuna inanmakta, ama yetişkinlik döneminde iyi ilişkiler geliştirebilme yetisinin, yaşamın ilk döneminde çocuğun anne babasıyla veya kendisine bakan diğer kişilerle ilişki kurma yetisine fazlasıyla bağlı olduğunu düşünmektedir. Bu, modern analistlerin, kişinin erken dönemdeki ilişkilerinin dinamiklerini açığa çıkarmanın bir yolu olduğu için, özellikle analiz sürecindeki aktarımı gözden geçirmeye yöneldikleri anlamına gelir. Öte yandan Freud, bağımsız bir gözlemci olarak statüsünü sarsacağı

için, aktarım sürecine derinlemesine bakma konusunda son derece isteksizdi. Ama yaşamının sonraki döneminde Freud'un, hastaları için duygusal açıdan önemli olduğunu kabul etmeye başladığına dair birtakım kanıtlar vardır.

Freud'un hastaları, belli histerik veya takıntılı semptomlardan şikâyetçiydi. Modern hasta ise, çok daha genel sorunlar nedeniyle, ilişki kurmak veya genel anlamda yaşamla baş etmek için psikanaliste gidiyor. Bu da beraberinde yeni bir tartışma daha getirdi: Psikanaliz, sadece yorucu nevrotik semptomların ortadan kaldırılmasıyla mı, yoksa daha çok kendi farkındalığının geliştirilmesiyle mi uğraşır? Freud'dan sonra pek çok analist, özellikle kendi "analitik psikoloji" kuramını geliştiren Jung, ikinci görüşü benimsemiştir.

Pek çok kişi, aşağıda sıralananlara benzer şeyler söyleyerek Freud'u eleştirmiştir:

- *Freud cinselliğe çok fazla vurgu yapmıştır.*
- *Bilimsel olduğunu iddia etmiştir, ama bulguları genellikle belirsizdir, yanıltır ve az sayıda veri örneğine dayalıdır.*
- *Fikirlerinin çoğu aslında özgün değildir.*
- *Psikanaliz işe yaramadığı gibi, insanların daha kötüleşmesine neden olur.*
- *Psikanalitik hareket, insanın kendisini analist olmadığı süreçte teorileri yeterince kavrayamayacağını iddia ederek, çok kapalı bir yaklaşım benimseme eğilimi göstermiştir.*
- *Teoriler, can sıkıcı şekilde kendini gerçekleştirir. Teorilere yönelik her türlü saldırı, teorilerin doğru olduğu yönünde bir kanıt olarak değerlendirilir, çünkü saldırının bastırmadan mustarip olduğunu gösterir.*

University College London'da Psikanaliz Profesörü olan Peter Fonagy, bu tür eleştirilerin adresi olmayı amaçlayan yeni bir bölüm kurmuştur. Burada, psikolojik terapilerin, Freud'un hiç yapmadığı şekilde test edilmesi için bilimsel bir araştırma yürütülmektedir. Sonuçlar oldukça ilginç olup, çok daha modern diğer terapilerin bazılarına meydan okur niteliktedir. Örneğin, bu araştırma

sonuçları, ilaç şirketi araştırmalarının yayınlanmamış sonuçları dikkate alınmış ve ergenlik dönemindekilere antidepressan ilaçlar verilmiş olsaydı, riskin, bu ilaçların yararlarından çok daha fazla olduğunu gösterdi. Bir diğer araştırma, beyin içgüdüsel dürtülerinden sorumlu olan kısmı zarar gördüğünde, rüya görmenin durduğunu gösterdi. Bu, Freud'un rüyaların derin, içgüdüsel ihtiyaçlarımızın ifadesi olduğu teorisini güçlendirebilir.

Ne tür eleştiriler alırsa alsın, psikanaliz o veya bu şekilde burada duruyor. Özellikle Amerika'da her zamankinden çok daha fazla popüler. Konu hakkında bir sürü kitap var ve içerdiği fikirler, bugün, bizlerin daha önce ulaşabileceğimizden çok daha ulaşılabilir durumda. Teorilerin bazıları, gündelik düşüncenin içine öylesine sızmış durumda ki, teorik dilin aynısı sıradan konuşmalarla zarif biçimde birleşmiş halde: "Freudyen sürçme", "ölüm içgüdü" ve "anal tutucu" gibi terimleri hepimiz kullanıyoruz.

Görseydi, Freud'un, kendi devrimci fikirlerinden kaynaklanan geniş ilginin ve tartışmanın devam etmesinden memnun olacağına kuşku yok. Freud olmasaydı, belki de şunları henüz anlamamıştık:

- *yetişkin kişiliğin gelişiminde çocukluk deneyimlerinin önemi*
- *bilinçdışının varlığı ve insan davranışı üzerindeki büyük etkisi*
- *egomuzu korumak için kullandığımız bütün savunma mekanizmaları*
- *gerçek duygularımızın ve düşüncelerimizin anlaşılmasında rüyaların önemi*
- *bir sorun hakkında konuşmanın genellikle onu çözmeye yardım ettiği gerçeği*

Freud'un yaşamının son yılları zor geçmiştir. 1923'te çenesinde ve damağında kötücül bir urun geliştiği fark edildikten sonra 33 ameliyat geçirmiştir. Hasta ve yaşlıyken, anayurdundan yabancı bir ülkeye göç etmeye zorlanmıştır. Sonunda 23 Eylül 1939'da kanserden ölmüştür. Külleri, en sevdiği Yunan kupalarının birinin içinde, Londra'daki Golders Green krematoryumunda gömülüdür. Büyük bir düşünüre yaraşır bir son.

BUNLARI UNUTMAYIN

- *Freud terapi sürecinin üç yanını vurgulamıştır:*
 - *serbest-çağrışım tekniği*
 - *aktarım ve karşı-aktarım*
 - *rüyaların analizi*
- *Küçük Hans, Fare Adam ve Kurt Adam, Freud'un en bilinen vaka öykülerinden bazılarıdır.*
- *Psikanalitik hareket, Viyana'daki alçakgönüllü başlangıcından uluslararası öneme sahip bir harekete dönüşene kadar yavaş yavaş gelişmiştir.*
- *Başlangıcından itibaren, grup içinde tartışmalar ve fikir ayrılıkları olmuştur. Pek çok insan temelde, Freud'un cinselliğin önemine yaptığı vurguyu benimsemediği için ayrılmıştır.*
- *Carl Jung, Freud'dan ayrılan ve analitik psikoloji adındaki kendi sistemini geliştiren kişilerden biridir.*
- *Diğer pek çok sözü geçen psikolog ve psikiyatrist, Freud'dan esinlenmiş ve onun fikirlerini geliştirmiştir.*
- *Psikanaliz, çok farklı biçimlere dönüşmüş olmasına rağmen, hâlâ gelişmektedir. Üç temel modern yaklaşım, psikodinamik, bilişsel davranışsal ve hümanist yaklaşımdır.*
- *Psikanaliz, yaşamlarını daha etkili biçimde sürdürmelerini için insanlara kuşkusuz yardım eder: Bu belki de, aslında analistin oturup yargılayıcı olmayan şekilde dinleyecek zamanı olması nedeniyledir.*

Kavram dizini

.....
abreaksiyon Bastırılmış duyguların saliverilmesi.
.....

.....
açık içerik Rüyanın bilinçle hatırlanan kısmı.
.....

.....
afazi Hastanın ya sözcükleri tanıyamadığı ya da onları telaffuz edemediği nörolojik bir rahatsızlık.
.....

.....
aktarım Hasta tarafından analiste karşı geliştirilen duygusal tutumlar.
.....

.....
amnezi Tümüyle veya kısmen hatırlayamama.
.....

.....
bastırma Rahatsız edici veya arzu edilmeyen duygu ve düşünceleri bilinçdışı zihne sürgün etme süreci.
.....

.....
bilinçdışı Zihnin ve kişiliğin, kişinin farkında olmadığı kısımları.
.....

.....
bilinçli zihin Zihnin, eylem ve duygularının farkında olan kısmı.
.....

.....
burjuva Orta sınıf, materyalist ve tutucu.
.....

.....
cinsel hedef Kişinin yönlendiği cinsel amaç.
.....

.....
cinsel nesne Cinsel çekimin geldiği bir kişi veya nesne.
.....

.....
determinist Tüm olayların kalıplaşmış bir sebep-sonuç şablonunu takip ettiğine inanan kişi.
.....

.....
dinamik model Dürtü ve güdülerini vurgulayan bir sistemin
basitleştirilmiş tanımı.

.....
direnç Bilinçdışı tasarımların serbest kalmasını engelleyen
süreç.

.....
dirimselcilik Biyolojide maddi olmayan kuvvetlerin
işbaşında olduğunu varsayan felsefi fikir.

.....
dönüşüm histerisi Bastırmaların fiziksel semptomlara
dönüşümü.

.....
duygulanım Bir tasarıma ilişkin duygu.

.....
ego Ruhun dışsal gerçekliğe tepki gösteren ve kişinin
“ben” olarak gördüğü bölümü.

.....
erojenik bölge Belli uyaranların, özellikle okşamanın haz
duygusu ürettiği bir vücut bölgesi.

.....
eros Yaşama içgüdü: kendini koruma ve hazla ilgili
bütün dürtülerin temel kaynağı.

.....
felsefe bilgi ve varoluşun altında yatan doğa ile hakikati
inceleyen bir öğrenme sistemi.

.....
gerileme Bir erken dönem davranışına veya gelişim
aşamasına geri dönmek.

.....
gizil dönem Cinsel etkinliğin uyku halinde olduğu gelişim
dönemi.

.....
gizli içerik Rüyaların, analizden önce bilinçle
hatırlanmayan bölümü.

.....
hipnoz Hastanın halen terapistle karşılık verebildiği ve telkinlere açık olduğu uyku veya derin gevşemeye benzer olan bir hal.
.....

.....
histeri Çeşitli semptomları olan sinirsel bir bozukluk.
.....

.....
histoloji Dokuların yapısıyla ilgilenen anatomi dalı.
.....

.....
homolog Yapı ve gelişim anlamında temelde benzer olan.
.....

.....
içe yansıtma Kişinin, başka birisinin özelliklerini içine alması.
.....

.....
id Ruhun, kalıtım yoluyla geçen, içgüdüsel itkileriyle ilgili bilinçdışı bölümü.
.....

.....
indirgemecilik Karmaşık yapıları basit bileşenlerine dek inceleme.
.....

.....
karmaşa Genellikle bastırılmış olan birbirleriyle bağlantılı bir grup düşünce olup duygusal sorunlarla çatışmalara sebep olabilir.
.....

.....
karşı tepki kurma Karşıt bir davranış sergileyerek bir itkiyi saklama.
.....

.....
katartik yöntem Bastırılmış duyguların salıverilmesini içeren bir terapi yöntemi.
.....

.....
Kavram Dizini
.....

.....
libido Cinsel dürtü.
.....

-
mekanik görüş Kişiyi, davranışları fiziksel veya kimyasal sebeplerle belirlenen bir makine gibi görmek.
.....
- nevroz** Küçük bir sinirsel veya zihinsel bozukluk.
.....
- nöroloji** Sinir sisteminin yapı ve işlevlerini inceleyen biyoloji dalı.
.....
- nöropatoloji** Sinir sisteminin hastalıklarının incelenmesi.
.....
- oedipus karmaşası** Çocuğun, kendi cinsinden ebeveynini dışlarken karşı cinsten ebeveynini cinsel olarak sahiplenme arzusu.
.....
- organik hastalık** Belli bedensel yapı veya işlevlerle ilgili olan hastalık.
.....
- önbilinç** Zihnin, ruhsal verilerin depolandığı fakat erişilmeye hazır tutulduğu, bilinçle bilinçdışı arasındaki bölgesi.
.....
- parapraksis** Bir Freudyen sürçme için, sözelimi dil sürçmesi veya birinin ismini unutma için kullanılan genel ifade.
.....
- pozitivizm** Bilgiyi doğrudan gözlemlenebilir şeylerle sınırlayan bir düşünme yolu.
.....
- psikanaliz** Sigmund Freud tarafından geliştirilmiş bir psikoloji sistemi ve zihinsel bozuklukları tedavi etme yöntemi
.....
- psikiyatri** Zihinsel hastalıkların incelenip tedavi edilmesi.
.....

.....
Psikoloji: Zihin ve davranışın bilimsel olarak
araştırılması.

.....
psikopatoloji Anormal zihinsel süreçlerin incelenmesi.

.....
psikoz Ciddi zihinsel bozukluk.

.....
ruh Zihin, tin veya can.

.....
saplanma Cinsel gelişimin belli bir aşamasında saplanıp
kalma.

.....
savunma mekanizması Arzu edilmeyen duygulanımlara
karşı egoyu korumanın bilinçdışı yolu.

.....
sembolleştirme Bir nesne veya fikri temsil etmek için
farklı bir nesne veya fikir kullanmak.

.....
serbest çağrışım Hastaya bir sözcüğün verildiği ve
sonrasında hastanın analiste aklına gelen her şeyi
anlattığı süreç.

.....
serbest çağrışım tekniği Psikanalizde, hastanın hiçbir
sansür olmadan hissettiği her şeyi söylemeye
cesaretlendirildiği bir yöntem.

.....
somut Maddi biçimde var olan.

.....
soyut Katı madde yerine düşüncede var olma.

.....
süperego Zihnin, bize vicdan kazandırıp toplumsal
kurallara karşılık vererek “içsel bir ebeveyn” gibi
hareket eden bölümü.

.....
tanatos Ölüm içgüdüsü: ister kendine ister başkalarına
karşı olsun yıkıcı davranışlarla ilgili dürtülerin
tamamının temel kaynağı.
.....

.....
tekrarlama zorlanımı Bireyin hareketlerini tekrarlamasına
sebep olan içsel bir dürtü.
.....

.....
tektanrıci Doktrinine göre sadece tek bir tanrı olduğunu
söyleyen bir dini tarif eden sıfat.
.....

.....
totem Sembolik bir saygı taşıyan bir hayvan, bitki veya
başka doğal nesne.
.....

.....
ussallaştırma Davranış için, gerçek sebepten ziyade ego
açısından daha kabul edilebilir bir bahane bulma.
.....

.....
yadsıma Bir durumun gerçekliğini kabullenmeyi
reddetmek
.....

.....
yansıma Tabu, arzu veya yanlışları başka birine atfetme.
.....

.....
yer değiştirme Bir düşünceye ilişkin duyguları farklı bir
düşünceye geçirme.
.....

.....
yoğunlaşma İki veya daha fazla fikrin bir rüyada
kaynaşması.
.....

.....
yüceltme Libidonun cinsel olmayan, toplumsal olarak
kabul edilebilir veya güvenli bir etkinliğe aktarıldığı
bilinçdışı bir süreç.
.....

Bir adım daha

Freud'un hayatındaki önemli olayların zaman çizelgesi

1856	6 Mayıs'ta Freiberg, Moravia'da doğar.
1860	Ailesi Viyana'ya taşınır.
1865	Leopoldstadler Lisesi'ne başlar.
1873	Tıp okumak için Viyana Üniversitesi'ne girer.
1876-82	Viyana'daki Psikoloji Enstitüsü'nde Brücke'nin asistanı olarak anatomi ve psikoloji çalışır.
1877	İlk bilimsel makaleleri yayınlanır.
1881	Tıp doktoru olarak mezun olur.
1882	Martha Bernays ile nişanlanır.
1882-85	Viyana Devlet Hastanesinde çalışır. Birçok bilimsel makale yayınlar.
1884-87	Kokainin klinik kullanımını araştırır.
1885	Nöropatoloji dalında öğretim görevlisi olarak atanır.
1885-86	Charcot'un asistanı olarak çalışır.
1886	Viyana'da özel muayenehanesini açar ve Martha Bernays ile evlenir.
1887	Hipnotik telkinleri ilk kez kullanır. Kızı Mathilde doğar.
1887-1902	Fliess'le arkadaşlık kurar ve yazışmalar yapar.
1889	Oğlu Jean-Martin doğar.
1890	Katartik yöntemi ilk kez dener.
1891	<i>Afazi Üzerine</i> 'yi yazar. Oğlu Oliver doğar.
1892	Oğlu Ernst doğar.

- 1893 Kızı Sophie doğar.
- 1893-96 Josef Breuer'le çalışır.
- 1895 Breuer'le birlikte *Histeri Üzerine Çalışmalar*'ı basar. Kızı Anna doğar.
- 1896 "Psikanaliz" terimini ilk kez türetir. Babası ölür.
- 1897 Çocuksu cinsellik ve Oedipus karmaşası hakkındaki düşüncelerini getiren öz-analizine başlar.
- 1900 *Rüyaların Yorumlanması*'nı yayınlar.
- 1901 *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*'ni yayınlar.
- 1902 Çarşamba Psikoloji Topluluğu'na kurar. Viyana Üniversitesi'ne profesör olarak atanır.
- 1905 *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme ve Şakalar ve Bilinçdışıyla İlişkileri*'ni yayınlar.
- 1906 Jung'la arkadaşlığı başlar.
- 1908 Salzburg'daki Birinci Akademik Psikanalitik Kongre. Küçük Hans'ın vaka öyküsü.
- 1909 Jung'la birlikte Amerika'ya seyahat eder.
- 1912 *Totemsi ve Tabu*'yu yayınlar.
- 1914 *Narsizm Üzerine*'yi yayınlar. Jung psikanalitik hareketten ayrılır.
- 1915 Viyana Üniversitesi'nde Psikanalize Giriş Dersleri verir.
- 1917 *Psikanaliz Üzerine Giriş Dersleri ve Yas ve Melankoli*'yi yayınlar.
- 1919 Savaşta travmaya uğrayan askerlerle çalışır.
- 1920 *Haz İlkesinin Ötesinde*'yi yayınlar. Kızı Sophie ölür.
- 1921 *Grup Psikolojisi ve Egonun Analizi*'ni yayınlar.

- 1923 *Ego ve Id*'i yayınlar. İlk kanser teşhisi konur.
Torunu Heinerle ölür.
- 1926 *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı*'yı yayınlar.
- 1927 *Bir Yanılsamanın Geleceği*'ni yayınlar.
- 1930 *Uygarlığın Huzursuzluğu*'nu yayınlar.
Frankfurt Şehri tarafından Goethe ödülüne
layık bulunur. Annesi ölür.
- 1932 Albert Einstein'la mektuplaşır.
- 1933 Freud'un kitapları Berlin'de Naziler tarafından
halk önünde yakılır.
- 1936 80. yaşgünü. Britanya'daki Kraliyet Psikanaliz
Derneği'nin üyesi olur.
- 1938 Hitler Avusturya'yı işgal eder. Freud, karısı
ve kızı Anna ile beraber Londra'ya taşınır.
Musa ve Tektanrıcılık ve Psikanalizin Özeti'ni
(bitmemiştir) yayınlar.
- 1939 23 Eylül'de Londra'da ölür.

Ziyaret edilecek yerler

PRIBOR, ÇEK CUMHURİYETİ

Freud'un doğum yeri. Zamecnicka Ulice'de (Locksmith [çilingir] sokağında) doğdu—bilinçdışının sırlarının kilidini açacak bir adam için çok uygun bir doğum yeri. Doğduğu evde, doğumunu anan bir plaket ve üzerine dekoratif bir anahtarın asılı olduğu bir işaret vardır. Halen ev ve işyeri olarak kullanılmaktadır, bu yüzden etrafa bakınamazsınız. Civardaki bir meydanda, biri Freud'un büstünü taşıyan üç taştan oluşan bir anıt bulunur.

SCHLOSS BELLEVUE BÖLGESİ, VIYANA YAKININDA

Burada, Freud'un rüyaların psikanalizdeki önemini açığa çıkarmasının anısına bir plaket taşıyan bir anıt bulunur.

SIGMUND FREUD MÜZESİ, BERGASSE 19, VIYANA

www.freud-museum.at

Burası 4 Haziran 1938'e kadar Freud'un ailesinin eviydi. Danışma odaları da burada bulunuyordu. Müzede fotoğraflar, hatıra eşyalar, belgeler ve Freud'a ait kişisel eşyalar bulunur. Hayatının ve çalışmasının bir sergisinin yanı sıra kendisinin, ailesinin ve meslektaşlarının arşiv videoları ve ses bantları vardır.

FREUD MÜZESİ, 20 MARESFIELD GARDENS, LONDRA

www.freud.org.uk

Burası Freud ve ailesinin 1938'de Viyana'daki Nazilerden kaçtıktan sonra yaşadıkları evdir. Kızı Anna 1982'de ölene dek aile evi olarak kalmıştır. Müzenin en önemli parçası, Freud'un zamanındaki haliyle korunan ve orijinal psikanaliz kanepesini içeren Freud'un kütüphanesi ve çalışma odasıdır. Antik Mısır, Roma, Yunan ve Uzakdoğu'nun antik mobilya ve sanat eserlerinden oluşan devasa koleksiyonunu görebilir, fotoğraf galerisini gezebilir, arşiv kataloğunu ve daha pek çok şeyi bulabilirsiniz. Ayrıca küçük hediyelik eşyalar da satın alabilirsiniz.

KİTAPLAR

Sigmund Freud'un tüm eserleri Almandaca Fischer Verlag, Frankfurt (*Gesammelte Werke in Einzelbänden*, 18 cilt), İngilizcede de Hogarth Press and the Institute of Psychoanalysis, Londra (*The Standart Edition of the Complete Works of Sigmund Freud*, 24 cilt) tarafından yayınlanmıştır.

Freud'un eserlerinin büyük çoğunluğu Türkçeye de çevrilmiştir. Bu kitapta adı geçen eserleri, sözü edilen tüm vakaları, Freud'un dostlarıyla kaleme aldığı kitapları, hatta kızı Anna Freud'un kitaplarını da Türkçe okuyabilirsiniz.

Payel Yayınları, Alter Yayıncılık, Metis, Say Yayınları başta olmak üzere, pek çok yayınevinden Freud'un eserlerine ulaşabilirsiniz.

Freud Üzerine Çalışmalar

Yoruma Dair Freud ve Felsefe, Paul Ricoeur, Metis Yayınları
Sigmund Freud, Ender Gürol, İz Yayıncılık
Freud, Rolland Jaccard, Dost Kitabevi
Freud ve Çağdaş Sanat, Kolektif, Yapı Kredi Yayınları
Freud ve Öğretisi, Stefan Zweig, Broy Yayınları

FREUD KİLİT FİKİRLER

Freud – Kilit Fikirler kitabı, yirminci yüzyılın en etkili düşünürlerinden olan Sigmund Freud'un hayatını ve çalışmasını anlamak için gereken tüm bilgiyi gözlerinizin önüne seriyor. Net açıklamalar ve Freud'un vakalarından seçilen gerçek hayat örnekleriyle kısa sürede, psikoseksüel gelişimden rüya analizine temel kavramlara dair sağlam bir kavrayış elde edeceksiniz.

Ruth Snowden

Ruth Snowden, bir dizi psikoloji kitabına imza atmış bir danışmandır.

Esnek

İster sırayla, ister bölüm bölüm okuyun



Kullanışlı

Freudyan psikolojiye dair pratik bir kılavuz

Hızlı

Bir, beş ya da on dakika içinde yeni bir şey öğrenin



Bilgilendirici

Bilginizi ek okuma tavsiyeleriyle artırın

Uzman

Bir psikoloji uzmanının kaleminden öğrenin



Anlaşılır

Terimlere boğulmadan en doğrusunu öğrenin

Yapılandırılmış

Temelden daha ileri fikirlere doğru ilerleyin



Pratik

Freud'un kuramları için gerçek hayattan kesitleri okuyun